

Дејан Мијач

Даринка Николић

Даринка Николић

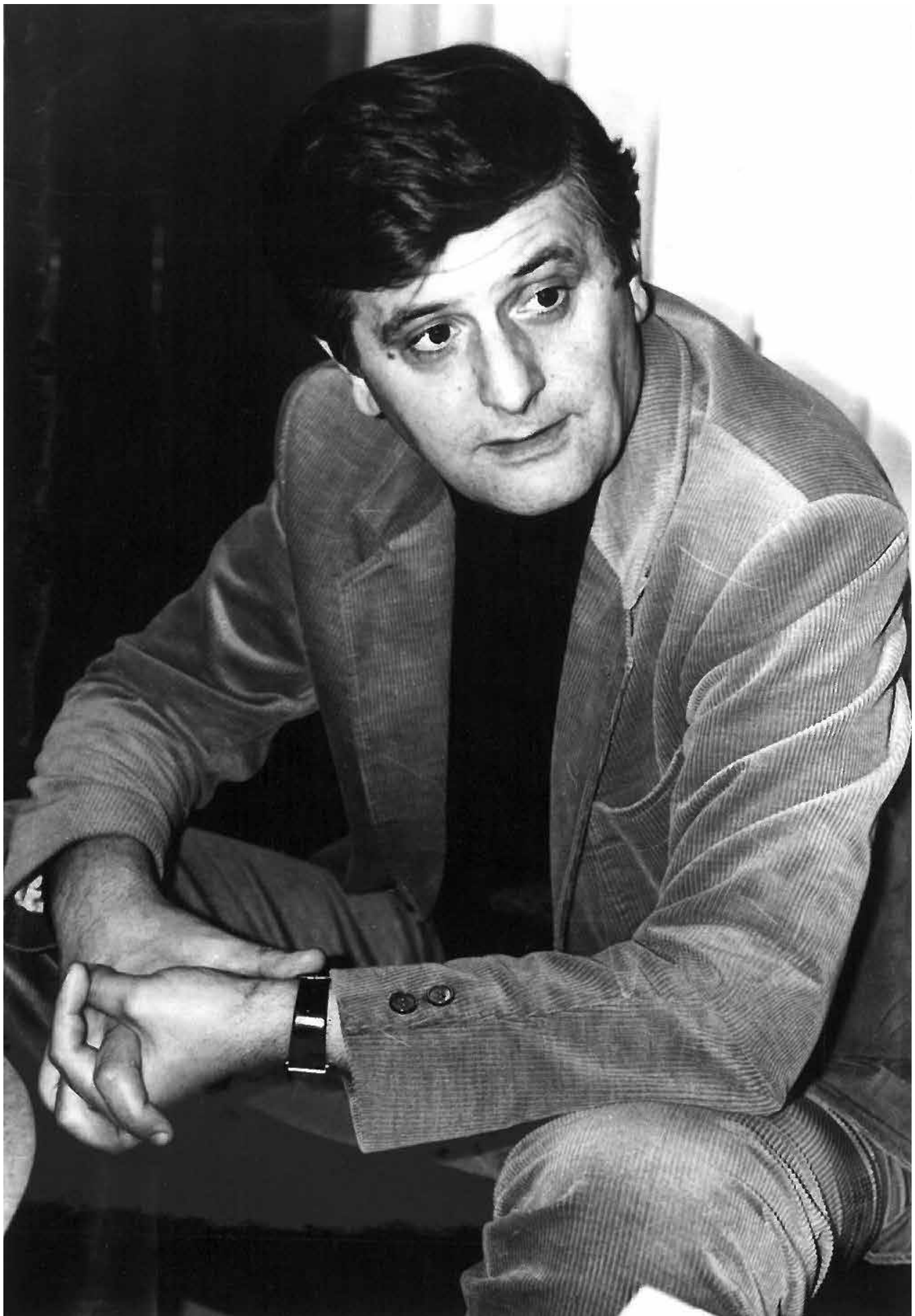
Д ејан М ијач

***Новосадске
(и друге) јодине***

Нови Сад, 2017

*Д*ејан *М*ијач

Нека *џако* буде!

Парадоксално, уводник се, обично, пише – на крају! Кад имате, бар приближну, идеју о ономе шта сте хтели и – шта сте урадили. Искрено, ишчитавајући, по ко зна који пут, сву прикупљену грађу, чини ми се да нисам више сигурна ни шта сам хтела, а ни шта сам урадила. Могу ли, после свега, да кажем: *Ecce homo!*?

Око Дејана Мијача, његовог значаја и места у југословенском/српском позоришту, готово да постоји консензус стручне (а и оне шире) јавности. Да ли је „нај“ или један од „нај“, то су нијансе. Место му је у самом врху! Чак и након дефинитивног повлачења (2011), остаје неприкосновени ауторитет којем се обраћају и до чијег мишљења држе не само људи из позоришта – редитељи и глумци, па и управници – већ и критичари, новинари и – такозвана „обична“ публика.

С великим узбуђењем, огромном тремом и додатним теретом одговорности – јер, ма колико невероватно звучало, ово је прва монографија о Дејану Мијачу! – кренула сам у овај подухват којим је Српско народно позориште, коначно, желело да Дејану Мијачу каже једно велико – хвала! Иза мене су доста мучни „преговори“ са Александром Милосављевићем, тадашњим управником СНП, а након консензуса да је у питању „дуг“ тог позоришта једном од наших највећих редитеља, али не и око имена аутора. Свако набрајање се увек исцрпљивало констатацијом: Нема више Феликса Пашића! По мени, али и по многим колегама, најбољег – уз Огњенку Милићевић – аутора позоришних монографија код нас.

Ту немогућу пат-позицију, Милосављевић, управник позоришта у којем сам тада радила као хонорарни уредник у издавачкој делатности, дакле, не више као мој дугогодишњи пријатељ, већ као мој „шеф“, решава – аутократски: „Ви ћете то радити!“ Узалуд моји аргументи – немам искуство које би ме квалификовало за такав подухват, уређивати новине или часопис није исто што и приредити књигу... „Нема ко, ви једини још памтите Дејана Мијача из те фазе његове каријере!“ Тко дуго живи... што рекао мој омиљени аланфордovski лик – Број Један... Или, другачије, „захваљујући“ годинама, постајем кандидат *број јеган!*

Први корак: Дејана Мијача обавештавам о пројекту који треба да осмислим и урадим – али не могу без његове помоћи. Следе изговори: Шта ће то мени... Мени то не треба... Све сам већ рекао... И, коначно: 'Ајде, добро... Дођите код мене, да видим шта хоћете... Уследило је седам сеанси разговора, углавном фокусираних на период у Српском народном позоришту, постепено „отопљавање“ мог саговорника, а мимо тога, уобичајено: прикупљање грађе, разговори са глумцима... и осталим сарадницима Дејана Мијача, као и с онима који су, делујући из неких других сфера – конкретно: политичких – обележили његову каријеру.

Из свега тога изникла је обимна грађа коју треба класификовати, приредити смислено... дакле, благи хаос. Из хаоса помаља се, сама по себи намеће, свакако и неправедно спрам фасцинантне Мијачеве укупне редитељске каријере, следећа констатација: две представе стоје мимо свих уз име Дејана Мијача:

Покондирена Шиква Јована Стерије Поповића и *Голубњача* Јована Радуловића. Обе у Српском народном позоришту. Првом је „отворио потпуно ново поглавље у реинтерпретацији наше драмске класике“, обавезао следбенике, виноу се међу звезде, међу најзначајнија имена југословенске режије, а донела му је и прегршт признања и прву – од потоњег рекордног низа – Стеријину награду! Друга... Па, за почетак, и без обзира на њене позоришне квалитете, била је тек колатерална штета у „играма престола“ на југословенски начин, односно у крвавом расплету југословенске „бајке“. Њему лично, међутим, рећи ће у неколико наврата пост фестум, не без оног препознатљивог, „мијачевског“ цинизма, читава афера око *Голубњаче* „није, хвала Богу, успела да поремети миран сан и добар апетит“. Јер, како каже, неким другим поводом, „редитељ зна истину, узима реч и говори кроз представу. Мора ту истину казати у целости, без обзира колико је она поразна по оне пред којима се обзнањује, или колико је опасна по самог редитеља.“

Управо те две поменуте представе, уз покушај накнадне контекстуализације, биће у фокусу ове књиге. Остало је... Дејан Мијач њим самим и оним како га виде његови пријатељи, сарадници, колеге, критичари...

И, на крају: ако читалац ове књиге остане прикраћен за одговор на питање: Шта то Дејана Мијача чини – *Дејаном Мијачем*, сматраћу – испуњеним „вишим налогом“. Јер, уметност се опире демистификацијама. Откривањем тек половине тајне, сачувана је њена – друга половина.. И, нека тако буде!

Захвалност што се ова књига појавила пред читаоцима, дугујем, пре свих, Дејану Мијачу и његовој стрпљивости током дугих разговора, свим саговорницима (изабраним по принципу: сарадња у СНП), колегама критичарима, Вери Василић и Милени Лесковац из Архива СНП-а, библиотекарки СНП-а Олги Радман, Слободанки Красић, екипи Промо центра СНП: Љиљани Билбија, Соњи Видаковић Савић, Радулу Бошковићу, мојим колегама: Дејану Пенчићу Пољанском на педантном прегледу свих режија, награда... Дејана Мијача, Браниславу Лучићу на ексклузивним фотографијама и Татјани Њежић која је, у пет-до-дванаест притекла у помоћ интервјуима са Бранком Цвејићем и Војиславом Брајовићем, и, коначно, али не као последњем, њеном иницијатору Александру Милосављевићу.

Посебну захвалност дугујем Александри Коларић, која је у овом пројекту била много више од лектора: драгоцен, готово коауторски и, при том, захтевни, пријатељски, посвећени саветник.

Као специфични омаж, а уместо „класичне“ биографије: „родио се... школовао... режирао...“, доступне сваком заинтересованом у енциклопедијама или на интернету, на уводном месту објављујемо текст драгог пријатеља, колеге и учитеља – Феликса Пашића.

Даринка НИКОЛИЋ

Стеријин савременик

Обичавао је својевремено да каже како његово презиме у новинама никада не би било правилно написано да се у „Хајдуку“ није појавио фудбалер Мијач, који је давао голове, па су га често помињали. Као и свака шала, и та садржи зрно истине. Дејан Мијач је, у својим почецима, одиста делио судбину уметника који немају јавност, јер нису на оку пажње Београда. Радио је, како сам вели, мање-више „глув посао“ три сезоне у Тузли и чак тринаест сезона у Новом Саду, пре него што је, са Стеријиним *Поконциреном ѿиквом* на Позорју, дошао до пуног редитељског имена и презимена. А иза њега је већ било педесетак представа. Не жали се, напротив: Држи да је у такозваној провинцији, у Тузли, а посебно у Новом Саду, позоришном Београду често тако далеко, испекао занат, стекао самопоуздање, поставио чврсте основе својој редитељској поетици. Тузла је његов случајни избор. Када је 1957. дипломирао на Позоришној академији, у класи професора Вјекослава Афрића, разаслао је писма на седам позоришних адреса, са сваке добио одговор и кренуо у обилазак. Није стигао даље од Зрењанина, односно од Тузле. Задржали су га занимљив град, лепо позориште и његов управник, „сунце од човека“, Радослав Зорановић. У Тузлу ће се вратити после много година, пред сам рат, да би режирао Ковачевићеву *Урнебесну ѿрагеију*. Свој новосадски круг званично је затворио 1974, али се у Српском народном позоришту ни после није осећао као гост, без обзира на све оно што је доживео поводом *Голубњаче*. Комад Јована Радуловића у његовој режији нашао се 1982. године на мети политичке хајке која је, како се врло брзо показало, имала ванпозоришне разлоге, као што оштрицу тадашње идеолошке критике није избегао ни његов *Раванѿраг* (драматизација приповедака Вељка Петровића) у сомборском Народном позоришту. Не гледа са горчином на то време кад се бело проглашавало црним, и обратно; искушења кроз која је морао да прође само су га учврстила у сазнању да ниједна репресија није за века. Уосталом, воли да подсети како су му страх у кости утеривали још у младости и да се заправо целог живота ослобађа страха – кроз позориште: „Ја сам аутиста који се спасава позориштем.“ Из Ваљева је, после матуре, у Београд дошао са скривеном жељом да студира режију. Али, не знајући шта је то у ствари, годину дана је провео на другом факултету. И опет случајност. Поверио је своју жељу комшији Душану Михаиловићу, тада секретару Дrame Народног позоришта, овај га је одвео на Гавелину пробу *Хенрика IV*. Није се, каже, данима скидао са треће или четврте галерије. У једном часу је сам себи рекао: „Е, то је оно право!“ Када га питају коме ће вечно бити захвалан, одговара: „Комисији на пријемном испиту на ондашњој Позоришној академији. Примили су ме мимо многих који су доцније постали славни у својим занимањима, а који су тада, по мом мишљењу, били сјајнији од мене.“ Има утисак да је добар део живота провео у пробним салама. Нема тачне рачунице колико је представа режирао, али процене иду до сто тридесет или сто четрдесет. Приметиће, скромно, да је међу њима тек „десетак оних које могу да прођу“. Режирао је Шекспира (*Веселе жене винзорске*, *Бојојављенска ноћ*, *Ромео и Јулија*, *Бура*, *Троил и Кресига*), Чехова (*Ујка Вања*, *Вишњик*), Гогоља (*Женидба*, *Ревизор*, *Мртве душе*), Бихнера (*Леонс и Лена*), Молијера (*Мизанѿрой*), Горког (*Васа Железнава*), О’Кејсија (*Плуи и звезде*, *Јунона и ѿаун*), А. Островског (*Кола мудросѿи – двоја лугосѿи*), Олбија (*Ко се боју Вирѿиније Вулф?*), Аксјонова (*Чајља*), Харвуда (*Гаргеробер*), Андрејева (*Псећи валцер*). Режирао је Нушића (*Ожалошћена ѿородица*, *Свеи*, *Ујез*, *Пучина*, *Народни ѿосланик*,

Сумњиво лице, Госиођа министарка, Пути око свећа), Стевана Сремца (Пој Тира и Њој Сира), Његоша (Лажни цар Шћејан Мали), Крлежу (Лега), Љубомира Симовића (Путијује Њозоришће Шојаловић, Чудо у "Шариану"), Слободана Селенића (Ружење народа у два дела), Душана Ковачевића (Рагован Трећи, Марайонци Њрче Њочасни круи, Урнебесна Ыраједија), Александра Поповића (Мрешћење шарана), Биљану Србљановић (Америка, друи део, Скакавци). Али, његово име најчешће се везује за Јована Стерију Поповића. Бави се њиме дуго и систематично (Џандрљив муж, Покондирена Ыиква, Женидба и удадба, Лажа и Ыаралажа, Наход Симеон, Кир Јања, Родољуйци). Покондирена Ыиква у Српском народном позоришту, 1973, сматра се прекретничком представом, и у каријери Дејана Мијача и у тумачењу Стерије на нашим сценама. Језгровито је, у три реченице, свој утисак свео Јован Христић: „Представа нам поново открива Стерију као великог драмског писца. Наиме, Дејану Мијачу пошло је за руком да приметити оно што је најтеже приметити: очигледно. Јер, Покондирена Ыиква није лака просветитељско-бидермајерска варијанта Грађанина Ылемића, већ сурова комедија о нашим наравима, у којој нема ни белих, ни црних." Суштину Стеријине комике сам редитељ налази у метафори „Војводине са прашином и клавирима, неотесаним столом и венецијанским огледалом, са главом у Паризу а ногама заглибљеним у панонско блато". Мијач полази од тога да је Стерија живео ногама на свом тлу, а крвљу у свом времену. Види га као комедиографа с тезом, замишљеног умног човека који је уочио многа зла и пожелео да их лечи. Стерија је његов савременик. Кад су му замерали да, својим виђењем Стерије, даје искривљену слику Војводине зато што није Војвођанин, имао је кратак, ироничан коментар: „Такво схватање равно је резону оног Тексашанина који је гледао Отела и пуцао у глумца који је био црн и давио белу жену." Верује да време, с времена на време, призива неке класичне текстове. У његовом случају, одређене друштвене и историјске околности готово да су вршиле притисак на њега да посегне за Стеријом, конкретно за Родољуйцима. Могло би се рећи да текстови бирају Мијача колико и Мијач текстове. Његов разлог за представу садржан је у одговору на три питања: Зашто постављам једно дело? С ким га остварујем? За кога га радим? „Правим представе зато што не умем другачије да разговарам са мноштвом људи. Режија је позив на дружење." Редитељ му личи на човека који у неусељеном стану саопштава станарима распоред просторија, њихову величину, положај врата, висину прозора.

Оптуживали су га да у ружном светлу представља српски национ, поводом Стеријиних Родољубаца и Селенићевог Ружења народа у два дела, а да, што је тек апсурдно, ружи Војвођане у свом Сумњивом лицу. Дејан Мијач се, заправо, бави оним што Селенић назива српском парохијалном свешћу. Објашњава: „Та свест је врло занимљива за показивање на сцени. Дивни примери, дивни егземплари посувраћености. Шта ће ти шминка, маска? Покажеш човека таквим какав јесте, како мисли, како осећа, како се понаша. Не морам га чак ни правити смешним, он сам себе депласира. Само треба да га издвојиш на сцени, да га мало заокружиш, осветлиш добрим осветљењем, одмах видиш да је то, не лудило, лудило ипак може да претпоставља интелигенцију, него будалаштина. Једноставно, изузетна будалаштина!" Када одлучи да на сцену постави неки текст, труди се да у њему нађе средишњу, упоришну реченицу, неку врсту стуба будуће представе. Која је то реченица у Родољуйцима! „Онај поклич: Браћо Срби, прво касу, па онда у Србију!" По природи је човек сумње или, како то прецизира, скептични оптимиста. „То је мало неспојиво, то се зове оксиморон. Али, тако је: Верујем у боље сутра, али сумњам у све што је данас. А пошто је ово сад, сад је важно, најважније је сад, јер ту пролази прошлост и почиње будућност, онда је вероватно та скепса код мене доминантна." Да ли је, са искуством година и после толиких представа, спознао суштину режије? Ево његове дефиниције: „Суштина режије је у томе да открије један велики животни материјал који постоји, да га преобликује у један модел, то јест представу, и да га у тако симболизованом виду покаже људима, а публика је та која у том моделу препознаје свет око себе и себе у том свету, а нарочито у протоку времена."

Феликс ПАШИЋ
Јоакимови Ыошомци, Театар "Јоаким Вујић"
Музеј позоришне уметности Србије,
Крагујевац-Београд 2006, стр. 81-84.)

То је било то време Новог Сада... Не знам, ја сам био... Кад ме питају колико сам био у Новом Саду, одговорим сигурно више од десет година, а могу да кажем да сам био чак и тринаест... после тога нисам ни ишао у Нови Сад, али био сам... размењивали се Нови Сад и Београд... биће да је – тринаест година. Боже, толико времена! А нисам ни осетио. У Новом Саду сам уживао. И мени је тај менталитет... Нови Сад је друкчије пулсирао него сада. Сећате се?

Сећам се...

– Било је много присније, једноставније... Хе, Хајтл... Седимо тако увече, вучемо се, као да се наставља... а он ће: „Ајмо да пробудимо Мару да исече онако кромпир, па у рерну... нећемо ништа, само то, мало лука... ништа, ето...“ „Немој да будимо жену...“ „Ма, шта немој...“ И одемо, а Хајтлови имали сто вееелики, за 16 особа!

Мара је држала кухињу... коси, шито би рекли у Новом Саду...

– Па, да, држала је... Хранио сам се код ње... Као самац... Чак су ми и деца доносила кући...

А деце, хвала боју...

– Да, колико хоћеш... И, оне порције... онако... они све слажу... И, пробудимо Мару, а Мара... онако, коса, извините што нисам баш... итд... Хајде, дај кромпир и... даћеш нешто уз кромпир, шта има, 'ајде... јбт, која је то гозба после била, шта све није изнела... Шта све ту није изашло! Ми смо се и најели и напили и разишли у нека доба, у зору...

И Мара није љавила љроблем...

– Не, не, не! Зато ја то кажем као анегдоту – како се тада живело! Fino, бреее, без стреса, без...

Да, заиста је било лејо. Данас баш и није лејо живеџи...

– Нигде! Није било толико тих материјалних добара као данас. Ни близу!

Сви смо били, мање или више, сиромашни...

– Да. Али нисмо ни имали толико потреба. Прва „кока-кола“, појавила се прва „кока-кола“... Пре тога – па шта!? Ко је хтео, пио је „кокту“...

Пили смо и оне клакере...

– Дааа, свашта! Шта ко до'вати. Али, „кока-кола“ није била у наше време. А сад се не може замислити без ње. Причам то, али... рецимо, имам педесетак пари ципела! Кошуља не знам колико. Што то не бих бацио, шта је са мном, који бог... разумеш...

Онда, не знам да ли сам имао три, четири кошуље, ако сам имао два пара, три...
ципела, уврх главе...

Зимске и лејњне...

– Да! Готово! И сандале! Доста! Доста! И, онда, није било оно да си стално у истом!
Па, наравно у истом, у чему ћу бити... Знало се: Човек у сивом оделу и Човек у браон
оделу.

– Је л' то - то? Има ли ту нешто за штампу? Ако нема, ви нешто измислите... А сад вас
водим на сладолед!

Рођендан Лазе Богдановића у (некад)
свечаном салону СНП-а

Студентски дани у Београду

Након завршене ваљевске Гимназије, 1952, Дејан Мијач долази на студије у Београд. Различити извори које консултујем кажу да је уписао југословенску књижевност... религију (?), филозофију...

– Не, не... југословенска књижевност. Официјелно сам то студирао, за то ме је ћале плаћао... А кад сам уписао Академију, рекао је: „Добро, иди куда хоћеш, једну си годину потрошио, имам још три године обавезу према теби. И довиђења.“

Срећом, каже, на трећој години почео је да зарађује... Мувао се по културно-уметничким друштвима, по луткарским позориштима, овамо, онамо, у ближој околини, не много далеко од Београда, како би до мрака могао да се врати, возом или неким другим превозом... До Панчева, мало по Срему... није ишао по селима... Било је то време, каже, када је лепо зарађивао. Онда је сам себи рекао: Сад је доста, не може, бога ти, брдо испита у сваком року, не може се постићи, треба се квалификовати за ту стипендију. Растеретио сам се и полако привео крају студије режије.

Те, педесете, послератне и хладноратне, у Југославији, биле су... па, рецимо – контроверзне; с једне стране догма, у сваком погледу, с друге – огромна знатижеља, готово глад за информацијама о ономе што се, у овом случају у уметности, дешава тамо иза „гвоздене завесе“. Како су млади људи долазили до информација о збивањима у свету, шта су читали? Заправо, каже Дејан Мијач, читали су све што се објављивало. Откривали су Бекета, Џојса, егзистенцијалисте... Мијач се одушевљава егзистенцијалистима! Сартр прво („...„Шармантан, велики пропагатор, левичар...““), после баш и не. Ками, увек – да!

– У време мог доласка на студије, школовали смо се у врло догматском концепту. Срећом, моји професори у Гимназији нису били за то, нико није био члан Партије... Били су под снажним утиском оних стрељања и терора и нису смели да писну, али пружали су нам шире могућности од рада по програму. Искораци, мени драгоцени. Сећам се, прича нешто, па каже: Црњански, онако исподтиха, али хвата. Како сте рекли да се зове? Црњански. 'Ајде да потражимо тог Црњанског! У другом разреду гимназије! Сваку контру смо гутали... нормално. Кад сам био осми разред гимназије, с првим књигама појављују се Попа и (Миодраг) Павловић! Ми смо били оно – паф! Онда Раде Константиновић, па Давичо, и ја мислим: Боже, ја ћу сад у Београд, видећу те људе, можда буде среће да их упознам... Био сам веома импресиониран свим тиме... малтене до усхићења.

Њихови „универзитети“

Академија је тада била у Кнез-Михаиловој. А „додатна“ настава која је подразумевала и све „чари“ субверзије – одвијала се у непосредном суседству, у познатим, тада култним кафанама: „Коларцу“, „Пролећу“... у којима је „заседала“, прилично гласно, тадашња београдска интелигенција, писци, уметници... Клуб књижевника још није

постојао... Биле су ту и трибине на Филозофском факултету, на које је долазио цео Универзитет. „Сви студенти који су хтели нешто да сазнају, интензивно школовање, није било дана без дешавања... Врило је! Како да не! Београд је био чудо једно. После је кренула Трибина младих у Новом Саду, ишли смо и тамо... А онда је основан Новосадски универзитет, у ствари Београдски универзитет је основао Новосадски универзитет. Сви професори су били Београђани. Онда се Новосадски универзитет осамосталио и постао интересантан, чак занимљивији од београдског... Ето, тако је то било“.

То „време догми“, по дијалектичком принципу, садржало је у себи специфичан и заводљив „противотров“ – антидогматизам! На Академији, конкретно, догма се звала – Станиславски.

„Мислило се да је суштина позоришног чина у томе... да убаца глумца у лик. То је догма! Лик је постављен као врхунска категорија у којој се позориште изражава. И све је томе подређено. Поставиш представу као неку галерију ликова и... то је то... најглавнија ствар. Нама се то није свиђало. Већ на првој години, кад крене расправа и неко помене Станиславског, следи оно: Ј’бо те Станиславски!“

Јер, пред њима су нови изазови; на светској сцени већ увелико је француска авангарда, а о руској, „затученој“, како каже, тек су „из рушевина“ стизале информације.

Кинотека је полако освајала и тај фонд, али још се није могло чути ни за Дзигу Вертова, Ејзенштајна... „Ејзенштајнови филмови у оно време нису могли... нису били ни склопљени... све је било на удару, све предмет разговора и подстицај... Француска авангарда, за разлику од руске... руска је значајнија од француске, мислим, јер француска је литерарни покрет и ми смо врло брзо схватили да литература може да оптерети позориште. **Најзначајније шћо се дешавало у шћом шћренушћку био је Брехшћ. Брехшћ!**“

Како је Д. М. видео Брехта

Путовања у иностранство, поготово на Запад, била су, тих педесетих, равна експесу. Мало је људи уопште имало пасоше, а и онима који су имали ту срећу, пут до визе је био дуг и мучан, и – увек с неизвесним исходом.

Е, у то време, Дејан Мијач је, захваљујући рођаку у Министарству иностраних послова, био поседник такозваног „персоналног пасоша“ (за разлику од „групног“ који је важио за једно, организовано путовање) ...„Никоме нисам смео да говорим како имам тај пасош, одмах би посумњали да радим за Удбу... Ха, ха... Нисам ни знао колико је то важно... После сам се, наравно, осведочио и трудио сам се да сачувам тај пасош, да ми га не одузму“. У Паризу, у то време, под патронатом ИТ-ја (Међународни позоришни институт), одржавао се истоимени фестивал. Некако је, каже, процуњао везу да би могао да оде тамо... И некако је скупио паре... И, некако је отишао у Париз... И... „Видео сам Брехта, видео сам његову представу...“

Видео је Брехта!!!

– Да, да... Показао се и држао једно предавање о свом систему итд. Нисам знао немачки, нисам могао баш да разумем... Преводили су на француски, али основно сам ухватио... Дакле, дође он и... постављена два клавира на бини. То је било у Шајоу (Théâtre National de Chaillot, прим. Д. Н.). Изађе и почне да свира Моцарта. И свира, свира... „Видите, овај клавир дивну музику свира, Моцарта, то је чаробна музика итд... Е, сад ћу прећи на други клавир...“ Почне да свира: „Овај клавир делује раштимовано, на њему не може да се свира Моцарт... али, може – Курт Вајл! Ово није покварен клавир, него је темпиран за ову прилику.“ И онда седне за тај клавир и отпева нека своја два сонга. Да на делу покаже како „...**Да би шћојоворио нешћо, мораш... обавезан си, да шћримениш не само айарашћуру нејо и цео сисћем, шћшим, музички сисћем, мораш да шћримениш друјо, јер шћјо шћренушћка шћо и шћосћјаје нешћо друјо...**“ Кад је завршио, каже: „На растанку, морам да вам кажем... ова идеја с клавиром... из тога је много тога проистекло... То сам ја у кабареима... доста сам у њима радио, немам пара и тако то... углавном су били покварени. (ха, ха, ха...) И то је део једне

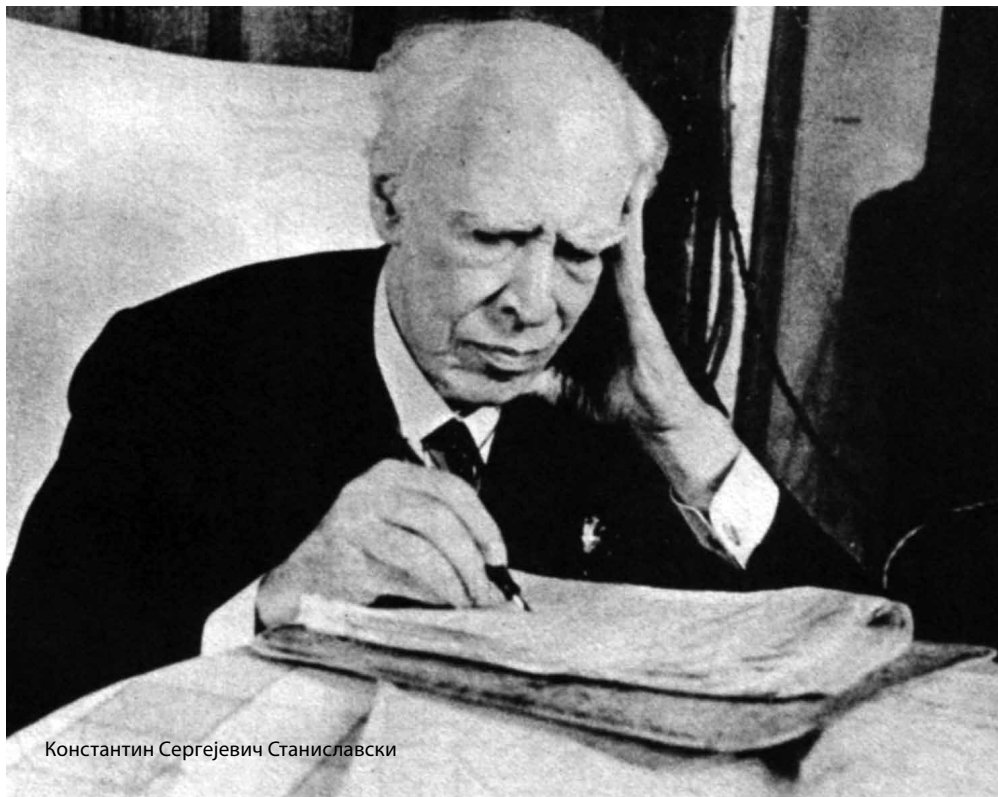

стварносне истине. Размислите о томе... Та стварност вам дошапне шта је заправо израз... стварност. Не овај бриљантни клавира, перфектно наштамован... него управо ово, одавде ми морамо говорити нашу истину." То су били неки шокови, неки резони, можете мислити како је то деловало на младог човека...

Генерација тада младих интелектуалаца и студената, којој припада Дејан Мијач, била је и из непосредне близине излагана „шовковима“. Професори на Академији, попут Јована Кулунџића, Душана Матића... који, „пре свега, нису били догмате, и који су били врло добро информисани, читали су и пратили новине на светској литерарној и позоришној сцени“, својим причама су хранили њихову интелектуалну знатижељу. Дакле, у време тог париског сусрета, Брехт није био непознаница за Дејана Мијача. „У то време било је врло занимљиво бити, између осталог, и млад редитељ. Све је такоређи почињало... Е, сад – Станиславски. У том „жубору пролећа“... Станиславски је личио на тешку зиму. Руску зиму... Наравно, доцније сам схватио да није баш тако – није он баш што смо мислили о њему... И, врло је занимљив, врло значајан... Укратко, не би било савремене глуме, нигде, нигде у свету... Станиславски је поставио основу... вратио је ствар на истраживање себе... на то да је глумац обавезан да се бави својим инструментом... да почне од тела па онда све остало, да се запита ко је он у свету, зашто је ту...

Рецимо, сви њоворе о методу Станиславској, а не њоворе о другој његовој књизи која се зове „Етика“. Он њу њовори о етики њлумаца... њоме је њосветио чињаву књигу равнојравну с њиренињом... који није све. Оно њињо ње усмерава и даје њуноћу свему, циљ је – етика. Код њлумаца је усађивао схвањање да је њлума њобожан чин, а њлумац жрец ње религије... у крајњој инстанци. И, што ближе томе, то боље... Наравно, време је учинило своје, време које се потпуно изврнуло на налицје. Не знам, ја дуго трајем, можда сам окорели реакционар, што није тешко бити у мојим годинама. Кад се изгубе ти... хуманистички постулати, тад је све дозвољено... нарочито је дозвољена лаж. Е, сад, лаж у уметности... Против тога се, рецимо, Станиславски жестоко борио.

И Брехт, и сви други... Лаж! Буди свој и истинит, макар био оволики, али кажи то што имаш да кажеш, јасно и гласно. Изађи и кажи, јер зашто би радио ако немаш шта да кажеш? Шта се ту мајеш? Хоћеш да будеш интересантан? Па, не може се само бити интересантан. Као занимљив, заправо – изманипулисан. Пристајеш да у тој манипулацији заузмеш... што боље плаћено место. И то траје врло, врло кратко... Све је то игра бесмислених појављивања, бесмислених гурања... Оног тренутка када је тај етички принцип изостао, прилично тога се погубило, у свему, па и у позоришту. Неки мисле да то није важно, али мени је важно. Неко мисли да то нигде није важно, ни у друштву, важан је профит, а ја мислим другачије. Данас, на пример, неки мисле да је водити политику и безочно лагати сасвим нормално. Ти лажеш, па био политичар или, шта ја знам. Свеједно. Сви лажу, свуда је лаж...

Константин Сергејевич Станиславски

Гавела или харизма

Лето, крај школовања на Академији, остао само дипломски... Где, шта, како... мислиће о томе касније, јер Гавела – иначе главни „кривац“ што је Мијач дефинитивно рекао себи: *бићу редител* – ради у Дубровнику!

– Елем, он у Дубровнику ради Војновићеву *Трилоџију*. Решим ја да идем у Дубровник, на Игре. Упознао сам Гавелу овде, када је радио *Хенрија Чествртог*, то ми је било подстицај... Мислим да сам трећа, четврта година, не... завршена друга, одмакао, одлучио да ћу бити редитељ. И онда... Воја Мирић је био управник студентског летовалишта Београдског универзитета, на Лападу. И он мени да петнаест дана. Каже, не могу више, а ти сад бирај шта ћеш и кад ћеш... Међутим, деси се нешто јако повољно по мене. Сретнем неког типа у Дубровнику... а добио сам да наставим летовање у Задру, нисам могао у Дубровник, јагама, увек пребукирано, да није било Воје Мирића не бих ни то добио. И, сад, тип каже: Ти сад идеш тамо, а ја нисам могао да добијем Задар, а девојка ми добила Задар... Ја добио Дубровник! А ја: Хајде да се трампимо, ти у Задар, ја остајем у Дубровнику. Воја каже: не може! Како не може?! Једно место, мењамо цедуље, шта се правиш важан! И Воја пристане, а ја останем у Дубровнику месец дана! Гледао сам све, пробе, трајало је то пет недеља... Већи део је урађен у Загребу, а овде су постављали мизансцен... разговарали о представи. Дођем

и прво се упознам с Дином. Дино Радојевић, Црногорац, отишао на студије у Загреб и остао. Каже да дођем на пробе, седим и не сметам. Асистент је био. Седим тамо, направи се нека групича, прикључимо се онима из Загреба, Љубљане, не сметам, не познајемо се. Кад овај дође нешто шушљив, нешто онако... Галами: Дино, тко је то тамо? Дино: То су студенти режије из Београда, итд... Ван! Ван! Ха, ха, и истера нас човек!

Бранко Гавела са
Мирославом Крлежом

Мајку ти, тек смо прва недеља, ја издејствовао дупли боравак, све паре уложио у то... домогo се Дубровника, мош' мислити. И кажем: Дино, шта да радим...? А он: Ништа се не секирај, ја ћу старог да ухватим, а ти сутра дођи... пре пробе... седи у неки кафић... У Грузу, господска кућа са вртом, од луке, испод... И, ја, никакав, пришуњам се ту, а Дино ће: Професоре, ово је мој млади колега из Београда, он би волео да... све паре дао, изборио се... нема прилику иначе да вас види а жели... Гавела: Не можете ви мени тако упадати, а да ми се не јавите... Ја извињење... А он: То је требало регулират, не могу ја то тако... пријавите се... Кажем како сам се јавио Дину... Што Дино, тко је Дино... ха, ха... Добро, 'ајде, ту ми тако изгладимо, хоћете ли попит нешто... Добро, ви сједите, али не ту, него с оне друге стране... и немој да ми правите групе, сами сједите... И он режира, режира, па мало, мало гледа у мене, какав утисак оставља... Каже да мало приђемо, ха, ха... мало, помало, туп, туп, седите иза мене... Тако је то било. После смо седели у Градској кавани... Пријатан чича... Имао је већ доста година, сви су га звали „стари“, али је имао велику енергију, био харизматичан... био је инспиративан... Умео је да ослободи глумца, да открије његову личну мотивацију, зашто је он ту, шта треба да види... ишао је страшно на рефлексије. Сећам се кад је Неви Рошић објашњавао... „Била си ту, па на Страдуну, па кад сунце да оно, а киша му дода одсјај... мала испаравања, и ти видиш, осећаш да то мало негде лебди... каже – да. А ти идеш, замисли да идеш у тој кошуљи, боса, по камену који је још топао, али издише...“ – Тако је он причао... „...то је тај угођај. Из тога, кад си замислила, неко те зове, неко те зове... Нева... Нева, и ти кажеш да...“ Умео је и да се извиче, криво, воле... Био је баш груб... ужасно. „Кај је то, кај, кај?... То, то ниш' не ваља, то неће гледат нитко... То је ниш', ниш'...“ Али, волели су га! Обожавали!

Тузла

Није се, каже, много трудио да буде међу љубимцима професора на Академији, али је ипак био – запажен. Након положених свих испита, сем дипломског, одбио је понуду да остане на Академији, за оно време, врло добро плаћеном месту асистента, није му се ишло од једног до другог београдског позоришта да мољака и да хвата везе, да се непрестано некеме представља и да чека – своју прилику. Уосталом, тада још ни сам није био начисто да ли је позив који је одабрао онај прави, где је он у свему томе... „Морао сам да видим где сам ту ја и решио сам да одем у провинцију. Они су били изненађени... Говорили су да ћу пропасти у провинцији... Одговарам: Нико у провинцији није пропао... Они: Тешко ћете се вратити у Београд... Боже мој, није Београд једино место на коме човек може да буде срећан и задовољан... И, тако сам отишао у Тузлу; тамо сам радио дипломски рад. Тузлу сам пронашао сасвим случајно“.

Нико га није звао и никога није ни знао... Слао је разна писма у разна позоришта, сем македонских и словеначких... Хрватским позориштима, босанским, српским, црногорским... све исти текст, шапирографисао, слао... и чекао одговор. „Нико ми не одговара, али... Случај је тако хтео: Био је један човек у нашој библиотеци у коју сам свраћао, узимао књиге, седео тамо с библиотекарком, наклапао... Седи и он, редовно, видим нема посла, а човек очито начитан... Питам библиотекарку ко је то. Мој пријатељ из младих дана, каже, недавно је дошао са Голог отока. И тако ми наклапамо... и он каже да је Тузлак. Кажем да сам послао писмо у Тузлу, нико не одговара, а он: ‘Што сте слали, ја врло добро знам управника позоришта, Зорана (Радослав Зорановић), с њим сам веома добар, требало је мени да кажете...’ Истог дана телефонира он у Тузлу, не нађе Зорана, већ неког комшију, исто њиховог другара, био је војни лекар и становао врата до врата са Зораном... Лекар оде до управника и каже како су му телефонирали за Дејана Мијача... послао је писмо. А Зоран ће: ‘Јао, јесте, заборавио сам, ја некултуран’... итд. Врло брзо он ми пошаље писмо, које је повукло још три, четири... позоришта су се одазвала: Дођите да разговарамо. И Зрењанин из Војводине, једно у Никшићу... Дубровнику и – Тузла. Решим да направим маршруту, да се јавим свима, утаначим посете... Мислио сам да је Тузла негде питај-бога-где, да је то нека... ваде угаљ, и установим да од Ваљева само пређеш Дрину и ту си... Могао сам тамо прво да одем, али нисам то знао, ишао сам окол: прво на Винковце, хватао неки раднички воз из Винковаца, по којекаквим фабричелинама и рудницима, улазе неки мрачни типови, седају, ћуте, пуше, излазе... Долазим на ту железничку станицу, а време неко гроозно, киша, блато... И питам где је позориште, и идем, нека крива улица, као лук, кад угледам белу зграду, сва у стаклу, светли, онако сјајно грађена, не личи на позориште, као нека медицинска установа... Уђем, и пише: Народно позориште, Тузла. Ја на пријавницу, ја-сам-тај-и-тај, седите, сад ћу ја... одмах. Утом слети један човек, изволите, изволите, бог зна како, седите... А тамо топло, лепо, кад ево и Зорана, био негде, каже: ‘Шта бисте хтели да режирате?’ Ух, нисмо се ништа ни договорили, ни добар дан такорећи... Дипломски је требало да радим... Кажем да имам неки текст с којим се вуцарам већ дуго, Шон О’Кејси, а он каже: предложи да то урадимо! Пристанем, хоћу... да видим ко ће бити сценограф. Нисам знао сценографе и кажем име мог професора Миленка Шербана... Добар сценограф, одличан сликар... и добар човек, весео... И ја кажем: Миленко Шербан! А ко је костимограф? Кажем она... Јовановићка, жена Иве Андрића... Милица... Он се обрадује, јао, Милицу нисмо видели... она је наша Тузлакиња. Обоје пристану! То су после причали... Она је дошла ту, у своју фамилију, а Шербан да види

шта је Тузла... Заврши се тај разговор, добијем ја... Зоран каже да останем, ускоро ће премијера, да погледам и изаберам неке глумце... 'Али ја сам уговорио тамо...' 'И шта сте уговорили? Прво овде завршите, да видимо ми то'. Останем ја три дана. Направим поделу, утврдим све остало (они имали лове невероватно, за опрему и те ствари...) и кажем себи да нећу ићи никуда, остајем да премијеру завршим... У априлу сам имао премијеру, и сви богзна како задовољни... Хоћеш да останеш? Хоћу! И остао сам три године“.

И, тако – добија „своје“ позориште, на тацни! Долазили су редитељи и одлазили, а он је једини остао. То објашњава, између осталог, „неком посебном везом“ са тим људима, чињеницом да се он њима свидео, али и они њему.

„Требало је да радим три представе у сезони. Кажем да ми је то мало! 'Нећемо ти повећавати плату, а ти ради ако хоћеш... Сад измишљај шта ћеш и колико ћеш да радиш... Све ћемо ти обезбедити...' И стварно тако би. Ја сам радио, не знам колико сам премијера имао... као коњ... не знам ни како сам се уопште организовао... а при томе натерали су ме да у учитељској школи петој години држим курсеве из режије и тако нешто, како се прави представа... Доскора сам сретао људе којима сам био професор! Дошао сам у ту средину, тамо неки људи бркати (ха, ха), неке цуретине, ја као клинац међу њима... Сећам се, направио сам некакву гужву, дошао неки... хаусмајстор: 'Ајде, доста, тишина, где вам је професор... Напоље!' Ја останем, а он ће мени: 'Хајде, напоље, јесам ти рекао...' Ја кажем да сам професор ... Био сам млад. Имао сам 22 године... И, тако, остао сам ту...“.

Готово идеална прилика за стицање самопоуздања... а и глас се о њему ширио. Тада у Југославији није било много добрих редитеља... „Ми смо путовали, одемо некуд, туп, туп, прва награда... Онда добијем позив из Сарајева, Мостара, а ја кажем да имам посла овде, нећу... Али, наравно, нисам дошао у Тузлу да останем тамо. У Тузлу сам... мислим, онако, себи честитам, уложио много, заједно са Зораном који је имао огромни слух, али и могућности... дао ми је стан, добру плату, слао ме је на разне фестивале, у потрази за добрим глумцима; уважавао је све што сам маркирао. За ондашње појмове, имали смо добар ансамбл“.

У то време, готово незамисливо за домаће позоришне стандарде, тузлански театар је имао десетак академски образованих глумаца! Један од њих био је и – Власта Велисављевић. Ансамбл је био компактан и, како каже Дејан Мијач, лепо се радило, било је то добро време. Посебна прича из тог периода је... .

Радослав Зорановић

Заљубљеник. У „претходном животу“ – трговачки путник. Уметник онога што се данас зове маркетинг и менаџмент. Глумио по аматерским позориштима. Иницирао гостовања и ван тузланске регије. Истинска моторна снага тузланског театра и покретач неколико театара у Босни и Херцеговини. Један од заслужних за оснивање Фестивала малих и експерименталних сцена (МЕСС) у Сарајеву. Преминуо на једној аутобуској станици, чекајући аутобус између два позоришта. „Био је страхан организатор! Да кажем и ово: Ниједно позориште у Југославији није имало свој аутобус. Е, он је нама набавио аутобус. Једаред смо ишли некуд, мислим у Живинице, и заглавимо се на Коњуху. Робијаши су тамо правили пут, некако нас извукли, падао густ снег. Целу ноћ смо ту дреждали па нас је милиција пребацила... Онда је Зоран казао да неће више крнтије од аутобуса да изнајмљује, хоће свој аутобус. И купи аутобус! Сан снова, сан снова! Куд год хоћеш... за оно време! Онда, рецимо, са собом вуче агрегат, вуче расвету... која је само за путовања... Пошизи кад чује да је узајмљено нешто од путне расвете... Мора да буде спремно, то ми имамо... кад негде стигнемо, окитимо наше рефлекторе, средимо и играмо представу. Није било никаквих услова тамо куда смо ишли... Па, та тровања храном по босанским касабима! Е, после тога, организовао је да с нама увек путује човек који носи храну... То су, наизглед, споредне ствари. Али – нису! Ако ти он да стан... У Тузли сам два стана променио... Један, кад сам био момак, а други кад сам се оженио. И... то је то... 'Женим се!', кажем ја њему. Аууу! Мислим да има нешто против, а он ће: 'Морам ти сад наћи стан!'"

Ипак, по логици ствари, тузланским данима се полако назире – крај. А крај долази с примамљивим понудама младом и већ афирмисаном редитељу.

Нови Сад

Једна од најпримамљивијих стиже из Српског народног позоришта. Миленко Шуваковић, тада један од редитеља у Српском народном позоришту, главни је „кривац“ за будући „трансфер“. Видео је негде, неку Мијачеву представу и одмах реферисао Милошу Хаџићу: „Одличан је, треба да га узмемо“. У то време, Српско народно позориште има – за данашње време незамисливо – три стална редитеља; поред Шуваковића, ту су били и Бора Ханауска и Димитрије Ђурковић. Ракитин је већ био умро... Опрезни Хаџић шаље у Тузлу редитељски „двојац“, да се, ипак, провери први утисак. Тандем: Миленко Шуваковић и Димитрије Ђурковић, дакле, стиже у Тузлу са одговорним задатком.

– Постављам две премијере, кад видим Шулета и Миту Ђурковића... Мислим, дошли да виде неке глумце... Не пада ми на памет да мене шацују. Милош Хаџић их послао, као, идите на ту премијеру... Прво су дошли на једну, па на другу. Кад је била друга премијера, позову они мене у хотел да разговарамо... Седе у кафани, нема се где друго... у хотелу певао Тома Здравковић... Хе, хе, нема шта, тај наш менаџер је био страхан, доводио Џимија Станића... Седнем с њима, а они: „Слушај, нас је послао Хаџић, да ли би ти прешао у Нови Сад?“ Помислим: какво глупо питање! Из Тузле у Нови Сад! Наравно да бих. Али, има и компликација. Прво, мени предстоји одлазак у војску. Кажу и њима би одговарало, та једна година. Друго, овде имам изванредан стан. Тамо тешко да ћу га добити. Треће, имам жену којој треба наћи запослење... Јесте, то су компликације, али Миша поручује, претпостављајући да ће их бити, да се гради зграда у Ћирпановој, добићеш стан. То се гради док си ти у војсци. Отприлике тако, мада није све било тако, градило се и кад сам изашао из војске. Био је стан у изгледу, посао за жену... Само, ја сам се у међувремену развео... И тако, дођем у Нови Сад, ето, биле су то неке срећне околности, добијем стан... у „позоришној колонији“; све је било наше. Ту сам имао двоипособни стан, јер сам наступио као човек који има жену и дете, а испоставило се да више немам жену... У међувремену сам се развео... Сам, није било лоше. Све у свему, није било лоше. И, тако, миц по миц и ја остадох у Новом Саду. Десет година.

Из Крушевца, где је служио војску, полази за Тузлу и успут свраћа у Нови Сад да потпише уговор. „Дођем у униформи, јављам се на пријавницу, ту неки тип, телефонира, дере се, диже ноге... Не могу да питам ништа од тог што се дере на телефону. И, на крају, тај заврши, погледа ме и каже: „А, ви сте наш нови редитељ?“ (Мијач имитира „србијански“ акценат дотичног)... То је био Гула (Драгољуб Милосављевић)! И поведе ме горе, у Мишину канцеларију. После се Гула навадио, кад год није био у подели: А ко те је увео у СНП?“

Милош Хаџић

У Српском народном позоришту управо је у зениту такозвано „златно доба“, како многи називају време управниковања Милоша Хаџића.

„Миша је био добар управник. Пре свега зато што је умео да направи добар тим. Знао је да тим мора да буде комплементаран. Значи, да је састављен од личности с разним особинама, да то буде група људи од којих неки чак њему лично и не одговарају, али одговарају оној целини која се зове тим. (...) Миша се никад није ничим бавио осим руковођењем позориштем. Он је био оно што се у модерно доба зове менаџер. Сматрао је вероватно да је то довољно за један људски капацитет и да то може да попуни један људски век. С правом је тако сматрао. А у основу тог посла уградио је једну посебну врсту љубави, свесно и мирно кажем ту крупну реч *љубав*, зато што нисам могао да уочим друге мотиве, нечега што би се, рецимо, заснивало на личном интересу, или, не дај боже, материјалној добити. У тој искреној заљубљености било је извесног парадокса. Он је био посвећеник, а у исто време глумио је неку врсту суровости. У односу на све оно што омета резултат... и тај његов глумљени

наступ је највише и вређао људе. А морао је то да ради да би сакрио своју велику сентименталност. Његова љубав је била базирана на сентименталности, и усхићењу позориштем. Он је доживљавао позориште као што дете доживљава новогодишњу приредбу и жели да тај утисак свечаног, церемонијалног и лепог продужи на цео живот. Позориште је за њега било инкубатор узвишеног и чистог осећања. Зато је у њега уносио толико емиција. Да би сакрио сентименталност, навлачио је маску грубијана. У борби између тога двога, била је профилисана његова личност. Додајмо томе да он као човек није имао ништа друго осим позоришта. Све остало у његовом животу било је од споредне важности и служило му је само онолико колико у одређеном тренутку може да буде од користи позоришту. Мислим да он није ни јео, ни пио, ни спавао а да то није било у функцији позоришта“ (Из књиге Петра Марјановића „Милош Хаџић“, Српско народно позориште, 1999)

О контролним пробама из тог, Мишиног периода и данас се прича у Српском народном позоришту.

– Неки су сматрали да се Миша превише меша... А те контролне пробе... То је била јака институција! Прва контролна проба била је одмах после читаћих: ако ту не прође, не иде на репертоар. Друга контролна проба, кад се све постави и кад треба да се ради... за премијеру, значи костим и све остало. Миша је тражио да се то види, тражио је да ствар буде постављена, да би могао да улаже. Онда то погледа, сасече онако до пања, и каже: Не иде! Био је немилосрдан.

„Сви чланови Дrame Српског народног позоришта били су обавезни да присуствују контролној проби, а били су позивани и људи из града, понекад и ван Новог Сада. Те контролне пробе су биле често врло драматичне и знам да су они који су радили представу теже подносили те сусрете него саму премијеру. Ако нешто прође две или три контролне пробе и буде оглашено за добро, онда по правилу то гарантује и успех на премијери. Никада није било да се верификује нешто што ће се доцније показати као неуспех. Критике на тим пробама су биле отворене и беспштедне. Миша Хаџић је нарочито у томе предњачио, интонирајући начин говора без ограда и сурово указујући на све што није добро, јер је сматрао да се једино тако може помоћи представи у настајању. Он је волео да то пореди с порођајем који је болан, али неминовни увод у живот.

‘Не може се акушерство радили без траума и бола’ – говорио је.

Мислим да је био у праву. Нигде касније у својој пракси нисам се срео с контролном пробом. Мислим да је у овоме била тајна успеха Српског народног позоришта“ (Петар Марјановић, Милош Хаџић)

Из „менажерије“ ликова које је, по доласку у ангажман, затекао у Српском народном позоришту, а да би, следећи сопствену аналогију, додатно „обојио“ лик и дело Милоша Хаџића, Мијач издваја – Перу Мољца, легенду и „газду“ најпосећеније позоришне институције – Клуба. Сећа се, рецимо, како Иван Табаковић тог Перу одведе на изложбу неког сликара. Каже: „Перо, која је најбоља слика?“ Пера гледа, гледа: „Господине Табаковићу, ова!“

– Непогрешиво! И тај Пера је куповао слике, имао је веома много слика... Веома много, да не слажем, педесетак слика савремених југословенских сликара, и то најзначајнијих. Попут Тартаље, Станића, баш, баш... говорим о хрватским сликарима, а имао је и ових... наших... свашта. Пера, права институција! Био је већ неколико година у Позоришту и кад ради, с врата гледа пробу, гледа, гледа... Онда питамо: „Перо, како ти се чини?“ Кад каже да је добро, тако и буде. А кад одмахне руком, ми знамо – ово је готово! Ту је био и да нас подржи и охрабри... Био је... ма, све је било као нека органска целина... Све то скупа...

Ако су љубав и инстинкт одлике легендарног Пере Мољца, кад је у питању Миша Хаџић, Мијач додаје и – знање! **Имао сам само два ујравника у живоју. Двојицу ујравника, заљубљеника... до немојуће. Један је Радослав Зорановић, друји Миша Хаџић.**

Није био непосредни сведок оног лошег периода СНП, пред Хаџићев одлазак, смене генерација, пада енергије у ансамблу... „Мита је отишао у пензију, Шулe у алкохол, Жељко Орешковић отишао... Миша, очито, није имао више ни снаге, ни енергије да нешто уради... Ја сам отишао после *Покондирене ѿикве*. Дотад је то позориште било

веома добро, академско, с добром југословенском репутацијом.“ Радије се сећа Мише Хаџића као „кочоперног господина“, који га је прво одвео да му покаже „Бен Акибу“, које је у то време тек направљено... а на чијој сцени ће, не само он већ и остали редитељи у СНП, радити потом „неке јако интересантне, драге представе... Уосталом, *Тикву* сам радио тамо, да, да... премијера је била на ‘Бен Акиби’ “...Нова сцена, сви су је волели, некако је баш позоришно деловала, за разлику од оне у некадашњем Дому културе... „А доле био клуб, сви смо ту седели... Причало се, дружило...“

...и, путовало...

Берлин, Берлин...

„...били су стално неки конкурси... Покрајина и Република су сваке године имале неке стипендије за усавршавање. Редовно се то објављивало и, право да кажем, ту сам редовно конкурисао. А захваљујући, пре свега, Хаџићу, редовно сам их и добијао...“

На питање да ли је био љубимац управника, одговара: „Па, јесам. На почетку ме је примио с прилично резерве. Није му се баш свиђало одакле сам ја то дошао... Више би волео да сам стигао из Београда, директно, или да имам неки војвођански педигре и тако то... Али да дођем баш из Босне и да му будем редитељ... није му баш одговарало... Међутим, брзо смо успоставили добре односе и после смо били јако, јако добри пријатељи... све до његовог одласка. Тог човека сам и доживљавао као личног пријатеља... И тако сам ја путовао, обично преко лета, мада ме некад задеси и зима... усред сезоне...“

Каква је у то време била „мода“ позоришна... Шта се „носило“? Који комади, који жанрови?... Која естетика? Који тренд, ако је постојао?

Било је трендова, каже, али то је пре Битефа... „Гледали смо и сусретали се с овима из Источне Европе, с колегама, ишли код Пољака и код Чеха... Ишли смо у Источни Берлин, па онда видиш Берлинер ансамбл! Сва добра немачка позоришта у Берлину тог времена су заправо у Источном Берлину. Имаш тамо позориште ‘Горки’ па ‘Роза Луксембург’... Био је ту онај... Штајн... Та његова млада трупа, имао је све младе глумце... Кад сам био у Источном Берлину, они су стално причали о њему. Рецимо, Брехт, већ је био умро, а његово позориште у Источном Берлину водила је Хелена Вајгл... Главни редитељ је Бено Бесон, јаако добар, Брехтов ђак, и сви су тамо, у то време причали о њему... (касније је водио Берлинер ансамбл, прим. Д. Н.). Како је режирао код Брехта... Ма, он је режирао, а Брехт дође, погледа, мало закера... ма, он је режирао...“

То је миље из којег је, по сопственом признању, црпео оно што се на Академији није могло научити. Ишао је и у Париз, Лондон, мада „у Лондону, па ни у Паризу, и није баш било богзна шта... Лондон је имао мејнстрим... онако снажно, добро... Као кад на ТВ гледате неки филм и одмах знате да је британски... Све утегнуто, савршено, спаковано, без грешке“. У Паризу, Вилар већ на измаку, а Баро... „није то било баш нешто“. Руски театар, по њему, занимљив, али не тако добар као немачки или пољски. Бар кад је режија у питању. „А онда долази Битеф, који нас, онако – зблане! Зблане нас! Дођу неки лудаци, с невероватним идејама, невероватним пробојима... Дотад је Брехт био алфа и омега... Брехт је био лековит теоретичар, који је, на први поглед, инсистирао на социјалистичком принципу... Међутим, кад данас погледате – скоро сам гледао онај његов *Оријанон за позориште* – он саветује глумце: **Немојте заборавити своју хуманитарну мисију, не смеће то да заборавите... Ви нисте ту ради уметности, ту сте да поправите свет...** То је био став који данас више не постоји. Данас су људи равнодушни, па и уметници. Нема емпатије. А Брехт је говорио како је капитализам бездушје. Стално је говорио: **Не заборавите, не заборавите да експлоатација човека по човеку није никаква прича; то је стварна истина! Стварна истина! Поробљавање човека, велики, незајажљиви ајетини!** То је главни проблем. То позориште треба да учи! И да сачува људе.“

Бертолт Брехт и Хелена Вајгл

Каква вера у њозоришће!

– Да, а он је веровао... страсно је веровао! И његове представе су биле пуне те вере. Чак и оно што смо гледали код Ђорџа Стрелера, који је био под његовим утицајем, али онако италијански, медитерански... није био тако строг критичар, озбиљан. Био је стално распеван... Прави италијански левичар... Разбарушен. Имао је *Просјачку ојеру* у Пиколо театру у Милану. И певали су... Модуњо и Нила Пици... Модуњо је био главни глумац... Играо је мафиоза... Стрелер је то сместио у Напуљ, у неки дечји парк... вртешка с оним коњима... и ту је мафија. И на тој вртешци направио је... шарено, мајке ти божје, онај Модуњо кô пиципевац, шта је ово, каква је ово представа... Ипак, била је то сјајна представа! Брехт је гледао и одушевио се! На Битефу смо гледали његовог Брехта... поучне комаде... И тако је он то радио... Модуњо и Нила Пици, мош' мислити, поп певачи с међународном репутацијом... пар екселанс, и они су пристали то да играју... Одлично, феноменално како је Модуњо играо мафиоза. На напуљском наречју... ништа нисмо разумели, али...

...све сѝе разумели.

– Наравно! Па они сонгови баш су били брехтијански. Ухватили су тај штос. Нису они певали као оно Волареее... већ баш брехтијански, како треба...

Као Хелена Вајгл...

– Дааа... Мада, тешко је певати као Хелена Вајгл... Тешко. Она је имала врло специфичан глас, била је изузетна сценска појава, имала је као, рецимо, Марлена Дитрих глас... а при томе алт апсолутни, специфичан... с врло широким дијапазоном. Да је хтела каријеру оперске певачаце, била би велика оперска певачица! Она је то радила као... и сви остали, толико утренирани, физички увежбани... Модуњо пева без икаквог напора. Стане, опусти руку и то иде из њега... Форсира, паузе, речитативи... страшно! То је било да се запањиш...

Има код Јана Коѝа, мислим да је наслов „Неми крик Хелене Вајгл“... о њеној Мајци Храбросѝ... Оѝворена усѝа...

– *Мајку Храбросѝ* сам гледао. Сећам се тога крика! Кад она остане онако згромљена, а ти размишљаш шта ће урадити... А она... уз оне добоше, почне да пева...

И с ѝим искусѝвом, враѝиѝе се у СНП и ѝомислиѝе: Шѝа да радим? Како? С ким? Збуњени?

– Не, не, то ме је врло инспирисало и, наравно, било и путоказ и опомена да будем скроман. Зашто је то било важно за мене? О томе сам касније причао са студентима. Најважније је пронаћи себе. *Дај све од себе. Колико можеш. Неки моју и оѝѝимум, али ѝи дај свој максимум. Кад мало уђеш у ѝозоришће, видећеш да нема нишѝа*

шћо већ није било, у ѿозоришћу је све већ било. Позоришће се сћално враћа и рециклира... Није било једино ѿебе, ѿи си нејоновљив.

Лејо речено...

– Је л’?

А ѿоја сће се и ви држали? Кад сће ѿо у себи освесћили?

– Не одмах, али укупчао сам, богу хвала и нисам био идиот! Волео сам да гледам представе, да читам и разговарам о представама, нисам био као неке моје младе колеге који не иду на Битеф и било им је испод части да разговарају, да дођу и да виде. Ма, дођи, види, не мораш му ни име запамтити, нешто ће ти остати... Не знам, било је неколико представа које су... баш сам са Јованом Ћириловом разговарао, ту негде пред крај... да је, заправо, сваке десете године било нешто што је преламало све, а остало акумулирало то нешто – у нивоу. Бивало је текстова, представа... Није се то сваки час дешавало.

Хелена Вајгл као Мајка Храброст

У Паризу – о самоуправљању

Најлепше му је, у то време „излета“ и „кратких стипендија“, било да оде у Париз. Јер, тамо је био центар ИТИ (International Theatre Institute), где је радила једна жена, Новосађанка, при том, школска другарица маме Мије Адамовић.

– И тако, одем код ње, лепо се испричамо, она мени сортира карте; тражио сам увек по две. Некад је и моја покојна жена ишла, некад није... Тамо је живео један мој друг, студирао је француски језик, отишао тамо и мучио се... Кажем да сам добио карте, али за Жан-Луја Бароа морам да одем у „Одеон“ да их подигнем, најављен сам... Друг

иде са мном и прави ми друштво... Одемо тамо, кажу да је све у реду и да идемо на глумачки улаз. Лифтом се попнемо, кад оно – за огромним столом седи Жан-Луј Баро. Отворена врата, дими се цигара... И, каже он: „Ви сте из Југославије“, не знам француски па друг преводи, каже да хоће да разговара са мном о Југославији. И каже: „Знате, на јесен треба да гостујемо тамо...“ Распитује се о нашем позоришту, па, био је студентски покрет овде, распитује се шта се с тим дешава, какво је стање... како универзитетска омладина и тако то... Кад, оп! Појави се Мадлен Рено, да присуствује разговору, и она почне да прича... И тако останемо у разговору и богзна како, онда нам донесу карте, попијемо кафу... Мој друг каже: „Ух, какав си ми плезир направио...“

Помен Југославије изазивао је, у то време, добар призвук на Западу, симпатије. Није Русија, а јесте социјализам, Тито рекао историјско „Не“! Већина европских левичара на Југославију је гледала као на некакву наду... А Баро и Мадлен Рено су се посебно занимали за – самоуправљање у позоришту!

Мадлен Рено и Жан-Луј Баро

– Шта да кажем... Објашњавао сам... Како то, глумци бирају улоге, шта... како... је то? Кажем – не! Добијају улоге, а онда се питају хоће ли да играју или не. Она: Како, па, то је немогуће! Ја кажем – па како не, могуће је. Каже: Ви то оправдавате? Кажем: Оправдавам. Боље да имам глумца који се определи и хоће да игра него оног који неће да игра... а мора. Баро слуша: То је добар резон, то је добро. А она седи, пуши, слуша, па ће: То може да буде добро. Била је баба опасна! Нисам је ценио као глумицу, а она је дошла овамо и играла оног Бекета... *Срећни дани*... И била је генијална. Играла је тог Бекета и била бриљантна, фантастична... И онда сам схватио зашто је Мадлен велика глумица.

Причамо у off-у. О Кинги Мезеи – асоцијација не савим случајна – која је управо тих дана имала премијеру представе *Пјаф* и Новосадском позоришту/Újvidéki Színház, о Јасни Ђуричић, Бернхарду и представи *Три хероја* у Атељеу 212... Директан је и без пардона када критикује глумицу која није испунила његова очекивања, али пун хвале за неке...

– Ђуза, Нада (Шаргин), Љиља (Драгутиновић)... чак и Милица Радаковић, онако распаднута, кад уђе... изгубљена... Видео сам је, с оним очима... и рекао: Хоћу њу! Па, узми ову, узми ону; нећу, хоћу Милицу! Одвозили су је и довозили, сваки дан је долазила на пробу и сад чекам шта ће она да уради... Али, она је ДЕЛОВАЛА. Кад се појави у последњој сцени, у последњем чину, кад уђе, стане овако према публици и гледа, јбт, то не може нико да одигра, нико! Она је већ некако била изгубљена... баш се губила.

За разлику од Мире Бањац...

– Еее, Сремица...

Мозак ради, шезје раге...

– Ја сам био неправедан...

Да, рекла је да је нистје узимали у њоделе... Али, није вам шио замерила...

– Не, не... није то. Нисам је узимао за улоге које је она хтела да игра. На малом простору она је велика глумица... Али, невероватна! Носила је шнур. Како да кажем, давала је арому представи. Добрила Шокица и она. Биле су глумице за ударне улоге. Имаш глумца који није толико атрактиван, али носи представу... Не, кад јој редитељ понуди улогу, она каже: „Ко је одбио?!“ Мајку ти... одмах!

Ракитин, цистерна фрушкогорског црног... Далеко је Европа...

Опет смо у Српском народном позоришту... Неизбежни Ракитин... тада већ покојни, али – дух некако још лебди... а у соби управника Милоша Хаџића виси његов портрет...

Ракитин са глумцима СНП-а

– Гледао сам једну Ракитинову представу, као студент. Наш професор Јоца Кулунџић, који је радио неку оперу у Новом Саду, каже: „Ајде, децо, лепо се попакујте па на воз, то морате да видите. *Вишњик*, Ракитинова последња представа... Било је сјајно! То је, онако, художествена, класична представа... јако изнијансирана. Сећам се, гледао сам Ренату Улмански као ону малу... Боже, како је она то добро играла! Тај глас, та свест... упознао сам је после те представе и отад датира наше пријатељство. Рањевска, наравно – Љубица Раваси... Шаца (Стеван Шалајић) је играо Пећу Трофимова... Бата (Велимир) Животић... брата, па Лаза Лазаревић, невероватан, спонтан, нестваран, ту је играла и Дара Чаленић...

О Ракитину ће говорити и у једној анкети часописа *Сцена*: – Ракитин је био један од оснивача позоришне новосадске школе, и неколико његових ученика били су водећи глумци Српског народног позоришта у време кад сам ја тамо дошао. Бора Ханауска ми је, након првог нашег сусрета, казао отприлике: „Мени је Ракитин, кад сам дошао у ово позориште, рекао да сам ја његов наследник. После овог разговора, могу вам рећи слично – Ви сте мој наследник.“ Било је то, наравно, помало мелодраматично, али у сваком случају лепо стилизована добродошлица новом и младом редитељу. За Ханауску је значила више од добродошлице и знака лепог понашања. Он је веровао у континуитет, и знао је за позитивне вредности онога што је започео Ракитин и као да је хтео да и мене на неки начин обавезе, већ на првом кораку, да следим тај ток и да се слободно у њега укључим својим доприносом. Ако је Ракитин умео глумцима да открије животност позоришта, мислим да је Ханауска томе додавао театрализам и естетизам. Миленко Шуваковић је био један од ретких мојих редитељских пријатеља, а најлепше у том дружењу било је то што је он умео сјајно да чита и био и изванредно обавештен о најновијим догађајима у свету. Умео је најапстрактније философске спекулације да преточи и непосредно примени у позоришним приликама. У Српском народном позоришту, у то време је деловао занимљив сноп утицаја људи који су имали слуха за традицију и изучавање прошлог у позоришту, али и за најновије естетске философске идеје...¹

„Шуваковић и Ђурковић били су прва генерација редитеља школованих на београдској Академији који су дошли у Нови Сад, и нормално је било да се њихов рад није одвијао на координатама које је поставио Ракитин. Њихове интенције су тешко продирале и с тешком муком се остваривале, поготово што су имали као задатак једно репертоарско позориште, један град и публику која је имала своје навике, своје жеље и своју естетику. Чини ми се сада, кад гледам уназад, да је то био постепен процес, иако се тада чинило да се дешавају бурне и револуционарне представе. То што се догађало јесте било под напоном, али није било тако револуционарно као што се чинило у то време. Мислим да глумци у то време нису моли слушати о чему је заправо реч, али су веровали редитељима и били им врло податни.“² (Петар Марјановић, *Новосадска позоришна режија*, СНП, Нови Сад 1991, стр. 66–68)

Ви сте, као и Ракићин, с „Вишњиком“ савили шачку на режију? Није намерно? Није омаж?

– Не, не, нисам размишљао о томе...

Да ли сте хтели да баш „Вишњиком“ односно Чеховом завршите каријеру?

– Не, не, то се наместило... Рекао сам себи, то је био омаж у неком смислу, рекао сам да ћу урадити једну представу у Новом Саду и једну у Југословенском драмском и онда... Решио сам те године да завршим... И тако се то догодило... Осетио сам умор, скоро до немоћи. И онда, нисам могао... могао сам да кажем: Добро, сад ћу мало да се одморим, па ако се накупи нешто... Али, не!

Још једном се... наместило! Последња представа коју је Дејан Мијач радио у Српском народном позоришту, била је *Зојкин сћан* Булгакова. Тај текст имао је специфичну судбину у Краљевини Југославији, 1934, када га је у Београду поставио – Јуриј Ракитин! Након премијере кренуле су бурне реакције: док су једни славног редитеља оптуживали да „искривљује совјетску стварност“, руски емигранти су му

¹ Дејан Мијач: *Логика драмске режије* (анкета *Сцене* о феномену режије), *Сцена*, Нови Сад, 1982, бр. 3, стр. 100–101.

² Дејан Мијач, *Димитрије Ђурковић као редитељ и директор Дrame*, *Сцена*, Нови Сад 1978, бр. 3, стр. 99–100.

пребацивали – болшевизам! Углавном, представа је забрањена, а Ракитин – остао без посла. Убрзо је добио нови, у – Српском народном позоришту.

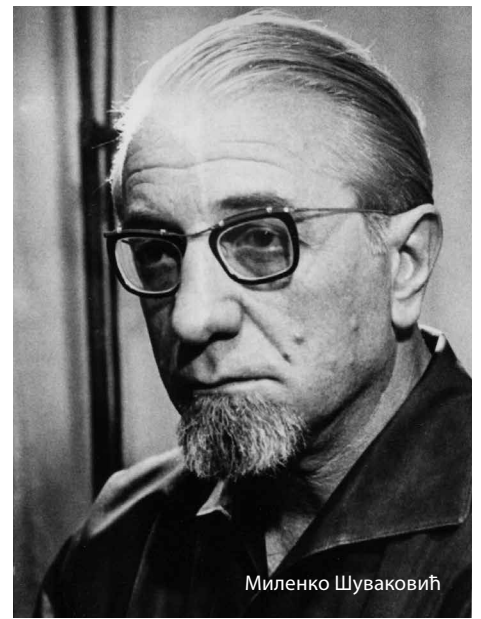
На питање: да ли му недостаје, кратко одговара: „...па, не!“, али признаје да повремено „режира“ у глави, кад види неку добру или пристojну представу... младих редитеља... и то буде добро... „али има нешто још – добра идеја, све штима, али... недостаје оно... није га ухватио, није покупио“.

„Али, то мора да се ДЕСИ! А то се деси једног дана... тренутка... Не долази с годинама или са искуством. То се деси! Има младих редитеља који направе нешто да ти памет стане, а онда после ништа више... Опет, има редитеља који... гледао сам својевремено Јароцког, као младог редитеља... и у распону од двадесетак година. То је бивало све зрелије, све јасније... све постаје мудрије, стабилније... У почетку младалачки, шашаво, а после све озбиљније... И Вајда, рецимо... Имао сам прилику да их гледам, СНП је имало размену са Театром старим у Кракову... Дошао ја у Краков... Нисмо имали представу, али, Шулета и мене Миша шаље да видимо како се тамо ради... Стигнемо два, три дана пре и гледамо представе... Ту су били редитељи, поред Јароцког, Свинарски, који је после погинуо, Вајда, још млади, али у пуном замаху... И, гледамо једну, другу представу, кад се јавља Хаџић, телефоном... „Какве су представе?“ Шуле: „Не долази! Немој да се брукамо, ово су небеске представе, немој да се брукамо!“ Ипак, долазимо ми, а ансамбл иде аутобусом, иза иде цистерна са фрушкогорским вином. Неко црно! Увек смо ишли тако, у Чешку, Пољску, у Источну Немачку... свуда. И увек се та цистерна враћала празна! Није то била баш мала цистерна, било је ту око 300 литара вина! Баш онако! И увек се, након последње представе, приреди другарско вече, дружење... Ови наши удри у тамбурице, певало се и веселило, а ови типови из Пољске, како ко изађе – распали по клавиру... Богами... растура клавиру... Сећам се разговара с једном младом Пољакињом, глумицом, а она каже: *Да вам ђредсџавим моју маму и мој џајџу...* Она је била глумачко дете, они су такође гледали представу... Каже: *А ово је мој гега, џакође џлумац!* Кажем: „Значи, трећа генерација!“ А она: *Не, џејџа!* Пета генерација школованих глумаца! Ха, ха. И зато кажем: Сутра да уђемо у Европу, не можемо то достићи... Вук Караџић, полуписмен, неук човек, отишао тамо и на неки начин одушевио Гетеа својим преводима песама и балада... Гете је ту нашао нешто хомеровско, рудиментарно, снажно... знао је, рецимо, „Хасанагиницу“ напамет, на српском... У то време имамо неписменог владара и оног дилетанта Вујића који изводи тамо неке... а овамо је тридесет година раније написана *Хамбуршка драматургија* и имаш ону преписку Шилера и Гетеа... Не можеш да верујеш, онај из Вајмара пише, овај му одговара... То је – потпуно други ниво... Да не говорим о музици, ту већ улази и Бетовен... и шта све не... Сад ти хоћеш да стигнеш то! Не може!“

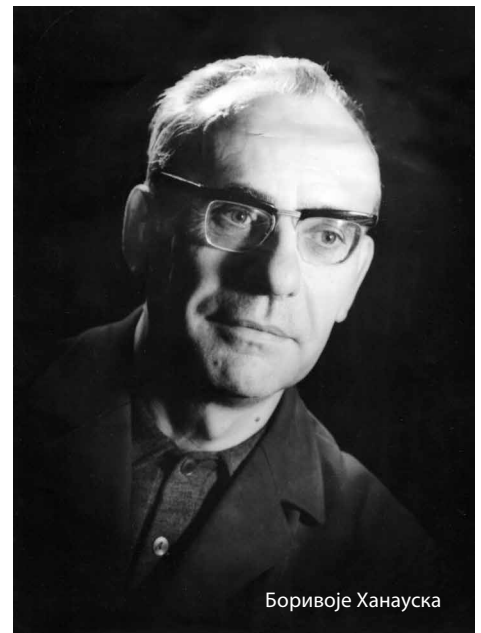
Пуџовали сџе џо свеџу.... Будући да је у џо време џосџојала земља која се звала Јуџославија, како сџе комуницирали с колеџама у џој Јуџославији?

Е, то је било добро.

Помињемо „загребачки картел“, Гавелине ђаке: Виолић, Паро, Радојевић, Спаић, а мимо свих – Гавела, а у Београду – Ступица и Мата Милошевић. У Љубљани, Корун, три године старији од Мијача, одмах након Академије почиње да режира у Драми тамошњег националног театра... „Почео је добро да се развија као редитељ, баш добро... Још није почео сам себе да преиспитује и да сам себе цитира, представе које нико не разуме, па ни он... ни он сам...“ Корун је, каже, био један, једна ласта... и то још није јато... А после су дошли... Ладо Краљ, па... „...од Душана Јовановића они стално имају сјајне режисере... стално... Имају веома добру продукцију, и дан-данас, само зато што имају мешане класе, примају класу режисера и глумаца. Раде заједно. И то заједништво рађа... То је Корун, кад је био професор на Академији, увео... А данас, Корун је отишао у пензију, Душан Јовановић такође... Корун пише филозофске расправе... Корун, иначе велики шетач, сад мање шета, издаје га снага... али добро види... добро види и – мозак му је перфектан! Али слабо чује, не може да разликује гласове. Е, онда је престао да режира

Миленко Шуваковић

Боривоје Ханауска

Димитрије Ђурковић

Коста Спаић, „јагуар“, Виолић...

– Коста... егoиста, био је персонa грата, Гавела га изузетно волео... Изузетно га је волео... Био је велики интелектуалац... Сећам се, кад је био управник Хрватског народног казалишта, зове ме и пита хоћу ли режирати Нушића. Кажем: „Коста, шта ће ти то, да у Загребу са загребачким глумцима режирам Нушића, шта ће ти то?...“ „Молим те, то би било... Нико сем тебе, дођи, а онда ћемо видети, дођи и режирај оно што ти паше.“

А да прво режирам оно што мени паше, па... А он: „Да, али прво ћеш ми урадит Нушића.“ И договоримо се да ћу радити Нушића, *Ожалошћену ѿородицу*, после би био Бихнер, *Данѿонова смрѿи*. То сам уговорио и тако почнем да радим, топ подела... Сећам се била је ова млада глумица... Мира Фурлан... таман академију завршила... Режирао сам неко време, они се свађају... то је било невероватно... људи са класе, пријатељи, између себе посвађани... крдо! А најлепше је било... долазим у Загреб да потпишем уговор са Костом и све остале ствари... а Виолић режира *Маѿбеѿа*. И жали се Кости како нема глумце на проби, не може да састави... ниједну сцену. То су оне седамдесете... Кука како не може да састави пробу, а нико не јави да ће изостати... да нешто смисли... шта да се ради... Кад, улази инспицијент: „Господине Виолићу, изволите на пробу, глумци вас чекају, сви су дошли!“ „Сви?“ „Сви!“ „Ма, немогуће!“ И Коста предложи да видимо и то чудо. Јер, ни Кости нису долазили... Оно, кад крене нека серија или филм, нека реклама да се снима... нема их! Реклама... боли их за позориште! Јавашлук. Улазимо, а оно аааааа, сви смо ту. Сви? Сви! Хоћемо се прозиват? Неее! Сви! А Виолић каже: „Слушајте, ја на ове увјете нисам научио, распуштам пробу!“ Коста и ја легли од смеха. То је Виолић, бескрајно духовит, сјајан. Паметан... Сећам се времена кад сам с *Родољубцима* гостовао у Загребу. Дође он да гледа, после седимо: „Ћуј, хоћеш ми рећ, јеси ти стварно Србин?“ Ха, ха... Од тих свих, никад га нисам од растура срео. Дино, Коста, умрли... А то да вам испричам... Коста је имао нека кола, „јагуар“, каквих је било неколико у Југославији, а он је отишао тамо да га купи, па су му измерили дужину ногу и тежину, направили специјалну фотељу... све по мери... Уникатна, ручна производња... имао је пара, радио, режирао у миланској Скали... Он је завршио музичку академију, виолину... и имао је хоби, пуштао је оне мале авионе. И водио ме на аеродром, тамо, на Плесо... Морао сам да га пратим... Ја у Загребу, његова жена, он и ја у „јагуар“ и правац – Плесо. Пушта авионе, ми гледамо како се иживљава... Удобна и наша седишта, кожа, зеленкаста, чека ме на аеродрому, воза ме, јер воли да вози... Савладао је аутомеханичарски занат и добио тапију да поправља те „јагуаре“, он једини... Лека Ранковић (Александар Ранковић, министар полиције, прим. Д. Н.) долазио је код њега да оправља свој „јагуар“! Косовка и Коста, интересантни типови и он и она, био је генералски син, предратног генерала... Срби, обоје, ексцентрични... Пази, Косовка!

У Загребу, у „јагуару“!

– Прво ми је био мало далек, мало је старији... после смо се зближили, а са Паром одмах! Ми смо исто годиште. И с Виолићем... Ту смо, то је та генерација, то је клапа... Били су веома посесивни, нису дали да се продре у Загреб, и први који их је мало раздрмао, био је Коста. Нису на то гледали добро, врло су неговали тај свој картел...

Да ли је ѿ она ѿрансверзала у смислу најјачеѿ ѿозоришѿа: Беоѿрад, Заѿреб, Словенија...

– Словенија је касније направила пробој. Од Душана Јовановића, па...

... Македонија, Сарајево...

– Македонија, па... не знам... Сарајлија – не! Али тај њихов фестивал је био добар.

То би био неки круѿ релеванѿних региѿшеља ѿоѿ времена?

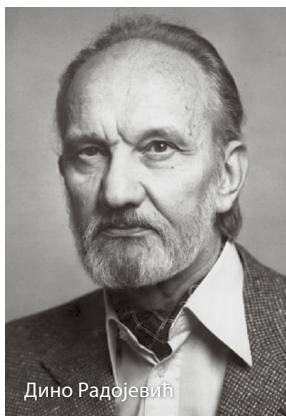
– Па, да... Овде сам затекао Беловића, Мата престао да режира, Бојан умро...

Бојан

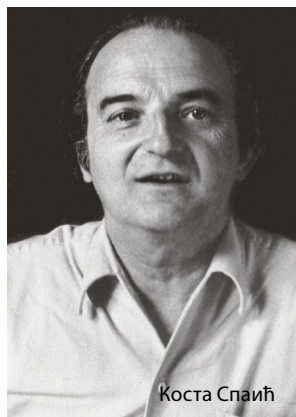
– Ја у Новом Саду редитељ и каже мени Мара Узелац (тадашња секретарица Дrame, прим. Д. Н.) да ме је телефоном звао Бојан Ступица, тадашњи управник ЈДП. Зовемо, јавља се секретарица Нада Медина, каже да се јавим на неки број, Бојан Ступица жели да ме види. Зовем ја, кад може, може – одмах сутра! Нацртам се тамо, он седи, каже: „А, ти си Дејан Мијач...“ и тражи нешто у ладницама... Каже: „Ево ти ови текстови. Седи у гардеробу, прочитај и кажи хоћеш ли да режираш.“ Читам, глуп неки текст, буди бог с нама, неки прелом нечега, не сећам се више шта... неке улоге се преклапају, не знаш шта је... Прочитах, није трајало ни сат... неки страни комад... Одем опет код Наде: Је л’ ту? Ту је... „Шта је? Јеси ли прочитао?“ „Јесам.“ „Је л’ ти се свиђа?“ „Не, али, молим вас да ми нешто кажете...“ „Шта хоћеш да ме питаш?“ Ја: „Зашто стављате ово на репертоар?“ Он: „Хоћеш да радиш, нећеш да радиш?“ Ја: „Нећу, не могу. Ово је право у пропаст. Шта ми то треба: да дођем у Београд, режирам овај комад, пропаст, не пада ми на памет! Али, молим вас, одговорите ми зашто ово радите.“ Он устане и каже: „Е, сад ћу ти рећи... Имам овде слободних глумаца који ми раде о глави јер немају шта да раде. Ово сам наменио разним глумцима, Марјану Ловрићу... да их скинем с грбаче... Нека! Они ће да раде два месеца, да се пате, а у том се завршава сезона... Замислите... и још се смеје. Отпрати ме онако како ме је и дочекао. И тако ме шутнуо, ту се то заврши... Никад ме више у животу није ни поменуо... Али зато сам доживео да ме поново зову у ЈДП, „Молим вас, друже Мијач, да ли бисте дошли да режирате код нас...“ Е, то су вам те приче. Можемо тако у недоглед...

Бождар Виолић

Дино Радојевић

Коста Спаић

Георгиј Паро

Покондирена тиква

– Био је договор, нас редитеља ангажованих у СНП и управе позоришта, да сваке године радимо по две представе за плату, наравно, с тим што за један наслов ми дајемо предлог, а други наслов управа даје као задатак. Дошао ред да се те године ради *Тиква* и био сам срећан што је отишла код Шуваковића. Ја сам имао неки сасвим други комад... Елем, Шуле ми каже: „Добио си јако добар комад, а шта ћу ја...“ Кажем како мислим да је *Тиква* веома добар комад, Стерија добар писац, ја сам играо у том комаду као гимназијалац... ха, ха, и тако... А Шуле ће: „Хајде да се чорамо. Ја узмем твоје, ти моје, рука руци...“ Одемо код Мише: „Знате шта, Шуле и ја смо се договорили да заменимо наслове.“ „Добро, добро, мени је важно само да иду. Обојица ћете нешто урадити“ и тако... Кад сам почео да правим поделу... Прво, видео сам да је то изузетно добар комад да понесе тему која нас се тиче... ту међу нама. И онда сам позвао глумце да направимо једну генерацијску представу, а не представу која ће личити на ону претходну, чувену, већ нешто на свој начин. Прво, морамо да играмо нешто сасвим друго, јер тим путем се даље не може. И онда смо тако трабуњали тим својим путем, направили представу, дошла и такозвана контролна проба и Миша није био баш задовољан... На ту пробу довео је професора (Младена) Лесковца. Гледа он представу и на крају ће Миша: „Хајде, кажи нешто, довели смо те да нешто кажеш...“ А Лесковац: „Хм, не бих могао, морао бих још једном да гледам па да кажем.“ Наравно, међу грађом коју сам користио за ту представу, био је један његов есеј из 1936, 1938, не знам, био је тада млад професор... и писао позоришне рецензије у *Лешојису Мајице српске*. И ту његов врло интересантан осврт у којем говори о томе колико је тај Стеријин комад савремен... Мени се то нарочито свидело и чинило ми се да је у равни с мојом жељом да то радим, поготово његова прича о ликовима... И тако је гледао нашу представу, замислио се: „Чекај да мало размислим...“ Сутрадан дође на пробу, а дође и Миша. А Лесковац нама: „Слушајте, децо, ви немате појма шта сте урадили!“ Ми слушамо, мислимо онако, нормална представа с репертоара, стварно нисмо знали шта смо урадили...

Ни ви?

– Неее, онако, ништа епохално... представа кô представа... Каже Младен: „То је права ствар!“ Имали смо још проба након тога и... једну добру ствар. Неколико дана очи премијере били смо на тзв. Фестивалу класике у Лесковцу... тако се звао, и гледали неку представу... Било је тада пара у Лесковцу, јака привреда, купили су све што се од класике игра у Југославији... Они су, рецимо, били позориште које уопште није наплаћивало улазнице... Сутрадан ми наступамо, па после четири дана – премијера

у Новом Саду. Практично, тамо смо имали претпремијеру. Играмо у Лесковцу, дошли неки критичари из целе Југославије, неки жири... Богзна како нас хвале и после представе причају. Ми, срећни, враћамо се у Нови Сад, сутрадан идемо на Битеф да гледамо немачку представу, *Сеоско дворишће* Креца. И распоредили се у гледалишту, а оно некако намештено тако да публика седи окол, а игра се у средини, међу нама. Сећам се, били смо распоређени тако да сам ја седео на једној страни, а моји глумци, неколико њих, преко пута. Гледамо представу, у једном тренутку видим како ја гледам њих, они гледају мене, онако потпуно запањени. Оно што смо ми увежбавали, што смо ми радили, оно зашто смо себе хвалили... Аман! Као да су ови преписали! Онако... гледаш и шта сад... Имамо премијеру после овога, истина бог, само један дан размака, али нико нам неће веровати, рећи ће да смо преписали... Сећам се коментара... Заида (Кримшамхалов) каже: „Дође ми да се убијем! Како то, зашто то нама да се деси...“ Кажем, шта сад, играмо, нема нервирања... И одиграмо премијеру и деси се стварно да један критичар, мислим да је био Пера Волк, каже: „Не, не, прекопирао је он ту представу, да није, никад ове представе не би било.“ И сад ти њему не можеш објаснити да за један дан, преко ноћи ти премоташ... то је један дух представе који је био важан, један договор за представу који је постојао све време... И који је одушевљавао цео ансамбл. Дакле, одиграмо ми премијеру и... интересантна ствар за мене јесте што је то прихватила новосадска публика. Новосадска публика! На те своје војвођанске громаде врло осетљива, онако хаглих... а ми дирамо њихов бидермајер... мислио сам да ће то бити... Не, они су то веома, веома добро примили. Деси се да те године Миша није имао куд него је пријави за Стеријино позорје, селектор Паро је уврсти у репертоар... стави нас прве да играмо. Први дан, ми играмо и, сећам се да су колеге дошле и кажу: „Ви сте већ добили награду... на отварању...“ Међутим, испало је да смо поставили неки лимит и да је та представа остала по утиску од почетка па до краја и... остало је историја.

Тријумф на Стеријиним позорју

На Стеријиним позорју, *Покондирена ѿиква* била је – шок за тамо окупљену југословенску критичарску елиту! Добила је три Стеријине награде: за представу у целини, за режију и за глумачко остварење. И унисоне панегирике критичара. Велико изненађење било је, тим поводом, што награду није добила Добрила Шокица која је тумачила лик Феме...

– Да се разумемо. У представи сам имао главну глумицу, Добрилу, и ту нисмо успели да нађемо апсолутни споразум. Она је била фасцинирана... Љубицом Раваси. Љубица је за њу била узор над узорима, копирала је Љубицу у свему. У понашању... И пропушила је јер је и Љубица пушила... Мислила је – Ако хоћеш да заузмеш место примадоне, мораш да личиш на Љубицу! И ту сам, не ја, сви смо имали велике борбе с њом. Иначе, она је глумица која има изражен смисао за здраво животовање, и ту је најјача, масна глумица... Ја кажем да спусти мало тон кад Евици каже „крмачо...“, да видим сељанку која каже „крмачо“... Не може, то је одиграно, одиграно! Немој ми се печити! Не вреди... туци, удри по рукама, не може! Због тога она није добила Стеријину награду. А то је била окасион прилика да добије Стеријину награду. Добила ју је глумица која није ни слутила да може бити награђена (Милена Булатовић) она је била тај говорни концепт потпуно остварен, потпуно... Било је четворо кандидата на листи, до краја... Добила је једино Милена. А добила је представа, добио сам и ја... Интересантно је што је награђен и сценограф, Радован Марушић. Иако сам ја, негде последњих дана, поизбацивао три четвртине сценографије и само битно оставио, сто... и шта ја знам. Било је: „Ја не потписујем то“... И оде он тамо, у своју Зеницу, љутит... А онда добије награду³ и ето њега, преко ноћи... Кажем, што си дошао, за ове остатке... да добијеш награду...? Каже: Бежи! Није схватио да рукопис те представе тражи минимализам. Само један знак мора да буде и ништа више, ниииишта... само претрпан сто. И, ето, то би било...

Селектор **Георгиј Паро**, у извештају о селекцији, а поводом *Покондирене ѿикве*, подсећа на Гавелину представу *Кир Јања* и каже:

³ УЛУПУС-ова награда за најбољу сценографију на Стеријиним позорју (1974).

„На сличном трагу, мада искључиво из текста, проналасио је и Дејан Мијач своју *Покондирену њикву*. Постоји код Крлеже једна фантазмагорична визија Стерије који у блату и по мраку вршачких шорова проноси свјетиљку. То блато и тај мрак, патријархалну ограничену тврдоглавост, робовање такозваном нормалном животу, сву тупост тог и таквог живота, као и глупаву до смијешности жељу да се нађе неки други модус вивенди, некаква чеховљевска „Москва, Москва“, која је код Стерије Париз, дао је Дејан Мијач у својој *Тикви*. Фема је смијешна и глупа у жељи да промијени живот помоћу пудера и перике, али је и Митар стравичан са својим штапом и буреком, својим редом и миром, својим животним статус квом. Но, тек је Ружичић право Мијачево откриће. То је човек који свој бијег од стварности остварује у пићу и лошим стиховима (као што је и Фемин француски), ријешен у једном моменту и на женидбу с њом само да би штампао те своје стихове и тако се искупио за животни промашај. Укратко, Дејан Мијач својом *Покондиреном њиквом* без сумње започиње ново поглавље у игрању Стерије, и то у оном смислу – нека ми не буде замјерено што поново спомињем др Бранка Гавелу – у којем је Гавела правио *Кир Јању* у првим годинама Загребачког драмског казалишта с Пером Квргићем, и одмах затим с Рашом Плаовићем у Народном позоришту у Београду (Стеријино позорје, 1956), настојећи да пронађе социјално мотивирану условност Стеријиних лица. Само што је то у необавезној *Покондиреној њикви* било неупоредиво теже него у дубљем *Кир-Јањи*, што Мијачев захват чини још значајнијим“.

Дејан Мијач, у Каталогу Стеријиног позорја, о представи *Покондирена њиква*:

„На путу за жељом да савременом гледаоцу представимо Стерију писца живог и оновременски присутног, имали смо да савладамо низ препрека, међу којима су најтеже биле предрасуде о Стерији створене ко зна када, петрифициране у канон који се тешко могао објаснити, али који је имао проверену одбрану, углавном грађену на низу замерки о мањкавости Стеријиног дела. Зачудо, неке од ових замерки управо су нам најдиректније помогле да стигнемо до нашег Стерије.

Рецимо: *Стеријине комедије су њолико наивне да су већ у ђриличној мери неверовањне, зајраво фанџасџичне*. Код њега је могуће наћи ситуацију да чизмар и гроф замене своје жене а да то и не примете; да се човек прометне у магарца; да угледни грађанин прими у посету странце са Месеца; да полуписмена мајсторица напрасно проговори неколико светских језика одједном; да на конкурс за нај-жену победи једна најмање лоша жена итд... Стеријин апсурдно опрезни бизнисмен, Кир Јања, верује у немогућу трансакцију само зато што је она фантастична, иако је то кобно по њега. Та вера у немогуће, то је заједничка карактеристика свих Стеријиних ликова. И када се споји

апсурдност ситуације са напором ликова да је превазиђу у великом, фантастичном гесту, па се свему дода крај који значи пад испод нормалне баналности – добијемо један врло захвалан терен за прављење комедије, и то комедије са врло модерним прерогативима.

Или: *Стерија је реионалан њисац*. Његове комедије имају узак географски оквир – Војводину, лица су му „житељи вршачки“ са врло одређеним сензибилитетом и погледом на свет. Да, али ипак: у овој менталитетној успорености садржана је потпуна скала темперамента. Не значе ли ове сведене границе само кондензованост, а овај микрокосмос у исто време сублимирани модел макрокосмоса? Дијалекатско преобиље, могуће једино у овом простору, није ли то идеалан услов да стеријанске личности досегну врхунце комедијског парадокса управо у зони лингвистичкој? Најзад, Војводина са прашином и клавирима, неотесаним столом и венецијанским огледалом, са главом у Паризу и ногама заглибљеним у панонско блато – то је својеврсна и свеобухватна метафора, која објашњава суштину Стеријине комике.

Онда: *Стерија је њисац лакої и ведрої хумора*. Замерка почива на тврдњи да Стеријине комедије имају срећан крај, у којима побеђује здрав разум, а кривац је благо кажњен, опроштено му је када спозна грешку и у лагодном разрешењу тријумфује пишево „наравоученије“... Да, све је тако, али мало друкчије. Јер, крај је ипак у сенци пораза – трагичног у бити, и спознаја кривице је горко искуство о немогућности бекства, о недосањањости лошег сна, о буђењу у још лошијој збиљи. И питање је ко је победник у завршној чини заједничког повратка у затворски круг. А онда остаје нешто што се и после финала комедије преноси у гледалишта и тек тамо остварује Стеријино „заљуђивање“ људи. А то је „наравоученије“ опоро, истинито и нимало ведро. И тако даље... У нади да ћемо разјашњењем заблуда око Стерије dospети до нашег Стерије, ми смо се латили посла око *Покондирене њикве*, па је и ова представа сведочанство о том трагању и наш скромни допринос упознавању са Стеријом, нашим савремеником..

А за лист *Позоришће* СНП-а, након Стеријине награде, на питање – чему тежи приликом стварања представе, каже: „Неко ради представу и намерно тежи за енигмама, да гледалац решава загонетке, дилеме, проблеме... Ја, међутим, волим да је представа, што кажу, у зеници ока, да је јасна свим слојевима гледалишта. Наравно, у томе свако има свој избор, али у њему сви спонтано учествују. Настојим да правим представе које анимирају гледалиште, апсорбују га, да се не осети време трајања...“

Критика је унисона у похвалама.

Владимир Стаменковић, НИН: „У Мијачевом виђењу, Стерија престаје да буде регионалан писац и преображава се у драматичара од светског значаја, у аутора

чије дело пружа претекст за формулисање представе која у себи сумира и искуство париске авангарде из педесетих година, и иновације с којима рачуна постбекетовско, постјонесковско позориште.

У Покондиреној Шикви смо се срели с две основне новине: с благим супротстављањем Стерији, с успешним покушајем да се он не схвати искључиво као критичар нашег полуварошког мегаломанског менталитета, већ и као аутор који уочава апсурдност људске ситуације, наш неспоразум са животом, тешкоће које наступају у комуницирању између људи притиснутих неком опсесијом, чак као песник трагике човековог животног пораза; али и с измењеним односом према улози коју у комедији имају језик, физичка акција, драмске паузе.

Језик комедије: Рекло би се да је ово друго заправо оно што је Мијачу помогло да постигне оно прво. Кад се говори о овој представи, обично се констатује да је у њој присутно и нешто јонесковско, при чему се најчешће мисли на маску која је стављена на лице Стеријине Саре. Али, то је оно што је овде споредно: површна асоцијација наметнута спољним средствима. Важније је нешто друго: то што је Мијач разумео да је код Јонеска реч добила значај физичког геста помоћу кога лица комедије изражавају оно неизрециво у себи, а пре свега покушавају да се прилагоде једној присилној ситуацији у коју их је ставио живот. Мијач је у својој представи стриктно применио тај проналазак, чиме је постигао да реч не буде само симболична ознака психолошког стања, већ и гест, и израз, и директно саопштење, и приватна манифестација човекове усамљености: сигнал који пробија из дубине људског бића.

С друге стране, у овој представи су имале изузетно значајно место и паузе. Мијач је паузу ставио у средиште сценског збивања из два разлога: да би помоћу њих продубио скраћену психологију Стеријиних ликова; и да би у зони мукле тишине свака реч и свака акција стекли нову комичну кондензованост. Или је бар тако произлазило из ове представе.

Допринос томе дали су и глумци Добрила Шокица, Милена Шијачки-Булатовић, Заида Кримшамхалов, Стеван Шалајић, Стеван Гардиновички и Васа Вртипрашки. Они су нам се представили у једном одиста модерном издању, као глумци који умеју да балансирају на оној финој граници између фантастичне и карактерне комике. И зато су ликови које су они створили деловали и као предимензиониране лутке, помоћу којих један редитељ-деспот прецизно експлицира своје схватање Стерије, и као реални људи, чија унутрашња замршеност има све ознаке њихових прототипова из живота.“

Феликс Пашић, Борба: „Реализација Стеријиних ликова у Мијачевој стилизацији делује опорно. Колико су гротескни, ти ликови су и трагикомични. У својој обезличености они су сневесељени марионетски симболи из једног света који воња на мемлу. Мијач их не оправдава, нити их објашњава. Не занима га природа њихове заблуделости. Они су то што јесу, у огледалу које су сами изабрали. Све размере су увећане, али пошаст покондирености не изврће се у карикатуру.

Облик представе је веома близак облику Крецова позоришта. Подударност ако је и случајна није погубна, напротив: весело позорје Стеријино раскида традиционалне шаблоне на тај начин што им супротставља слободне неонатуралистичке експресије. Оно што обично замишљамо као лаки колорит Стеријин неодвојиво је и овде од основног тона представе, али је стављено у нешто измењену функцију, није механички залепљено за личности, није дато у грубим широким прелазима. Открива се постепено, са мноштвом ситних детаља, под окриљем језичког апсурда.

Као што ослобађа *Покондирену Шикву* морално-носталгичних одблесака Стеријине војвођанске збиље, Мијач је ослобађа притиска сентиментално болећивих расположења. У овом другом случају стил представе готово да се профилира кроз личност Евице. Милена Булатовић уноси у ту улогу чудну мешавину имбецилности и топлине. Евица сажима у изразу сету нишчих и поезију бића са периферије живота. Има, међутим, у тој девојци неке неодређене а латентне снаге еротског, која више зрачи него што се распрскава. У сцени са Василијем, у почетку другог чина, Милена Булатовић прави блиставу минијатуру: наједном је Евица та која под детињим унутарњим озарењем ступа на ону обалу до које њени успаљени паланчани никада неће стићи. С те стране на којој је она, глиба нема: тело је слободно, ако је дух жалосно заробљан.

Комика којој тежи Мијачева представа тражи од глумаца извесну уздржаност у гесту, тромост у говору, строгу дисциплину у оквиру редукованог мизансцена. Та комика је махом прикочена између великих пауза и у њима. Она не допушта надоградњу споља. Смех не иде упоредо са комичним ефектом, не избија еруптивно. Померање према комичном увек је праћено ћутњом. Глумци то осећају. Ово је представа у којој глумачки напор да се с лица Стеријине креатуре уклоне црте „отворених“ комичних карактера добија сатисфакцију најпре у односу спонтаног дослуха са гледалиштем. Сара Заиде Кримшамхалов у том погледу поступа с више ризика код опасног проширења границе гротеске, у којој се остале личности крећу опрезно и са приснијим осећањем трагикомичног. То се односи на Фему Добриле Шокице и Ружичића Стевана Шалајића подједнако колико и на Јована Стевана Гардиновачког, Митра Рада Којадиновића и Василија Васа Вртипрашког. Лепу, дискретну епизоду уградила је у представу Илинка Сувачар у улози Анче.

Сведена сценографија Радована Марушића и костими Јасне Петровић у којима има и духа и ироније, доприносе са своје стране да у *Покондиреној Шикви* препознамо једног Стерију који ево може да буде поучителан у нашем позоришту и онда када оно са подсмехом одбацује свако наравоученије.“

Ласло Геролд, Мађарско/Magyar Szó: „Покушај Мијача вероватно представља једну врсту не мале јереси и због тога ће га, по свој прилици, и осудити. Биће оптужен за рушење традиција, мада он то никако не заслужује, јер је само оживео, удахнуо живот у једну традицију и очистио је талога.“

Миодраг Кујунџић, Дневник, Нови Сад; „...Имали смо представу потпуно ишчашену из зглобова стеријанских традиција, ни у чему дидактичну, сем у доказу да врата трагању за новим тумачењем старих писаца никада нису затворена. Била је ова представа и забавни унтерхалтунг, о коме је писац говорио. Била је то у великим пасажима веома весела представа, у којој је углађени и осмишљени гег био у складној равнотежи са изговореним текстом....“

Милосав Мирковић, Полиџика експрес: „У ексцентричној гротесци *Покондирене Шикве* редитељ Дејан Мијач је показао и природу Стеријиног знака и структуру сценске поезије. Сумњајући да ће истовремено задовољити перспективу нашег тренутка, да ће заокружити типологију уобразице, нафракане, памећу „наручене“ и силом „просвећене“ жене, редитељ је, међутим, у језичком каламбуру, произвољно дописаном и примењеном, тражио разлоге за фолклорну лакрдију. Типична у својој породичној инспекцији и својој покондиреној манији, Стеријина Госпожа Фема преобратила се у невеселу трапавушу, засићену и оптерећену једном прохујалом модом која се „догодила“, која се остварила пре него што крене само позорје и позоришно збитије.

Покондирена Шиква новосадских уметника је у сваком случају експеримент вредан пажње и подршке, представа која се слуху нових генерација обраћа и својим поучителним и својим гротескним обиљем, својим типовима и својом типичношћу!“

Прву, исцрпну студију о *Покондиреној Шикви* Дејана Мијача, уочи њене премијере, у Лесковцу, а на саветовању театролога у том граду на којем је расправљано о односу нашег савременог позоришта према делима класичног домаћег репертоара, дао је **Петар Марјановић**, у пледоајеу за будућу представу...

„*Покондирену Шикву* Јована Поповића Стерије Дејан Мијач није само измаштао: она је, још пре рада ‘за столом’, објективно била на дохвату његове руке. Први подстицај настао је давно: док је у различитим расправама и огледима из историје југословенске литературе читао о многим недостацима и сценској невештини Стеријиног дела, Мијач је истовремено гледао успешне позоришне представе Стеријиних комедија које су режирали Мата Милошевић, Бранко Гавела и други. Други подстицај везан је за његов долазак у Српско народно позориште, које је деценијама изводило Стеријина дела не само с респектом и нескривеним уметничким амбицијама но и добрим резултатима (Боривоје Ханауска), а такође и за извесне фрагменте литерарне анализе Стеријиног дела које је остварио Младен Лесковац.

Од Лесковчевог уверења (да је Стерија за наше позориште учинио оно о чему до њега код нас нико није смео ни да сања: унео је у њега живот и истину у толикој

Заида Кримшамхалов и Стеван Шалајић

мери да је сцена на даскама не једном била непосредан наставак и уметношћу преображени закључак онога што се дешавало на улици, у нашим кућама, у најприснијој и најдубљој утроби нашега тадашњег друштва; да је Стерија својим суморним очима гледао цинцарску антерију и мађарску атилу нашега грађанства, реденгот београдског мудријаша, чиризом умусану кецељу и гаће банатске и да је ту видео и домен својих студија, непреварно; да је у младости и он покушавао да буде свечан и да је на време увидео излишност таквих напора. 'Какви калпаци! камо вам тога вашег војводства! па гле какви сте! – као да подсмешљиво вели она болесничка замишљеност око његових усана на портрету Поповићеву.'⁴ до Мијачеве изјаве припремљене за програм представе *Покондурена џиква* ('Најзад, Војводина са прашином и клавирима, неотесаним столом и венецијанским огледалом, са главом у Паризу и ногама заглибљеним у панонско блато – то је својеврсна и свеобухватна метафора, која објашњава суштину Стеријине комике'), литерарно гледано само је један корак – „али су за његову позоришну реализацију потребне 'чизме од седам миља'. Део тога растојања, упркос разумљивим лутањима и тражењима, био је пређен током проба за столом – захваљујући основном мотиву од кога је Мијач пошао у реализацију представе: био је то сто препун јела, око кога се једе, пије и разговара и свет неких далеких идеја за којим су посегнули Фема и Ружичић. Већ тада је било јасно да Мијач интелигентно негира досадашња црно-бела конфронтирања Стеријиних јунака, и да ликовима Феме и Ружичића с правом даје хуманију, иако не мање хуморну, димензију. Фема свој 'корак унапред' чини

⁴ Младен Лесковац, *Наш национални репертоар и Јован Стерија Поповић. На нашој постојбини*, Матица српска, Нови Сад, 1951 стр. 168–171.

Реч је о сликару и црквеном иконографу Јовану Поповићу (1820–1864), који је насликао већи број портрета угледних личности свога времена, међу којима и портрет кнеза Михаила Обреновића (1823–1868).

неспретно претенциозно, и извесно на погрешан начин, али бежи од дословног смрада чизмарске радње. Ружичић, непризнати поет традиционалистичког опредељења, није хоштаплер и ‘српски Тартиф’, него човек који своје промашаје ‘покрива’ пићем, не презајући ни од брака са старијом, богатом удовицом – да би штампао своје пјеснослове. С друге стране, Митар није само идилични представник честитог и радног занатлијског сталежа, који доцира о поштењу, скромности и радиности, него приземни материјалист који људе процењује искључиво кроз призму њиховог „материјалног стања“, чије незграпне акције прати наглашена заокупљеност јелом и лупа штапа којом ‘поткрепљује’ своје аргументе у конфликту са Фемом. Љубав Евице и Васе – с много оправдања у изворном Стеријином тексту – тумачена је без обавезне идеализације у досадашњим презентацијама ове комедије, што је обећавало да се из њихових сцена може извући нови хуморни тон представе. Ако поменем да је лику Саре, уместо наглашеног чанколиштва, приписана и реалистичност (‘Јести и пити, мон фрер, јести и пити, то је љубав, маните се ваших грација и богиња’), наговештен је низ нових односа које је требало и сценским средствима доказати... А доказивања на сцени почела су већ сценографским решењем представе, које је проистекло из складне сарадње редитеља и сценографа Радована Марушића (‘Простор омеђен с три равна зида. Лево се излази у двориште и на улицу, десно у други део куће. Врата не постоје. Ни предсобље ни ‘примаћа’ соба. Под од печене цигле, плафона нема. Доле тврдо, а горе високо. Лево прозор који гледа на улицу, десно венецијанско огледало купљено пре неки дан. У њему се Фема огледа, а остали му се чуде. На сталцима, с обе стране огледала, стоји новац, пудер, флашица с парфемом и маказе. Дрвени паорски сто, пет столица и шкриња. У представи нема музике нити било каквих ефеката. Пред почетак представе и пред почетак другог и трећег чина један музичар свира на приму ‘староградске’ песме, шетајући испред позорнице. Обучен је у војвођанску народну ношњу (црне панталоне, бела кошуља, црни прслук, шешир). Пред сам почетак представе одсвира, на приму, кан-кан’⁵.

Васа Вртипрашки
и Милена Булатовић

Кад год би у том простору одјекнуле прве Фемине речи: ‘Једанпут за свагда, ја хоћу nobлес у мојој кући’ – наслућивао сам да је Мијач ‘читао’ *Покондирену ѿикву* као документ, откривајући у негдашњем свету данашње истине о томе да је свет добра и зла много комплекснији но што смо спремни да верујемо. Тај Мијачев ‘кључ’ разумео је Мухарем Первић: ‘Народске ликове Мијач и глумци новосадског Позоришта тумачили су са мање традиционалне идиличности и плитке доброхотности, а са више видовите реалистичности, у редукованом, према гротесци стилизованом реализму у коме су лица паора и занатлија, озарена чуђењем које долази колико од наивности толико и од тромости главе, увеличана у телесу, гесту, кретњи, успорена у говору и радњи, упућена на ‘једење’ као основну животну радњу – дата у једном

⁵ Милош Лазин, „Опис представе“, *Сцена*, Нови Сад, 1977, бр. 5, стр. 68.

сочном, гротескно-комичном стилу. Мијач се у својој представи служио оним што је Милан Богдановић тачно назвао 'једром комиком несразмера'⁶. А 'битку' за представу у целини добио је изврсни глумачки ансамбл (Добрила Шокица – Фема, Милена Булатовић – Евица, Заида Кримшамхалов – Сара, Илинка Сувачар – Анча, Стеван Шалајић – Ружичић, Стеван Гардиновачки – Јован, Васа Вртипрашки – Василије, Раде Којадиновић – Митар), од којег је Стеријину награду за глуму добила само Милена Булатовић, али су је, с исто толико ваљаних разлога, могли добити и Добрила Шокица, Заида Кримшамхалов и Стеван Шалајић. Поводом награде Милени Булатовић ја сам, тих дана, написао скицу за њен портрет, из које наводим фрагмент који ми се чини релевантним и за опис Мијачеве режије и за представу у целини.

Милена Шијачки-Булатовић у улози Евице сасвим се одрекла игре на спољне ефекте, остваривши овај лик чистим глумачким средствима. Крећући се у мизансцену једноставних хоризонталних линија, она је већину својих најбољих сцена (с Василијем и Ружичићем) одиграла на малом простору, готово статично. Дискретно скраћени костим потенцирао је Евичин неграциозни ход, а мала коректура носа дала је њеном лицу безазлен израз. Без 'широких' и експонираних гестова, и готово без мимике, улога Евице остварена је само очима и гласом – коме су сасвим свесним хтењем недостајале веће осцилације.

Не бих се сложио са критичарима који су у њеној интерпретацији лика Евице запазили црте дебилитета. Тачно је да је Евица хендикепирана већ на старту живота и упућена на приземност опанчарске радње и култ пуне трпезе (то како су сва лица у овој представи Дејана Мијача дебела и „масна“, како им се маст слива низ усне док једу бурек, сарму и комаде печења, пре је трагичка суштина живљења тога света, него наглашена карактеристика потпуне духовне инфериорности). Уосталом, и сам Стерија дао је Евици јасну тежњу да брани своје животне интересе. Они се крећу – да се задржим само на примерима из Првог дејства – од жеље за дословно физиолошком удобношћу када одбија да носи мидер ('Ја не могу мидер да трпим, сва се заптијем у њему'), преко реаговања да би заштитила своју љубав (Фема јој саопштава да ће је 'сутра један први филозоф просити', а она одмах реагује: 'А мој Васа?'), до лукавог тражења савезништва у ујаку Митру кога усмерава против своје мајке ('Ја не смем, ујо, у вашу кућу улазити... Запретила ми је страшно, зашто каже да нема брата чизмара').

Две су сцене нарочито карактеристичне за глумачки поступак којим је Милена Шијачки-Булатовић успела да сачува амбивалентност Евичиног лика. То је, најпре, љубавна сцена између Евице и Василија, у којој и нема правих љубавних речи. Она ту сцену игра с девојачким озарењем пред скорим загрљајем, али то осећање повремено надвладава приземна реалистичност. У тренутку када је Василије грли лежећи на њој, она се пита: 'Гди ћемо држати марву, краве и другу живину', а кад он каже да не приличи госпођи са дванаест хиљада форината да се забавља са марвом, она га одгурне и вели: 'Ја другојаче нећу' Па ипак, у Евици на крају ове сцене надвладава, наизглед парадоксални, чедни тријумф тела ('Ти си мој Васа') и она, како је с правом запажено, ступа на ону обалу до које њени успаљени паланчани никада неће стићи. Друга сцена је њен разговор с Ружичићем у Другом дејству. Иако у овој сцени основну арију има Ружичић (у изврсном Шалајићевом тумачењу осмишљена је и јасна свака реч коју 'поета' изговора), који покушава да опсени Евицу својим песничким тирадама, испитујући је истовремено има ли 'поњатија о поезији', њено суптилно тонско контрирање у којем се меша и њено незнање и неодољива простодушност дају овој сцени парадоксални ефект: Ружичић говори о поезији, а Евица је у својој простодушности поезија сама.

Било би неправедно да не поменем да је успеху *Покондирене ѿикве* допринела и Јасна Петровић, која је даровито, с елементима реалистичке стилизације и гротеске, креирала костиме сасвим у духу редитељске концепције представе.

И, на крају, сећање на вече у Москви после прве представе *Покондирене ѿикве*, изведене на гостовању Дrame Српског народног позоришта на сцени Московског художественог театра. Мијач и ја седели смо у истој сали Клуба књижевника у којој је Толстојев Пјер Безухов примљен у масонску ложу. Били смо у друштву неколико московских позоришних критичара и неких млађих чланова позоришта – домаћина.

Прилично лако поднели смо 'откриће' наших руских колега 'да је Стерија одличан писац, али, наравно, није Гогољ', али смо заиста били изненађени када су нам ти позоришни људи, који у своме искуству 'имају' и Гогоља и Чехова, хвалећи представу, рекли да им је Фемин „Париз“ из *Покондирене ѿикве* личио на Москву из *Три сесѿре* Чехова. Мијач је с разлогом то поређење схватио као комплимент.“

Петар МАРЈАНОВИЋ

У књизи *Драмски ѿекѿови и њихове инсценације* из 2013, **Светозар Рапајић** анализира значај *Покондирене ѿикве* Дејана Мијача:

„Велику прекретницу у сценском читању Стеријиних комедија, али и у нашем позоришту уопште, донела је 1973. године поставка *Покондирене ѿикве* Српског народног позоришта у Новом Саду у режији Дејана Мијача. Ова представа полазила је из сасвим супротног сагледавања од раније присутног и потврђеног 'меког новосадског стила'. И после новосадске премијере и гостовања у Београду, представа је добила позитивне, али некако рутинске и уобичајене критике, али тек је извођење на Стеријином позорју 1974. утврдило њен суштински значај и легитимисало њен култни статус до данас.

После извођења Мијачеве *Покондирене ѿикве* на Стеријином позорју Јован Христић је на Округлом столу критике изговорио праву малу студију, у којој је захвалио Мијачу што нас је овом представом подсетио да је Стерија заокружио свој опус 'Даворјем', поезијом пуном филозофске меланхолије, песимистичне запитаности, осећаја пролазности и циничног и горког погледа на бесмисао око себе (и у конкретном и у метафоричном смислу). И заиста, Мијачева представа је успела да открије и подвуче слојеве иманентне Стеријином стваралаштву који су до тада углавном били непримећени.

'Стерија је био целовита књижевна личност', констатовао је Јован Христић, 'а до тада су сегменти његовог дела (комедије, драме, проза, поезија) посматрани углавном изоловано, из традиционалног жанровског угла. Мијач је, пре свега, одбацио оно што се до тада сматрало, у пракси и теорији, утврђеном жанровском формулом Стеријиних комедија. Иако је Стеријино задато полазиште у већини комедија било резултат његовог свесног рационалистичког и позитивистичког опредељења, његово поетско осећање света и човека, пуно скепсе, горчине, па и згађености, изражено најексплицитније у његовој поезији, отима се задатом полазишту и боји посебном нијансом и комедијску матрицу. Такав плодан укрштај различитости идејне тенденције и поетског осећања јавља се само код великих писаца (на пример код Балзака).

Ово двојство ни у Стеријином делу, а нарочито у Мијачевој представи, не јавља се као несклад, него напротив, као вишеслојност и извор обогаћивања, и у значењском, и у дејственом и у жанровском смислу – па, најзад, и као допринос животној уверљивости, ако се узме у обзир теза драмских натуралиста, страних и наших (од којих су неки Стерију доживљавали као блиског рођака), о негирању канонизоване жанровске дистинкције, пошто је и сам живот истовремено и комичан и трагичан. Уосталом, време настанка ове представе донело је реафирмацију неонатурализма у европском позоришту, а та тенденција, сматрали су многи, имала је извесног утицаја на обликовање Мијачеве поставке.

Уместо уобичајеног живахног комедијашког приказа, представа се одвијала уз равничарску успореност, тромост и тупост у делању и размишљању (можда чак и са тренуцима 'панонске депресије'). Уместо урбаног бидермајерског колорита и нацифраности, Мијач је ликове *Тикве* сместио у голи, необојени амбијент, истовремено конкретан и метафоричан, који својим паорским сиромаштвом и строгошћу чини још убедљивијом, али и још апсурднијом, Фемину жудњу за Европом. 'Видели смо земљу, каљаву војвођанску земљу о којој је Исидора Секулић умела тако дивно да пише, из које је полако израстао Стеријин свет лепих заблуда и глупих истина и када се, на крају представе, сви – после обилатог ждрања и пића – подсмевају усамљеној и остављеној Феми као сити и пијани сељаци са Бројгелових слика, – *Покондирена ѿиква* добила је своју праву величину коју дотле нисмо ни примећивали да има.' (Јован Христић).

Особити помак у жанровском бојењу своје представе, по сопственом признању, Мијач је начинио одбацујући 'флоскулу да је Стерија писац *здравој разуму* и да се тај

здрави разум манифестује супротстављањем двају табора унутар комедије, од којих један јесте здрав разум, а други јесте болестан разум“. У суштини, Мијач је на *Тикву* применио разумевање драмског сукоба које више приличи трагичком концепту: сукоб у коме су обе стране равноправне, обе имају јаку мотивацију, али и јаку кривицу, и у коме зато нема дефинитивног разрешења.

До тада опште прихваћену тврдњу да Стеријине комедије имају срећан крај, у коме побеђује здрав разум, а кривац је благо кажњен уз тријумф пишчевог наравоученија, Мијач ставља под велики знак питања: 'Да, све је тако, али мало друкчије. Јер крај је ипак у сенци пораза – трагичног у бити, и спознаја кривице је горко искуство о немогућности бекства, о недосањаности лошег сна, о буђењу у још лошијој збиљи. И питање је ко је победник у завршном чину заједничког повратка у затворски круг.'

Због тога је Мијачева представа, уместо типизираних морализаторске поделе на позитивне и негативне ликове, остварила до тада невиђену слојевитост и у потпуности се ослободила стереотипа. 'Он није мењао структуру комада нити самих ликова, али их је, зато, растворио изнутра', записао је Петар Волк. Тако, у игри Добриле Шокице, Фемина жудња да се из блата, просташтва и сивила успне до Европе, упркос немоћи и неукости тог узлета, на фону опште тупости и сировог егоизма поприма убедљивост и чини од ње трагикомичну жртву. (Како то данас актуелно звучи!) А хохштаплер и славјаносерпски надрипоета Ружичић постао је у Мијачевој представи и у игри Стевана Шалајића права студија дирљиве судбине неуспелог уметника, који упркос злој судбини и ограниченим људима истрајава у својој изабраној вокацији, а промашаје топи у алкохолним маглама, гротескним егзалтацијама и ситним лоповлацима.

Добрила Шокица и Заида Кримшамхалов

С друге стране, такозвани позитивни ликови, носиоци здравог разума и практичности, у представи су били приглупи, тупи и ограничени, а надасве себични и приземни. Ни трага од традиционалне идиличности и доброћудности. Док су у већини других представа *Тикве* Евица и Василије постављени као симпатично наивни љубавни пар, овде су сагледани сасвим у другом светлу: она као трома и породичним терором скоро до ретардираности доведена сељанчура, а он као ограничени паланачки ђилкош загорео од незадовољне сексуалне енергије.

Ова разоткривајућа слојевитост се нарочито видела у Мијачевом третману физичких радњи. Однос физичке радње и изговореног је често такав да девалвира и обесмишљава једно друго, откривајући себични интерес иза великих речи. Слична супротстављеност, у којој физичка радња разоткрива испразност и лажност говорног исказа, била је нарочито драга Брехту, и он ју је често у својим режијама користио. Тако на пример, у Брехтовој поставци Шилерове *Марије Сџуарџ* главна јунакиња, уз велике тираде о светости и религији, распеће које јој стално виси око врата махиално почиње да користи као лепезу.

Тако и Митар, главни резонер и носилац здравог разума у Стеријиној комедији, у Мијачевој представи своје поуке о здравом и разумном животу изговара скоро задављен од преждеравања. Скоро кроз целу представу, од првог уласка на сцену, он непрекидно једе, тачније ждере, и своје моралне сентенце проповеда уста пуних гибанице, жваћући, док му се маст слива низа скуте. Овакав контраст узвишене говорне и тривијалне физичке радње допринео је, између осталог, жанровском обојењу представе, коју Милосав Мирковић у наслову своје критике назива *Грошеска весела и невесела*.

Мијачева *Покондирена шиква* отворила је потпуно ново поглавље у реинтерпретацији наше драмске класике и поставила високе критеријуме у том правцу. После ње више ништа није било исто, а будуће инсценације Стерије скоро да су имале обавезну задатост да произађу из пута који је Мијач трасирао.

Коначно, једно „признање“ редитеља:

Кришични сџе ѓрема себи и свакој својој ѓрегсџави нађеџе ману. Иџак, која је међу „несавршенима“ била најближа вашем идеалу?

– *Покондирена шиква*, 1972. године. Била је оно што сам у том тренутку желео. Имао сам срећу и да буде препозната као нешто добро. Гледао сам је после све године извођења и већ ми се није свидела. Вероватно бих је сада потпуно другачије урадио. У сваком случају, све остале представе биле су већи или мањи компромис. У тој *Покондиреној шикви* сам истрајао и истерао оно што сам мислио да треба да се уради, упркос тада општевладајућем мишљењу да се Стерија тако не игра.

(Дејан Мијач – Вукица Стругар: „Живот равнодушно пролази“, *Вечерње новости*, 01. октобар 2011)

Покондирена шиква дефинитивно је означила и крај оног дугогодишњег „глувог посла“ у Српском народном позоришту, који помиње и Феликс Пашић. Београд је, коначно, „видео“ – Дејана Мијача! Та представа је, рећи ће, само наставак, или круна, његових трагања током тих новосадских година. „Имао сам у Новом Саду неколико представа које су ми биле тако драге... На пример, оног Ериха Коша, *Велики Мак*, било је још... увек сам тражио... неки израз, да не буде насилан, већ да извире из договора за игру. Нешто што инспирише глумце да нађу себе, не да им ја издиктирам... насилно... Оног тренутка кад је договор, као друштвени договор, постигнут, то је као кад имаш добар устав у земљи, онда се све уклапа... све се лако уклопи и све је веома једноставно. И сви тежимо томе. И, ето, то се десило, да се дефинитивно све то склопи, и да имамо апсолутни договор.“

Покондирена шиква доживела је прави тријумф на Стеријиним позорју, критичари су је прогласили „апсолутном новином“ у тумачењу наше класике... Али, по његовом мишљењу, то је „мало претерано, мислим да апсолутног решења или апсолутне новости – нема! Нема... нема! Питање је шта је оно што је тренутак времена. И естетика је тренутак времена. Израз, музика, темпо/ритам, историја која се с нама догађа... То су, бар за Европу, мирне године... ‘Ладовина, је л’ тако? Мислили смо да никад више неће бити неког рата... С те стране, лепо време. Било је проблема, наравно, али тензије тога времена биле су такве, и то је легло као неко естетско решење у том тренутку. Има, нараво, решења и решења, и биће их док је позоришта, а биће и понављања... Како, за наше услове, поприлично живим, видео сам многе ствари које су се поновиле као шими мода. А то је природно. У позоришту, у историји позоришта, ако би то била, рецимо, музејска изложба, идући од једног до другог (експоната), опет бисмо видели ово! То исто, као мало обновљено. Само постављено у други контекст. Стално се догађа једно те исто. На крају крајева, позориште и нема неке велике изражајне могућности. То је питање да ли је бина отворена, је ли бина ова или она... осветљење ово или оно... да ли публика може да издржи сат, два или... пет или шест сати... или се шетамо или... то су ефемерне ствари. Потпуно ефемерне. Питање је само оно: Шта се суштински ново догодило у позоришту? За мене, с моје дистанце, нема те новости која може да ме изненади, да ме... обрадује представа која склопи поново све те елементе, у избор и један израз, и смести у овај један тренутак, баш како треба. У том смислу увек сам говорио и својим студентима: *У ѓозоришџу нема шџа није било. Једино џебе није било. И ако ѓронађеш себе, ѓронашао си све у ѓозоришџу*. Ето, то је моја прича о том проблему, укратко. Могло би још да се жваће о томе, али и није баш интересантно...“

После „Тикве“, Боб Вилсон или – иџак новум

Јесте инџересанџно... У џо време већ џосџоји Биџеф... И ви сџе џледали џе џредсџаве... Еџо, рецимо, џојавио се Боб Вилсон... И џо је био свакако новум...

– Да, Боб Вилсон, јесте! Прве његове представе, не после... Закључно са... по мени... оно зашто се и дан-данас слави Боб Вилсон, то је, од почетка, од *Поџеда џлувоџ*, преко *Писма за краљџицу Викџорију*, до *Ајнџџајна на џлажи*. Све после тога су егзибиџије. Врло велике и скупо плаћене егзибиџије за ексклузивну, богату публику која иде на отварање Олимпијских игара и не знам чега све не... И то ме не фасџинира... не одушевљава. Има то своју пратњу... то су планетарне ствари које имају високу продукџију, имају огромне паре... то су ексклузивитети којима врло ретки присуствују, али... то су згодне ствари да се преносе у медијима, да се о њима пише, на њима уздише као о важним стварима, али то није више онај Боб Вилсон... Први пут сам Вилсона гледао у Паризу. Тамо је постојао ИТИ, односно фестивал ИТИ-ја и, сећам се, једне године цео фестивал сместе у оне напуштене Хале (*Les Halles*), ону градску пијацу, усред Париза, коју су после порушили... А та пијаца била је феноменална, феноменална... Како је ту било много објеката, позвали су много алтернативних представа и сећам се да су њихове новине у то време писале да је то американизација тог фестивала и америчка мода... Међутим, појави се чланак Луја Арагона, у којем он свом пријатељу, надреалисти Бретону, на онај свет, пише како се коначно појавила прва надреалистичка представа, након покушаја и покушаја... на којима су умирали да би направили такву представу... и, коначно, ево човека који је

Боб Вилсон на Битефу

то урадио!? И, наравно, Вилсон је, као и сви, играо по недељу дана. А на фестивалу је истовремено наступало по тридесет трупа, и просто не знаш куд да се окренеш, шта да одабереш... распитујеш се наоколо... летиш кô мува без главе, гледаш по две представе дневно. А нисам имао неке паре да бих остао не знам колико... Ето, посрећило ми се да погледам баш то. И одједаред настане лудница да се види та представа, сећам се да се пронео глас како ће представа тамо остати месец дана, да може што више људи да је погледа... И тако видех тај *Пољед глувој*. Стварно је то било новост, био је то поглед... стриктни поглед с оне стране... Вилсон је, заправо, направио представу с дечаком који је касније играо у *Писму за краљицу Викторију*, и... он... Боб Вилсон је, иначе, био архитекта, али и онај који је учио да говори. Прошао је курсеве логопедије и тих ствари и био је, на неки начин, аутистичан. На тим курсевима видео је како покушавају с децом да направе неке анимације – Американци веома воле те игре... психолога... гледао све те муке, и на крају питао: Да ли могу једну вежбу да изведем? Дакле, та представа је заправо низ вежби с тим дечаком... И, то је било стварно то што је и рекао: Поглед глувог! То је нешто што те пребаци у неку другу реалност, с неке друге тачке посматрања, погледа на оно што је за тебе прилично банално. И тад схватиш да постоји свет који није оно какве ти рецепторе имаш за њега. И то је било чудесно! Стварно је било... Ја сам, дакле, знао ко је Вилсон кад је он дошао на Битеф. Сећам се, причао сам Мити Ђурковићу о томе... Али, у то време се појавио и онај Пољак... (Јежи) Гротовски... Те године појавиле су се три велике представе: једна је она чувена Крејчина представа *Три сесџре*, Боб Вилсон је прошао, али не без отпора... Занимљиво је било да га је глумица која је играла Краљицу Викторију напустила, попаковала се и отишла из Београда, а он узме телефонисткињу из Атељеа 212 и постави је ту... Мислим, колико он... који је касније постао перфекциониста до у милиметар... тада узме жену која не зна ни језик... И, био је Гротовски, са *Посџојаним ѓринцем*. И он је, заиста, био новост, нарочито по томе како је причао о својим представама, како је бранио своје представе. Говорио је на француском, на перфектном француском језику, и сјајно експлицирао то што је имао да каже. Сећам се, тај његов глумац (Ришард Ђеслак) се онако силовито драо, у високој скали, с огромном енергијом... гласа, која произлази из... некако... никаквог тела. Онда је Љуба Тадић дошао сав очајан и жали се: Мени цео живот вичу „Тише, тише, Љубо!“, а овоме се диве... (ха, ха...) На појединим фестивалима је некад било и по три тако потресне представе... То подигне ниво и тек после кажеш: Чекај, има ту још занимљивих представа... Али то су те неке, ударне, које ти потпуно преобрате мозак и почнеш другачије да размишљаш... Ово, као, рецимо, после Бекета, више не можеш играти као дотад... То су прекретнице и нема више враћања... Одатле мораш ићи даље, не мораш ићи више на оне елипсе, мораш на други погон. То је то! То се одмах акцептира. Поред тога, новинари су често питали да ли је то имало утицаја или не... Па, непосредног можда и не толико, колико је било снажног утиска. Утицај није, али ми смо имали ту дрогу у венама, хтели не хтели... ушприцано и готово! Нема повратка! Обична публика почиње да те мери по новим захтевима. Ово је готово, ту нема више...

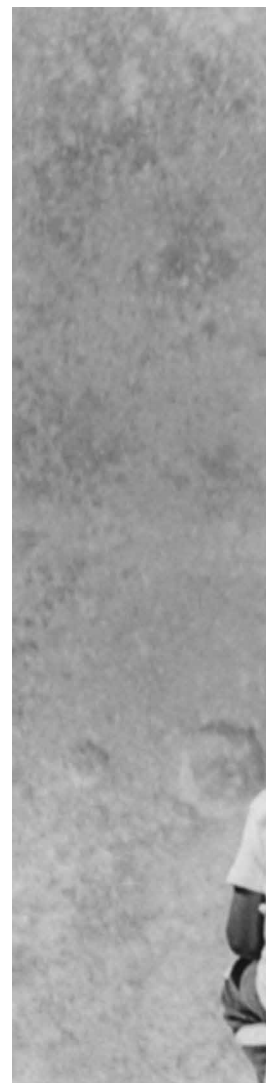
Како је џо уџицило на редиџеља који је акџиван и који се још бори за свој израз....

– Ви то мене питате!

Ви сџе били уџраво у џој сџџуацији... да ли сџе били малодушни, јесџе ли се џиџали куда даље, како....

⁷ Поводом представе *Поглед глувонемог* Арагон је оснивачу надреализма, Бретону, на други свет упутио писмо у којем га извештава о чуду које се десило: извесни Боб Вилсон, пореклом са друге стране Атлантика на Новом континенту, остварио је њихове најлепше, а никада реализоване, надреалистичке снове. Јован Ђирилов, „Геније из Ајове“ (*Сви моји савременици*, књига прва, стр. 63), Лагуна, 2010)

„Било је мало прилика да ти икада више напишем писмо. То ми се није десило готово четрдесет година...сећаш се оне шетње дуж парка Тиљери кад си ми рекао: 'Ако икада престанемо да верујемо у ЧУДО...' чудо се догодило када смо одавно престали да уопште верујемо у њега... у позоришту... Комад који смо играли, али да ли је то био комад, и да ли смо га играли? Ко? Звао се *Поглед глувога*... Свет глувог детета отварао се пред нама као нема уста. Нешто више од четири сата живели смо у том другом свету у којем, у одсуству речи и звукова, шездесет ликова не употребљава речи него само покрете... Ја сам луд за том представом... Никада нисам видео ништа лепше на овом свету откад сам се родио. Никада ниједна представа није била овој ни до колена. Јер ово је будни живот...“ (Из писма Луја Арагона – Андреу Бретону, на онај свет)

– Био сам у тој ситуацији, али ако ме питате, нисам био малодушан. Хвала богу, нисам толико глуп да мислим како сам самозадовољан, неки нарочити геније, да је мој таленат нешто изнад свих осталих. То не. Не! **Нисам дошао у њозоришће да бих био први, да бих био најбољи... У њозоришће сам ушао, њре свеја, да задовољим себе и своју рагозналост.** Нисам могао да НЕ! Једноставно. И док ме је та потреба терала, све је било у реду. То што се дешавало, ја сам... уживао. У тим неким излетима. Наравно, било је разних врста уживања. Било је некад као нешто што те баца, као у Пратеру онај воз, па те витла... подигне високо, и питаш се хоћеш ли жив стићи на земљу. То те тако протресе, истресе емоцију да си ти пресрећан... Не зато што си стигао жив, јер стварно је отишао један велики квантум страха из тебе, излетео овако, као чеп... и много се боље осећаш. Било је таквих представа и знао сам да никад у животу нећу ни у сенци тога направити представу. Једноставно, колико год размишљао, не могу да знам шта је та представа. У суштини. **Свака ѡредсѡва је ѡјајна за себе. То је ѡјајна рецејѡура, ѡо не може нико да ѡи ода. Можеш само да будеш ѡек ѡрабанѡ... лош, самоѡроклaмован завереник ѡоја ѡраваца...**

И где онда ѡражиѡе? У себи?

– Наравно, у себи; због себе сам и отишао на режију... **Важно је наћи себе, смесѡиѡи себе, важно је задовољѡи своју рагозналост и... даѡи ѡуну меру. Пуну меру себе...**

А кад сѡе осеѡили да сѡе сѡали на своју меру... да сѡе ѡсѡиѡили ѡјај свој...

– Максимум? Има, има.... Да ли сам уобразио да је то тако или... Једном сам разговарао са Жоржом Паром и он ми је открио да има исти... осећај. А то је да постоје циклуси. Циклуси од, рецимо, седам година. Мерио сам: седам година, па долази оптимум, после полако пад, онда опет раст, потом одређено стагнирање, па изнова почиње раст... Е, сад је основно питање: Кад се понови тај циклус, да ли је твој

Пољед ѡлувој на Битефу

оптимум испод оног претходног врха или га је надмашио? И кад осетим да у неком тренутку имам нешто што је стагнација, да је амплитуда између једног и другог врло мала, да титра, уууу ово већ личи на опадање! И у једном тренутку је заличило на то, мало ме је обесхрабрило, а онда, имао сам неке приватне тегобе, осетио сам да више не могу да повратим оне снаге... А не могу више да повратим ни веру у себе. И немам више то задовољство и ту љубав која ме носи, нисам више заљубљен, ја сам био ожењен позориштем.

И полако ми се то више није свиђало... Уосталом, имао сам школу, неке друге обавезе, у то и пензија... и спознаја да више није у реду да се тиме бавим... Долазе неки нови људи, доносе неке нове захтеве... Искрено да вам кажем, први пут сам схватио да не пратим више ову савремену поп музику, да сам застао код џеза и прве појаве рока и даље ни макац! Е, па не могу више бити онај... могу, мооогу, али бојим се да бих личио на неког што на пијаци продаје секунд хенд! Дакле, сасвим природно сам то примио, а сасвим природно сам примио и да успем. Није ме запањило, а ни нарочито уздрмало. Запањило је многе око мене. Који, рецимо, нису веровали у мене... *Пишали су да ли верујем у себе... а ја сам у свему шио радим само желео да задовољим себе. Био сам њадан, шребало ми је да једем, био сам жедан и шребало ми је да њијем, и – шачка! Нашао сам шо и – у реду је.*

Академије

На питање да ли је могао бити нешто друго, одговара да је размишљао о томе шта би било с њим да га нису примили на Академију. Гледао је неке другове и другарице који су остали на Филозофском факултету и мисли да би био... професор. Наравно, на факултету. Не у средњој школи, та га је помисао ужасавала... „Та ужасавалућа чињеница да бих могао бити професор негде у гимназији, учитељској школи, основној школи, то ме је мотивисало да добро учим и добро полажем те испите.“ Кад му је, након дипломирања, понуђено место асистента на Академији, помислио је: то може да прија! А потом: „Ко ме ће пријати? Може да прија мојој мами, на пример, да прича како јој је син асистент на факултету. Мени не прија. То је једна ствар. Друго: Морао бих овде да зијам околу и чекам, да чекам тзв. прилику. У оно време било је прилично тешко ући у позориште, имало је оно своје екипе и можда два места за гостујуће редитеље.“ Онда се упитао шта је алтернатива томе. Да ради! Да ради у некој провинцији, да преиспита себе и да види „да ли сам уопште редитељ, да видим јесам ли редитељ. Шта ћу ако... постаћу асистент. Многи су ту постали асистенти и као редитељи увенули. Били су, као, неки педагози, прошли све то... ништа.“ Између престижног и ургентног – бира ургентно! Да сам себи одговори на она кључна питања: ко сам, шта сам... „Интересантно, кад сам отишао тамо и прве године, после дипломске, направио прву репертоарску представу, прве године – добио сам републичку годишњу награду! То ме је баш онако обрадовало, кажем, има ту нешто, чучи у мени... могао бих да наставим, да проверим још, хајде да проверим још, онда ми се деси да морам да идем у војску, онда су дошли Шулe Шуваковић и Мита Ђурковић, и тако је та прича кренула. И то је то.“

Ипак, професура га није мимоишла; био је професор у Драмском студију при Српском народном позоришту, али пре тога, у Тузли, у учитељској школи, предавао је нешто као увод у позориште, „да би ђаци, кад оду тамо у село, могли да праве приредбе! Ушао сам међу ту булументу, шта сам ја имао, 22, 23 године, а било је и оних заосталих од рата који су били старији од мене. Радио сам с њима, не знам ни сам како, шта предајем, као неки предмет... а то је колоквијално, није важно, обавеза је, али не полажу никакав испит... Рекох, с њима једино могу да радим вежбе. И то глумачке. Глумачке вежбе су веома занимљиве, оне су најзанимљивије. То је много интересантније од позоришта уопште. Каже директор, па, ради вежбе. Могу да радим вежбе, али нису сви за вежбе. Не могу да радим психовежбе. То не умем да радим. Или неке популарне вежбе које треба сви да раде. Није то фитнес, јбг. Па, каже, како онда мислиш? Кажем, мислим да у сваком разреду одаберем неколико њих који су тестирани, а остали да учествују као посматрачи, предлагачи, да буду присутни... Ја сам то веома, веома успео и радио сам ту годину. Он каже: Хајде још... Јој, болан, немој, молим те, аман, заман, био сам преоптерећен у позоришту, почео сам да радим кô луд, рекао сам управнику да имам идеје за пет представа, а он: Ради пет представа! Не каже, имаш ли ти глумаца, имаш ли времена... Ма, има и глумаца и времена, него – пара нема! Остави се ти пара. Кажи шта ти треба. То је било такво време. И онда сам тако радио, па ме звали, хајде ради за аматере, па овамо, онамо... ја сам дословно – радио и спавао. Кад сам отишао из Тузле, три године – седамнаест наслова! Али, нарадио сам се! Па сам дошао у Нови Сад као редитељ који зна! Није било у Новом Саду да ми неко нешто објасни, да ми покаже; сналазио сам се... И тако

је то, како да кажем, било је напорно, али добро као тренинг и као испитивање себе. Тако сам у Нови Сад дошао и почео релаксирано да радим. Није било те фрке... Јесте, после, од околних позоришта у Сомбору, Зрењанину, сваке године су звали по једну, две представе, није било ни далеко, било добро време..."

У Београд га, каже, нису звали пре *Тикве!* Не, не, нико на мене није озбиљно мислио што се тиче педагогије... Ни ово... нико није мислио... Нисам хтео да се нудим, никада. Никада никоме се нисам нудио. Оно, еј, да ли бих могао код тебе... не, не, боже сачувај! То се десило после *Тикве*. Њима, на Академији, упражњено место доцента на глуми. Договоре се између себе – њих четворо, били смо добри познаници и другари: Огњенка Милићевић, Миленко Маричић, Предраг Бајчетић, Миња Дедић... – Хајде, да нам не увале некога ко би могао да буде баш онако непријатан, 'ајде да зовемо Дејана, сад се он промовисао, а радио је у Новом Саду на педагогији... Док сам радио у Новом Саду, обавезно је тамо долазио Маричић, био је другар с Браном Ђорђевићем, лектором, долазио на испите и био пријатно изненађен како се ту ради, у Драмском студију...

Маричић је имао и прву класу на Академији уметности у Новом Саду.

– Јесте... Хе, хе, морам да испричам ову анегдоту, да ли ћете забележити или не... нема везе... Елем, зову ме у Београд и ја пристанем, мени су жена и дете живели у Београду, а ја у Новом Саду. Реко, да, да, то је одлично решење. Имам запослење, могу да радим и ван тога, у позоришту... и, реко да хоћу. Покупим документе, па код оне жене на Академији, а она каже да су ту сви документи, али фали један. Онај... како се зове... подобност... политичка подобност! Од друштвено-политичке организације треба да добијем документ да сам ја ОК с те стране. И, кад је то рекла, мени се земља окрене око главе! Шта да радим, кога сад да питам? Онда ми ни Зоран (Јовановић) није био неки гарант... још... – довео сам га из Тузле, малтене онако, измислио га. И, сетим се ја Томе Кетига. Њега сам знао још из Београда, јер се забављао с једном мојом школском другарицом. Нисмо се баш дружили у Новом Саду, али углавном смо били добри. А он је важио као нека партијска фора, нешто је био врло важан... Одем код њега: Слушај, Томо, хтео бих да одем на Академију у Београд и треба ми неки документ, он каже добро, и сад... то иде запечаћено, то још неко важан мора да потпише... Е, сад иде још једна прича. Мене Душан Поповић свим силама хоће да задржи у Новом Саду. Па, кажем, овде сам урадио шта сам урадио, желим да променим средину, тамо имам стан, имам породицу, логично је да пређем. Не, не, он мисли да у Новом Саду отвори академију. Реко, то ви причате већ годинама и никако да отворите. Он баш запео да отвори и жели да то уради пре него што кренем. Да би ме задржао. Међутим, ја ипак прелазим и мора неко да дође да преузме тај документ. То је било у Комитету, тамо код Хотела „Путник“... Е, па... и кажем ја Миленку Маричићу – био је секретар Партије на Академији – хајде са мном, мој брат ће да нас вози, преко пута је Хотел „Путник“, ту ћемо да седимо у башти, можемо нешто да поједемо, ти ћеш да пијеш... Хоће! И одемо. „Ето, лепо, примамо те, али... мораш да знаш једну ствар: Немој случајно да будеш бољи од нас. Одрађемо те. Друга ствар: Прича се о овој академији у Новом Саду! Немој да би те ђаво натерао да радиш и овде и тамо. То нећемо дозволити. Никако. Или си код нас или си код њих.“ Кажем, добро, рука руци... И, враћамо се после дуге седељке, он држи оно... копка нас шта пише и отвори он онај коверат, а ја – ‘Шта пише, шта пише?’ А он: „Јбт, овај твој брат не би ти боље написао него што ти је Тома Кетиг написао. Хоћеш одмах да те бирамо у ЦК!?” Ту се ми смејемо и тако... Е, кад се отворила Академија у Новом Саду, први професор био је Маричић! Мајку му, он мене одговара, они зову, ја кажем нећу, хајде, нећу, јер сам човеку рекао да нећу, а он... (ха, ха...) па, јб ти све те партијце... Мислим, добро је што нисам, добро је, не бих могао да издржим... После, на позив ових из Новог Сада, прихватио сам да радим на Академији, нисмо лоше радили, али – нисам могао да издржим. Нисам могао, било је превише напорно, овде предавања, тамо предавања, нисам могао... Имам овде представе, пробе, имам тамо, вамо, нисам могао да гостујем у Словенији, није ми... технички, физички, нисам могао да издржим.

На београдској Академији, готово – идила. Професори: Огњенка Милићевић, Миленко Маричић, Миња Дедић и – Дејан Мијач. Студенти их воле... „Огњенку су обожавали, као маму...“ И међусобно. Лепо у се слагали. „Било је добро друштво...“ Од свих, остали су само – Мијач и Бајчетић. Свакодневно комуницирају. „Бајчетић је мој највећи пријатељ! И данас, кад је неки кијамет или врућина, чујемо се преко скајпа...“

Накратко, враћамо причу на СНП и Драмски студио. Кад је затворена средња глумачка школа, више није било прилива младих глумаца. „Онда они реше... нарочито Раша Радујков, пошто нису могли да отворе академију... Раша је отворио академију тек када је нашао зграду, кад је створио материјалне услове... био је солидан човек тај Раша... баш солидан...”

Радомир Раша Радујков

Раша? Да није било Раше, не би било...

– ...Позорја не би било!

...ни „Неоџланџе“, Галерије Маџице српске, Сџомен-збирке Павла Беџанској, Сџеријиној џозорја...

– Не би било Академије... Булдожер! Он кад ухвати... И, није хтео да улази у то, у оно време морало се припремити све, кадар, ко ће шта да ради. Неки су предлагали да се то отвори, па онда... али, Раша је солидњак и то се мало одлагало... И, као средње решење, пронађу драмски студио, и то при СНП. После су тај модел преузела још нека позоришта, у Македонији и у Босни, у Сарајеву. (Јосип) Лешић је дошао и преписао сва та документа... То кад се правило! Морали смо да идемо код Раше, предамо те папире, мислиш да је све у реду, а он дође и каже како има времена толико и толико, кад оно све исподвлачено, са стране примедбе, лево, десно, шта, како, који су проблеми, ааа, ужас један! И коначно направимо то, напримамо сијасет

деце која нису нигде успела... Било је ту с коца и с конопца. Ми коначно изабрали, кад Миша Хаџић предложи да две класе направимо. Ми кажемо да не може... може једна, и то не сваке године, већ кад се заврши двогодишње школовање... То би значило сваке треће! Па, тако би значило, али немамо ми капацитет за то, морамо тако да радимо. Он ипак хоће две и намени мене за професора и Љубицу Раваси. Мита Ђурковић није могао јер је био већ прешао у Београд, на Миленка Шуваковића се више није могло рачунати, што ми је било веома жао, од ових старих већина је отишла, Батица Путник није био ту, Коњовић исто, отишао у Београд, Бора Ханауска болестан и, хајде, ко ће него ја. И тако Миша каже: Љубица Раваси и њен асистент Стеван Шалајић, Дејан Мијач и његов асистент Раде Којадиновић. Овај, овај, овај... крените за својим професором и асистентом. Моји крену за мном, неки из Тузле вели: "Па ви сте професор, а ја мислио да сте асистент", јер овај Раде ћелав, матор човек, ха, ха... ето, то је тако било.

Вртипрашки, отац и син

Мисли да је извео три или четири класе. Хаџић је, каже, инсистирао да прими што већи број. Пристао је, под условом да после годину дана направи контролни испит. А онда – ћао! Било је и оних који су „после шкартирања“ отишли у позоришта... „а неки су чак у Београду постигли успех и на филму; у оно време партизански филмови се снимали, и на ТВ итд.“ Остали су: Васа Вртипрашки, Миа Адамовић, Ксенија Мартинов-Павловић... „тако да... нисмо нешто погрешили...“

Кад с'ће већ с'оменули Васу... Њеја доживљавам као неку вашу маскошу.

– Па, јесте, Васа је... како да кажем, један безазлен човек... он је Перино и Гроздино дете, можеш мислити шта од тога може да испадне. Грозда је била жена главу-има-језик-нема, чудо једно од доброте, ти нешто помислиш, а она то већ урадила! Пера... Пера је био бег! Пера, каже, вратио се са снимања, био у Босни, снимао нешто. „Како је било, Пера?“ „У очин! Није имао ко чарапе да ми опере!“ Он то није умео!

А кад је потписивао уговор, то је била пишанција! Он Лази Богдановићу каже: „Лазо, имам да потпишем уговор.“ „Па, потпиши!“ „Шта ћу, како ћу, не знам ја то, шта све тамо пише...“ Донеси га овамо, па ћемо га протумачити, бог га материн, разумеш...“ Међутим, инсистирало се да то тамо потпише. Добро, али био је ту дупликат, Лаза све то средио, испреговарао услове, набио му максималне услове, такве да више није могао да избегне, него је морао да иде. И Грозда је рекла да иде јер им треба лова.

Петар Вртипрашки и Стеван Шалајић
(Избирачица К. Трифковића, р. Д. Ђурковић)

И Пера каже: „Лазо, ја сутра идем тамо...“ Лаза каже да иде... „Ма, треба да потпишем...“ „Па, потпиши!“ „Е, не могу без тебе.“ И тако Лаза с њим оде... Ето, то је Пера. Пера... Сећам се, Финци био управник ЈДП, види Перу, одушеви се, понуди му да пређе у ЈДП. „Нећете се, господине Финци, љутити, али ја морам да размислим.“ „Нећу се љутити, ја сам ту, на Стеријином позорју, па ви кад одлучите...“ „Е, фино, баш вам хвала, ја ћу за три дана донети вама одговор...“ Каже он Финцију: „Гос'н Финци, имам проблема. Купио сам два метера дрва и две тоне угља и сместио у подрум. Е, сад, како ћу ја то... Али, то је мањи проблем. У Београду не бих умео да пређем преко улице! Тамо возе ко сулуди! То ја не могу! Кад овде прелазим (прелазио је увек код ДТД, па у парк и до Позоришта), дообро погледам према Петроварадину и овамо на другу страну (тада су ретки били аутомобили) и док не видим да је све чисто, ја не прелазим! Ја углавном идем испод моста. Около, испод моста! Да га не би, не дај боже, нешто згазило. „Кад видим да иде, тутњи...“ „Па имате црвено, зелено светло...“ „Ма, пустите ви њих, ја у Београд не смем да идем због саобраћаја. Извините, али нећу!“ И није отишао у Београд само зато што треба прелазити преко улице!

Форшпил

Како је било радити с таквим глумцима? Какве индикације су им редитељи давали? Данас, када су глумци махом школовани, све је другачије... Друге су то приче, каже. „Ти глумци, та врста глумаца имала је неограничено поверење у нас редитеље. Сматрали су нас образованим људима који много знају; чим је он дошао с оном књигом и почео да тумачи, значило је да он зна и шта ја имам ту да мислим, стављам се у његове руке и немам никакав, чак ни коментар. Некад сам покушавао да разговарамо... Не, не, ти има да диктираш и – тачка! Уради то и то, без објашњења и без много приче. И кад види да ја запнем на нечему, да мора бити тако, мало се помучи, савлада себе и уради тако. Трудио сам се да никад не тражим нешто што је изван, од мене претпостављених, њихових могућности. А иначе сам био склон томе да не тражим нешто што сам не бих могао да урадим. Све што ја не могу да урадим, било физички, материјално или морално, нисам постављао као задатак.“

О томе како Дејан Мијач воли да форшпилује, постоји безброј анегдота које глумци с посебним уживањем препричавају, увек, при том, напомињући да се у њему крије – несуджени глумац! „Да. Јесам форшпиловао, међутим, не дао бог да је неко одабрао оно како сам ја показао! Не дао бог! Моје показивање било је само кад понестане речи за било какво убеђивање и онда... знаш ти шта је то, то је отприлике то... и невероватно је како су они капирали да је то – то. И никад нисам форшпиловао целу сцену или све детаље. Него, изаберам неку кључну ствар и кажем да је то, отприлике, то. Сећам се, главна ствар је била питање емоција. Прво су покушавали линијом мањег отпора, па дају нешто што личи на емоцију. Ааа... рекô, не ради се о томе! Зашто, како... чему... где, све мораш да узмеш у обзир. Рецимо – пијанство. Разних ту има... неко је плачљив, неко се смеје, хода пијано, неко лебди, некоме се толико врти да му се земља окреће, не сме да се одлепи, све мораш да узмеш у обзир. Мораш то да вежбаш. Е, сад, кад то вежба, увек хоће да покаже. Нарочито пијанство. Ја кажем да је пијанство... облик свести. Човек и пије да би променио свест и свет око себе. Мораш да урониш у тај свет, у ту проблематику. И онда кажем: Види, разлика између оваквог тетурања и оваквог је – ово! И, интересантна је ствар да сам то у шали увек говорио, глумац мисли дупетом. Не, ништа погрдно! Прво мора физички да осети ствар. Јер, кад добије то, по Павловљевој теорији негде то заврти... Занимљиво је то, бар се тако у мојој пракси показало као тачно.“

У Српском народном позоришту у то време, било је врло мало школованих глумаца. Набрајамо, присећамо се: Мирко Петковић... „јесте, он је био мој, с Академије...“, Макс Јанковић, Душко Јакшић, „па је отишао... постао певач...“, Аца Хрњаковић, Никола Јовановић... „Било је и оних који нису прошли на академији, пали. Биле су само три академије у целој Југославији, а велико тржиште, само у Београду, рецимо... Почело да буја, тако да нису имали разлога да иду било куд. Тешко је то било. Зато су и

отворили тамо (у Новом Саду) академију. Бар су новосадска и деца из околине дошла ту. Изашло је добрих глумаца, јаких глумаца...”

И мађарска класа је увек била јака...

– Да, они су имали... У то време једино позориште на мађарском било је оно у Суботици. Имали су веома добре представе и добре глумце. Били су бољи од било којег позоришта у унутрашњости, у Војводини. Ту, са СНП... ту су били. И кад се отворило Новосадско позориште, и кад се отворила та класа њихова... направили су добру атмосферу, добре професоре, радили вредно, успели су... Разговарао сам с њима и они кажу да су чак једино позориште које је академско! Односно, они имају „своју“ академију. Наслањају се на ове који ће доћи и играти с њима... и играју с њима док су на академији, тако се рађа присност тог осећаја да је то њихово позориште, то је врло важно. Као у неком спортском клубу: имате клубове који купују играче и оне који производе своје играче“. А ови „наши“, каже, гледају само успех код публике, да се продају боље, да се покажу... И сви су окренути ка Београду. То је неки њихов комплекс. А колико је боље кад неки од њих оду, на пример, у Сомбор, у Суботицу! Они се много боље развију. Не могу да схвате да се њихова шанса не зове Београд. Сећам се кад су код мене дошли Јаца (Јасна Ђуричић) и Борис (Исаковић). Ми смо у међувремену постали пријатељи... Затекао сам их као младе глумце, почетнике. И кажу да би прешли у Београд. „Шта нам саветујете?“ Ја кажем: „Слушај, Београд је тако близу... ако твом егу прија да играш у Београду, играћеш на свим београдским сценама. И ти и ти. Таквих глумаца нема! А Београд тражи, не пита шта си, одакле си. То је једно. Да седиш овде, не би добио више шанси него кад си у Новом Саду. То је сигурно. А у Новом Саду имаш стан, већи него што би овде имао, боље решење свих животних питања. Овде ућеш у кошмар, у кошницу, изгубићеш године, изгубићеш... много ћеш изгубити. У Новом Саду вам се отварају лепе перспективе на Академији. То вам је шанса! Останите, ви сте ту вапијуће потребни. Вапијуће! Има их на тим глумачким класама, али ниједан није као ви! Ви сте овде поникли. Они нису, они су дошли. Дошли су јер нису могли тамо. А ви сте могли тамо, а остали сте овде.“ „Добро, професоре, али ви сте отишли.“ „Ја сам у Београду школован, имао сам фамилију у Београду, ја сам био Београђанин на привременом раду у Новом Саду. А ви сте Новосађани који хоће да дођу у Београд. То је било, и то је готово! Та прича је готова! Са Миром Бањац, Ђоком Јелисићем... То је готово! Немате потребе да будете легитимацијом регистровани у Београду. И шта то значи!?“ Тако сам им саветовао. Јаца каже да су после разговарали и прихватили мој савет. И дан-данас, кад се некако дотакнемо те теме, они захвале на помоћи...

Они су сад ђлумци...

– ...неприкосновени! Њихов је Нови Сад.

И не само Нови Сад. Они су моћни ђлумци...

– И нису жељни Београда, да се разумемо.

Јасна Ђуричић и Борис Исаковић у *Мери за меру*

Прејознавање

Са гледишта данашњег времена („инстант“ информација и поједностављене, брже и „демократичније“ комуникације), готово је незамисливо оно доба кад је Дејан Мијач у Српском народном позоришту стицао „јавност“, име и презиме, тренутак да буде препознат.

После Тузле, у којој је био једини и неприкосновен, у Српском народном позоришту затекао је екипу већ етаблираних редитеља, ауторитативног управника Милоша Хаџића и – новосадску публику, „чувену“ по уздржаности и неповерењу спрам евентуалних новина, наслеђених из Ка-унд-Ка времена и помно негованих. И Београд је тада био – далеееко!

„Извесно време осећао сам неповерење у себе. Онда, захваљујући Миши Хаџићу који је, из не знам којих разлога, типовао на мене, имао сам подршку која ми је била важна. Врло је важна била подршка Мише Хаџића. Боље да имаш његову подршку него да имаш негацију. Ту сам почео полако да се прибирам... не знам... Сећам се само једне пробе. Радио сам неки чешки комад... заборавио сам писца, нека социјалистичка комедија, и Шаца игра главну улогу. Први пут сарађујем са Шацом [Стеван Шалајић]. После једне пробе излазимо, а тамо седе Миша, Раша Радујков... не знам ко још... у том нашем клубу. Био је врло посећен, у центру, тако... И седе они, ми излазимо и Шаца каже: Ево следећег великог! Запамтио сам то као неку најаву... Из неког свог осећаја глумца одједаред пред собом види редитеља у кога може имати поверења. Врло је важно да глумац има поверења у редитеља. *Глумци не воле да се с једнаким себи дојоварају. Воле да у некоја имају поверење, да испробавају тамо где нису сигурни и где мисле да можда лежи велика опасност по њих... И знају да ће бити неко ко ће да их... сачека. Да им да погршку. И, на крају, онако грубарски, упути у нешто, је л'...* То је први глумац у СНП који је поверовао у мене!“

Са колегама редитељима имао је добре односе, јер, каже, није конфликтна личност. С посебним пијететом говори о Миленку Шуваковићу, живој енциклопедији... дивном човеку... „Ма, Шуле је био невиђена појава. О, како је то добар тип био! Како је умео да прича о твојој представи, о твојој проби... Слушај, то ти овде не треба, а овде, јеси ли замислио то и то... То мора да функционише да би било оно, знаш... а добро би било да то и то... Потпуно уђе на твој колосек. Не критикује из неке своје представе, уђе у твоју проблематику, у твој ћорсокак... И он је тај коме можеш да кажеш: „Хајде, извуци ме одатле, извуци ми кола, не могу да се снађем...“ И он ће рећи овако, овако и овако... Иначе, ненаметљив, благ. А, онда, његови резони и његово... Сиромах, пред крај је отишао у алкохол... много... чак и за такву интелектуалну конституцију – много, много. То га је руинирало... И, штета, на сцени није капитализовао то своје огромно знање и таленат...“

Опште је познато да је Милош Хаџић међу тадашњом екипом редитеља СНП, имао неприкосновеног фаворита... „Знаете оно: Мита, онда десет празних места... па следећи. Мита је могао да ради шта хоће, што се тиче Мише. Био сам веома добар с њим. Био је човек с којим се могло споразумети. Сећам се, долази за директора Дrame и предложи да имамо програм за сваку представу. Добро, треба. И, сад, онај који режира неће уређивати програм, већ онај ко је слободан. Ја да уређујем његове програме, а никад се у животу нисам тиме бавио! Некако смишљам како, шта, неки

концепт... А била и нека штампариа [СНП], имали онај ручни слог, и машински... Урадим и донесем њему као редитељу, да види је ли у реду... Био је веома осетљив на вињете... морао сам да нађем неке вињете које... оно... кад се завршава текст, нека шара... то је обожавао, за њега је то имало много значења... Рецимо, кад је радио *Вечишој младожењу*, то је морало да буде некако китњасто... Сент Андреја, барок неки... Баш сам се намучио. А он каже да треба то да преломим. Погледам га и кажем да ми не пада на памет. 'Ово је писмени налог директора Дrame да ти то мораш!' Чекај, нигде не пише да то морам! И не да само не морам, него – нећу! Мито, нећу! Нађи драматурга, нађи неког... ко ће то да ради, ја нећу, помогао сам ти другарски, потрудио се, намучио и сад још да преламам... Не пада ми на памет! Види да нећу и, као директор Дrame – казни ме! Одузимањем од плате. Мислим, има на то право. И, мени два, три месеца одузимају од плате! Међутим, Лаза Богдановић, један сталожен и паметан човек, био секретар Позоришта, каже мени: 'Дејане, ви сте потпуно у праву. Ви то не морате законски. Него, узмите ви неког адвоката, па нек пресавије тужбу. Па, тужите Дирекцију Дrame, по тачкама које адвокат каже.' И стварно нађе неке три тачке по којима сам угрожен, моја самоуправна права и тако, дам њему да води и – он то брзо заврши. Заиста брзо заврши. И, позову Миту тамо на саслушање, Мита морао да одговара, ха, ха... И, шта се дешава, враћају ми све одузето! И још су морали да плате казну и мени надокнаду за душевне болове, ха, ха... И, узмем те паре, а Мита се у међувремену покајао, па, шта си ме терао судом итд... Добијем те паре, купим букет цвећа и однесем Митиној жени. Отвара она врата а ја: Ово ми је од оне зараде што ми је Мита... Мита је био драг човек, веома савестан... Има једна анегдота. Био је ту Стојан Јовановић, тада већ стари глумац, и он треба да потпише уговор као пензионер, а играо је раније у мојој представи. И позovem Миту на представу. И каже Стојан да неће ово. Па, како хоћеш? 'Хоћу дупло него прошли пут.' Како то, код Дејана си играо већу улогу за мање пара!? Стојан: 'Да, али је Мита садиста!' Био је изузетно педантан. Шта ја знам... Волео је да репетира, волео да одлаже. Одвео жену у Београд да се породи, и он се враћа, жена се никако не порађа и... он стално одлаже премијеру. Никад не можеш да кажеш да је његова премијера готова. Одлаже, одлаже... И сад глумци питају кад, шта, је л' се жена породила... А чије је дете, питају. Је л' Митино? Е, па, онда то не може без одлагања... Ха, ха, ха..."

Из тог времена издваја и тада сталног редитеља СНП-а – Пољака Казимјежа Дејмека, чији је био и асистент и преводилац. „Па, знао сам руски и тако мене одреде за његовог асистента и преводиоца. Иначе, врло интересантна личност. Баш смо се спријатељили. Али, никако није капирао српски... са глумцима није могао без преводиоца!"

Повремени гост био је и Бата [Јован] Путник. „Први је отишао у Београд, па се вратио, био можда једну сезону... направио две представе и... отишао у Париз. Онда се појави с неком женом, Францускињом која је, у ствари, Рускиња... Онда је ишао у Зеницу, овде, онде... режирао је и у СНП, али као гост. Није био стални... Батица. Био је... како да кажем, врло обавештен човек. Некако занесен, као лунатик; кад га погледа, човек не би веровао да има објективних знања. А знао је, начитан човек... И невероватно одан позоришту; све што је живео и што је радио било је – позориште! Био је човек који је... умео да рескира у животу. Стално је играо на ивици ножа. Није се плашио, како се то каже, да пропадне, али имао је и феноменалних погодака... Дobar, велики редитељ! Батица је, рецимо, имао те смеле потезе и увек желео да оно што има да каже, да се то – види! Пре свега, мора да се види! Био је необично обдарен слухом, добро је свирао клавир итд. Слух му је обезбеђивао тачност тоналитета и непогрешивост комплементарних ствари које иду у сазвучје... Ту је био савршен. Увек је имао неке екстрапотезе који су били оно: живот или смрт! Рецимо, ради адаптацију *Смрћ Смаилаје Ченџића*... Па, чекај, шта ћеш да урадиш с тим епом?! Све епове су грчки трагичари претворили у драме! У врло маркантне драме! Али, ти хоћеш цело једно... певање... да стрпаш у представу! Чекај, чекај, имам ја ту... И онда, појаве се глумци, па нешто говоре... стихове... буди бог с нама... Обучени у оне дивљачке народне ношње... Убиј боже! И, неславно се то завршило. Али, зато је имао... представаа... био је изузетан! Занимљив! Било је занимљиво с њима радити и живети.“

Била је то, каже, добра, изузетна екипа. „По старосној структури онако, лепо поређани. Прво Бата Коњовић који је после отишао... Бата који је... Бата је био и

гастроном. Диван кувар! Шта је он приређивао! Рецимо, он је мене... уредио... одмах, како сам дошао... На генералној проби неке моје представе, крену да спопадају глумце... Рекô, дајте, причајте то мени, ја ћу то да амортизујем... нисам ја, као они, осетљив и то... И, то је био помор! Каже мени Бата: 'Дејане, позориште је диивна, диивна ствар и ту нема пропасти.' Како, Бато, нема? 'Нееема! Све што је била пропаст, заборавља се, долази следећа представа, која може да вас обрадује. Ко год вас памти, памтиће вас по тим представама, а ово... то заборавите и ви и они.' И, то је тачно! Немој да се секираш, долази следећа.

Да ли је било и одустајања, кад види да је ствар кренула куд не треба? По Југословенском драмском је колала анегдота: Мијач режира, а да ли ће бити премијере – не зна се! Ипак, каже: „Неее, не, не! Не могу да одустанем! Ишао сам у лошој интабулацији... нисам бежао од неуспеха! Нисам! Једино кад схватим да је ту цела ствар зарибала и да не може да се макне! Нема бога који може да га покрене! Е, онда сам одустајао. Једноставно, то сад решити... Не може! То је готово!“ А у неким сличним ситуацијама, каже, напосто је одлучивао: „Идем пред публику скинутих гаћа, па шта буде!“

У почетку је, каже, доста трауматично, а онда схватите: нешто радите, па премијера, па неке завере, па целу ноћ сте тамо, па сте опседнути, ...мора нешто да буде, много се очекује... „Емотивно си у томе, идеш на пробу, лепо време, дивно у Дунавском парку, деца, жене чаврљају... баш их брига за позориште; то не постоји! Брига их за премијеру...“

Тврди да није имао глумачке љубимце, мада би каст-листе његових представа могле да докажу – супротно. Нека имена се појављују... чешће од неких других... Ипак, упоран је у тврдњи... „Не, нисам имао глумца у којег сам био заљубљен. У мојим представама било је веома добрих глумаца. Јако добрих глумаца који су после постали само име и ништа више. Било је талената којих ми је жао. Рецимо, жао ми је таквих талената попут Берчека, жао ми је талента попут Милана Гутовића. А Берчек, рееетко рођен таленат! Жао ми је кад глумци не пруже оптимум који поседују. Неки и умру, а не знају шта су имали. Рецимо, 'терао' сам Николу Симића у озбиљне представе. И мислим да је био веома добар. Озбиљан глумац, али волео је да шмира... А Лане [Гутовић]... Велики таленат, могао је свашта...“ Прича, као анегдоту, о снимању филма Лепе Брене, о Раки, продуценту и великој лови о којој Лане преговара и... добија! „Али не схватају да се тако човек ипак продаје. Продаје се, није да није. То је проклетство овог нашег... занимања. Бити талентован, то није никаква срећа. А проклетство је за оног ко не може да се носи с тим. Човек свестан свог талента у стању је прво да каже: „Могу бити и сиромашан и 'леба да не једем, али морам задовољити свој таленат.“ То... то је примарна ствар! Како тај талентовани има свест о свом таленту. Не сме дозволити да га его поједе. То је страшна ствар која чучи као... грозна авет која гута највеће таленте. С друге стране, исти тај его постаје незасит и води ка томе да буде... популаран. Издржати популарност и бити свој, то мора да буде јако уврнут човек, гледано споља. То мора да буде Марлон Брандо! Разумете? Немој му прилазити, он је... он је... То је, рецимо, Берчека отерало из глуме, и Гутовића отерало из глуме...“

Неким чудним асоцијативним путевима, да ли због Ланета или Николе Симића, или због тада актуелне обнове Ристићеве представе *Буба у уху*... како било, намеће се питање:

Има нешто што бих поделила с вама. Гледала сам Љубишу Ристића на ТВ, прича је била о „Буби“ и каже, парафразирам, што је модел сваке добре представе, не само водвиља; што му је својевремено рекао његов професор Вјекослав Афрић, „Шајна“ је у шлоцршу мизансцена, у прецизној идентификацији места и креињања глумаца. Дакле, најважније је да нађеш код, прецизну мизансценску схему... Што мислите о томе?

– Добро, представе имају разне тајне, али та, рецимо, географија представе веома је важна. Ако у свести немате решења... то аутоматски повлачи друго важно питање: одредите ли границе тог игралишта, одредићете и правила игре. Ако одредите правила игре, имаћете темпо/ритам. И то је оно... онај терен где се спајају простор и време. Кад спојите простор и време, ушли сте у представу. Кад уђе у представу, публика не зна колико је сати и где је. Док има свест о томе, није... није у представи... Да, то је врло важно. Како да не! Зато и постоје разговори са сценографима. Сећам

се, имао сам разне случајеве... Имао сам сјајне сценографе... али су ми сметали! Знао сам да ми је потребна њихова помоћ и њихово учешће, али било их је превише. Сценографи често мисле како је важно да се они виде кад почне представа! Мића Табачки воли да каже како је добио аплауз на почетку! Шта то значи?! Кажем: „Мићо, аплауз на почетку може да добије сваки ресторан кад се отвори!“ Или он мени каже: „Нисте задовољни, а оно... Шекспир може да се игра... а ми играмо Нушића!“ Ја кажем: „Ма не Шекспир, то може да буде објекат на сајму намештаја у Београду! У томе је штос – што је безлично!“ „Како безлично, молим вас...“ „Мићо, то није то! То није то!“

Као контрапример, наводи сарадњу с Милетом Лесковцем у Српском народном позоришту. „С Милетом сам веома радо сарађивао. А зашто? Имао је врло велико поверење и онда је покушавао да нађе формулу простора... да то буде – то. Није се борио за ликовност, него за значење. И то сам поштовао код њега. Кад сам дошао у Београд, Лалички је био баш, баш како треба... Био је Мића Табачки... Из Новог Сада Мићу сам довео у Београд и он је радио... ушао је баш на велика врата. Тамо је радио код Љубише [Ристић], али мислим... код Љубише, тамо сви раде и није важно да ли је овај или онај... А овде је радио *Пучину*. Урадио је *Пучину*, и то је био пун погодак. Шта је био његов проналазак, његов је... креденац тај, који је био огроман и који је он исекао... направио степениште, улазе, излазе, све то... Ормар гута људе, људи из ормара... и оне завесе што су продужавале слику од оног кича што је Бојан имао у „Ступици“, та... резбарија и детаљи, то самоосећање људи који уживају у кичу и не знају да... глумећи своје животе... све се то јако уклопило. Сећам се те представе, била је направљена за „Ступицу“ и била је феноменална у том амбијенту. Тачно по мери. Као... апсолутно смо то погодили. Међутим, морали смо да се спремамо за Нови Сад и онда, из управе, предлог да идемо на велику сцену, да се навикнемо, јер одавде, из ове мале, хоп тамо, и шта ћемо онда...? Сцена СНП била она стара... И одиграмо две, три представе, вратимо се из Новог Сада, славом унапређени. „Сад ћемо играти овде, на великој сцени, јер је интересовање огромно“. Публика је ишла... ко шашава. И, представа отишла у п. м. Није више имала ту меру! Ту меру није имала на огромном простору... Ето колико простор утиче... Онда су глумци почели да претерују. И отишла је у врага! Дошло је дотле да су глумци видели да не волим ту представу, да... ишла је три, четири сезоне... Као кад сам гледао *Покондирену џику* поново, педесету или не знам већ коју, мајко мила... све се погубило! Они серу по публици, јер они су... они знају, сачувај боже! Сачувај боже! Тако уображена, тако невероватно празна да ми се згадила. Не волим остареле представе, не! Сећам се, као клинац гледао сам на гостовању МХАТ [Московски художествени академически театар], дошли са својим великим звездама, све сами народни артисти СССР-а... Гледам *Три сесџре*, најмлађа, Ирина, има 56 година! Јер се представа игра... од Станиславског наовамо! И онда, то не личи ни на шта; празнина до бола... То више није ни музеј! То је љуштура! Знате оно, кад од брэнда имате само амбалажу. То ми се згадило. Згадило ми се, рецимо, то што их људи хвале, поносни што...

Како ли је изледила „Буба у уху“, једна од најдугевијих џредџава икада, док је нису скинули с рејерџоара...

– Сећам се, премијера или претпремијера, Никола Симић каже ту је, ту смо... дакле, једно од првих извођења. Још сам био у Новом Саду... и пита ме Симић имам ли времена да дођем на њихову пробу. „Када?“ „Сутра пре подне... Има једна представа, један момак с академије... Не знам шта смо направили... он много полаже на ту механику, да то буде прецизно... тврди да ће сама механика произвести потребан ефекат.“ Дођем, гледам, они врло прецизно раде, Љуша, иако клинац с академије, успева да им се наметне. И то му прија... и, хајде да видим момка који зна шта хоће и то истерује с глумцима. На разне начине, али то, углавном, функционише као израз његове воље. Гледам представу и мени се то невероватно допадне. Мислим... водвиљ, али водвиљ је врло тешко направити. Као што је и булевар тешко направити. Водвиљ, да буде оно... што каже Симић, да сам собом, механиком производи све, то је врло тешко направити. И видим – они су успели! Успели су! И, ја кажем да је добро а Никола ће: „Немој сад да нас тешиш, нисам те зато довео, него кажи шта не ваља...“ Рекох да је веома добро, само треба вере и поуздања у оно што раде. И ту неки дечко, бркат, Љубиша, каже: „Мило ми је што сте дошли, ја сам Љубиша Ристић.“ Рекох да знам... Изађе премијера и би добро оцењена, не добро, одлично оцењена и прихваћена, и он као млад и талентован редитељ, пред којим је перспектива...

Шта се десило? Ја сам, као и ви, гледао у Новом Саду. То је Никола узео под своје и почео кревељанцију, дошло је дотле да представу почињу да напуштају глумци. Они су ту почели само да статирају, као Мира Бањац у представи Зорана Радмилковића (*Радован Трећи*), где се он нешто продуцира и изводи бесне глисте које немају везе ни са чим. Имају везе с тим што он може да шмира, безочно шмира... чак и да поништава свој таленат и све... да би забавио публику. Е, то се десило и са *Бубом*. Тако су један по један почели сви да отпадају, чак и најстрпљивији међу њима, Власта Велисављевић, добрица један... Ко је остао? Остао је Никола, који је хтео да се продуцира пред том публиком, остале су Рада Ђуричин и Бранка Петрић. Нису имале посла и онда, хајде... А онда се деси и ово: Кад год је нека криза, нека се представа откаже... ставе *Бубу*, сала пуна, пуна! Препуна! Држали су ту представу... док Никола није отишао, имала је једно... да не претерам, десетак нових декора. Исхабао се. Дође трећи, четврти, хоћемо ову боју, ону боју... и костими! Трипут су мењали, глумци мало остарили, мало се попунили, морало се мењати. Ни сам не знам ко све није играо од глумаца што су пристизали с академије. Мислим да је на стотине глумаца продефиловало. И онда... Љуша воли да прича о тој представи... није то оно што је направио. Изанђало, изгубио се његов израз. Љуша је био озбиљан, није био шмирант, озбиљан човек, озбиљан. Оно што мисли – а ти о томе суди како хоћеш – мисли озбиљно. И тражи озбиљног човека као саговорника.

Голубњача или Нико није илегао, а сви причају

Новосадским, готово идиличним данима, време је истекло. Након тријумфа *Покондирене шикве* на Стеријином позорју, Дејан Мијач, сада већ „одабран“, као припадник домаће редитељске елите, одлази на београдску Академију и, истовремено, креће његова престоничка редитељска каријера. У међувремену, завршава се зграда Српског народног позоришта, реконструише се принцип његове организације: Драмски, Музички центар, Драма и још... Пеца (Никола) Петровић долази за директора Драмског центра, а Дејан Мијач, угледни и тражени редитељ, режира представу *Долња земља*, по тексту Ђорђа Лебовића, за отварање нове позоришне зграде... Премијери присуствује тадашњи политички врх Југославије, с председником – Цвијетином Мијатовићем на челу... Онда долази *Голубњача!*

Хоћемо ли о ѿоми? Само да најоменем, ѿоред ѿолишичких “жрѿава”, и у мојој, новинарској брани, било је и сѿварних... Пеца, умро!

– Да, Пеца је умро... Долази на неку трибину овамо... и каже: Има нека прича овде о *Голубњачи*, немам појма... Кажем да не знам, нисам позван... “Било најављено у новинама, ниси прочитао?” „Нисам!“ Ту се говори о нама... Кажем: „Не говори се о нама, има ту разних типова који су се закачили из својих разлога и шта сад ја да радим? Да изађем на ту трибину и кажем да не причају којешта, немам с тим благе везе... Немам везе с тим! Моје намере нису то о чему ви причате! Нити оно што је потакнуто, осећам да постоји у представи. Пеца: “Па, добро, то треба и рећи... Ја ћу отићи.” И стварно дођу његова жена и он, седели, а он ме пита како могу да не дођем. “Пецо, да ли си нормалан!? Ово је њима једна лепа прилика за политички шоу, за њихову политику... И чим та кампања прође, они ће заборавити и на тебе, и на мене, и на ту *Голубњачу*, и на све то, као на лањски снег. И шта ће онда да се деси? Онда ће ми послати ауто за Нови Сад, да идем на Стеријино позорје.” И још каже да ја нећу то доживети... Мени је жао што он, мученик, није доживео да види како су ми послали ауто да одем у Нови Сад на Стеријино позорје. Тачно како сам предвидео. Приреде бесмислену хајку која, некоме ко је невичан томе, изгледа као нека хајка буди бог с нама, ангажују новине, организују спин... тај спин, то је било потпуно сулудо! Сулудо!

Голубњача, драма коју је, по сопственом прозном делу (иначе награђеном престижним признањем „Седам секретара СКОЈ-а“, а на наговор Дејана Мијача) написао Јован Радуловић, требало је да се игра у београдском позоришту „Бошко Буха“. Али, „будно око“ уметничког руководства тог позоришта одбило је пројекат, с образложењем да је непримерен узрасту публике тога театра и – текст се нашао на столу директора Драмског центра СНП – Николе Петровића. Остало је историја коју овом приликом покушавамо да реконструишемо – из неколико углова.

Премијера у Српском народном позоришту била је 10. октобра 1982, а скинута је с репертоара – 13. децембра исте године, одлуком Градског комитета СК Новог Сада, јер „доводи у сумњу тековине НОБ, социјалистичке револуције и даље социјалистичке самоуправне изградње нашег друштва“.

Партијске „игре“ око *Голубњаче* многи доводе у везу с почетком распада Југославије. Не без разлога. Поделила се политичка, па и културна, елита тадашње земље, а представа је била на дневном реду свих партијских форума „од Триглава до Ђевђелије“. У Новом Саду је забрањена, а у београдском СКЦ се нормално играла...

Никола Пеџа Петровић

– Ма, не да се играла... Али, исто по некој линији, нису бранили *Голубњачу*, већ неки свој политички став. Било ми је криво што се препуцавају преко мене. И с једне и с друге стране. Немам ја везе с комунистима! То је Душко [Поповић] припремао... Обећао сам Душку једну ствар: Он је тако сео, кад је долазио да гледа пре... кажем: “Душко, молим те, сад не може, сад је ствар опредељења итд., али те молим, кад се све заврши и ти будеш у пензији једнога дана, и ја будем у пензији, да прошетамо по дунавском Кеју и испричамо шта је, у ствари, било.” Не, он је књигу написао, у њој спомињао то, али никад није хтео да се састане са мном.

Нисте шетали њо Кеју?

– А, неее! Слао сам му поруке преко његовог сина и – не! Никад није хтео. Једном, седео је на некој трибини наспрам мене, гледам га, чак и махнем руком, одмахне и он, кажем да ћемо се видети чим се скуп заврши. Како је тај човек клиснуо да се не сретнемо! То је неописиво. То је неописиво! А хтео сам тај сусрет, хтео сам да чујем како је намештао ту представу да направи инцидент и онда га умесио и имао га, и онда га испали. Ми, смо, иначе били веома добри. Он је човек који је мене изабрао за неког свог фаворита. Кад сам отишао у Београд, био је помало... повређен. Није проблеме правио, бар нисам осећао, хтео је да ме веже за академију коју је отварао

у Новом Саду. У то време имао сам пуно посла и нисам могао да прихватим. Било је ту наваљивања, пристао сам, провео две године и – више нисам. Елем, кажем, није било никакве лоше речи. Кад је све почело, тражио сам састанак с њим. Да питам правог човека, да сазнам шта он хоће с тим. Он ми поручи – нисмо се видели – поручи да будем по страни, ништа не говорим; ако ме новинари питају, да кажем како ништа не знам и немам везе с тим. Мислим, како не бих имао везе с тим! Ја донео текст, наговорио писца да напише драму, ја изрежирао, све време разговарао с глумцима, глумци ишли тамо, у те крајеве да гледају тај народ, да разговарају с тим људима, тражио ону децу, с њима радио, очи су ми испале учећи децу да глуме, и сад – ја немам везе! Ма било је све то... глупо! До бога глупо и провидно! И чиме се они забављају између себе! И шта говоре један другом! Ја сам, негде, тада рекао: “У одбрану Југославије могу да стану једино ова представа и цела та прича! У целој овој причи што се дешава ту око нас! То је таква мржња међу њима, властодршцима! Невероватно!”

Подсећамо се, заједно, како су нас избацили са седнице Радничког савета СНП, на којој се „расправљало“ о скидању с репертоара *Голубњаче*.

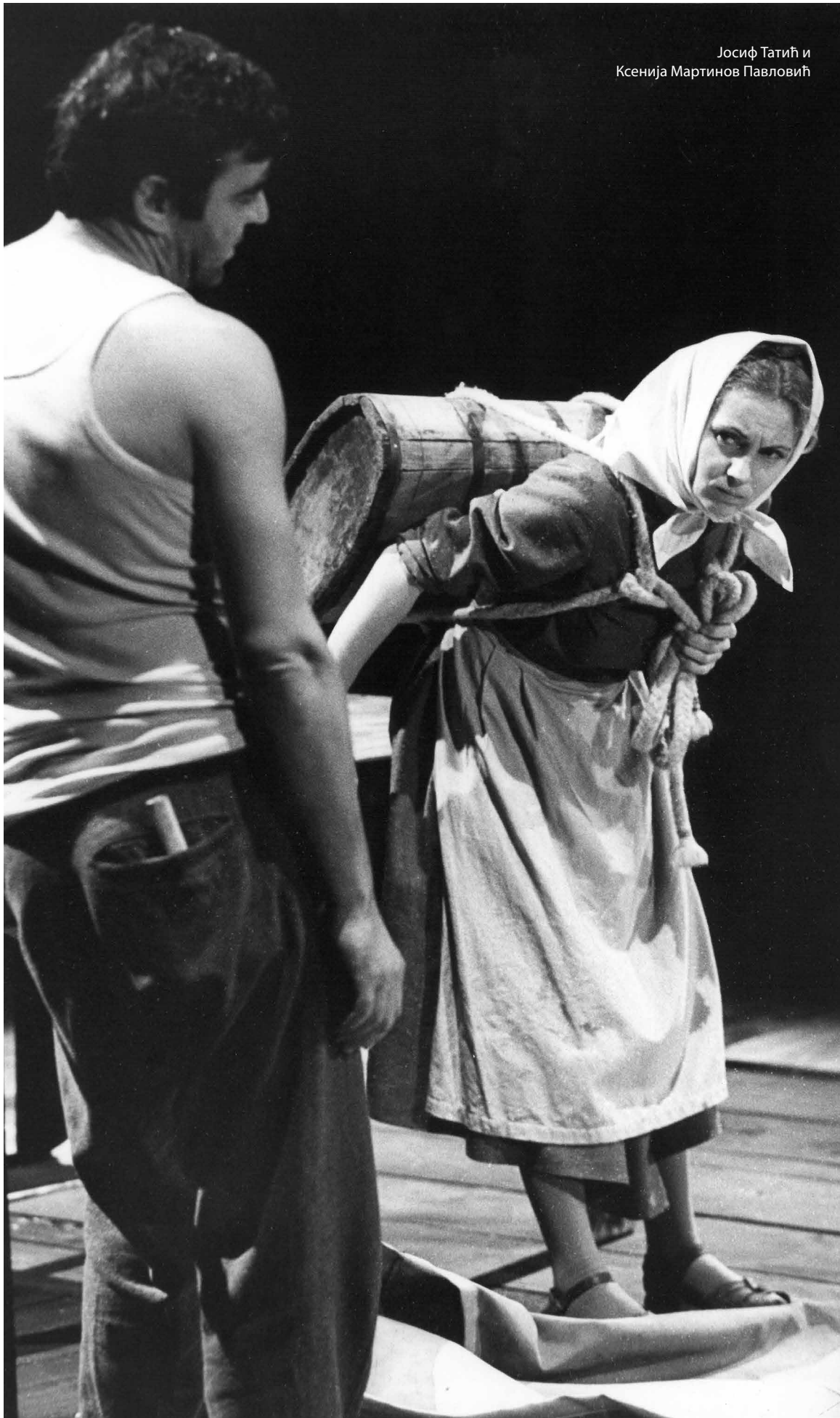
– Да, сећам се! Мене су, као неког непријатеља избацили! Е, неко каже, ту је и друг Дејан Мијач, а овај дошао из Комитета да то растури... Гледа ме, гледа, па кад је видео, каже да не може! „Молим вас, напоље!“ И ја кажем: „Како ћете ви мене истерати... из моје сале за пробу? Ово је моје место, не ваше! Шта ћете ви овде?“ Он гледа, разрогачио човек очи! Шта ћете ви овде?! Каже: Молим вас, или он или ја! И онда се, као, пакује да иде, а ипак одем ја. Ех, глупа ствар, глупа до бога... Закувало се, неке трибине, неке новине... Једном, сећам се, долази неки новинар из Загреба па ме пита: „Реците ми, за кога је ова *Голубњача*?“ Рекô да је за Југославију, наравно! За кога би била? Кажем, то је за Југославију! А он ме гледа. За Југославију! Шта да вам причам? Рецимо... све те наше поделе... Да је идеја Југославије заиста била искрена, а не да се демонтира у одређеном тренутку. Као, најбоље да сад прођемо овако, као пси кроз трње... Тако је било и код тих комуниста, почев од Кардеља па надаље... Све је то тако било. А ми то тек сад сазнајемо. Било би оно као што је, рецимо, Франко [Франсиско Франко, диктатор, шеф шпанске државе, 1936–1975], казао, они су погинули за Шпанију. Сви! Јер, кад погледаш све, сем Павлићевих усташа, сви су гинули за Југославију. И Дража Михајловић је гинуо за Југославију. Према томе, могло је мирно да се каже: Они су погинули за Југославију. Што је неко имао овакав концепт, други онакав, то је проблем њихов и њихове политичке заслепљености. Али, били су за Југославију. А овде, да вам не причам шта сам све прошао, које и какве састанке... с овдашњом врхушком. Ма, то је било... што рече један инспизијент из Сомбора: Почела је недеља борбе против *Голубњаче*! Ха, ха! Иначе, то није била недеља, протегло се на три месеца. Већ на граници људске издржљивости. Која је то мера глупости! И, сећам се, долази мени тај један... Србин из Загреба... Душко Роксандић! Он је чак једно време био интендант ХНК у Загребу, и неки министар културе, током распада Југославије и председник Друштва књижевника Југославије. И заказује ми састанак у Београду, у „Мажестику“. „Молим те да се видимо. Ту сам, у Београду, молим те да се видимо.“ То је било негде на измаку...

...борбе *прошав* „Голубњаче“...

– „О чему хоћеш да разговарамо?“ „Истину да ти кажем, мене су послали људи оданде, не знају како из свега тога да изађу, па те питају кад ћеш престати!“ „Душко, докле год имам овакву рекламу, не пада ми на памет да престанем!“ „Па, шта предлагеш?“ „Предлажем да они престану. Једноставно, како су почели тако и да престану. Једноставно, да уђуте.“ Гледа ме, онако... Кажем: „Зар мислиш да они не могу да зађуте? Једноставно, да не помињу *Голубњачу*. А не да терају мак на конач. Хоће бити, неће бити *Голубњаче*! Да ли су успели да је скину у Београду или нису. Ма, врло важно! Оног тренутка кад зађуте, те новине, ја немам рекламу.“ А он: „Можда то не треба теби да кажем, али мени је већ дојадило, право да ти кажем, и ту смо сагласни.“ Кажем да то могу једино они његови. Насмејао се. „Добро, добро размишљаш, јесте, тако је“. И они нагло зађуте и *Голубњача* падне. И готово, заврши се. И ми направимо, у СКЦ-у, у оном дворишту, дивно, једну теревенку да се разиђемо и фино, више отад нисмо ни играли. И то се, бар с наше стране, некако весело заврши, сем Пеце. Пеце, који је, мученик, био задро с тим, хоће то да истера... Ма, иди, бежи, Пецо, не можеш ти с комунистима...

И то је то. То је било... имали смо представе *Голубњаче* у СКЦ, и глумци (у својим кућама) имали су распоред и тако имали оно да се изузимају из осталих представа

Јосиф Татић и
Ксенија Мартинов Павловић

и време резервисано за себе. И тако су биле заказиване представе за тај месец. Заправо, били су слободни термини, били су ослобођени других обавеза па су могли да играју овде. И тако смо заказали низ представа, и то не једну, већ две исте вечери. Представа је била релативно кратка. Сат и нешто. И организујемо ми то, Мића Табачки је одмах пришао да помогне, да скрпи ту сценографију да би личило на нешто... деца (из представе) се с родитељима договорили да их пуне, листом... ама, ниједан родитељ није имао ништа против... Има један тип, њега сам једва примио, ни сам не знам зашто, Пеца... Хајде, прими га, као нема 'леба да једе... не само што није смео него почео да нас пљује... после одустао и Шокица. Шоле, као стари комуниста, мо'ш мислити, пробудио се и... Елем, сви, увек имам на располагању глумце, и то... И, заказали термин, кад је требало да се игра у Новом Саду, заказали смо да се игра овде. Нема губљења, него – они су скинули, а ми играмо у Београду. Нема проблема. И сећам се, пада нека кишурина грозна, поподне, ту код мене седи Влада Стаменковић и нешто причамо, кад звони неко на вратима, моја покојна жена отвори: Дејане, дошао неки курир... из комитета Партије. Кад оно, сав покисао, улази Раде Цветићанин. А њој личио на курира. Онако покисао, млад... И Раде каже да ме чекају неки људи у Комитету... „Раде, запањен сам, у ту зграду у животу ушао нисам...“ и сад ме зову... „Слушај, хоћу, ако и Влада Стаменковић иде са мном! Хоћу да имам сведока, а не да после причају да је било што није било.“ И Раде позове телефоном и пренесе... И нас двојица идемо у Комитет. И, Влада се пита зашто они нас зову и јесам ли већ био тамо... „Ма, какви, ово ми је (сефтер) да уђем тамо, да видим...“ И одемо тамо, а оно (сада покојни) Ивица Стамболић и онај... Шпиро Галовић... задужен за културу... Ивица Стамболић каже: „Седите ви тамо, поразговарајте са Шпиром, имам ту нека посла“ и нешто белешкари... И, каже Шпиро... а ја ускоро имам пробу, имам телефонске извештаје како долазе... глумци и та деца, Босанци из оних околних места, доводе људи своју децу... Каже Галовић: „Ви намеравате то да играте?“ Одговорим потврдно. Опет он: „Знаш, у понедељак имамо разговоре с овим Војвођанима и било би нам некако лакше... кад та представа не би била одиграна. А ви после играјте. А сад само да...“ Питам како то мисли и шта предлаже. „Па, ти да изађеш пред глумце и објасниш да представе нема.“ „Како то можеш очекивати од мене? Да изађем пред глумце и кажем, поред свих тих напора... деци прете тамо, родитељима прете... глумцима прете... глумци се изјашњавају... долазе на свој ризик... Не само глумци, долазе реквизитери, долази цело позориште... и сад треба да изађем и кажем 'Извините, представе нема!' Па, те представе више не би било! Не могу то да урадим, нисам човек који би то требало да уради. Нађите ви неког другог!“ А он ће као, не, не, у питању је ауторитет и тако... то можеш само ти итд... И сад се Стамболић умеша, пита у чему је проблем, Галовић каже да нећу то да прихватим... а Иван, као није чуо шта смо причали, а чуо је све... каже: „Па, нека се игра... ма, нека се игра, ко их шиша... нека се игра, шта ти је, бре...“ И... ова моја [супруга]... ни жива, ни мртва... чека да се то заврши и ја онда кажем како морам да идем кући и реферишем стање... А Стаменковић остане и с њима се напије... они га усекли... Мислио је да може с њима да пије... њега су однели, није ни знао за себе... И тако се заврши тај разговор. А, видиш ти, колика је њихова памет! То је памет манипулантска, ма кааакви... каква тема... ништа, само да ли се то може употребити или се не може употребити... И онда, кô прљаве гађе, само одбаци и то је... њима та... објашњавао сам то Пеци, али Пеца, мученик, никако није могао да прихвати. Стварно није могао то да прихвати. Као, они нас понижавају, они нама говоре неистине... Рекô, Пецо, како да говоре истину, политичари! Јеси ли нормалан?

Пеца је био некако и наиван и емотиван, и то га је много коштало... Па и живота... „Јесте! А како је веровао... па каже: Како они то, па те увреде... Нисмо ми ти људи... Рекох: Њима је потребно да смо ми ти људи. Њима је то тако згодно, тако морају да прикажу и ... готово! Сећам се, после тога појављујем се у Загребу, исто ме Фадил Хаџић звао [Никола Петровић је, иначе, на позив Ф. Хаџића отишао да ради представу у „Јазавцу“ и тамо умро!, прим. Д. Н.] да радим и они ме гледају као чудовиште. Није, ваљда, да сам се појавио. И један ме пита да ли је то што причам некакав мој политички став, оно што су о Голубњачи причали, шта је од тога право. Питам је ли гледао Голубњачу. Одговори да није. Е, па, то је та прича: Нико није гледао, а сви причају. То сам рекао и Кости Спаићу, а он ће мени: Да, извини, али да ли си примјетио да сам рекао на том савјету како сам чуо да је то изузетно талентирано? Ма, немој ми рећи! Немој ми рећи!

Но, ипак је све њо било сиресно, зар не?

– Да вам кажем, за људе ненавикнуте на... то [звони телефон, неће да се јави], где смо стали... Да, није да сам ја неволео, мрзео или презирао комунизам. Мени, једноставно, није годио... политички ангажман. Нисам схватао да постоји тамо неки тип који нареди нешто... кажи то и то, а ја пренесем. И онда то говорим као неки свој став и браним тај став итд... То је мени било много глупо. Мнооого глупаво. И, наравно, никад нисам хтео да будем члан некакве партије... Ма, није мене занимала ни демократија нити било који од тих политичких праваца... Јер, кад те тако ухвати нека машина која хоће да направи предубеђење... и онда први пут схватам, на својој кожи искусим, шта значи, рецимо, тај политички спин, кад они обичним људима сугеришу нешто што није њихов политички став и што они почињу да бране, да се изјашњавају... Каже... не знам... она млекара у Новом Саду је на свом састанку то...

...осудила... Почело је у некој фабрици у Беоцину, ако се не варам. Они су њрви, они су њошељи... А нико није њледао њредсџаву. И онда је Покрајински комиџеџи ослушнуо џиџа каже радничка класа...

– Сећам се, било је неко предузеће за месо... „Неопланта“ се звало, као и филмско предузеће... И у тој „Неопланти“ почели да говоре, позвали их да се изјасне о... том проблему. И онда устане једна радница: „Чекајте, другови, ми имамо један проблем [предузеће је направљено... ван града], ми немамо превоз до радног места! Дајте да то решимо, а не да се бавимо неком представом. Дајте да решимо тај превоз, аман, не можемо да дођемо на посао... Дајте да о томе причамо, а не... ја то нисам ни гледала...“ И све тако... Она испаде несвесна...

У одговору на питање како је све то интимно доживео, прорадио је онај препознатљиви „мијачевски“ цинизам: **„Колико се сећам, у оно време сам био здрав, имао добар ајџеџиџи и добар сан. Према џоџе, моџи су џу камџању да возе колико хоће. Веровајџно бих друџачије реаџовао да је дошла џоџиџија да ме хајси. А моџо је и џо да се гесу.“**

За разлику од Дејана Мијача, Јован Радуловић је „аферу Голубњача“ поднео веома тешко: „Да сам знао да ће због Голубњаче заседати Председништво Централног комитета, Председништво Југославије, десетине комисија... ни на крај памети ми не би било да напишем овакву драму. Па још да ноћу чекам кад ће позвонити, да ме воде у затвор. Не мислим да сам храбар, нисам од писаца који изазивају, али се све ово наместило и требало је издржати, живети, али и написати неке нове књиге, приче, романи, драме“, рекао је, у интервјуу *Гласу јавносџи*, а поводом изласка из штампе његове књиге *Случај „Голубњача“* за и против, четврт века након афере.

„Случај Голубњача је скупо коштао Српско народно позориште у Новом Саду, град Нови Сад, Војводину, Београд, Србију, Југославију. Рачун, као и обично, никад није сабран, а кад би се и сабрао, коме би га то данас требало послати на џлаћање...“, написао је у тој књизи. А у поменутом интервјуу каже: „Књига приповедака *Голубњача* о једном тешком и сиромашном детињству, чији мото нису без основа речи Душка Радовића да се детињства треба стидети, да је сиромаштво болест и прави разлог за плач, била је инспирација да на наговор Дејана Мијача напишем драму, да је он режира, да се тако са једне теме скине табу. То су приметили људи позоришта, писали хвалоспеве, публика је навалила, о томе се причало, хрлило се из Београда, па и других крајева Југославије у Нови Сад да се види та необична представа. Све је то био довољан сигнал Душану Поповићу, Жики Берисављевићу, Нандору Мајору, Пери Зупцу и компанији да дигну на ноге целокупно чланство Савеза комуниста Војводине и осуде представу коју на тих десетак приказивања није могло видети више од три до четири хиљаде гледалаца. Нашли су савезнике на другим странама. И нашли су их у Хрватској, Босни и Херцеговини, на Косову.“

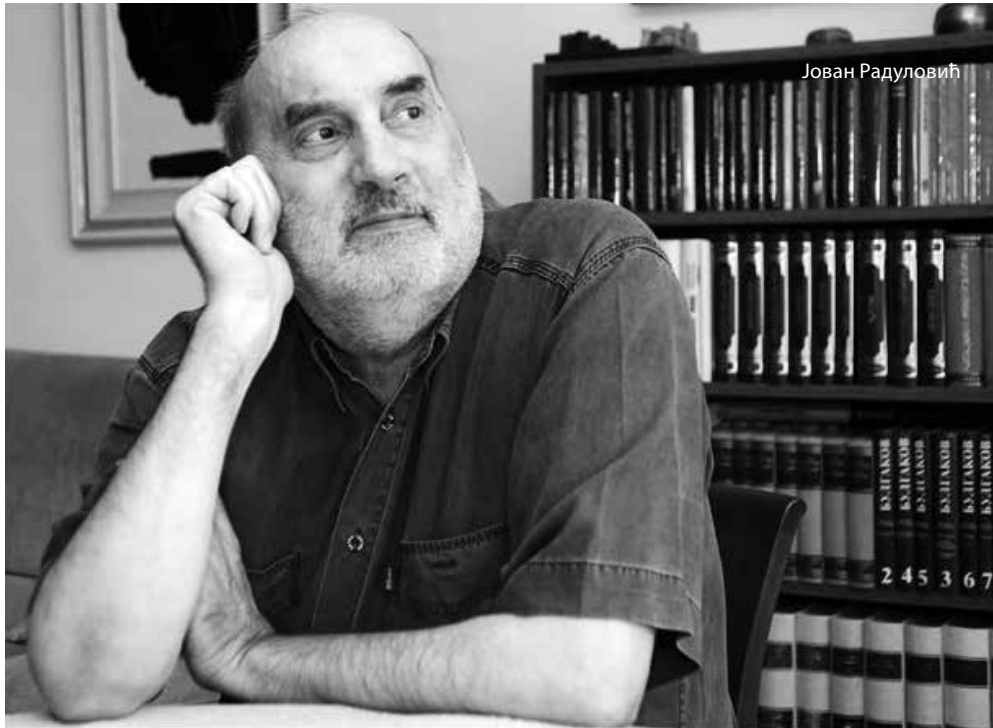

1969 - **Октобарска награда Новог Сада** - за *Великої Мака*, СНП-а избрисан са списка добитника после *Голубњаче*

„Прозивка“ и одговор

Јован Радуловић: Позивам још увек живе и политички агилне Жику Берисављевића и Душана Поповића да се након тридесет година од премијере *Голубњаче* јаве и кажу који су им били мотиви и намере да произведу један од најбесмисленијих случајева у политици и култури ондашње Југославије.

Ова „прозивка“ писца, с извесним закашњењем (Душан Поповић је у међувремену преминуо) доводи нас пред **Живана Берисављевића**... „Из цуга“ је пристао на интервју и још у првом телефонском разговору напоменуо: „Желим да скинем обол с имена Душана Поповића.“

„Шта вас занима?“, пита кад је диктафон укључен.

Ево шћа: Зашћо и ко је шћо наредуо?

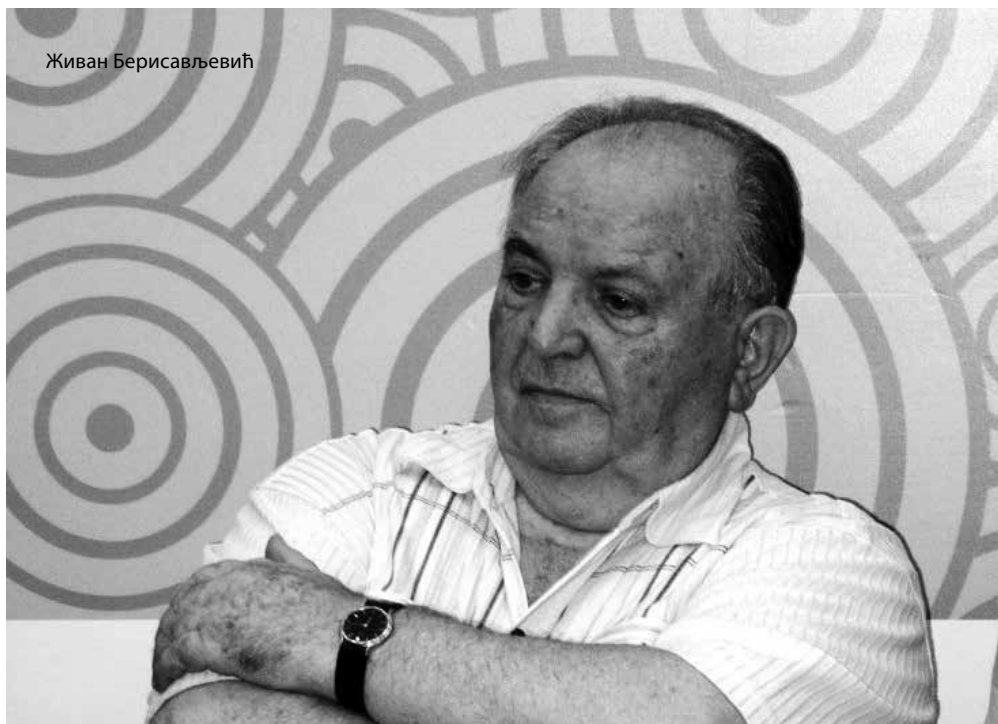
– Мислим да су око те представе, прво провинцијално и плиткоумно, ушли, несвесни тога у шта улазе, шиљили, сигурно више него што је Мијач желео. То су радили Пеца Петровић и Зоран Петровић. Они су унапред – кад је све то постало „случај“, наравно, добијао сам информације од полиције. И све информације које су доушници из њиховог окружења дојављивали, до мене нису ни стизале, завршавале су тамо... Али, кад се ствар десила, онда су ми дали те информације и видео сам да су они свесно, несвесно... припремили ражањ на којем смо се сви заједно после пржили.

Дејан Мијач ми је исћричао како му је Миодраћ Кујунџић [новинар, ѿозоришни крићичар, уредник кулћурне рубрике „Дневника“, ѿрим. Д. Н.], још ѿре ѿремијере, док су ѿрбе шћрајале, рекао: „О овој ѿредсћави ће се ѿричаћи!“ Дакле, очићо је нешћо знао, имао је информацију... Значи, знало се...

– Знало се зато што је у Београду одбијено, а да нико слова није проговорио – јавно! Друго, та несрећна организација Српског народног позоришта, са Драмским и Музичким центром итд., није уопште имала ваљан организациони систем, није постојао ни уметнички савет... колегијум... То је све било... Пеца донео, предложио Мијача, Мијач неприкосновен ауторитет, ко ће се њему супротставити... Он је врло добро знао да је тај пројекат одбијен у „Бошку Бухи“...

Али, Мијач је очићо хћео шћо да ради, јер је иницирао да ѿисац наћише драму на основу соћсћвене ѿрићовейке...

– ...и мислио је да то може проћи овде. Није добро проценио. Не кажем да је имао намеру да подмеће, радио је онако како он разуме тај текст... Није био члан Савеза комуниста, није имао обавезе према идеолошким и политичким опцијама, и он је то дао како је дао. Нисам отишао на премијеру, из два разлога: прво, нисам био ту, друго, нисам био за то да се представа забрањује, спречава, да се прави драма, јер сам због претходних искустава имао а priori резерве према тој врсти конфликта. И пустио сам да се одигра једна, две представе, не сећам се, и онда су кренуле рефлексије...

Живан Берисављевић

Одакле су кренуле?

Рефлексије су кренуле... на чудо... Прво, нисам знао да је [Милутин] Каришик имао примедбе на тај текст... Био је у Културно-просветној заједници Војводине, после у Позоришном музеју [Војводине]... Били смо у коректним односима, нисмо били пријатељи... па није нашао за сходно да се мени обрати, већ је отишао код Душка Поповића и Душко је то мени пренео. Све то сам прочитао пре премијере и рекао: Хајде да видимо шта ће бити, на крају крајева, између књиге и драматизације има озбиљних разлика, а тек између драмског текста и представе... Тек ћемо видети шта ће бити... и како ће све то изгледати. Отишао сам, ваљда, на треће извођење, и већ се тај нимбус почео стварати... Мени се представа није допала, мислим да она има... оно што је, у једном каснијем разговору у Централном комитету Партије – јер то је стигло и до председника Покрајинског комитета и председника Централног комитета – где је речено да део театарске јавности сматра да је представа отворила последње табуе, а, у ствари, подрила је основе односа на којима почива ова земља. Таква је оцена изведена. Ту оцену чак нисам ни унео у свој говор на саветовању... [у организацији Градског комитета СК, у Новом Саду, у јануару 1983, прим. Д. Н.] Само сам рекао да ми не расправљамо о представи и свему што се око *Голубњаче*, и појединачно и... уопште, дешавало, ми смо имали информације. Иза тога је стајала једна организација, неформална... Ево, рећи ћу вам два, три детаља. Прво... дакле, скидам обол с Душка Поповића. Он се даље у то није мешао, питао се онолико колико се питао сваки члан Председништва – а ми смо само једном имали на Председништву расправу о томе – оно кад је одлучено да се у *Дневнику* објаве одломци из драме... Шта се ту десило? Имали смо огроман проблем у целини Партије. Насрнуло је на Југославију, на Савез комуниста и његову улогу у друштву све оно што је на крају довело до оваквог исхода. Сећате се Конгреса књижевника у Новом Саду? Опет „случајно“ у Новом Саду, а њему сам присуствовао и гледао шта се све догађа... Сећате се оних ужасних напада на Колета Чашула, једног часног,

недогматичног, сјајног човека... Он је био човек *модерне*... заслужио за то што је Скопље постало велики драмски и позоришни центар у Југославији... Дакле, било је евидентно да је Запад одустао од тезе о Југославији коју су мени саопштили идеолози НАТО-а кад сам био у Лондону, да они у Југославији не распомању национализам, него дисидентску опозицију. Да у Југославији отварају питања демократије, а не национализма. А да се на националистичке снаге ослањају у свим земљама Варшавског уговора, јер су оне национално хомогеније. И то је био један од разлога зашто нису хтели да пошаљу принца Чарлса у посету Македонији. Да не би повредили бугарске националисте, њихове савезнике у подривању стабилности Варшавског пакта. У тој целој причи...

Контекст је, значи, мнооо шири...

– ...контекст је шири, то сам хтео да кажем. Чак сам покушао то да изнесем у говору, на том саветовању, на „Спенсу“... Има та *Сцена*... немам је, а волео бих... нађите је ако можете... [часопис *Сцена*, бр. 2–3/1990, тема: „Позориште и власт у Југославији, 1944–1990: ‘Друга страна медаље’ – обрачуни и забране“] Друго, тих дана до мене су стизали разни текстови о „потказивачкој уметности“, ту су потказивачки текстови о разним писцима... до Добрице Ћосића... Мени су ти потказивачки писци слали своје анализе *Голубњаче*. Оне су биле стравичне! Не могу вам рећи, не знам, заиста не знам, чије је, али ме асоцира на Марка Ристића, који је писао о поезији, о антологији Миодрага Павловића и није хтео да пише есеј, него је изговорио 120 квалификатива негатива...

То су њојичка размимоилажења, Ристић је био нагрелиста...

– Не, не... То је сјајно урађено! Е, мени је неко у том маниру, послао текст... Не знам да ли га овде имам (преврће по папирима на столу...), није битно. Али, зашто вам то говорим? Зато што поуздано знам да је иза свега стајала организација, а то нема везе ни с Мијачем, ни с Пецом Петровићем, ни са представом... односно, има везе, јер представа је...

...искоришћена...

– ...представа је у Београду искоришћена да се практично покаже, потврди теза која је ширена само за два мултинационална ентитета Југославије [Војводина и Косово, прим. Д. Н.]. Београдски стратежи удара на Југославију... знали су...

Ко је њу био? Стамболић?

– ...Иван Стамболић је био оперативац. Био је извршни директор, после је дошао Слободан Милошевић... Стамболић је био превише паметан и скрупулозан... Стампедо који су они већ распомамили, јер представа је пренета у Београд ради распомаљења српске „национске“ свести као потке за онај каснији удар на Југославију. И, у том контексту може се разумети... **никад Мијач неће разумети зашто му је представа скинута ако одговор буде изражио у шећарским разлозима...**

...он се њиша...

– ...и тражи одговор у театарским разлозима... Нема театарских разлога за скидање *Голубњаче*!

Мијач је изражио да се сстане с Душаном Поповићем; они су били пријатељи...

– Па, не би ништа... Душко није имао шта да му каже... Да је тражио разговор са мном, ја бих га примио, као и вас... Мене у Београду никад нико није звао да објасним. А знате зашто? Зато што знају да бих ја објаснио! А, друго, Душко Поповић је држао многе говоре, дошао у сукобе са много вас у претходној, колико ја знам... око *Карамазова*, око Душана Јовановића, Љубише Ристића, неког говора на отварању СНП који, ни да су га највећи стаљинисти изговорили, не би био такав! Оно: Шта уметност треба да буде... Но, да се вратимо на тему. Дакле, организација је постојала. Ево једног примера. Одржан је састанак Савеза комуниста у СНП. Расправа... ја нисам био, али радим нешто увече, у канцеларији, касно, пошто сам ноћобдија... Само је моја жена знала да сам у канцеларији. И портир. Чак ни секретарица није знала. Држи се састанак у организацији СК „Стари град“, дакле Ана Болерац... Ђура Лаћак... ја о томе појма немам, а поготово немам појма шта је на том састанку закључено. Зове

ме мој бивши друг, релативно добар, из омладинске фазе, када је био новинар листа *Младосћ*... Мило Глигоријевић, у то време главни уредник *НИН*-а. Зове ме на телефон, специјални, јер су број имали само блиски пријатељи, моја жена и – љубавница... ако сам је имао. Дакле, Мило зна да сам у 11 сати увече у канцеларији и – зна број мог телефона! И зна шта је одлучено на састанку у СНП! „Мило, да ли си ме звао кући?“ Каже: „Нисам.“ „Како знаш овај мој број?“ Каже, „...набавио сам“. Друго: Мило мисли да ја глумим... да знам нешто о том састанку... Ево, кажем вам, то време је далеко иза нас, нисам имао појма. Замолим га да сачека, да се распитам и ја окренем [Милована] Шогорова. Појма нема ни он – секретар Градског комитета Партије!

...а сасџанак је ѿводом „Голубњаче“?

– Мило је мене звао да се распита је ли тачно да је на том састанку одлучено да се представа забрани. А, верујте, никад нисмо расправљали о забрани те представе... Био сам главни идеолог тог случаја и иницирао да се поводом представе расправља, али о забрани није било речи! С обзиром на свињарију која нам је направљена (у Београду се прећути да представа није прихваћена у „Бошку Бухи“), онда се донесе овамо представа и, пре него што се постави на сцену, око ње настане нимбус, морали смо да реагујемо с позиција с којих смо критиковали тадашње руководство Савеза комуниста Србије, да под изговором демократизације културе прави простор за продор најреакционарних идеја у Србији. Што је било... Јер, били смо на истом конгресу на којем је донета одлука да ми подастиremo простор за развој уметности, подстичемо то и материјално... у тренуцима кад је злоупотреба идеја и борбе мишљења, СК мора обавезно да реагује. Не забрањивати, али подстаћи политичку расправу. И, ми смо, практично, ишли по тој линији. Има још нешто. Још нисам ни видео представу... јавља ми се неко од мојих другова из Извршног већа: „Замисли шта нам се данас десило на седници Самоуправне интересне заједнице за информисање!? Да ли се зове Ласло Варга? Био је уредник у *Мађарсоу*... говори српски боље него ја... Јавља се за реч и – почиње да говори мађарски.“ Е, сад, ми смо то... [Стеван] Доронски ми се жалио да су посланици Мађари имали примедбу како не могу да говоре матерњим језиком, па смо решили да правимо преводилачке екипе, инсталирамо технику и кад смо инсталирали све то – нико више није говорио мађарски! У тренутку о којем вам причам, техника још није била спремна. Кад – Ласло проговори мађарски! Нисам ништа хтео да га питам, иако смо били добри другови. И, да видим каква је сад то демонстрација, окренем Нандора Мајора или Пишту [Иштван] Рајчана или... не сећам се... Питам шта је то, а добијем питање: „Знаш шта, Жико, јеси ли гледао *Голубњачу* у СНП?“ Рекох да нисам, спремам се да одем. „Е, па, иди види представу. Мађари се овде не осећају добро кад се таква представа игра. И, молим те, прихвати то као поруку.“ Зову ме Хрвати, моји другови, [Стипе] Шувар, кога знам још из ране младости, заједно смо уређивали *Наше ѿеме* и *Гледишћ*... [Анте] Шентија, који је после био Крлежин главни сарадник... „Шта ви то тамо радите!?“ [Јосип] Врховец, да не говорим; међу првима реаговао је... посвађали смо се кó керови, после смо се измирили... Хоћу да кажем следеће: рефлексција дела није исто што и намера Мијача...

Да, али ѿо шћо сћомињеѿе није било уѿућено ѿресѿави, већ реаѿовањима... зар не?

– Тако је; зато говорим рефлексција. Желим још нешто да кажем и тиме ћемо завршити, јер нема ту више шта да се каже. У Атељеу 212, у бифеу, безмало је стално био Михиз [Борислав Михајловић]. Створен је један неформални штаб који је оперативно координирао читаву ствар. Имам пуно доказа за то. Михиз је Радуловићу [Јован, аутор *Голубњаче*], по сопственом признању Ивану Стамболићу, диктирао шта да допише у представи. Сцена са Сремицом, на пример... и још две сцене су дописане да би овде биле провокација. То није бацање ђубрета глумици на сцени, већ бацање онима у публици који тако разумеју театар. Не можете ви... Макавејев је једном дошао код мене... био сам против забране... Београд није забранио филм... Војводина је то урадила, јер је тад преузела функције по амандманима, створила своју цензуру и она је забранила филм... Ви знате да сам из бункера извадио све филмове чим сам се вратио... И стварно је то идиотизам, такве филмове спремити у бункер, од којих не знате... Мика Антић је спреман у бункер, такође. А тај *Свеѿи ѿесак*, то је сјајан, тачан, истинит филм, апсолутно... И долази ми Мика Антић, који није био потказивач, био је честит човек, поводом *Голубњаче*, и каже: „Знаш, не знам да ли је све то што ви радите око *Голубњаче* у реду, али морам ти испричати

једно моје најсвежије искуство са Михизом.“ Пазите, говорим вам о Михизу који се најчасније од свих наших бардова опростио од живота; извинио се народу због онога што је радио/говорио. Каже Мика: „Кад сам недавно био у Атељеу, срео сам Михиза. Ми смо, док је био у Библиотеци Матице српске, били у врло блиским односима, боемским, коцкарским... и тамо сам га видео окруженог неким... људима, али сам сео с њим. И, док ми ту седимо и пијемо пиће, ти људи стално му вичу: ‘Војводо, војводо’... У једном тренутку питам: ‘Зашто – ‘војводо’? А он: ‘Ма пусти, Мико, зар не видиш шта се ради, долази време војвода...’ И ја демонстративно, мада му ништа ружно нисам рекао, напустим Атеље. Стигао сам до Пионирског парка, а онда су ме тројица из те групе стигла и претукла!“ Тог грешног [Богдан] Чиплића – имам ја његова писма о томе – ...исто су претукли због оног његовог текста у *Дневнику*... Пазите, нису само ЦК Партије и Градски комитет стајали иза тога, него је вукао потезе и један ранковићевски синдром, једна ранковићевска организација, која није за играње. То су углавном били бивши полицајци. Овде су Веру Банић-Царић (која је говорила на оном скупу у „Спенсу!...), Шогорова... млађе људе из Партије... на њих се ишло најгрубљим методама: телефонски позиви... све се радило организовано. А мени су слали нека анонимна писма, неке сам и препознао по рукопису, али нећу сад... Та организација је имала и мени уз бок једног човека, нећу поменути име, она је то мени признала, та дама... та личност... да је била повезана с том групацијом... Ево шта се мени десило. После разговора с Градским комитетом, са Иваном Стамболићем... Мене је Шогоров замолио да, после представе, како не бих морао поново да је гледам, дођем да сачекам групу другова из Градског комитета Београда... и, после представе да одемо у Клуб Савеза бораца и поразговорам о свему. Да ја њима кажем зашто ми све то радимо... И, за време паузе, зове ме... да ли Перо Зубац, Шогоров... не сећам се, и каже: Овде су дошли другови, али не из Градског комитета Београда, већ из Централног комитета Србије, и то главни људи, и Васо Милинчевић, [Јован] Деретић, професори, његова супруга и Раде Цветићанин. Али, они нису дошли по договору ни са Иваном Стамболићем, ни по нашем договору, они су дошли по договору с тим „штабом“ из бифеа Атељеа 212 – да дођу и да виде. Дакле, била је то директна веза, што смо касније открили у разговору са [Душан] Чкребићем. Срамно је то било, али се исто дешавало и важнијим поводима – условно говорећи – од једне представе, и завршило се још срамније: Да ви имате своју партију, која организује ваше чланство, и народ овде и народ из Србије, да руше њено руководство. То на свету није било! То је само по себи апсурдно и говори о дубини тог судара. И о жестокој дубини проблема на који се кренуло ка Војводини... Е, сад, ја сам рекао: Позовите их на вечеру, кад сте већ то припремали за Иванову делегацију, позовите их... Они се нашли у чуду. Магла нека била, октобар, седели смо у Клубу СУБНОР-а... до четири ујутро! Они, наравно, нису хтели да признају ко их је послао – ми смо им и карте обезбедили, није то Градски комитет урадио – и то је био један веома жесток разговор у којем је представа била само повод да се...

Значи, Стамболић није дошао?

– Не, није... ни његови. Он је сутра назвао телефоном Шогорова и извинио се што нису дошли. А овај је рекао да су били другови из ЦК... Био је жесток разговор, жао ми је што нисам водио белешке, нико није. Да ли је полиција бележила, то само она зна... а мислим да није... И ту смо ми отворили сва ова велика питања... и, да вам не препричавам тај разговор, он је кренуо од *Голубњаче* и стигао до издавања дела Слободана Јовановића, на коме је, иначе, требало да докторирам... код Јована Ђорђевића... Но, дефинитивно је постало јасно да та организација постоји, да функционише, и, касније, кад смо били код Чкребића, ствар се поновила, исти тај разговор... И, тако, можете то и Мијачу да кажете, ако будете с њим у контакту, није у питању оно што је он урадио и... ако је за нешто политички одговоран, мени, лично, то је што је свој ауторитет, који је овде био неприкосновен – мада морате обавезно ту додати и познату новосадску инфериорност према таквим корифејима какав је Мијач – па је онда, за разлику од Београда где су га одбили, овде нехотице, свесно или несвесно, злоупотребио тај ауторитет, јер у Новом Саду, ако нема неког ауторитарнијег филтера, људи који су о томе одлучивали нису могли одбити предлог Дејана Мијача. И ви то свакако знате.

Да ли то значи да је у њиху била манипулација... Наравно, не Мијачева?

– ...манипулација је била огромна. Мени су ти ранковићевци, које памтим из времена обрачуна с [Александром] Ранковићем – и никад се, наравно, нисмо обрачунали – добро знам... Имао сам у животу много сукоба и непријатних ситуација, 1968. сама по себи је једна од тих прича, али *Голубњача* је једна од изразито непријатних епизода и политичких ситуација у којима сам учествовао. Али, да се трипут родим, опет бих то урадио, наравно паметније. Јер, где смо ми направили грешке? Ми смо заиста правили грешке, мислим – Партија је правила грешке... То нису биле моје грешке...

Шта би било да сте пустили Предсјаву?

– Не, не, не... ево где сам направио грешку. Бошко Крунић је био виспрен, он је прагмата, али виспрен – а рећи ћу вам и шта би било да смо пустили представу – морате разумети да партије нису само скуп догмата или верника и истомислџеника, него се у њима води стравична борба. И, сада, на седници Председништва војвођанске Партије, врло проширеној – цео политички врх је присуствовао – на којој се о томе разговарало, један од изразито моћних људи, из Федерације и Републике, излази, јако утицајан и моћан човек способан да то спроведе, каже: „Не знам, другови, зашто се ми с том багром толико бакћемо, ово је сад већ шести, седми пут да се представа игра, долазе из Београда аутобусима на те сеансе, ја бих то, брате, а ако се договоримо ја ћу то и спровести, обући ћемо у радничка одела педесетак момака, и то ће они растерати тако да се више никада не деси“. Пазите! Знате ли ви која би то била скандалчина! И, сад се ви налазите у процепу. Нећу да говорим имена, мртви су људи, али то је страшно! Ту ви имате властиту, тешку, бирократску, властодржачку десницу која такође врши притисак и која ради по својим методама. Па, шта је Дража Марковић био... Али Тито је у једном тренутку процено да су они јачи, да ће морати да пристану на уставне промене, па је боље, као што Запад води Србију у Европу са Вучићем, а не са Ђинђићем... политика је математика могућег и крајње хладна наука и пракса... Тако да све су то били неки моменти у којима човек... И, сад, нама је Градски комитет Новог Сада отишао изван договора. Не намерно; то су били млади људи, неуки... Рекли смо да се напише информација – људи не иду у позориште и збуњени су – и да се ништа не расправља. Каква црна изјашњавања...

...изјашњавања људи који нису лгедали Предсјаву...

– ...чисти кретеншаг! У то време кад је ескалирало то изјашњавање, то апсолутно није била наша идеја. То је актив Градског комитета, трапаво спроводећи инструкцију, урадио нешто што ми нисмо...

То је било айсурдно...

– ...ми то нисмо договорили, али више нисмо могли да их оставимо на цедилу, јер, између осталог, то је једна од ретких партијских организација која се усудила да уђе у борбу с тим. Наспрам оног што се догађало у Београду и у низу других градова, где су много веће „национске“ демонстрације избијале, а Партија је ћутала, ја сам... негде, не сећам се где, рекао да не можемо тврдити да су гори они који се боре па реше од оних који греше јер се не боре. Друго, кад се уназад размишља, предлог Бошка Крунића, који би веома тешко био примљен од руководства у целини – али ја сам имао леђа да изнесем, да сам стао иза њега – да ми ту представу пустимо на ТВ. Он је то изложио на форуму, али су онда неки гракнули, а ја тада нисам добро проценио ствари. Да сам чврсто стао иза тога, бар пола од тих који су гракнули би се повукло. Ако сам негде погрешлио, мислим да сам ту... Е, још нешто: Читава та прича о уставним променама у Србији... Што је изведено преко Слободана Милошевића. То ће Мијач разумети, ако му будете пренели...

Оно, да би Србија из њири дела била цела...?

– Не то, већ да би сви њени делови били у *Србиславији*. Ми смо овде, у Србији и у Војводини, били доминантно српско руководство. У међувремену, у време спровођења уставних амандмана и Устава из 1974, до нашег обарања, у Војводину се преселило више Срба него у организованој колонизацији. Људи из Србије су спонтано, касније, долазили, јер је Војводина била развијена и ми смо их сасвим добро примали. Расте број усељеника и расте број Југословена. То је био здрав процес. То је време 69. кад су усвојене уставне промене... А Југословена број

расте због мешовитих бракова... *Уставно питање Војводине било је 69. решено, либерали су га решили, без обзира што су они, прецизније, нагласили касније, кад су их ови моји љубавили после, да су били прецизније Војводине. Што је идиотизам, наравно. Ја вам кажем: Кад су они исцелени из руководства Србије, ви сте у српском врху на првој једне руке моли да избројите људе који разумеју војвођанско питање. Ми смо, значи, имали... зашто је 81. одлучено да се смени руководство Војводине, а извршено је 88? Ми смо најдужи случај у историји наше државе. Зашто што је то било једино руководство које је било доминантно српско, није прецизно на концепцију српског народа у Југославији после Тита. Ми смо сматрали да је очигледно и да не може проћи без ксенофобске. После је сменом. Зашто сам ја извикан за идеологију војвођанског аутономијализма, али ми смо се са Стамболићем, око Устава, до последње тачке споразумели.* Друго, ја сам Ивану Стамболићу после повратка из Лондона, он ми је био друг, рекао: Пустите нас, немојте нас нападати као чопор, јер се онда бранимо као чопор, а у том чопору има свашта. Ми смо тај чопор морали да издиференцирамо између себе. Али, ви нас терате у чопоре. Кад ви нама кажете: отићи ће вам главе свима, ја онда нећу да стајем на лобању Владе [Душан] Алимпића. То су велики закони политике, уосталом. Значи, суштина – а то паметни људи морају разумети – суштина нашег сукоба у који је та злосрећна представа улетела, због низа трагедија људи који су је извели и људи који су на њих кидисали, била је у томе... Овде је било руководство с којим Србија није могла да изведе оно... јер је по сваку цену хтела да смени то руководство! Да смо ми пристали на уставне промене, опет бисмо били смењени. Али, то је била само почетна... „прва офанзива“... у распаду Југославије. Још нешто: Влада флоскула да је ово руководство било више догматско него друга. Није! То је било исто такво руководство. Кад се узму у обзир обрачуни који су се дешавали истовремено, у Србији, на најбруталнији начин са људима какав је, на пример, био Милош Минић – јер није пристајао на ту причу – какав је био Мирко Поповић (о њему се мање зна) и низ других људи... кад погледате како је бруталан обрачун с Иваном Стамболићем, онда је евидентно јасно о чему се ради. Грешни Јован Радуловић... он је трагичан човек. То је човек који је стекао име на *Голубњачи* више него на укупном опусу. Мени није сметала та бруталност у тесту *Голубњаче*, али можда је Мијач морао бити пажљивији у избору реквизитарија.

На шта конкретно мислите?

– Па, од оних крстача тамо, до сечења јаја овну. Али, то је како мали Жикица замишља режију... ја то не знам... Но, ако доследно размишљамо, Јован Радуловић је био министар информисања код [Милана] Мартића, а пре тога је био спичрајтер Ивану Стамболићу. Али, то је... злодух тог времена се разбокорио, а он се заправо распомамљивао на оваквим стварима. Наша реакција је била неизбежна, али и пожељна. Са становишта стратегије, она је била пожељна.

А да нисте реаговали?

– Да нисмо реаговали, изгубили бисмо кредибилитет. И у целини Југославије, и пред народом овде, зато што смо морали то да урадимо...

... Али, само да успитате прецизност да иде и... ћао!

– ...јер, Војводина је могла да опстојава само док постоји Југославија. Србија, која се постројила како се постројила, већ у то време, хтела је Војводину да затре, као што је затрла и затире је, како у области духа, тако и у области политике... Али, то су биле расправе о томе... Својевремено сам Шпири Галовићу рекао: Зашто правите државу као парамецијум, кад је њено биће сложено? Ми смо имали свест о томе, нажалост, мали број недораслих људи је радио на томе, да се више повежемо са Југославијом... Ми бисмо теже пали. Србија је то радила вештије. Она је ломила Југославију, Хрватску, ону шуваровску или бакарићевску је протерала... Босну и Херцеговину преко „Агрокомерца“... Србија је на више начина и на више праваца припремала ту причу...

Уз помоћ сивоља, зар не?

– А, не...

Па коме није одговарала Југославија?

– Југославија је одговарала Западу. Југославија није одговарала Србији. Нажалост, то је било историјски недорасло руководство као, уосталом, и велики део политичке елите. Од Геџе Ћосића, који је и интелектуално Геџа... Ми смо и пријатељевали, и џапали се и свађали, имали смо дуге разговоре, али мене нико у мемоарима не помиње. Ни Слава Ђукић, ни... Протић (Милан Ст.) својевремено, ни Ћосић. Он је на мене вршио притисак као министра, да од Матице српске направи оно у шта се сад претворила. У богомољу свесрпске саборности, наравно без отпора овдашње елите, али *c'est la vie*. С тог становишта, мислим да је ово руководство морало да реагује на оно што се том представом покушало овде произвести, са два лукава циља: Ако ћути, значи слабо је и поткопава себи кредибилитет на пуно праваца. Ако не ћути... између осталог, ми смо критиковали српски Централни комитет што распомамљује, уместо да утиче на супресију тог српског националистичког набоја. До тога да нисте могли ући у Академију наука... Ово запишите: *Голубњача* означава, сасвим сигурно, једну епизоду или један моменат у којем је постало јасно да је део српског политичког врха ушао у пуни дослук, у пуно садејство с тзв. српском дисидентском опозицијом која је у Србији била поглавито националистичка. Која је многе људе са левице обрлатила...

Предраг Вранешевић

„Голубњача“ или Две српске бинде

За оне који не знају (или нису били рођени, или су били врло мали, или се, једноставно, нису интересовали ни за културу уопште, ни за позориште), ова представа је била прворазредни политички скандал. Комад су пратиле контроверзе од самог настанка текста. Наиме, Јован Радуловић (родом из Далматинског Косова) из, тада будуће САО Крајине, седе и написа то што написа. Редитељ Дејан Мијач, каквог га бог даде, из цуга препозна хит!

Упути се Деша у Дечје позориште „Бошко Буха“ у Београду да направи представу у којој су главни глумци деца. Ништа логичније – деца глумци у дечјем позоришту. Можда у трулој држави Данској. Али не и у Србији на Балкану. Не могу да шпекулишем да ли су уопште одржане читаће пробе, тек, „дежурни ватрогасци“ скинуше ствар са репертоара.

Сада стижемо до једне битне ситуације која је красила бившу земљу. Ако ниси могао да направиш представу, снимаш филм или издаш књигу у једној федералној јединици экс-Југославије, отишао би у другу и тамо би те дочекали раширених руку (само да напакосте комшији). Дејан Мијач, редитељска громада, нађе се у престоници Аутономне Покрајине Војводине (читај Средња Европа) са „врћим текстом“, који су управо одбиле „балканске сељачине“...

Да ли је управник СНП-а могао рећи „не“? Није. Никола Петровић је добио понуду која се није могла одбити. А тек сам се ја нашао у небраном грођу.

Непосредно пре него што ме је Мијач звао да са братом „озвучим“ предстојећу продукцију, нашој групи, Лабораторији, насилно је прекинута турнеја по Словенији и Хрватској, јер је лик Лабораторије, Вилмош Каубој, наводно, на наступима, а поготово на плакату групе, исмевао недавно упокојеног председника Јосипа Броза Тита.

Већ су ме водили на удбашке информативне разговоре, држали по цео дан, покушавали да ме „пријатељски“ напију не би ли из мене извукли...

У суштини ни данас (15. новембар 2010) немам појма шта су 1981/1982. покушавали да добију од мене. С друге стране, како сам могао да одбијем рад са човеком са којим сам сарађивао претходних пет година, редитељем који је својом *Покондиреном џиквом* извршио културну револуцију у малограђанском миљеу те тзв. „средњоевропске“ баруштине?

Да подвучемо црту – опасан текст – аутори непријатељи.

Са Дешом сам се лако уметнички нашао. Само је натукнуо: „Нешто мрачно као ‘Гламочко немо.’“ И већ сам створио звучну слику тупих удараца стопала о тело и звекет дуката. Композитор познаје текст. У мом случају присуствује пробама што

више може, не би ли ухватио шта то недостаје постојећем звуку (дијалози, шумови) и на томе гради музички бекграунд дешавања на сцени.

У музици *Голубњаче* сонорност онога што се разливало позорницом била је више од пуког подржавања сценских догађаја. Од мрачних тонова тупих удараца звук се кристализовао до прштећег звекета дуката, који је под одређеном студијском тонском обрадом постајао сукоб ножева, сабљи, мачева. Једном речју, крвопролиће.

Понекад се догоди, мада ретко (поготово у позоришту), да се све коцкице сложе и крајњи производ буде изузетно дело.

У овом случају театарско дело је обједињавало нешто више од пуких казалишних вештина. (Арт – преводимо као уметност, али изворно значење је вештина, *artificial* – вештачки).

Сценограф Радован Марушић (Мијач га је наговорио) на великој сцени СНП-а изградио је огроман левак који се сужавао према рупи у коју су усташе током Другог светског рата бацали Србе, комунисте и, како се каже, остале антифашисте.

Наслов *Голубњача* је синоним, метафора, за голубове који излећу из злокобне рупе.

Намерно сам рекао „рупа“, мада претпостављам да писменији део популације који насељава ове просторе зна да је чувена поема *Јама* Ивана Горана Ковачића много тачније и прецизније означавање онога што се догађало на овој географској ширини и дужини (...).

Публика је била начичкана око тог левка и морала је да завирује и загледа шта се то тамо, у рупи, збива.

Умало да заборавим: у огромном гледалишту није смео да седи – нико. Сви су непосредно и изравно били увучени у игру (игру?). Но, да се вратимо мозаику. Од изузетно сложених коцкица.

Јама Голубњача је била изграђена на сцени и Мијач командује тонцу: „Пуштај музику.“

На опште запрепашћење, ефекат је ПУФ! (Ништа). Наиме, звучници на сцени се налазе на приличној висини и крајње су сумњивог квалитета. Општа разочараност и неверица. На сцену ступа мој брат Бата [Младен Вранешевић] и суверено каже: „Имам решење.“ Наиме, пре него што је Лабораторија кренула на турнеју, Бата је са Едом (познатим у Новом Саду као конструктором првог синта, покојним, као и мој брат уосталом), конципирао и направио разглас од 2000 W како би нам трошкови били мањи. Турнеја пропала, звучници и појачала остали. Бата прилази Дејану и пита: „Да ли се могу два Bass Bean звучника („Бинде“) од 500 W, сваки ставити доле у ферзенк (испод позорнице) и да одатле дејствују?“ Тонац, помало затечен, ипак пристаје и почињу да се развлаче везе које дотад нису постојале у СНП-у.

Резултат је био фасцинантан: 1000 W тешког бас опсега је грувало испод позорнице, померало унутрашње органе присутног аудиторијума, љуљало скелу (гледалиште) на којој се седело, доносило рефлексије о сопственој смртности, док су „посматрали“ неку давну драму у којој су неки други људи умиралли, али и тако нагнути над јамом понудио им решење да и сами попут овна над јамом, који пропада у рупу (у једној сцени) нађу своје крајње уточиште у далматинској вртачи званој *Голубњача*.

Мијач је са оним својим познатим осмехом за који се тачно не зна шта значи – да ли је ироничан попут Сократа, саркастичан или је то једноставно – смешак – стално запиткивао како ми (музиканти) зовемо она два црна тешка монструма смештена у ферзенку, која лупају по стомаку. Тобож, никако није могао да запамти израз Бас Бин звучник, него је, уз поменуто исцереано лице, викао тонцу: „Пуштај гласније те бинде доле!“ „Две српске бинде“ је моја надградња. Сетих се поеме Коче Поповића из надреалистичке периоде, која се звала *Српска бинда: Моја мала замутила воду / Гази воду има ђериоду*. Већ зборих, ради се о крвопролићу, сад, које врсте, уопште није важно. Након што је мој брат нашао бриљантно (а једноставно) решење за даљи развој представе, догодио се један инцидент који је оставио катаклизмичке последице по будућност представе...

Негде, у овом тексту, постоји напомена да *нико* није смео да седи у класичном гледалишту, него је ствар морао да упија изнутра (из рупе).

Прво, мој брат и ја приметисмо „два друга“ како на генералним пробама из дубине замраченог гледалишта посматрају и послушкују све што се догађа и чује са осветљене сцене. На општу несрећу, приметио их је и Дејан Мијач. Полетео је са позорнице право ка дотичним „друговима“, захтевао да се изјасне по којем основу присуствују пробама и, што је најгоре, забранио им да се икада поново појаве у позоришту.

Зашто се тако живо сећам овог догађаја? Не сећам се. На тај немио догађај ме је дуги низ година стално подсећао сам Деша говорећи како му је Бата скренуо пажњу да је било кобно истерати из театра два аутономашка удбаша и наћи се у рату и са „Војвођанима“ и са „Србијанцима“!!!

Премијера одржана. Изашле новинске критике. Ако ме сећање не вара, Јован Ћирилов је за *Полиџику* написао да у представи постоји неколико антологијских сцена релевантних за југословенску театарску продукцију. И остале критике су биле позитивне, ако не баш хвалоспеви....

Али ту су „два друга“ из „мрачног круга“.

Након свега десет одиграних представа за које се тражила карта више, ПЕ-ка, ЦЕ-ка или БЕ-ка скида представу и креће кампања по партијским организацијама да се изјасне...

Представу је видело укупно 3057 гледалаца.

Да претпоставимо да је 3000 било чланова Партије, а 57 случајно залуталих реакционара, екстремних левичара, непријатеља свих боја и осталих: Како се десетине хиљада припадника Савеза комуниста Југе могло, или боље речено, смело изјаснити о представи коју уопште нису видели. Е, изјашњавали су се.

Нисам био члан, нисам се морао изјашњавати, али мој брат Бата, богами јесте. И да невоља буде већа, био је повезан у партијској организацији „Неопланта-филма“, где је, након смене директора Свете Удовичког, жаро и палио др Драшко Ређеп. Бата је једва дочекао да захтевају његово изјашњавање и рекао да му не пада на памет да се одрекне дела на коме је радио и – напустио је СКЈ.

Епилог: Никола Петровић, управник СНП-а – доживео инфаркт и преминуо.

Живко ПОПОВИЋ, Ира ПРОДАНОВ-КРАЈИШНИК
Улаз слободан. Позоришна музика Предрага Вранешевића,
Универзитет у Новом Саду & Академија уметности, Нови Сад 2014, стр. 32–36)

(Мијач, мала, готово приватна расправа...)

Сећам се још нечеја, али то је више, онако, наше... Ви сте добили неку награду „Дневника“... ја сте је враћили, после писања тој листу о „Голубњачи“...

– Неее! Знам ја то. На неком Стеријином позорју добио сам награду, то је Миле Куја [Миодраг Кујунџић] установио, давали су неке графике... Не знам где ми је, мени падају са зидова слике... рамови страшно тешки... и онда сам те две слике... као, дошао на састанак с новинарима... предао сам вама... А ви сте питали: Зашто ја? И мени је било жао што сте ви били дежурни представник, па као стала Даца и каже: Зашто ја? Јао, мајко моја...

Али, ја то нисам узела, остало је у позоришту, ако нисте после узели.

– Не! Ето, видиш, глуп гест! Могоа сам... једна је била веома добра... ту је стајала... сећам се, на овом зиду... једна од тих... била је јако добра... јако добра! Умео је Куја да изабере, нема шта!

Па, човек је био историјар уметности!

– Да, да, он је бирао код тих тамо графичара... Причао ми је, кад год су изложбе графика... а била је једна галерија... тамо, преко пута Бановине... Кад год је било графика, мерачио би да откупи за *Дневник*, па их онда урамљивао, пуно је узимао, чекао је Стеријино позорје за доделу награде *Дневника* за представу у целини. Сећам се тог Милета Кујунџића, мени је негде... још смо радили *Голубњачу*, радили смо... и

он ми каже: „Е, о овој представи ће се причати. И, да ја не пишем било шта, о овој представи ће се ПРИЧАТИ! На разним местима. Ништа конкретно, али онако да ја...“ Тако сам схватио да они припремају то што ће доћи. Он ми је ставио до знања...

Имао је информације...

– Да, имао је информације. И ставио до знања да се припремим и да ће бити...

Не шврдим ништа, али знам да је избегао да пише о предсјави, њоводом премијере. И тако сам ја писала о „Голубњачи“. И знам да сје једном рекли: А Даца – онако! Не волим реализам у позоришту... То је била добра представа, али ја, ејо...

– А ја сам инсистирао да то буде хиперреалистично, до задњег црева...

И ју смо се, ејо, разишли... Нисам имала никакве идеолошке примедбе... а ју „небудношћ“ су ми и узели за зло, јер како јо да нисам видела оно што имлицира представа...

– Неее! Ви сте у то време били „ристићевка“, и то жестока, и то је било еее, само да буде држ’ не дај... пали! Руши позориште! Немам ја ништа против, определио сам се да будем редитељ мејнстрим позоришта, и то ме не занима...

Извинише, али ви нисте мејнстрим редитељ.

– Па, био сам тада... Био сам редитељ репертоарског позоришта. Ја сам то поштовао.

Али како? По мени... ако је позориште, ако је уметност, она нешто хоће! А мејнстрим неће ништа, он је јалов, стоји на некој мривој шачки и само интјерјерира. А ви ника нисте само интјерјерили...

– Па, дообро, ја сам негде на трагу оних добрих немачких представа које су репертоарске. Не можете рећи да Битеф театар није репертоарско позориште, али има представа да ти памет стане. Дакле, не мора да значи да су то лоше представе... Мене, углавном, ова омладина није волела, јер су волели да се тако шетају и онда, кад Љуша уђе у позориште, прво га растури, поремети, ово иде тамо, ово овамо... прави неке револуционарне потезе... Као што је развалио суботичко Позориште, развалио га и више не може да се састави... Па покупи расвету из СНП и однесе у Суботицу, па онда... Имао је идеју да буде управник свих позоришта у Југославији.

Не, али јесте био заговорник идеје о јединственом југословенском позоришном простору... Уосталом, у то време већ је био управник у СНП и у суботичком Позоришту...

– А он да буде шеф тога простора!

Добро, кад смо већ код тога, шта мислите о...

– ...Љуши? Он је био сјајна појава у позоришту, једна невероватна свежина, замах невероватан... Неколико његових представа сам онако баш, баш ценио, био задивљен и затечен. Како ја ценим редитеље? Кад кажем: Мајку ти... ја се овога никад не бих сетио! Е, тога је код Љуше било и било је, онако, великог безобразлука, али и неких пропасти које је цела та тевабија дувала... Да он стане на сцену, било којих димензија, на сцену која има рампу – ту гледалиште, ту глумци, е, ту се он не сналази. Он је за представу која чешља између публике, покреће публику, премешта публику, ту је фантастичан. Ту је фантастичан! И био је значајан јер је окупљао те младе људе... Наравно, било је и башибозука који се крпио уз њега, али и вредних... Велика је ствар што је, на почетку, на почетку почетака, дао Андрашу [Урбан] да режира... А неке баш и није морао да промовише... И, рецимо, сад се Љуша жали како не дају простора за његов театар, а право да вам кажем, ништа нисам гледао од... од ових политичких промена, откад је он престао да буде бог и батина... Неко ме је питао јесам ли разочаран у Љушу, некако не налазим неко оправдање за њега. Одговарам: „Не могу бити разочаран, јер нисам био ни очаран. То могу ови његови...“

Колико знам, он је одувек био мезимче власти. Увек је код главних, у њиховој близини, да га мазе и пазе... Сећам се, добијем ја неку од Стеријиних награда, а ту је био и Љуша с неком представом. И, у то време, ТВ Београд – није постојао ТВ Нови Сад, постојао је само Славуј [Хаџић] који је снимао прилоге из Новог Сада, а после тек Новосадска ТВ – и, Зора Кораћ је дошла, наравно, она је волела да дође у Нови Сад... и да гледа Стеријино позорје и тако. Мене као награђеног зову да нешто

кажем, никад баш нисам волео да се сликам, али одем и учествујем на трибини... Говоре Боба Селенић, као модератор, Влада Стаменковић као селектор, фино неко друштво... И, пре него што сам се упутио ка некој сцени да нешто кажем, Зора се прикрпи уз мене: „Хоћу нешто да Вам кажем. Ми са Телевизије се противимо и сматрамо да није требало да добијете награду.“ „Добро“, рек’о, „жао ми је што ви не додељујете награду, него то ради неко други, неко ко има другачије мишљење.“ „Не, то ми са Телевизије, ми са Телевизије мислимо да је награду требало да добије Љубиша Ристић.“ „Па, добро, дајте му ви награду, као Телевизија...“ „Немојте да се исмевате.“ „Не исмевам се, само говорим да ВИ са ТВ, не знам ко сте то ВИ, осим ако себи персирате, лепо доделите човеку награду. Кажите, ево има једна алтернативна награда која има звучно име и зове се Награда ТВ Бг, и припада овоме, а не ономе... И баш не треба овај да добије, можете, и то можете! Лепо да објавите.“ А она ме гледа: „Слушајте, јако сте безобразни!“ „Зашто сам безобразан? Ви сте мени пришли и казали нешто што сматрате да је за мене непријатно. И то уочи мог обраћања, вероватно с намером да ме узбудите и деконцентришете. Иначе, не знам како да тумачим ово... ово ваше...“ „А Ви мислите да сам ја то...“ „Ма, не мислим ја ништа, само тако... тумачим и још ми кажете да сам безобразан.“ Јаој, била је љута, љута... онолико.

Одем на телевизију, и нико ништа...

Зору Кораћ знам из сасвим грујачије њриче... Да је анијовала ње младе регијшеље... њрашке ђаке...

– Да, ангажовала и давала паре! И они су је славили, држала их је као своју децу и тако... И причају о њој све нај... Да, па, то је добро да се појави неко ко их прихвата, доообро је то... Урадила је доста корисних ствари, и у Загребу и у Београду. Коначно, показала се као врло успешан уредник. Е, сад, долази овај наш случај: *Голубњача*. И, зове мене Џевад Сабљаковић... Знао сам га, био је један врло уљудан човек... није био неки слепи послушник... И, Џевад организује неки разговор. Позвао и људе из Загреба, из Сарајева, свидео ми се тај одабир људи и, рек’о, идем да мало попричамо... Интересантно је што је позвао врло добронамерне људе. Нису били оно... паљевине итд. Био је Џевад Карахасан, па... Далибор Форетић, добри људи... А Зора је ту неки фактор, Џевад Сабљаковић је уредник, она неки фактор, то је њена редакција... И, одједаред, она стоји малтене као инспицијент. Стоји тамо да пушта. И опет почне нешто да ме џавта, против *Голубњаче* итд. „Мијач, ако само почнете да националистички наступате...“ „Зоро, да ли од своје сестре из Новог Сада, или од своје сестричине [Миа Адамовић, глумица, прим. Д. Н.] или од било кога из Новог Сада, имате информацију да сам националистички наступао? Одакле вам та идеја? Да ћу претити! Откуд вам то? Мене то чуди!“ Каже она, али не мени, већ онима тамо а да

ја чујем: „Ми, као скојевци, ми смо владику у Сремским Карловцима сачекали и јајима гађали.“ Е, сад, како је то мала просторија, а нас свега неколико у њој, ја кажем: „Зоро, и то је уперено према мени. Ви знате да је мој отац свештеник. Браво за то! Баш вам је била акција... браво! И стварно говори о вашој правилној оријентацији...“

Зашићо мислиће да су се људи ши́ро ои́редељивали по принципју: Мијач или Ристић? *Зашићо: или – или?*

– Не, не, нисам тако мислио...

Ећо, мени сће рекли да сам била ристићевка...

– Не, не, не! Нити сам себе тако доживљавао, нити сам био контра Ристићу. Не, не, али док је Ристић био радо виђен међу неким напредним људима, ја сам био еталон који вуче назад. Као... рецимо, ево пример контра чега се сви боримо, ево, то је то! То постоји на фронту. Кад треба савладати као неког естетског непријатеља, е то, рецимо, то је оно што ради Мијач. Што ради, рецимо, Паро, што радим ја... Никада нисам имао неки отпор према тим долазећима... На то сам гледао с великим занимањем и, ако хоћете, са симпатијом. Рецимо, гледао сам прву представу коју је направио Ристић, Бубу у уху... Гледао сам Душана Јовановића кад се појавио, рецимо, кад је клао кокошке по Битефу... Мени је све то било, како да кажем... волео сам то, ето, једноставно. Волео сам што то забезекњује неку публику. Па, и то је успех. Избациш гледаоца из равнотеже...

Кришчари

У Новом Саду, у време док је Мијач био тамо, једва двојица критичара: Миодраг Кујунџић и Слободан Божовић. У СНП нису тада долазили критичари из Београда, сем на фестивале, где је могао да добије неки фидбек... „И, кад сам се појавио с *Тиквом*, за многе сам био изненађење. А, нисам ја пао с неба!“ Тај фидбек, каже, много значи. Дobar критичар много значи! „Ако ми верујете, никада, никада нисам размишљао о томе хоће ли се то свидети критици или публици. Да ли ће бити гледано или неће бити гледано... никада, никада!“ Признаје да представе прави – искључиво за себе, да задовољи неки свој его и потребу да се изрази. „Сад, све је то мало нескромно, је ли, али *никада нисам био задовољан. И кад кажем да сам сваку следећу ѡредсћаву радио да бих ѡправио ону ѡрећходну, шћо је шћачно. Мислим, имао сам ѡредсћава којима није вредела никаква ѡрећравка; шћо је било којешћиа! Којешћиа! Драћо ми је шћћо сам знао да је шћо којешћиа. И било ме је ѡѡрилично срам*. Било је и представа за које сам видео да срљају у пропаст, па сам безобразно напуштао пројекат. Има поприличан број таквих представа. Почнем, почнем... па кажем: Пу, ово неће личити ни на шта! Или ће личити на нешто што не желим. Онда неки кажу: Баш добро, то ће публика волети... Ма, која публика!? Оно што сам мислио измакло је у овом тренутку и ту нема бога! Свашта смо се нарадили. Свашта! Неће бити добро, извините, не могу да наставим. Било је тога, поприлично. Ето, то је тако што се тога тиче. А... шта можеш...“

По доласку у Београд, већ првим представама Мијач осваја наклоност тадашње критичарске елите. Ели Финци, Слободан Селенић, Јован Христић, Владимир Стаменковић, Мухарем Первић... Влада није, рећи ће, „али, нисам patio... Нисам имао спор ни са једним од критичара... писали су свашта. Једанпут ми Влада Стаменковић каже: ‘Морам да напишем негативну критику...’ Влаго, то неће променити наш однос ни за оволико! Не можеш написати критику онако како ја мислим о тој представи! Ха, ха. Веруј ми! Према томе – слободно. Увек је било утешно што сам знао да долази следећа представа“. На напомену да није било много негативних критика, одговара, опет с дозом цинизма, овај пут упућеног себи:

„Па, добро, али кад човек своди нешто и увек сведе на пет, шест, у врх главе десетак представа. А кад знате да сте урадили више од 120, значи да од 120 бар педесет ништа није ваљало. Бар педесет! Ту себе поштеђујем.“

Христића је нарочито волео. „Вава је био заиста посебна личност. Посебна. Имао је неке постулате... мислим да је то, пре свега, била ствар доброг грађанског васпитања. Није то био конзервативизам. Он је био класичар. Кад погледате шта је уређивао као своја издања, то су добро изабране књиге, сјајни аутори, ниједан од њих дан-данас није мртав. Није то пролазно. Ако постоји таква дефиниција, Вава је био елиотовац. Једна класицистичка ширина која разуме све што је ток, што је модерно, али увек некако покушава да се наднесе и заузме стајалиште које би било поглед са будућих векова. И увек је волео да себе проверава – да ли ће то надживети актуелну моду? То је код Ваве било... себе је мучио! Није он то тако једноставно... благоизволео. Није имао, као, свој грађански укус, па сад то вређа његову... Био је врло широк.“

На помен имена Мухарема Первића, дугогодишњег критичара *Полиџике*, показује чак неку нежност. „Муне је био врло цењен критичар. У целој Југославији. Чудан критичар, из потпуно друге сфере... на крају, сви наши критичари су долазили однекуд. Из неког другог естетског... итд... сви изузетно образовани људи... Муне је био важан, јер је, и кроз оно *Дело* које је уређивао, био човек од интелектуалног утицаја. Сећам се, имао сам с *Тиквом*... Пре Фестивала [Стеријино позорје] ишли смо... тако су нас изабрали... Буци [Милосав] Мирковићу се свидело. Био је селектор фестивала у Јагодини, онда Светозареву. А Мухарем председник жирија. И ми одемо, Мухарем је нама доделио награду, једног оваквог [показује на полици, прим. Д. Н.] „Ђурана“. На завршној вечери... то је била последња представа, изађе за микрофон и нахвали ме бог зна како... Знао сам га врло површно... млађи је од мене, ја сам већ са факултета, а он је некако почињао. И, написао је критику. У *Полиџици*. Дакле, пре новосадске представе. А Паро је већ изабрао представу за Стеријино позорје. Паро је дошао у Нови Сад да гледа, јер је Младен Лесковац рекао Миши Хаџићу да представу обавезно пријаве за Позорје. И Миша пријави, Паро дође и гледа ту представу... Ја нисам био тада, не знам зашто... Углавном, ипак сам пристигао, увече, неким аутобусом, кад одједаред, тамо код Пере (клуб), кажу да ме зове Паро. Знао сам да он долази на представу, али то се завршило и мислио сам одвели су га некуда... да једе, пије итд. И одем ја тамо, а Паро ће: „Па, ти си... богати, стварно си учинио задовољство... Имам око чега да направим фестивал...“ Мислим, претерује Паро... да ми... и тако. Е, сад, појави се критика Мухаремова уочи Позорја и одједаред направи фаму! И из Београда нагрне свет да гледа представу на Стеријиним позорју, да види то чудо. И видели су то чудо... и тако. С те стране Муне је директно заслужан, јер је подупро целу ту ствар. За Мишу је то било... Мухарем написао позитивну критику!“

Имам књију Мухаремових криџика с Биџефа. Шџа је он све... схваџио, из Београда, где су дошли неки чудни људи и иџрају нешџио шџио Београд није џре џиоа видео... Фасцинанџино!

– Да, да, био је... и умео је да пише! Сећам се, једном на Битефу, седим и наилази Муне. Пита ко седи поред мене, а држи карту, не сналази се нешто... „Седи ту до мене. Ти си, бре, Мухарем Первић, а где си ти, ту је – позориште!“ Диван је био... Ма, сви су они, чак и тај Буца Мирковић... тако несрећан... како је завршио. ***Јеган од разлоја мој огласка из џозоришџа: Немој да ме џледају маџорој, немоћној... Човек џосџаје немоћан, знаџе... И у џиој својој немоћи џосџаје искључив, џосџаје... и зао. Сџаросџ је свиреја... свиреја казна од живоџа!*** И, да, да... то је што се тиче тих људи, наших... мојих другара који су тако старили... А, недавно сам нешто разговарао... сви до којих ми је било стало, углавном су отишли. Имам неких пријатеља и другара, веома добрих другара који би, да могу, свашта урадили за мене и да их не питам. Али, није то неко друштво... и за причу. Јесу ми драги... то је оно... како да кажем, као фамилија. Рођак, то ти је Бог дао, али пријатељи... Богу хвала што имам Бајчу [Предраг Бајчетић]... Влада [Стаменковић] је сиромаш, лоше...

О Чехову, „Вишњику“... Њоследњој њредстави... мирису дуња који осњаје...

– Осећао сам да треба некако да завршим, да не прихватам нове задатке, а од оних који су ми понуђени, одговорим оним позориштима која су, такорећи, моја. Где сам највише радио. То је СНП, то је ЈДП и то је Будва град театар. Да није било те, неке врсте обавезе, чињенице да сам с њима и одрастао, вероватно не бих радио ниједну од тих представа. Али, имао сам то и – урадио сам. Очекивао сам да то безгласно урадим. Међутим, у Будви, док сам радио Чеховљев *Вишњик*, у копродукцији с Југословенским драмским, нека новинарка ме спопала питањем: Је л’ остављате, кад остављате... И онда ја кажем: Ево, сад остављам! И, она то објави. После само питања: Је л’ стварно остављате, зашто остављате, како остављате... Наравно, нисам имао никакав одговор који би спектакуларношћу задовољио ту знатижељу. Ствар је врло, врло једноставна: Решио сам да више не учествујем у нечему што тражи веће снаге него што имам. И то је то.

На питање да ли му је жао, прорадиће његов одбрамбени цинизам: „Мени је жао што живим у Србији...“ Ипак, како неко ко је, само неколико година пре тога, представом *Леонс и Лена*, такође у Будви, тестаментарно „поручио“: *Позоришће. То је моја кућа, њо сам ја... може да донесе такву одлуку? Како се ТО оставља?! Одговара – застрашујућом метафором: „Па, питање је излазности, у неком другом значењу... Богу хвала, пристигао сам у неке позне године кад су телесна оптерећења, пре свега, бескрајна. Човек... када је млад, па, рецимо, инвалид, постави концепт живота према својим могућностима односно немогућностима, датостима. Схватио сам да је старост необично... време сабирања и ако човек, ујесен, на време, сабере све, остави то на страну и спакује негде, или у трап или у џем, онда није тешко ни кад види да опада лишће. Или... циклус опадања много је већи од циклуса поновног рађања. Ево, сад је пролеће. Не могу да учествујем у том пролећу као некад, са сетом се доживљава то буђење елана... Ја само кажем, рецимо: Ноге ме и даље боле... Стар човек, за разлику од младог који се брзо адаптира, стар човек је избачен, полако га време избацује као неку наплавину... вода прође и... ето, то је остало.“*

Какав је осећај? Да ли је све било узалуд? Свој се у међувремену није ѡроменио... „... Не, није узалудно. То шњо је сњворено ѡради неки оријеншир код људи, нешњо на шња моју да се ѡзову... као шњо кажу: Волим ову ѡесму која ми је осњала из дешињсњва... Нешњо, наравно, осњане... Знашје, у селу где сам живео, некад су људи ѡ собама држали дуње и суве шљиве... И, дуње се ѡјегу, или огу у ѡекмес или кишкез, а – осњане мирис дуња... Мирис дуња осњане.“

На крају (дуге и успешне каријере), шта би за њега био – тај „мирис дуња“ који остаје? Има представа, каже, које му је драго што је радио; не зна шта су оне, какве су, колике су... Али, једна од њих је *Три хероја* [Томас Бернхард]. „Драго ми је што сам то радио. Нарочито ми је драго, јер су глумци одједном постали заинтересовани за писца кога иначе нису знали. Онда су прочитали неколико његових књига и причали смо о њима. Еј, прочитао сам то и то... Добро, сад ми испричај. И причали су. Прво је било мало чудно, после су веома лепо причали... Опсервације су невероватне код тог писца. То је као оно: Бациш камен и крену кругови око њега... само кругови...“ Није био задовољан баш свим глумцима у тој представи, али с посебним пијететом говори о Милици Радаковић: „Већ је била мало старија... ходала је уз помоћ штапа,

зато сам је и узео. Кад стане и оним очурдама погледа у публику па дикцијски добро каже свој текст, потпуно ван контекста разговора, бааам... као кад у близини звоника чујете оно: бааам! Видео сам је у Новом Саду и рекао: Милице, хајде, молим те, направи напор... И долазила је у Београд... била је изненађење за све. Нико је није знао... Ма, нико! Ни публика је није знала! И кад онако искочи, као чупавац из кутије... сви занеме. А она чека, припрема се, читав један чин припрема, да ли ће доћи, неће доћи, о њој се прича... а одједаред се појави жена која стане право на рампу, никога не ферма, гледа по публици с оним исколеченим очима... Милица, једна драга... И тамо стоји и ти видиш да је узнемирена, гледа, онда се окрене и седне на своје место... и то је било то. Она је била у функцији; била је потпуно у функцији!"

Веома је волео што је радио Бихнера. „Чудесан писац, тако млад и шашав... Један, онако... са два клинца..." *Леонс и Лена*; Никола Ђуричко и Паулина Манов у насловним улогама... *Војцка*... не! „*Војцек* је толико рађен да... још и ја да додам... Имао сам једну жељу, представу коју ми је жао што нисам... није доживела премијеру. Некако... кад радим представу, волим да иза себе имам поуздану фамилију. Да сви воле представу и не зазиру једни од других. Да се осећају комотно, као код своје куће. Ако нема те атмосфере, не бива представа. И ја сам то радио, имао феноменалну поделу, у оно време у ЈДП, то је било, онако, ух ... подела..." Били су то *Зли дуси* Достојевског. Направили сценографију [Владислав Лалицки]... И, тако... до генералне пробе... А играли су тада млади глумци: Лане Гутовић, Мики Манојловић, Бранислав Лечић, Берчек, Ирфан Менсур..."онако, баш били, били... И жене такође. Жао ми је што та представа није изашла, јер је једну улогу играла Цвијета Месић... и била је бриљантна. Веома је ценим као глумицу. А није маркирана у јавности како треба. Она је одлична глумица! Али, није особа која уме да се прогура, да се постави... Има, рецимо, глумица... нећу помињати имена, има глумица које су извикале себе, не можеш да се окренеш... лете пред камеру, које ви новинари волите јер имају нешто сензационално да изјаве... Али, нису глумице! А Цвијета је глумица од формата! Стварно јесте... Жао ми је и представе коју сам напустио – имам доста напуштених представа – то је Пиранделло, *Тако је како вам се чини*... Како је она нашла ту... Био сам мало у Њорсокаку, како сам мислио о представи... То што је Цвијета урадила с тим ликом... не знам како се зове... нека провинцијска дама, све се ради о провинцији... било је тако суптилно како је она то... ту збиља није било моје заслуге. Дошла је и рекла: Је л' могу ја, имам једну у Јагодини која је... И она је то донела и показала, а ја сам рекао: Немој само то да поквариш, молим те немој!"

Како глумци фиксирају лик, улогу? Никад ми њо није било јасно. Свакако се учи, њо је (и) техника, али...

– Па, парче по парче, а редитељ је задужен за целину. Једна проба је за неке глумце, за друге није... Да би извукао оно... Тако се каже: данас идемо из онога... Све је ту важно: и његова визура и сукоб с његовим тенденцијама... Морамо знати шта је тај став, како се то изражава...

Глумци су за мене чудо!

– Јесу! То је ван памети. То није из интелекта. Постоји посебна врста глумачке памети. Чудо! Добрила Шокица је пример. На првој читањој проби договоримо се да се не смејемо. Трипут се залеће, држ не дај, ммм... ббб... како прочита нека имена и тако, то је буди бог с нама... Најлепше је кад сам јој дао да игра војвоткињу, а она: „Дејане, имаш у представи тамо неку куварицу... Никад у животу нисам видела војвоткињу, не знам шта је то..." И, одиграла је одлично! Где нађе мене за војвоткињу, да ли си ти... Ха, ха...

Волео је, каже, да ради... с проблематичним глумцем као што су Лане Гутовић, Берчек... Љуба Тадић... „Уживање је радити с њима! Стварно уживање! Имају свој неки... шта ја знам, али саслушаш га... и видиш да је поштено у проблему, али мисли да га ту нешто жуљи, да не може ићи тим путем... има неку своју кратицу... нешто занимљиво... И онда га само подстрекнеш, 'ајде, кад ћеш то урадити... И уради толико дивно, дивно, то је изненађење, толико пријатно, знаш како... они учествују... не траже да их водим као волове... Било је и у Новом Саду таквих глумаца... Рецимо, Мира Бањац. Чудо од глумице. Радим већ две сезоне, имам неку малу улогу... „Миро, имам једну улогу, али то можеш само ти одиграти и нико други. Молим те..." Каже: „Ко је све одбио?"

Мира Бањац у Џандрљивом мужу

Да, што је њено чувено...

– Рекох да никоме није било понуђено. „А, шта ту има?“ „Има нешто за тебе.“ И она то „нешто“ кад изнесе на сцену, куку мајко, то је много добро... како је то добро... Била је, рецимо, представа... *Џандрљив муж*. Она је жена од... од мушке Шокице. И овај стално лежи: та, пусти ме... лењ неки тип. А, опет, она је мурдара нека, све масно... А она је ухватила... као, ради кô машина, а све јој испада из руку... и стално виче: „Ух, посô јаки, не мо'ш стићи! Ха, ха, ха... Ради кô машина, ал' боље да не ради! Уууу, како је то било... добро! Изванредно! Имала је она и друге ствари... али те минијатуре кад направи, мајку јој... кад изђе на сцену, нико више не постоји! Ето, рецимо, она. Па је била и Љубица Раваси. Да је била у Београду, била би велика глумица. Била би вееелика глумица. То је велика неправда! Била је боља од многих овде извиканих глумица... Па, Шаца... диван... осетљив, вибрантан, истинит, увек истинит... Добрила, онако... Милица. Увек сам се питао како она то схвати. Стане на сцену и оним својим великим очима... и, видиш жену којој интелект... стоји... на нули! Нити она покушава било шта да разуме! Укључи неке друге сензоре. Увек сам волео да јој испричам неку сентименталну причу која би је дотакла. То је било оно... да се ухвати за то...

Млади редитељи „Родољубци“ и родољубци

И, шта сад? Идеће ли у позориште?

– Па, идем кад ме позову, а зову ме... Идем, да... има младих редитеља који су врло занимљиви...

Откриће за њега био је Игор Вук Торбица и његова представа *Разбијени крчаи* Клајста, у Југословенском драмском... „ала је то редитељ, јб ти... тако добро је то скоцкао... тако смислио, тако без остатка поставио све... Игор Вук Торбица... одличан, оодличан редитељ! Како да кажем – мени највише лежи од свих, свих које сам видео. Све је легло... монолит је направио. Има редитеља, али су некако – на дах... Али, овај мали Торбица је баш, баш... биће велики редитељ. Биће вееелики редитељ! Ако је он сад такав, он нема лимита!“

Помиње и Милана Нешковића и његову *Белу кафу* Аце Поповића, у београдском Народном позоришту. „Млад дечко, с академије. Пазите, то су момци са очешљаним мислима, не праве проблем од своје, како да кажем... смушености. Не реплицирају стварности из своје узнемирене буке, него се концентришу онако како се концентрише Ђоковић да добије меч. Кажу: Е, сад, треба добити меч! А то се ради овако, овако и овако. Волим такве момке.“

Каже да изразито воли Урбана. Који, при том, више и не спада у категорију младих... „Сви су мислили да је он човек уплахирен. Није! Он је питом, драг... драг човек, и то се види из његових представа. Његове представе су, пре свега – срдачне. Није он анархиста... није растурач. Не! Он тражи мир! Из тог брлога... увек каже: То је брлог... али има ваљда и нешто светло у томе...“ Гледао је његове *Родољубце* у Народном позоришту и то је повод за једно подсећање. Својевремено, кад је, већ као гост и као признати „експерт“ за Стерију, режирао нешто у Српском народном позоришту, упитан кад ће режирати *Родољубце*, одговорио је: *Кад нађем кључ за Гавриловића*. „Јесте... Врло је битно! То је једна фигура, један лик који изгледа намештено и који говори коментаре самога писца.“ Кад је, коначно, уочи „догађања“ на овдашњој политичкој сцени, уочи оних бескрајних протеста широм Србије, на сцену Југословенског драмског поставио тај Стеријин комад, управо се највише бавио ликом Гавриловића. „Мени је било врло важно да га сагледам у контексту целог догађања. Да га негде сместим као могућег. Могао сам да направим представу која се Стеријом коментарише. Наравно, од стране тих... структуралиста била би радије прихваћена него она коју сам направио. Нисам знао да су *Родољубци* горки одговор на једну гадну политичку константу. **И онда је дошло једно време кад се појављују ши родољубци који су развикани да су родољубци, и схваћиио сам да су шио иљачкаши, лажови. И ујраво шио су били Стеријини родољубци... Нису још почели рајнови, најравио сам шио 1987. или 1988, не сећам се... Али већ су развијали засиаве шо Клубу књижевника, шо књижарама, шо улици, шиу је вишлао Шешељ, расиамећен, онако досија јуродиво је изилегао... Ту су били, наравно, и ови националисши фини, ови шишо шосећују Хиландар ишд., ша ови „славски Срби“, шио је све имало свој илас, и шио је већ чинило један хор који је шошиоо ирешећи. Осешио сам шша је шио. У то време дружио сам се с Михизом [Борислав Михајловић]. С Михизом је било лепо и лако дружити се. Волео да пије, па онда мало више прича... Доста компликован човек. И веома осетљив. У суштини, стидљив, на онај фини, патријархални начин.**

Никад нисте могли да га видите како прелази границу. Кад би неко то урадио, он се, ма колико загрејан алкохолом, повлачио. Њему то није пријало. Последњих година потпуно се повукао. Потпуно, потпуно, потпуно... Пустио је браду и у кућу примао само поједине људе. Е, сад, оно што се десило с његовом женом – десило се, је ли, он је остао сам, међу тим својим иконама... – и, имао је неку врсту кајања о коме није могао никоме да говори, осим неким пријатељима. Једноставно, стидео се што је у време тих дешавања био један од гласноговорника нечега за шта се није могао накајати. Згадило му се кад је видео то друштво око себе и... Мића Поповић га је пратио. И Михиз, у име Миће Поповића и своје, напише једно писамце, објављује да се каје и сматра да је све то залуђивање српског народа, и да су врло велики кривци за то били Мића и он. То је било тако и обојица су, брзо после тога – отишли. Толико о Михизу. Ја се онда питам: Како је могуће да се неко политички инволвира у такав покрет, а толико је изнад тога? По свим интелектуалним ресурсима не припада том миљеу. Е онда ми је синило да је то, отприлике, тај човек. Који каже: Па, не може тако, чекајте, ви сте ти! Е, ко је тај који ће да каже: *О, родољубци, родољубци, идем свијешу причаћи шћа сће ви.* У души, он је нека врста опозиције, али пристаје на сарадњу. Нека чудна амбивалентност и то је, рецимо, [Никола] Кољевић. Лично сам га познавао. Није срамота осећати се Србином. Срамота је у име неке насилне идеје радити нешто што је ванљудско... Не можеш српство присвојити! Буди Србин, буди родољуб, ко ти брани? Али, то данас иде дотле да се најежимо кад се неко буса у груди и помене родољубље. Кажем, чекај, чекај, овај човек је сумњив, има нешто покварено у себи. То је било... ту представу сам овде правео с намером да она каже, отприлике, шта се спрема. Јер, мене је то нервирало. Каже: Ево шта се спрема – спремају велику превару ови што се проглашавају ултранационалистима! Немојте им веровати, лажу! Они нису само обмањивачи, они су опасни! И, што је рекао мој покојни пријатељ Ђорђе Лебовић, кад смо тако разговарали: Ево, ови су отишли тамо, освојили Вуковар... Мени то није било свеједно. То су били ужаси! А он каже: Да, да, сад они славе. И гину други. Ускоро ће бити: Гину и једни и други. И на крају ће бити погибија и пораз Срба. Мислим, тачно је тако и било. Ђока је био човек видовит, једноставно паметан с врло неугодним искуством и знао је шта после тога долази. Уочи тих дана, ја сам *Родољубце* направио с изричитом намером да представа не сме бити замагљена формом или тражењем неких суштина иза тога. Нема ту некакве суштине! То је брлог! То су џукеле! И то треба јасно и гласно казати. И ништа више од тога. Врло је важно направити представу из које се то види. Чини ми се да смо успели. Имала је огроман успех овде, била је у Загребу... Седели смо, тако, Виолић, мој друг и колега, и он каже: „Извини, јеси ли ти стварно Србин?“ Ха, ха! Јер, то што сам рекао, што сам направио представу... Дошло је време да се преиспитују суштине. И мени је драго што је Урбан направио такве *Родољубце*. Представу која говори о томе... што то изједначаје с универзалним злом. [...] Урбан нема никакав осећај ни према каквом национализму, па и национализму свога народа. На питању Срби – Мађари, показао се врло компетентним да баш на тим проблемима, који вековима тиште ове просторе, каже једну праву, умирујућу реч.“

Интервју: Дејан Мијач

Ресетовати – од нуле!

Приликом планирања овог броја нашег часописа, ни сама предложена тема, *Млади редишељи на домаћој јозоришној сцени*, а потом ни одабир „јунака“ ове приче, нису у Уредништву били (одмах) унисоно прихваћени. Било је аргумената и за и против, консензуса и надгласавања, но – једно једино име током те расправе било је – неспорно. Као по договору, на питање ко је тај ауторитет који би о... теми могао да буде супериоран саговорник, „хорски“ је изговорено име – Дејана Мијача. Сматрамо да је то избор којем је свако образложење сувишно.

Разговор почиње Мијачевим питањем; жели да чује имена одабраних младих редитеља. Неке не зна, али већину ипак зна, прати, размишља о њима... Тема му се чини добро одабраном...

У последњих неколико година, на нашој позоришној сцени појавила се плејада младих редитеља и, у овом часу, чини се да је то најмаркантнија појава у домаћем театру. Да ли мислите да је у питању смена генерација у редитељској професији и, ако јесте, а будући да они нису група, нису покрећу, да у уметничком смислу нису јединствени, али јесу нека генерација, шта је то што им је заједничко и шта је то „евентуално“ ново што они доносе?

– Јесте, уверен сам, смена генерација. Али, прво морам да кажем да ме веома радује што сте побројали приличан број младих људи. Зашто ме радује? Па, у свим досадашњим генерацијама постојао је квантитет, био је број, али није било квалитета. Јер, квантитет не обећава квалитет. Оно што је приметно, и што та нова генерација доноси, јесте чињеница да се, у неколико последњих година, изгледа, неке ствари у самом позоришту дефинишу. У естетском смислу. Идеологија, бар онако како смо је ми својевремено, преко политике, доживљавали, дефинитивно изашла, коначно је отишла из света театра. И театар се вратио себи.

А то значи...?

– Пазите, театар је, пре појаве ове генерације редитеља, био врло идеологизиран. Мислим да театар који они стварају, на изванредан начин говори да постоји нека лепеза која обједињује – повезује оно што се данас у свету, у актуелној идеологији, зове лево и десно. Мислим да више тих некадашњих „пропагатора“ нема. Једноставно, позориште се окренуло самоме себи, но, чини ми се да је то окретање у овом тренутку преодоминантно – формално. Не само овде, код нас, већ уопште у свету. Ситуација је следећа: оно што се подразумева под појмом формализам, има тенденцију да сазри, а потом – нешто из свега тога мора да изађе. Ту постоји редослед ствари. У овом тренутку се дешава преиспитивање, онда следи рециклирање, па трагање лево и десно... по остацима неких културних интенција... Тренутно, кад је у питању ова генерација редитеља, видим неке чворове који се напипавају, и видим тежњу да се успостави неки ред. И, да се вратим на почетак, сам овај број није никаква гаранција да ће у следећем десетлећу, у коме ја највероватније нећу бити сведок, али њега ће сигурно бити, сви преживети, бар не у овој опцији. Јер увек се, кад је долазило до појаве неког „младог јата“, након пар година све сводило на... нешто мањи број. Ево, у овом тренутку најјаче позориште у Европи – немачко – нема толики број младих људи који праве позориште.

Али, имамо нешто другачији и свакако специфичан, пример Пољске: чијава плејада младих, сјајних редитеља, произашлих из Лујине школе. При том, то нису „клонови“ учитеља, већ позоришни аутори аутентичних индивидуалности...

– О Пољској не знам. Али, верујем да је могуће да се то деси у тој земљи, могуће је и у Мађарској да се деси, чуди ме што у Чешкој тога нема, јер, што кажу, „из грмена великога...“ То није овдашња ситуација. Но, код нас је битан искорак направљен. Генерација о којој причамо, иако распоређена у врло широком фронту, направила је рампу иза које више нема повратка на оно што је било. То је врло важно. Колики је стваран домет онога што су урадили не могу да просудим, али најважније је што су начинили тај искорак.

Хоће ли да каже: примећени су?

– Да, ја их примећујем. Видим, знам, осећам... А домети тога... Ви кажете Пољска... Криво ми је кад видим неке младе људе који могу да буду планетарно препознати, али... ништа од тога, засад. Где је проблем? Евидентно је да постоје неки параметри, теоријски пре свега, које је ова генерација усвојила, као што свака генерација усвоји неке своје теоријске параметре, претпоставке из којих дејствује. И добро је док су на том терену. Е, сад, кад треба себе да изразиш... Јер, не гони тебе у позориште жеља да научиш и схватиш Станиславског, него да превазиђеш Станиславског. Па, и она плејада редитеља после Станиславског била је већа од самог Станиславског. Значи, треба да пронађеш себе, свој израз... Јер човек се бави уметношћу, па и уметношћу режије, јер не може а да се – не бави. Нешто га гони, нешто има да каже, то што има да каже мора да изађе и, у одређеном времену, мора да нађе језик којим се споразумева с људима који хоће да слушају/гледају позориште, да схвате шта тај млади човек има да каже. Ови млади су научили тај језик, а сад треба да кажу свој текст. Мислим да су врло талентовани, али у овом тренутку још нема оног који је дефинисао свој текст. Као што их има код Мађара, Пољака, на пример, али... њима

је одскочна даска много виша. Други је спрат. Ови има да издрже предтрку, како би се укључили у трку. Много је тешко. А има и још нешто: бити цењен, бити чак први овде, није исто што и бити први у Немачкој. А има, опет, неких који дођу, рецимо из Бугарске, па буду први у Немачкој...

Зашићо је ѿо ѿако?

– Ах, зашто... У неким гранама уметности имамо и ми неке који су светски одскочили, али у позоришној режији – не.

Ећо, ни ви, сем у Словенији, нисће радили ван ових ѿросћора. Зашићо?

– Нисам, не знам зашто. Гледам моје колеге који, као, добију неки позив, тамо негде, па се човек замисли: зашто бих ја ишао негде, да радим на страном језику, у страном месту, за нешто веће паре... и много мање комодитета... Није ствар у томе. И овде се може направити доста, чак много. Ето, Пољаци углавном раде „код куће“, а препознати су у свету. Е, сад долазимо до највећег проблема. Мислим да је наше институционално позориште назадовало све време од Другог светског рата наовамо. Напросто, није нашло свој начин, а тамо, у тим земљама/народима који осећају позориште као нешто доста важно, тамо је нашло.

Посћоји извесна несразмера у ѿом ѿоређењу. Узимаће као ѿример заисћиа велике кулћуре...

– Тачно. Али тамо се и ванпозоришне институције, које воде културну политику, старају о томе и труде се да направе модел културе/позоришта који припада конкретної епохи. Ми се, међутим, батрамо у нечему што је потпуни бесмисао. Срамота је и причати некоме о томе шта ми радимо. А опет, ти млади људи су, хтели или не, окренути тим и таквим посрнулим и никаквим институцијама, јер ту се једино праве представе. Када би било могуће да они сами направе сопствено позориште, а да то неко и прихвати, подржи, да види како то има смисла... Тога има свуда окол: у Русији, Пољској, Словенији... Људи направе своје позориште, па колико траје да траје... Не може много да траје... десетак година... Некада се, код нас, позориште базирало на ансамблу и било је репертоарско. Ово, сада, није репертоарско позориште. Смешно је како се код нас прави репертоар. Нема дефинисаних репертоара, не разликујеш театар од театра. Зашто? Па, нема редитеља који води своје позориште. У тим ансамбл позориштима, некад је постојала група редитеља, од којих је увек неко искакао, био јачи, али то је био принцип рада који је профилисао игру тог ансамбла. У моје време, на пример, Српско народно позориште се разликовало од Југословенског драмског, од Народног, тачно си знао где шта можеш да видиш. Па, чак је и то недовољно, и то је нама било мало. У једном тренутку смо сви, укључујући и мене, кренули да будемо редитељи куфераша – а то значи: дођеш, донесеш свој такозвани пројекат, одрадиш га, поздравиш се, узмеш свој хонорар и довиђења... – Ни пре ни после тога не дејствујеш у том ансамблу, не знаш шта се дешава са представом. Е, то је несрећа која чека ову генерацију, највећа несрећа. Када би могли, када би смогли снаге и нашли начин да сами праве позориште, мислим да би били бар двоструко, ако не и троструко јачи.

Ићак, ѿосћоје ѿозоришћиа код нас која су оћворила враћиа младим редићељима...

– Ма, то није то! Даш младом редитељу, рецимо, да ради у том неком позоришту и – шта? То је опет то позориште, остаје то, убиј се, то је то. Таква, липсавајућа институција јача је од било ког заокрета. Они можда и окрећу крму, али брод не слуша. Он има свој устаљени смер. То је та несрећа. Зато то мора све испочетка. Нема уселјавања у институције. Нека се не надају ичему од тога. Врло брзо ће завршити у тим сплацинама! Не знам како, али мислим: можда је време да се они организују у неку врсту картела и да се помажу међусобно.

Ето, ви причате о Лупи. Али он је део неке другачије приче... У Пољској, конкретно, и у време социјализма чак, било је отпуштања глумаца. Дође, рецимо, Дејмек за управника, отпусти цео ансамбл и узме други... Нема приче! Промени цео персонал. То је код нас немогуће!

Зашићо?

– Тако! Зато што је политика таква. Зато што је код нас све немогуће. Да ли је код нас могуће направити аутопут? Није. Ми не можемо да направимо аутопут кроз

Војводину, све равно, само да поставиш асфалт... не може, па не може. Код нас нема видовитих, не, не видовитих, нема интелигентних људи. Јер, не треба бити видовит па претпоставити да ће Београд, који те и те године има два милиона становника, за следећих десет година имати, рецимо, три милиона, да тај број расте и да у следећих десет година треба да се изгради пет мостова. А, не, сада морају да граде наврат-нанос, а не могу ни наврат-нанос, него миц по миц... два моста. Док ова три падају, буквално, питање дана када ће се сурвати, и без евентуалног земљотреса, на наше очи! Е, то је парадигма и у том смислу се и у позоришту крећу ствари.

Тужна прича...

– Да, тужна прича. Ето, с времена на време блесне неки наш спортиста, па смо одмах „талентовани“, па нам је „баш драго“, баш се „идентификујемо“... Замислите само да је то било организовано. Да је било стварно организовано како се то организује да би – било. Како би то букнуло, шикнуло, расцветало се! Овако, не знам. Ако се ти млади људи не организују да би реорганизовали позориште... Врло је важно да га реорганизују, нека се не либе тога, врло је важно... Ти момци и девојке показују да имају дара, показују да имају снаге, а сад морају да поверују у своју снагу и не смеју бити задовољни оним што им се нуди. Не смеју да стоје у реду и не смеју да прихватају то што јесте. Јер, чак и да било ко од њих дође за управника *овога*, са свим овлашћењима, то не значи ништа. Та болесна неман једе све. Мора то да се потпуно регенерише, ресетује, од нуле.

Да ли у нашем њослерајном (њосле Друјој свејској рајџа) њозоришћу има њимера сличних овом данашњем, да ли је било неке маркантне редиџељске џенерације? Наравно, џоворим о џросџору бивше Јујославије. Мени једино џада на џамејџ онај зајребачки „карџел“ Гавелиних ученика: Косџа Сџаић, Дино Радојевић, Божидар Виолић и Георџиј Паро. Ко је, рецимо, био ваша џенерација?

– Моја генерација? Па, ми смо сви били некако – разуђени. Моја генерација су, рецимо, Арса Јовановић, Боро Драшковић, и Паро и Виолић су моја генерација, па и Душан Јовановић је ту негде... Разликовали смо се. Расли смо на разним меридијанима и сналазили смо се, сами, како смо умели. А ни комуникације нису биле баш онакве како се прича. **Ја сам, на џимер, радио у Новом Саду десет џ година, а нико у Јујославији није знао шџа сам ја џо радио. Мојао сам мирно да џројаднем и да ме нема. Само су се једној дана изненадили; одакле овај? Изненадили се! А свих десет џ година у Новом Саду моју да баџим у Дунав.**

Све до „Покондирене џикве“...

– Тако је. Могу да баџим. Као да ништа нисам радио. То вам је то. Сада је, ипак, мало другачије, мада је још затворено.

Имају ли ови млади редиџељи и неки џоврајни уџицај на вас сџарије, или конкретњо на вас? Можда сџе некима били и џрофесор...

– Слушајте, кад сам био педагог, кад сам школовао студенте... а отишао сам оног тренутка када сам схватио да немам право више да им причам, јер њима треба нешто друго. Једино што сам као професор желео, јесте да их не школујем онако како су мене школовали. Сећам се свог дипломског: Вјекo Афрић, мој професор, Станко Бајић и Ђуза Радовић, комисија. Питају ме, заправо Бајић поставља питање: Шта вам је било најтеже приликом школовања? Ја кажем: Баш вам хвала што сте ми поставили то питање. У мом школовању најтеже ми је било то што нисам могао да смогнем снаге и моћи да вам се свидим. Ви сте тражили да вам се свидим, а мене, извините (пошто су ми већ били уписали оцену), било баш брига да ли вам се свиђам или не. Имао сам ја другу муку, од које нисам могао да гледам. А то је: да ли сам ја *Ја* или нисам, а не да ли се вама свиђам. Вама се свидети је доста лако. Значи, желео сам да, ако је икако било могуће, као професор, будем не онај који ће рећи: то је то, него: твој проблем је тај и тај. Више сам покушавао да се загледам у сваког свог студента. Нисам желео да правим фаворите, љубимце, а чувао сам се и да било коме дам изразиту подршку у смислу „моји људи“... Ствар талента је и пробој. **Таленаџ има џраво да никне и џамо џде нико не очекује, џа клиџа има да разбије беџон!** То је то. Не знам да ли сам одговорио на ваше питање... Да, да ли су утицали... Наравно да јесу. Сваке године сам пратио шта они раде, посматрао шта се дешава. Моја радозналост је велика, и даље

посматрам, покушавао сам једно време и да то пратим, а онда сам схватио да више не могу да пратим.

Прашили сџе... И не само џо. Да ли знајџе да вас бије џлас нашеј „најмлађеј“ реџиџеља?

– Да, пратио, али више не могу... И мислим да више нећу радити.

Када смо џричали о Немцима, Пољацима, Мађарима... рекли сџе да „из џрмена великоја...“, џџо значи не само да су имали високу одскочну даску већ и у односу на која да усџосџаве референцу, џа и да изврше „оцеубисџво“ како би џосџали Ја. Која би ови наши млади реџиџељи џребало да „убију“?

– Не знам, био сам бар толико скрупулозан да сам свакој генерацији говорио: Децо, ја сам био знатно бољи редитељ од свог професора. А пошто је Егон, као мој асистент, седео ту до мене, рекао сам: И Егонови студенти морају бити знатно бољи од њега.... Мислим да је у питању препревазилажење него „оцеубиство“. То је превазилажење. Оно: Где ја стадох, ти продужи. Ја сам додирнуо свој плафон, тај плафон је за тебе патос, ти гради следећи спрат. И нормално да не можеш/не треба да гледаш шта ти је под ногама... То је нормално.

Морају да имају ограз?

– Да, они граде изнад тога.

А која сџављају доле, џод ноје?

– Па, мене, рецимо.

Даринка НИКОЛИЋ
Сцена, 4/2009.

Поеџика

Зашто је позориште потребно савременом свету? Каква је његова улога данас када живимо интернет, Фејсбук и остале виртуелне занимације? Како да оно опстане у таквом свету?

– Позоришће веома једноставно делује: Угледалишту постоји знаижељан, а необавештен човек и један упућен и исто њако знаижељан човек на сцени. Они се у позоришту срећу и нешто размењују лицем у лице. Ништа на свету не може замении то лицем у лице. Све остало је једна велика фабрика лажи. У позоришту се изражује истина. И то људе у позоришту узбуђује. То интимно преиситивање. На интернету тоа нема. Има свега, али тоа не. У позоришту је довољно да љумац сстане прег љублику осветљен једним рефлектором и каже нешто што измами љубање срца. Зашто позоришће постоји од љамивека и постојаће док буде човека.

Оливера МИЛОШЕВИЋ, „Увек корак испред свог времена“,
Нова мисао, март–април 2014, бр. 26, стр. 34–36.

Објасните феномен режије и љоложај режисеља у феноменологији шеаџра.

– Почетком шездесетих, у време када сам почињао да студирам режију, један млад човек, касније наш познати сликар, приредио је за своје пријатеље и другове чудну изложбу. Био је почетак пролећа, оно љигаво београдско време између снега и кише, када се сунце тек најављује понеким изласком из сенки и када доминира сиво. Наш друг нас је водио: ишли смо улицама, залазили у мала дворишта, хаусторе, подруме... На разним местима он је бојом – црвеном, жутом, плавом или неком другом, обележавао понеки детаљ који је већ постојао. Рецимо: стари олук, распаднут, влажни зид, ту је маховина, жбука, некаква плочица осигурања... Све то добија квадратни оквир у боји. Улазимо у мрачан ходник, трачак светла, детаљ који се укаже, и кретање врата, улазимо и пред нама пукне сива панорама Новог Београда, који тек покушава да никне. Не знам како да назовем тај догађај, јер је био пре свих који су имали своје име, али знам да сам из те шетње понео снажан доживљај Београда, који сам знао, а нисам умео да га видим. Шетња је учинила да су се наизглед неважни детаљи сложили у целину и ја сам разумео оно што не бих умео тако једноставно да објасним.

Мислим да је то био акт режије: нешто је постојало око нас као датост, требало је само извршити избор, довести у везу, динамизирати. Мој пријатељ је осетио присутност тих датости, ослободио је њихове могућности, довео их је у однос према нама, као гледаоцима и учесницима.

Шта за Вас као режисеља преситављају први утисци о једном драмском делу?

– Ако је цео процес режирања подређен технологији, први утисак је најекстремнији моменат интуиције у том процесу и као такав необухваћен технологијом, слободан од заблуда и надређен поступку. Он је као севање неке далеке муње, која нам обећава доласећу олују. Искусио сам вредност уочавања првог утиска, али га радије не бележим. Остављам да у мени пребива као мутно предосећање, из бојазни да му формулацијом не одузmem и реализирајућу иницијативу.

У ком су односу редитељ и глумац? У ком су односу глума и режија?

(...)

Редитељ обезбеђује представи све оно што је свет идеја. Али позоришна представа не сме да буде полигон за потврду апстрактних схема, напротив, мора бити таква да извире из саме игре глумца, а да се не примети да ју је саздао редитељ. Основна намера редитеља је да му представа буде што активнији сусрет гледаоца са глумцем. Он мора знати да представа јесте гледаочева спознаја, да искуство кроз доживљавање гледаоцу омогућује да учествује у овој спознаји, да то учествовање није за гледаоца излазак из свог видокруга, него спознавање себе и разумевање. То разумевање кроз суделовање, начина на који гледалац долази до суштине представе, има свог посредника. То је глумац. Редитељ му свет нуди. У тој расцепљеној позицији, у двоумљењу да прихвати изазов или да га не прихвати, прохује крај њега магични догађаји, а он не успева да реши свој сукоб. На томе смо градили представу. Наравно, ми знамо да тај свет који угрожава Тому није толико опасан, јер га чине исто тако заплашени људи. Стварна неман која гута човека је емотивна празнина коју носи у себи. Циљ режије је био да открије то стање духа кроз серију механизованих и људских отуђених ситуација.

На који начин глумца треба припремати?

– Глумца треба припремати за стални напор ка трансцендирању непосредности, тј. да има јасне претпоставке у односу на непосредност постојања, која се за глумца појављује у неколико модалитета:

Предмети који окружују глумца и који му се супротстављају могу бити трансформисани радњом која претпоставља обухватање, осмишљавање, прихватање и у себи препознавање тих предмета. Глумац, додирујући тај предмет, истовремено га дефинише. Али и предмет додирује глумца, па се у том додиру не мењају само особине предмета, него се мења и глумац сам.

Проспир и *време* који су у глумчевом случају понуђени као простор и време представе, доживљавањем се преобраћају у свест о нечему исконски постојаном и усмереном ка будућности, у свест о садашњости као реалности између прошлости као *сећања* и будућности као *намере*. Глумчево кретање унутар представе значи спајање времена и простора.

Тело глумца и његова околина су у непрекидном природном дијалогу кроз низ креативних прилагођавања. Зато глумац мора вежбати своје тело да би постигао „ингениозну форму усмерене физичке активности“, којом ће издвојити и усмерити успавану животну енергију.

Глумац се служи својим телом као аналогоном за имагинарну личност. Глумац приказује своје тело и при томе се служи не изгледом, него експресијом. Он ће опоетизивати своје тело крећући се истовремено кроз два нивоа свести.

Реализирајућа свест му говори да није имагинарна личност, да је жив, са својим телом и својим фактицитетом, да одговара перцептивној свести која и његово уметничко дело – улогу, као и свако друго дело, може посматрати као део свог властитог доживљаја света.

Иреализирајућа свест му говори да игра улогу имагинарне личности, да мора одговорити имагинарној свести кроз чији интенционални акт предмет треба да буде ухваћен и издвојен из реалног света.

Глумац мора имати *свест* о своме „ја“, што претпоставља став према стварности која га окружује, објективној и доживљеној као искуство садашњице, коју отелотворено опажа, која му стварно пружа отпор и коју стварно схвата у значењу; мора изградити свест о својевољности, о својим подстицајима, недоумицама; мора освојити слободу избора и одлуке.

Читав низ вежби, проба и подстицаја упућују глумца да самостално и својевољно оствари завршни контакт са стварношћу. У том контакту његов „ја“ осећај спонтано ишчезава и губи се у предмету интереса. Граница између личности и стварности тада престаје бити важна, глумац више не контактира границу, него, додирнуто, познато, режирано, у себи створено. У том тренутку он постиже спонтаност мисли и акције у

чину стваралаштва. Тада он ствара представу као своју спознају у коју уводи публику као судеоника у доживљавању и саиграча у игри.

Редитељ у овом процесу има позицију добронамерног посматрача, активног саветника и подстрекача – налази се у ситуацији која унеколико подсећа на психотерапеута који посматра испитаника.

Шта бићно одликује Ваш рад редитеља за столом? Објасните своје схватање његове радње и инфлексije говора.

– За столом покушавам глумцима да пренесем нешто што се тиче идејног и тематског плана будуће представе, објасним све особености и перспективу будуће представе, с тим да свако од учесника уочи своје место, своје задатке и своју одговорност у оквиру представе. Оног тренутка када сам сигуран да је то акцептирано, да су глумци мобилисали своју машту и своју вољу у смеру захтева будуће представе, осећам да више немам потребе да седим за столом и предлажем да пређемо у простор. Онај период рада, који се назива „рад за столом“, претварам у неку врсту оперативног договора и мислим да ту нема места за истраживање некакве посебне врсте радње коју неспретно и непотребно називамо „говорна радња“. Такође, посебно не третирам „инфлексiju говора“. Све то постижем касније, као једно свеукупно физичко дејство и у односу с осталим елементима: простором, радњом, освајањем времена. Мислим да се тај синхронитет не може постићи за столом и због тога ту неприродну ситуацију која ме упућује на кабинетско изучавање, најрадије избегавам. За столом сам боравио најкраће три пробе, а највише десет проба.

Шта би била дефиниција етике режије?

– То је, пре свега, одговорност. Редитељ зна истину, због тога и узима реч и говори кроз представу. Он мора ту истину казати у целисти, без обзира колико је она поразна по оне пред којима се обзнањује, или колико је опасна по самог редитеља.

Опишите редитељску сарадњу са сценографом, костимографом и осталим уметничким сарадницима.

– Са сценографом разговарам од првог тренутка када сам се одлучио да кренем у авантуру неког пројекта. То је једини сарадник који заједно са мном почиње и завршава представу. Простор за представу није само конститутиван, он битно дефинише општи израз представе. Зато ми је важно да сценограф ради непрекидно и паралелно са мном у току целог процеса формирања представе. Нарочито је добра околност ако имам за сарадника личност која слика и сценографију и костим. У том случају се умањује или избегава проблем усаглашавања двају израза.

Простор као елемент представе стоји насупрот глумачке игре, али се односи на глумачку игру. Костим је глумачка игра сама. Ова два става опозиције треба да имају заједнички именитељ, да буду, како се то каже, „у истом рукопису“. Некад представа тражи сукобљеност, контрастирање – некада хармоничност, стапање. Најбоље је да ову ликовну дихотомију решава један човек. То је моје искуство.

Неће ли нас њо навести на њомисао о њолиичком њеаиру, данас врло актуелном, врло живом?

– То су за мене три посебна појма: њолиичко, актуелно и живо њозориште. *Полиичко њозориште* црпе снагу из вануметничке тематике и демонстрира обраду ове тематике. Пошто тематика добија предност и пошто таква није конститутивна тексту, често се дешава да она почива на деструкцији текста и укидању његовог првотног смисла. *Полиичко њозориште* ниче на рушевинама неког старог текста којег најчешће користи само ради компарације старог и новонасталог. Оно се служи формом која нападно истиче, подвлачи и придобија за одређене политичке идеје. Добро је када такво позориште придобија људе за племените циљеве. Још боље је када у тој намери не доказује, него само показује. Али *њолиичко њозориште* је нужно агресивно, ретко се зауставља на констатацији, упорно гради своју тезу, нуди решење, хрли своје екстремном циљу. Та видљива тенденциозност често обезвређује све оно што се у датом тренутку може доживети и спознати као истина. Откривена индоктринација изазива одбрамбени став.

Актуелно њозориште повезујем са критиком, која је увек добра као негација постојећег. Само, нажалост, актуелност је варљива и хтети бити актуелан у

позоришту, најчешће значи бити на репу догађаја. Позориште нужно треба да буде критичко у односу на своје време. Не верујем да може да конституише нови свет, али помаже историјској промени уочавањем истине. *Живо ѿозоришће* има снагу истинољубивости. Оно остаје заувек будно и никада није задовољно постигнутом променом, оно мора да тражи даље и боље. То су за мене три типа позоришта, наравно у односу на класичне текстове, какви су и Стеријини.

Колико је Станиславски жив, колико је он наш савременик и колико СЋаниславски, у сЋвари, живи у модерној режији? Колико је живо учење СЋаниславској?

– Школован сам у време када је догматско учење „по Станиславском“ било на снази. Тешко сам се ослобађао заблуда које су произашле из такве педагогије. Рецимо: инсистирање на теорији одраза, метод простих физичких радњи као пут за глумачко „проживљавање“, идентификација глумац лик... Све је то личило на колосални систем у који сам неограничено веровао. А у пракси сам срео позориште које је почивало на другим основама. Тешкоће кроз које сам пролазио биле су велике. Једног тренутка сам одлучио да игноришем све знање стечено на бази система Станиславског. Од тада датира моје редитељско ослобођење. Доцније сам схватио да ми нисмо ни изучавали Станиславског, јер његов систем почива на упитаности, провери, недовршености. Он је само основа и позив за надградњу, а никако догматски требник, како су нас учили. Ово сазнање ми је омогућило да често препознајем учење Станиславског код себе и код других.

Он је ѿолико инкорѿориран у кулѿуру савременој ѿозоришће да ми не можемо без њега, а нисмо га свесни. Ми у ѿозоришће дишемо ѿомоћу СЋаниславској... (...)

Режирајући чѿав ѿс СЋеријиних комедија – „Покондирена ѿиква“, „Женигба и удагба“, „Кир Јања“, „Лажа и ѿаралажа“ – као да сје ѿрајали за ѿишањем зашће је СЋерија наш савременик?

– Скерлић, Богдановић и још неки велики историчари наше књижевности бавили су се компарацијом наших писаца са страним, испитивали утицај великих узора на нашу књижевност. У том светлу Стерија је изгледао готово као преписивач Молијера и других. Али, ако се уоче разлике, макар оне изгледале и мале и чиниле се као неуспело одступање од узора, онда се може говорити о изузетној оригиналности Стеријиној. Треба само пратити те разлике да би се открила велика особеност његова. Треба трагати за оним што је иманентно наше, не за оним што га везује за светску и европску позадину, чак ни за појаве које су његове идејне и естетске инспирације. Стерија је био образован, начитан човек, који је знао доста тога, а ипак је ишао негде у врело живота и у нешто што је заиста наш проблем. Кад кажем „наше“ не желим да преферирам неке одлике нашег поднебља, менталитета или нације. Напротив, кроз Стерију дубоко осећам маргиналност и провинцијалност „наше“ ситуације. То „наше“ је увек тежило за особенешћу и бивало најчешће гротескно у покушају да предњачи својим узорима и крваво трагично када се уливало у токове који нису наши. Када се то схвати, онда се могу разумети праве димензије „покондирености“, „кирјањства“, „ѿандрљивости“, „родољупства“ и осталих „наших“ особина. Зато је важно код Стерије уочити то дивергентно „наше“ и претворити га у главну врлину.

Ви сје се ѿемељно бавили СЋеријом, СЋеријиним комедијом, СЋеријиним смехом. Шће је за Вас смешно у СЋерије, шће осје смешно у СЋерије данас?

– Да бих објаснио, послужићу се примером *Родољубаца*. На први поглед изгледа да су ти људи гадови, и то доста глупави гадови. Раде провидне гадости. Међутим, ако их третирате у неком грађанском кодексу, видећете да се они понашају управо онако како треба да се понашају грађани. Они свим средствима покушавају да буду први, најмодернији и у дослуху са тренутком. Међутим, воз историје искочио је из шина и њихова позиција је сулуда. Велики догађаји нису ту, него тамо негде, стижу некакви гласници, ситуација се френетично мења... Ти људи не могу да нађу своје упориште и то је њихов велики проблем. Они су помало и трагични јер желе да буду родољуби, али они не могу то родољубље као осећање да пронађу у својој личности. И они се довијају на све могуће начине да зауздају време које им измиче. И бивају поражени, иако верују да су победници. У томе је иронија. Стерија их не жигосе у маниру комедије карактера. Напротив, он их даје сериозно у њима припадајућем миљеу.

Само помери негде нешто тамо далеко што их изведе из њихове тачке мировања. Створи им трусно подручје. И то је његова комика.

Ко је бићно ујицао на формирање Ваше редитељске личности? Које личности и феномени су имали значаја за Ваш редитељски развој, за Ваше редитељско формирање?

– У младости нисам много путовао, тако да се не могу похвалити да сам нешто значајно у позоришном смислу видео. Углавном сам читао, најчешће књиге које немају директне везе са режијом. Решавајући тајну свог интимног разлога за неку представу, одговор сам увек налазио у некој бочној литератури. Најчешће је била у питању документаристичка грађа, понекад су то биле књиге из области естетике, филозофије, неретко научна литература – из области психоллингвистике, антропологије, па чак и из генетике и ко зна из чега све не.

И често (...) сретао сам изворе најзначајнијих редитељских система тамо где то нисам очекивао. На пример, открио сам за себе везу између Станиславског и бихејвиоризма. Читање ми је помогло да се уверим у просту чињеницу да је позориште једнога времена увек усидрено у круг идеја тог времена, читање ме је оспособило да уочавам те идеје и да уместо да реконструишем то време.

Како практично синираше, означаваше режију?

– На разним хартијама хаотично белешкарим. У једном тренутку прикупим све белешке и поређам их. То се дешава када утврдим коначну верзију текста. Тако поређане цедуље дају ми неку глобалну слику. Препишем тај дијаграм, а цедуље бацам, да бих се отарасио хаоса. Заклапам књиге које су до тада биле отворене на одређеним местима са пуно подвучених редова. Враћам библиотекама документе, фотографије, приручнике из разних области, које се тичу, а можда и не тичу онога што се у представи догађа... Када сложим текст онако како сам замислио, када га изобележавам и означим наслове и када упамтим линију радње, онда могу слободно да се загледам у непосредни процес настајања представе, као врачара што се загледа у своју куглу и да се „спонтано препустим величанствености тренутка“ у коме се дружим са другима.

(...)

Цео текст делим на кадрове, које спајам у секвенце. Секвенце у чинове. А сваком од делова дајем посебан наслов. Нумеришем их. Правим за себе графички приказ начина на који се ти делови групишу, прочитујем структуру. Све су то помоћни радови, скеле које доцније нестају. Ја то немам као књигу. Оног тренутка када у библиотеку Позоришта предајем своје дело, у њему нема ничег осим штрихова. Неке од тих књига су сачуване, а неке не. Ниједну не задржавам за себе: или их враћам, или их, као ову последњу, бацам у кош.

(...)

Сваки редитељ ради како зна и уме. Технологија је знак персоналности. Клајн је био такав човек и такав редитељ. Његов начин не може бити ни примерен, ни поучан другима, сем редитељима сличним Клајну. Лично сам убеђен да режија нимало не личи на инжењеринг. Не може бити никакве аналогије између архитектонског пројекта и изведеног објекта, с једне стране, и редитељске замисли и реализоване представе, с друге. Ако бисмо пристали на такву аналогију, онда би се на пробама остваривао унапред нацртани план. То би било увежбавање. А пробае су све друго само то не. Нужни предуслов за пробу је неограниченост у избору и могућностима. Проба има усмереност и циљ, а напор у проналажењу израза је њено суштинско обележје. Циљ се слуги, а израз је неизвесност. То се не да прогнозировать.

Радослав ЛАЗИЋ, *Речник драмске режије*,
Геа, Београд & Академија уметности Нови Сад,
Београд – Нови Сад 1996

Редитељи антиподи: Дејан Мијач и Љубиша Ристић

У време владавине такозваног редитељског театра, седамдесетих и осамдесетих година минулог столећа, двојица редитеља наметнула су се својим поетикама и оставила дубок и значајан траг у позоришној уметности земље коју данас зовемо: екс-Југославија. Њихове поетике имају мало додирних тачака и много елемената који доприносе разликама. Дејан Мијач и Љубиша Ристић су – антиподи. Или...

Одговор се налази иза пет истоветних питања која смо упутили обојици.

У којој мери и у којим аспектима су уметнички, интелектуални и пољитички бекграунд групе половине двадесетог века одредили вашу редитељску поетику?

Дејан Мијач: Кад погледам овако, са безбедне животне дистанце, на своје учешће и понашање у протеклим данима, могу да закључим како сам се бавио уметношћу позоришта углавном због тога што сам тако обезбеђивао поуздано место са кога се животни метеж добро види. Није азил, него добра позиција – по оној Његошевој: “Ко на брду ак’ имало стоји, више види но онај под брдом.” **Мислим да сам највише захваљујући њој сам се бавио позориштем, имао привилегију да не будем улећен у нешто што су пољитички програми који су нужно били део мој живој, који су, на крају крајева, прилично разорили мој живој. А уметношћу, ја и позоришна, увек је била мудрија од интелектуалног аспекта онога што је историја у њој, јер уметношћу сагледава и именује суштинску проблематика.** Био сам увек заинтересован да сазнам шта се догађа у свим уметностима, нарочито на теоријском плану сам то покушавао да пратим, пре свега, као знатижељан човек, а онда и да оно што је било за мене прихватљиво, примењујем понегде у својој уметничкој пракси. У адолесцентском добу преболео сам, са дуготрајним последицама, егзистенцијализам. У првој фази је то био Сартр, затим су ме спопале моралне дилеме Камија, завршио сам као реконвалесцент код др Јасперса. Нарочити утисак у младости оставило је на мене учење Хусерла, као и упознавање са идејама многих феноменолога, нарочито Ингардена. Чини ми се да ми је посебно подстицајно за бављење режијом било сазнање о перцепцији, које сам нашао код гешталтиста. У области глуме приклонио сам се школи коју је зачео Станиславски, а наставили Мејерхољд, Вахтангов, Михаил Чехов, Стразберг и остали, најзад, на првом месту, Гротовски. Из времена студија упамтио сам многе делове разговора са младим и неафирмисаним људима, психологом Жижом Васићем и сликарем Леонидом Шејком.

Љубиша Ристић: Ми смо оно што су наше очи виделе, наравно. Ипак, није тако једноставно.

Прави уметнички извори и утицаји који су одредили већину онога што сам до сада радио у позоришту, припадали су првој, а не другој половини двадесетог века. То су, пре свега другог, руска авангарда у целини, не само позоришна, затим Орсон Велс и амерички неми и звучни филм, као последња велика реалистичка уметност – и Брехтова теорија и пракса фрагментарне, скоковите, дијалектичке драматургије. Уметнички бекграунд друге половине двадесетог века, дакле, није у великој мери и значајнијим аспектима одредио моју „редитељску поетику“.

Из тог периода блиска ми је уметност ФЛУХУС-а, поп-арта и хепенинга, као и концептуализам који је ликовне уметности у целини довео под кров позоришта, али све то као континуитет са стварним и основним узорима, као што су: Јеврејинов, Мејерхољд, ДАДА, Дишан, футуристи и надреалисти.

Као теоријски основ највише ме је очаравао структурализам – начином на који је потврдио епохалне проналаске руског формализма, Шкловског, Јакобсона, Ејхенбаума и других.

Једно појединачно дело које је највише утицало на моју подсвест сигурно је филм *Боја нара* Сергеја Параџанова. То сам накнадно утврдио анализирајући многе своје представе годинама уназад.

Ту би, вероватно, био добар крај одговора на ваше питање. Ипак, због многих произвољности и често смешних неспоразума у покушајима да се пронађе фиока у

коју би се сместио мој рад последњих 30–40 година, можда треба додати следеће: у позориште сам ушао као редитељ 1971, с јасном свешћу да је позориште шездесетих умрло, те да сходно томе две најважније његове одлике немају будућност – авангардна потрага за Новим и политички ангажман као приоритет позоришног деловања.

Ова епифанија у мојем случају има тачно место и време: у позоришту Гротовског у Вроцлаву у две недеље маја 1967, на пробама и представама. Студирао сам код Клајна, Афрића и Борјане Продановић, асистирао Мињи Дедићу и Стеви Жигону, висео на Бојановим пробама и пробама Боре Драшковића, глумио у Академском позоришту и уређивао *Сџугенџ* и *Видике*. У те четири године схватио сам да ме избор: или једно или друго, не задовољава. Да ми је ближи избор: и једно и друго. Уместо јединствености новог и невиђеног, указала се изненада фантастична укупност свега старог и познатог. Уместо нове уметности – историја уметности. Ортега и Гасет: Свака аутентична људска делатност исцрпљује се искључиво у сопственој прошлости...” Барок. Четири године касније, сутрадан после премијере *Бубе у уху*, заказали су ми састанак Раша Попов и Петар Ђурић. Прихватио сам њихов предлог да оснујемо покрет Нови барок. Рекли су: Тунис, Алжир и Мароко – ето то је Нов бароко... Звучало је као шала, али није била шала. Следећих година, такође као у шали, говорио сам да је еклектика једина естетика, да је крај века, да је политика тема, а не циљ позоришта итд. Од *Бубе у уху*, преко представе по генијалном комаду Душана Јовановића *Ипрајџе Шумор у љави и зајађење ваздуха*, до *Тоске* у Загребу и Цељу, закључно са *Мисом у а-молу*, формулација поетике Новог барока била је иронична и збиљска преокупација мојег позоришта. Углавном нико ништа није разумео: упорно су ме сматрали авангардистом, а моје позориште денунцирали властима као политичко. Онда је у наше крајеве стигла вест да је измишљена постмодерна и да се сви имају уписати, као и да је политичка криза, те да сви естетични имају под одмах постати политични! Биле су већ увелико осамдесете и могао сам да одахнем и побегнем у Суботицу, меланхоличну престоницу сецесије и свакојаког барока.

Интелектуално, када се ствари сведу на најважније, највише ме је формирало оно што сам прочитао код Мирослава Крлеже и оно што ми је од почетка до краја седамдесетих у Лексикографском заводу и на Гвозду говорио Мирослав Крлежа. О томе толико.

Политички бекграунд одредио је моју редитељску поетику на парадоксалан начин: бранећи своја левичарска, анархоидна и југословенска уверења, могао сам до миле воље да провоцирам и раскринкавам стаљинистичке и националистичке атавизме тог чувеног титовског бекграунда пре и после смрти Јосипа Броза Тита, врховног команданта који је увек био и најдражи гост Стеријиног позорја, што не би требало прескочити о годишњицама. Као титоиста, после Титове смрти могао сам до миле воље да нервирам бивше титоисте, славећи најлепше године њихове младости, док су прали своје биографије. После су дошли људи без биографија и људи опраних биографија и сви заједно направили сувише историје. Тај политички бекграунд, поштено говорећи, није ништа додао мојој редитељској поетици, али сигурно јесте ионако заморној и предугој биографији. Та игра са политичким бекграундом некад је била забавна, некад мучна и често опасна. Вредност јој је била највише у могућности да се њоме прикрију већини позоришних и других људи незанимљива истраживања форме и сасвим личне фасцинације: временом, обликом, бојом, светлим, тамним, темпо-ритмом, почетком, крајем, гласним и тихим.

У то се и тај прошли век из нашег питања завршио, па ни мој одговор не може да прескочи у овај занимљиви миленијум који је баш започео. О том, потом.

Шта за вас представља (грамски) шекс и у процесу стварања представе: шекс, контекст или њошекс?

Дејан Мијач: Вероватно нећу моћи сасвим да задовољим намере анкете, јер не могу да одговорим прецизно на ово питање. Најбољи одговор би био – како кад. Рецимо, ако превод није нарочито легао уз оно што ми хоћемо да истражујемо у представи, онда га преиначавамо. Начелно, текст је једна добро срочена иницијатива да се крене у авантуру представе. Од случаја до случаја – може да се деси да текст заслужује да га проучавамо као неку велику мапу идеја или је он само импулс који

треба да вибрира унутар представе као мање-више препознатљив лајтмотив. *Верујем у њресудности избора Шекспира – њај избор њ треба да се ијром афирмише. Предстијаву њравим њрајајући за оним њшто ме је у њшекспју фасцинирало, желим да њју фасцинацију њоделим са њдегалиштем.* При томе тежим да представу појмовно што више сузим, за мене би идеално било да она постане само једна реч; ако не може, онда макар добро формулисана изрека попут оне „Сезаме, отвори се“, да као и ова има у себи снагу отварања која профункционише на чаробан начин и која раскрили пред нама неслућена врата тајне. Експликације, знање и домишљатост томе претходе. Не волим да представом држим предавање. Да сам то хтео, бавио бих се професуром, писањем књига или држањем говора. То ме не занима. У представи ме интересује сусрет са тајном и да ли људи који гледају представу осећају да се ту ради о нечему неизрецивом, „уму непоњатно, духу непостижно“ – што би рекао Стерија.

Љубиша Ристић: Одговор на ово питање захтевао би већу меру самоироније од оне за коју сам тренутно способан. Зато, засад, само како следи:

Толико сам и таквих одличних и никаквих писаца скраћивао, преправљао, укидао, дописивао, са њиховом сагласношћу и против њихове воље, увек потпуно себично уважавајући само оно што треба представи, а нудећи им утеху да ме се могу хладно одрећи и драму штампати и дати другом редитељу, да данас могу да кажем како је у свакој мојој представи текст био много важнији од претекста (или повода), много усклађенији с преким налогом духа времена него контекст (или место) и, на крају, али не и последње, много гласнији на позорници него подтекст (или оно што је писац између редова рекао у тексту).

На основу којих критеријума одређујете њиј, функцију и вредности сценској њпросцора?

Дејан Мијач: Ја сам претежно радио у простору сцене кутије или „италијанске сцене“, значи у простору који има строгу линију раздвајања између гледалишта и глумишта. И у оквиру те датости сам смишљао игру која се игра на већ познат начин. Нисам осећао нарочиту потребу да публику одведем на посебна места, верујући да је у свакој цивилизацији конвенција предуслов за ритуал. Уосталом, представа је нека врста колективног маштања и оно не мора обавезно да почне чуђењем у којем се гледалац затекне. Онеобичавање може да буде интроспективни процес у коме унапред усвојена ритуална мантра има посебан значај. На пример: Мене је још као дете узбуђивало када пружим улазницу, на вратима позоришта, а нека сподоба је поцепа и после тога ми дозволи да приступим. Ту је за мене почињала магија звана позориште. То не смем да заборавим. У условима подвојености гледалишта и глумишта, простор у коме ће се играти представа треба, пре свега, да има атрибуте спортског игралишта: публика мора да зна која ће се игра играти, из чега следи да се мора присетити правила игре и да уме да акцептира посебност мајсторства играча/глумца. А то јој на први поглед сугеришу форма и естетика сценског простора.

Љубиша Ристић: Нисам никада правио разлику и давао предност затвореним или отвореним просторима за сцену, сцени кутији, или амфитеатру, или тргу, или улици, или пољани, или тавану, или подруму или било којем другом месту где може доћи публика и пред њу могу доћи глумци. Критеријуме формира оно чиме се располаже: некад је то проблематично и размажено бирање међу многим могућностима, а некад непогрешиво тачни диктат изнудице.

То сам рано научио, зато и другима говорим да пусте да представа сама нађе свој простор. Једино што у позоришту одавно није прихватљиво, јесу сценографија уместо простора и глума уместо сопственог живота.

Шта је глумац у вашим њредстијавама: медијум, функција или сарадник?

Дејан Мијач: Могу да замислим представу без редитеља. Без глумца – не бива. У представама покушавам да што боље обавим функцију сарадника. Медијум је представа. А о месту и заслугама у представи суд даје захвални или незахвални гледалац.

Љубиша Ристић: Глумац је уметник који се бави другачијом уметношћу од моје. Његов метод је индукција, од појединачног ка општем и посебном, значи креативан. Уметност редитеља је само ретко креативна, када се усуди изван метода дедукције. Дедукција, кретање од општег, преко посебног, до појединачног; постављање општег оквира целине који ће бити контролисано испуњен појединачним и посебним

деловима, основни је метод редитеља откад, онедавно, постоји у позоришту. Дедукција ни у логици, ни у науци, па ни у уметности не важи за креативан метод. Редитељ га по правилу користи јер је, од мајнингеноваца до данас, већ двеста и више година, основни задатак редитеља постављање конвенције која важи за сваку поједину представу и посредовање између глумаца и публике у разумевању и прихватању те посебне конвенције. Ако нема посебне конвенције коју треба наметнути глумцима и публици, нема ни редитеља. Ако публика и глумци већ познају конвенцију, као у античком, елизабетанском или кабуки театру, онда нема потребе за редитељем, највише што је потребно је учитељ, и то само за неуке. Редитељ је или демијург или га нема. Намеће конвенцију која произлази из неког погледа на свет. Ако нема погледа на свет, нема ни посебне конвенције која би била специфично одабрана за конкретну представу. То важи за позориште у којем глумци и публика очекују од редитеља конвенцију, која се често погрешно назива концепција. Концептуални приступ производи конвенцију, али је не замењује јер су само два обележја незамењива у позоришту: публика и због ње упутство за употребу представе или конвенција. Појава редитеља није укинула позориште познате конвенције која се уредно упражњава без концептуализације и редефинисања конвенције од стране редитеља за сваку поједину представу (не извођење, већ позоришно дело са утврђеним оптималним режимом који се репродукује неизвестан број пута на приближно исти начин). Позориште познате конвенције и даље преовлађује и редитељи у њему нису редитељи, већ учитељи који поучавају глумце и публику познатој конвенцији, ако је потребно.

У мојем позоришту редитељ не подучава. Зато са глумцем увек расправља само зашто нешто треба или не треба урадити, а никада како нешто треба урадити на сцени. Редитељ не учи глумца како да глуми или како да не глуми. Редитељ режира представу. Глумац глуми улогу или живи на сцени улогу. Обојица не треба да брину о томе како режирају или како глуме или како не глуме. Оно о чему морају непрестано да брину јесте какав живот живе, ко су и шта би хтели од живота: од тога зависи шта и како ће режирати и глумити, ни један ни други немају ништа важно да донесу на сцену сем сопственог живота. Публика су људи који не долазе у позориште да би гледали представу или глумце, већ од старе Грчке до данас долазе да би били са другим људима и заједно са њима обновили осећај постојања заједнице и смисленост света. Зато редитељ и глумац сарађују у необичној ситуацији у којој редитељ преузима улогу демијурга – ствараоца света и предлаже конвенцију која даје свету смисао, а глумац излази пред публику го јер је без маске и он сам у већој мери но што је подношљиво.

Може ли позориште да мења свет, или ствар стоји обрнуто?

Дејан Мијач: Да сам желео да мењам свет, бавио бих се политиком, проналазаштвом или нечим што видљиво мења наш живот. Најзад, шта ако га не мења? То још увек не значи да „ствар стоји обрнуто“. Ја се осећам као онај који привремено и на одређеном месту држи рам оног Шекспировог огледала. Слика у огледалу се мења, а огледало стоји постојано.

Љубиша Ристић: Промена света јесте задатак који су себи задавала поједина позоришта и извесни позоришни покрети и људи. Промена света јесте политички концепт и он је налазио место у позоришту када год је публику сачињавала група истомишљеника која тежи промени света.

Када је та група значајно велика у друштву у целини, позориште постаје место где се афирмише идеја промене света која је тиме значајна и за друштво у целини. То је веома ретка ситуација. Позоришна публика је увек заједница у којој су истомишљеници који долазе у позориште да потврде припадност заједници која је дефинисана извесним поретком у свету и вером у смисао људског постојања, овај или онај свеједно. Који год да је смисао, саопштиће га бог на машини, или гласник бога, или мудри хор, или у новије време глумац без маске – значи човек којег је послао редитељ-демијург да саопшти да постоји смисао и који је смисао.

Позориште, наравно, не може да мења свет и када би то хтело. Његова улога у свету је управо обрнута: оно је једино место где се свет потврђује као смислен људима који долазе да им се то ту у позоришту потврди као заједници и појединцима као делу заједнице.

Публика у галерији гледа слике, у биоскопу филм, на концерту слуша музику. У позоришту може да ради све то или нешто од тога, али позоришна публика је једина публика која је заједница и када је састављена од истих људи који су публика у галерији, на концерту или у биоскопу, који нису заједница јер у галерију, на концерт или у биоскоп долазе да гледају или слушају уметничко дело, а не пре свега да потврде припадност заједници. Зато се позориште увек бави само светским и основним питањима, чак и онда када баналностима свакодневног живота прикрива своју праву сврху.

У том светлу треба посматрати следеће чињенице: позоришну публику данас сачињава неколико процената становништва, било где у свету. У античком позоришту позоришна публика било је целокупно становништво, сви слободни људи. То је тачан показатељ мере ентропије у заједници која се распала на групе и индивидуе различитих погледа на свет, на модерне диверзификоване заједнице које симболично конструишу и реконструишу свој смисао и своје постојање онолико пута колико се група истомишљеника формира око свог система вредности на једином месту где се то одувек чини: у позоришту. У распаднутом свету нема више једне истине као у античком свету, те зато нема више ни једног и истог позоришта, већ онолико позоришта колико има различитих публика које се окупљају и творе заједнице истих погледа, потреба и интереса. То је основни разлог зашто је тежња за променом ретка у позоришту. Смисао позоришта је да потврди постојећи свет и његов смисао бар у оном облику који публика која чини позориште то очекује и због тога се окупља.

Даринка НИКОЛИЋ, Светислав ЈОВАНОВ
Сцена & Театрон (бр. 1; 130/131, 2005)

Занимају ме само шаховски проблеми

(...)

Томас Бернхард први пут међу Србима, и то захваљујући редитељу Дејану Мијачу. Проза овог великог аустријског писца (преминуо је 1989) позната је нашој читалачкој публици, али не и његово драмско дело које никад досад, са изузетком неких „омладинских инсценација“, није било играно у нашем театру. Разговор с Дејаном Мијачем водимо поводом његовог рада у Атељеу 212 на *Три хероја*, сигурно најпровокативнијој Бернхардовој драми, чија је бечка премијера изазвала велики скандал због присећања на аустријску нацистичку прошлост с којом се та земља, за разлику од Немачке, никад није довољно суочила. Кад се спомене „несуочавање с блиском и контроверзном националном прошлошћу“, одмах постаје јасно да се овај комад не тиче само Аустријанаца, да може добро да функционише и у другим, нама много ближим контекстима. Не треба да појашњавамо алузију? Међутим, поред тематске провокативности, овај комад је и веома изазован и на плану драмске форме, што је био повод да разговор с Мијачем проширимо и на неке чисто позоришне теме. У последње време, наш водећи редитељ превасходно ради комаде који, својом драмском структуром, представљају врло компликоване и изазовне позоришне ребусе, које само врхунски мајстори могу да реше.

Време: (...) Како ѿо да је ѿек сад Бернхард сѿиѿао у срѿски ѿемаѿар, да ѿолико дуѿо чекамо на "Три хероја", с обзиром на акѿиуелносѿи овоѿ комада који ѿемаѿизује конѿроверзну националну исѿиорију?

Дејан Мијач: Ова прозивка може да важи и за мене лично. Човек треба да сазре за тај текст, а и треба мало да се слегне прашина па да добро и паметно, с дистанце будућих векова, све погледамо као што је то погледао Бернхард. Значи, ја лично нисам био спреман за Бернхарда. А када сам наслутио да бих могао да га радим, мало сам се устезао јер је он захтеван у односу на глумце. Он тражи апсолутни глумачки пуританизам, тражи минимум максимума, односно минимум средстава а максимум израза. То је јако тешко постићи, јер од редитеља се захтева нарочита психолошка припрема да би се уопште одважио и с глумцима ушао у посао. То су моја оправдања. А што се Србије тиче, Србија много шта маши и не прати, па зашто би Бернхард био изузетак.

Бернхард је само један у низу великих аустријских драмских писаца XIX и XX века. Елфрида Јелинек је, наравно, најсвежији пример, али ту су и Петер Ханке, Шваб, Шницлер, Хофманстал, Еген фон Хорвајт, Карл Краус... Заиста веома моћна литература за једну релативно малу земљу.

– (...) Читајући шта су ти људи све написали, чини ми се да Беч у себи крије некакву дивергенцију, јединство супротности, које други центри немају. Други центри су мегалополиси који у себи обједињују цео земаљски шар, али је тај њихов замах једносмеран, док је Беч град у коме ствари могу да сазру, и у коме може да се осети јака блискост међусобно супротстављених теза једне богате културе.

(...) Да ли сте били у искушењу да овај текс директније повежете с нашим контекстом?

– (...) Ако мислите да ли сам правио друштвено-критичку представу – не, нисам. Једноставно мислим да наше друштво не треба критиковати, него треба хитно извршити интервенције којима би се тај дављеник спасао. Не можеш ти дављеника критиковати што је био трапава па пао у воду, него мораш покушати да га извучеш и кажеш – *џо, џо се десило збо џоја и џоја*. А ако неко не осећа да је у дављеничкој пози, треба му то показати. То је савремени друштвени ангажман позоришта у нашим условима. Не да критикујеш, јер ово што ми живимо није ни за критику, у најмању руку је за гађење. То не припада више разумној анализи, већ је нешто што човек може или не може органски да поднесе. То је то.

Да ли Бернхард показује да нам је вода изнад главе?

– Да, он је то детектовао чак и у Аустрији. Али, прво да одредимо: ово је Србија, а оно Аустрија, а то је разлика између раја и шестог или седмог круга пакла. Ако Бернхард тај рај оглашава паклом, где смо онда ми? Та дискрепанција између Србије и Аустрије, као између плуса и минуса, добро је дошла, јер људи прво морају да се сете: Види, ово се догађа чак и Аустријанцима! Значи, ово стање није нешто специфично наше, већ пошаст која хара светом, а код нас је само нарочито изражена. (...)

– (...) То *нешто* Бернхард веома децидирано назива фашизам или националсоцијализам. Пошто фашизма у његовом историјском облику не може бити, та је појава мутирала. У основи је то један начин мишљења који долази из тренутка очајања, мишљење које даје за право људима да удруже своје снаге на плану мржње према некоме или нечему, и да је артикулишу у циљу уништења другог, а да при том, као, остварују велику и божанствену мисију. Иако историјски фашизам не постоји, постоји једна обелодањена формула која је казала – *ово је могуће*, па се онда може неком учинити да је штета што није успело.

(...) Како ви интимно доживљавате Бернхардову мизантропију, да ли ви ту уопште видите мизантропију?

– И да и не. Има један леп стих код Пушкина у *Евџенију Оњегину*, а ја ћу сад само да га парафразирам: *Да ли може да џосиоји иоле мислећи и осећајан човек, а да воли људе*. А зашто је то тако, то је парадоксално: то је због тога што човек осећа да људи заслужују да буду вољени, само кад не би били такви какви јесу. Човек види колико је далеко од онога што би био идеал, али истовремено постоји чежња да се, можда, једног дана идеал и достигне.

Сјомњемо Пушкина, а заправо има нечеј чеховљевској у Бернхардовој драматургији. Ова драма асоцира на „Вишњик“: Група људи жели да побегне из средине која их мучи, али не може да најрарви тај џошез.

– Чехов је почео XX век. Он је крунисао претходни век велике руске литературе, с њеним сувишним јунаком, романтичним побуњеником без разлога, и увео јунака који је пун зебње и скепсе, и довео га на границу апсурда. Мислим да је с Бернхардом та сјајна линија, која по мени иде преко Пирандела и Бекета, постала једна заокружена идеја. Што се тиче драматургије, то је за мене централна ознака прошлог века.

Већ причамо о драмској форми овој комада. Рекло би се да вас, у последње време, можда и више од џема које одређени комади џокрећу, инспирише њихова специфична драмска форма. Овај комад је у џом џоледу крајње необичан, с великим џоворним слајовима, монолошким геоницама.

– (...) Више ме је привукла чињеница да Бернхард ослобађа сценски догађај било каквог видљивог подстицаја из стварности. Нема га. Ако поставите једно просто питање у овом комаду – зашто се професор убио? – ту је блентаво чак и тражити одговор. Он се једноставно убио. Његова ћерка два пута каже *Немогуће! Немогуће!* – јер, он је дошао до немогућег и потврдио немогуће. То изгледа мало апстрактно, али је као дефиниција комада врло тачно. Како је то постигнуто? Управо огољавањем. Први чин, пакују се ствари, оно мало ствари које нису биле везане за нешто што је некада био дом, нека успомена, сад је већ спаковано и нема их. Служавка пакује последња два-три сандука и остаје – ништа. И, одједанпут, на том простору без ичега, без икакве ознаке, појављују се људи који исповедају неку другу садржину. Зашто се убио професор, то нас не интересује – интересује нас како се тај догађај манифестује у ономе што је испољавање унутарњег садржаја. Наравно, он не би био тако величанствен писац да се задржао на било ком нивоу који познаје психологија. Не! Он је свођењем одједанпут широко отворио врата највећег региона апстракције, универзума. Отворио је она питања о којима су песници сањали и филозофи трабуњали. Тада видиш да човек, ма колико ниско пао, није изгубљен за нешто што је задатак вечности. Он постоји, он је негде. Е, то *негде*, то је нада о којој овај писац пише.

Колико су наши глумци сиремни за овакве ликове – скоро сви су интелектуалци – и ову необичну драмску форму? (...) Познатија је ваша критичност према менталној и физичкој кондицији српских глумаца, како њу кондицију посматрајте у контексту ове драме?

– Бернхард је писац који би намучио и глумце у неком бољем тренингу. Он тражи нешто што је непрепознатљиво у глумачком проседеу, а то је много тешко. Али, кад глумац провали у чему је тај гвинт, он осети неку врсту блаженства. Они који нису у професији, можда не могу тај напор да препознају. Рецимо да је глумац човек који има потребу нешто да саопшти неком другом и за то употребљава игру, речи, индукује нека стања или се претвара да их има. Шта он заправо хоће да постигне? Да забави публику, па кад публика изађе из позоришта на питање – *где си био*, они кажу *нигде*, *шта си видео*, они кажу *ништа*. Или хоће да изазове неку врсту саучесништва било у размишљању, било у проживљавању; да човека, који дође пун својих проблема, пребаци на један други план о коме он није имао потребе да размишља, план на којем он долази до неке врсте сазнања и спознаје о себи и свом месту, и могућности да себи постави неко добро и спасоносно питање. Како доћи до тога: прво, глумац мора да раскрсти с тим да је забављач, да то што ради уради атрактивно и занимљиво. Али мора да буде и мисионар, не може да пред публиком тресе празне гаће. Обавезан је да то што је њега узбудило објави, и тај унутарњи потенцијал претвори у видљиво. То тражи огроман напор, озбиљност, одговорност; наши људи или неће или не могу да одговоре тим захтевима.

(...)

Ушисак је да вас у последње време занимају само драмске форме за које би се жаргонски мојло рећи да су „коске“. Чини се да је њај изазов био и примарни разлог ваше бављења делима Биљане Србљановић.

– Нормално да је то био изазов. Ја то поредим са шахом, па кажем да сам давно престао да играм турнире, и да се сад бавим шаховским проблемима. И уживам у томе да сагледавам проблем и пронађем за њега најефектнија решења. У животу сам стигао до тачке када ме авантура прављења представе више не занима.

Шта је шаховски проблем у когадима Биљане Србљановић?

– Биљана је релативно свеж писац, али већ је назначила два или три правца у којима ће се кретати. Мене занима један: када ухвати трасу неког од отрцаних жанрова и онда на њој прави изневеравања, нешто сасвим друго. То ми јако личи на нашу менталитетску ситуацију, јер ми идемо, рецимо, на траси демократије, а радимо нешто сасвим друго. *Ми смо народ који даје мићавац лево, а скреће десно*. Чинило ми се да Биљана управо то ради у драми (...) Иако наизглед тривијално, увек се нешто судбоносно изговара, након чега то више није она претходна ситуација. Драмска синусоида у њеним когадима стално иде горе-доле, не мирује, тера вас у активност.

Ви сѐ један од наших реџких реџиџеља који редовно праџи Биџеф. По вашем доживљају, куда иде свеџски шеаџар, да ли преџознајеџе неџиџо џиџо је ауџенџично, друџачије? Шџа је вама инџимно било најзначајније џоследњих џодина на Биџефу?

– Гебелс је једна изванредна појава. Није случајно да и Кристоф Марталер и Хајнер Гебелс долазе из света музике. То су људи који су на једноставан и ефектан начин урадили оно што је пушта жеља многих, а то је да позориште ставе у раван музике, и да ослободе све могућности апстрактног мишљења. То је свет који се може спознати и спиритуалним чулима, чиме се добија не само на нечему бајковитом, сненом, ониричном него се досежу и саме границе спознаје, а код човека се буде најлепши титражи, оно што називамо интуиција. То су деликатне ствари и, пошто су обојица врсни музичари, они то раде са тактилношћу сладокусаца који знају какви надражаји и колики импулси треба да буду. Нисам имао прилику да видим нешто од Ле Пажа, али се још увек надам. То су у овом тренутку врхунци позоришта.

С једном великом и изазовном драмском формом никад се нисџе суочили у својој каријери – џрчком џраџедијом.

– Око тога обилазим као мачка око вреле каше. Вероватно га нећу ни дочекати, али није да ме то не зове на неки начин. Човек ту мора да се бави археологијом. Знате шта је проблем археологије? Проблем археологије је увек проблем савременог мишљења. Јер археологија, заправо, није егзактна наука, она је наука маште, јер у ономе што ископате ви из савремене визуре откривате тајну о себи. Кад погледамо историју, види се да је реч о веома кратком периоду, о једно тридесетак година, у којем су грчке трагедије настајале. Све што ми знамо о блиставој Атини било је у том тренутку и нестало је, нестало све до огољеног Акрополиса. У то време трагедија је потресла људе не због рекапитулације нечега што је било, него зато што је говорила о златном и великом добу које је, заправо, било велика тектонска катастрофа, и које је обећавало нешто катаклизмично. Човек мора да пронађе такав један постамент да би у данашњем времену био на ономе што је грчка трагедија некада била и значила. Јер тек онда припада тој категорији.

Хајге да џричамо о џредсџави која се није десила, као да се десила. Зна се да сџе неколико џуџа џланирали да раџиџе Софокловој „Филокџеџа“.

– Тај комад ме је нарочито занимао током оних несрећних година када су код нас милели они осакаћени ратници, људи који су остали не само без ичега него су и били презрени, означени као губавци, а рат је и даље тутњао, што је и неки бекграунд Филоктетове ситуације. Дело ме је нарочито инспирисало и на нивоу оне баналне синтагме о патриотама и издајницима. Код те класике је стално присутна огромна одговорност, стално вам време одузима стартну позицију, подмеће вам ногу. Ето, то је то, просто ми се није дало и поред силног хтења. (...)

Иван МЕДЕНИЦА, Соња ЂИРИЋ
Време, бр. 782–783/2005.

Глумци, сарадници, сајушници...

■ **Мира Бањац**

Волео је он мене, али...

... Сећам се да је била нека проба у старом СНП, једно пре подне, и долази један младић у војничком оделу... Ко је, шта је... кажу: Нови редитељ, долази из Тузле, тамо је радио... Онако мршав, у војничкој униформи... Мислим да је већ тада нешто иза себе имао у Тузли... После тога, једно месец, два нема га, а ми смо били веома радознали, долази нови редитељ, Дејан Мијач... И дође он, већ се скинуо из војске, и... био је врло стидљив. Можда не толико стидљив, колико је био интровертан, доста тешко смо у почетку с њим комуницирали. Миша Хаџић га је обожавао. Он га је прочитао од почетка, да је он То... У то смо време имали срећу што имамо три,

четири стална редитеља. Они су радили класичан репертоар, као што је радио Ракитин, као Бора Ханауска или Бата Коњовић, једно време, а онда долази Мијач, који доноси потпуно ново промишљање театра. И потпуно нову естетику. Почели смо око њега да се окупљамо, осетили смо да се ту неке ствари битно мењају и да се отварају нека другачија театарска промишљања... Он је, врло брзо, постао – култни редитељ. Заиста, веома брзо, већ са неке две режије, али и с оним што је претходно, у Тузли, иза себе оставио. У послу је био, онако, један намрштен редитељ, али у души врло префињен и рањив човек. Ми смо то осетили. Тражио је изузетну сценску дисциплину. Апсолутну дисциплину и до краја је увек инсистирао на... не волим да кажем на својој концепцији, али... на својим пројектима, и то је давало веома велике резултате. Наравно, тада је то био један мали бум. Дотад је то било једно класично репертоарско позориште. Одједаред то постаје некако ишчашено, у неком невероватном смеру којем још нисмо доакали. Играмо као до тада... али он је толико сјајан вођа, у тој својој строгаћи... али, није то строгаћа редитеља који вичу на глумце... него, просто је инсистирао на тим финим, рафинираним односима, на одабиру глумачких средстава... Разбијао је нека овештала глумачка средства. И то је оно што памтим као Мијачев поклон СНП-у. То је то. Нисам баш много играла код Мијача. Његова глумица је била Добрила Шокица, у том карактерном „жанру“. Волео је он мене, не могу да кажем, али Добрила је била његова ударна игла у тим карактерним улогама. И то се показало сјајно. Његова следећа *Покондирена џишка*... Пре тога имали смо Ханаускину *Покондирену џишку*, са Љубицом Раваси, Цоком Периф-Нешић, Ђоком Јелисићем, а играли смо и Гула Милосављевић и ја. Била је то велика представа, награђивана, и ја сам ту добила неке награде... Е, то је један рукопис, јер је Ханауска био ђак Власте Буријана. То је била једна чешка школа, добра чешка школа, и била је то апсолутно култна представа. С том представом много смо путовали у иностранство, били смо у Москви, у Мађарској, не знам где све нисмо... А онда је дошао Мијач са својом *Покондиреном џишвом*, и ту се највише видело која су то другачија промишљања, другачија естетика, која се, при томе, догађа у целом позоришту, где су бриљирале Добрила Шокица, Заида Кримшамхалов... уопште – сви. Била је то феноменална подела, представа пред којом смо ми занемели! На почетку смо сви били скептични, запитани куда све то води, уз та велика померања. То су били тектонски покрети... али та представа је за нас била као поклон с неба. За све нас, глумце. Јер, пратили смо пробе, седели на пробама иако нисмо играли, просто нам је тај Дејанов рад био значајан.

Дакле, већ у џоку љроба осећало се да ће џо биџи нешџо значајно...

– Да ће то бити нешто изузетно! Како да не! И да ће то остати црвеним словима уписано у историју Српског народног позоришта. И, то је то! То је – Дејан Мијач. Он је касније радио доста ствари, ја сам код њега играла у *Пој Ђири* и *Џој Сџири*, с огромним задовољством. То је исто било велико померање. Вееелико померање, једна значајна подела, најјача подела у то време, са Љубицом Раваси, Хајтлом, Пером Вртипрашким, Шацом [Стеван Шалајић]... Сећам се, ноћна сцена у кревету, Љубица и Пера Вртипрашки. Те дуње... те дуње... Љубица испод те дуње... то су биле такве слике, одједанпут је то тако пуно, аутентично, а ипак изван...

(О „Голубњачи“, љосле скидања с рејерџоара СНП...)

– ...и, пребачена је у Београд. Пошто сам тада била у Савезу комуниста и председник Удружења глумаца, знала сам да ће морати да се прави неки демарш преко мене. И, тако, Бошко Крунић мени закаже састанак, у згради иза леђа Скупштине, где је сада наше министарство, у некој кафаници. И ја поведем Слободана Божовића (новинар и позоришни критичар, дугогодишњи животни сапутник Мире Бањац, прим. Д. Н.)... И, он крене на мене... „Да си била паметна, могла си да будеш управник тог позоришта...“ Ја кажем: „Зашто бих била управник тог позоришта, ја сам глумица. А ти си човек мандата. И ти мислиш само у мандату. А ја мислим и о онима који долазе и о овима који су испред мене, и који су у мом послу. Ти само мислиш у оквиру твог мандата. А разлика између тебе и мене је суштинска. Ти и ја се у историји нећемо срести, али ја ћу тамо бити. То сам му рекла и то никад није могао да ми опрости.“

„...Ја сам заиста имала срећу да се сретнем с Мијачем у његовим младим и полетним данима и радили смо, између осталог, Стеријиног *Џангрљивој мужа*. Када сам добила

улогу Маге, то је за мене била једна вињетица с којом нисам знала ни куд ћу ни шта ћу. И онда је он почео да открива слој по слој – а Дејан Мијач је те врсте редитељ: за њим нити каскате нити трчите напред. Некако вас он усмерава да будете ту негде уз њега. Велики је естетa и глумци су с њим увек разиграни. Никад није дао више него што је ваша могућност. И обично је био велики „контролор“, што је за мене много значило. Он је мене усредсређивао на моја средства која су мала средства. Ја нисам била „масна“ глумица, него сам имала мала средства, али је он, као редитељ од класе, приметио управо та мала средства и врло је поштовао тај мој мали свет по којем је копао и увек га доводио до једног финог филигранa, до једне fine музике, која се јако гласно чује, а мала је. Е, то је Мијачева врлина. Значи, Мијач никада није тражио да даш више него што му треба. Ви њега нисте могли да „частите“ собом, он ту „част“ није прихватао, он је само хтео да се уради толико колико је у целом његовом проседеу и у вашој природи која мора да се с њим усагласи.

Ксенија РАДУЛОВИЋ, *Драмска дела Јована Стерије Појовића у режији Дејана Мијача*, докторска дисертација /ментор Петар Марјановић/, ФДУ, Београд, 2001, одломци.

■ Јасна Ђуричић Моја велика леђа

Рад с глумцима. Разлике, специфичности?

– Чини ми се да је Дејанова специфичност, пре свега, у томе што инсистира на говорној радњи, као и некаква упорност, тврдоглавост да оно што је замислио и истера. То је права реткост у данашње време. Он је увек знао куд иде и зашто нешто тражи, због чега захтева да нешто мора баш тако да буде, а истовремено, у таквом поступку глумац добије много више простора, слободе... што је некаква контрадикторност, па се, на први поглед, учини да Дејан припада некој старој школи,

да редитељ диктира и да све мора да буде како он каже... али, ја у раду с њим никада нисам имала тај осећај, већ сам истовремено проналазила и просторе слободе... Чак и кад смо радили ту последњу представу, *Вишњик*, он је инсистирао на неким стварима – до краја! И то је фасцинантно! Ја потпуно делим такав поглед на рад, да, ако нам та ствар којом се у том тренутку бавимо, није питање живота и смрти, то неће бити добро! То сад врло сурово звучи и рад са Дејаном је врло често био суров, у том смислу, многим људима, али ја мислим да је то једини пут. Јер, то да се ми хвалимо и прећуткујемо једни другима оно што мислимо, то не води никуд! Односно, то води осредњости које смо препуни баш у овом тренутку, театарском, па и животном.

Први сусрећ? Трема?

– Ех, кад бих ја могла да се сетим... Можда 1993... То је било *Сумњиво лице*. Дакле, то је моја прва улога код Дејана. Марицу сам играла... А трему... како да не! Апсолутно! Тотално! Дејан Мијач је редитељ и професор о коме смо ми учили у школи, чије смо представе гледали. Он је редитељ који заузима високо место не у српском театру, већ у театру читаве бивше Југославије... Дакле, имала сам велику трему. Знаш и сама, Дејан је један од преосталих људи из неког другог времена... То су ходајуће енциклопедије, зналци професије, зналци живота... Није лако стати пред њих.

...свашћа каже глумцима...

– Апсолутно! Заиста свашта каже глумцу, али ти мораш да схватиш да је то само тај тренутак и да је све то у корист представе, у корист заједничког добра, да то није ништа лично. И свако ко је помислио да је то нешто лично, тај није успео да се избори у свету позоришта. Али, Дејан је невероватно прецизан у томе, невероватно истинит... То је то код великих редитеља: што су тачни, што, кад изговоре неке ствари, они су у том тренутку тачни и ти можеш само да опростиш, ништа друго. Оно што је специфично код Дејана Мијача јесте да је он маестралан глумац. То су ти вероватно већ говорили. Он је један од најбољих глумаца које ја познајем. Можда. То је чудесно како он, режирајући, заправо све игра...

О форшилу...

– Да, он форшпиљује. Можда он мисли да не ради то, али заправо показује ти пут, некакав најкраћи пут до тога што би он желео. Некакав кључ... Не верујем да има претензију да ти то поновиш. Управо сам хтела да кажем да, због тога што је веома вешт глумац, сваку улогу игра на исти начин, потпуно идентично, али – то ради. И, сад, постоји замка у свему томе, зато што глумац најчешће помисли да то треба да понови, да „изимитира“ Дејана Мијача. То је, наравно, велика грешка и онда глумци упадну у ту замку, покушавајући њега да имитирају, што он апсолутно није желео. Он ти само... не знам како бих то рекла... показује пут те стреле која је одапета и место на које би требало да падне. Ето. Он ти показује – циљ.

Очинска фигура...

– Лични однос с Дејаном, то је... Још од првог сусрета, у *Сумњивом лицу*, подсетио ме је на мог покојног оца и то је одредило мој лични однос према њему и, како да кажем, да... као тата... очинска фигура. И, све што ми је упутио, и кад нисмо радили заједно, док ме је гледао, увек сам осећала велику подршку. И кад није био задовољан... Дејан је, како да кажем, Дејан је и филозоф... И кад би ми некад рекао нешто, нисам баш увек успевала да схватим одмах, али би ми дуго остајале његове речи, размишљала сам о ономе што је рекао и касније долазила до тога шта је хтео да ми каже. То су била моја велика леђа... велика! Имати то, веома је важно за културу једног народа, не само за мене. И зато је страшно што такви људи одлазе, све их је мање... То су некакви очеви професије, зналци... И ти знаш да ће ти рећи праву ствар и да ће у неким тренуцима да ти помогне тиме што ће ти рећи или што ће оћутати, свеједно. И зато стално мислим, како они одлазе, шта ћу сад, кога ћу сад да питам, тако да... Мени је Дејан једна топлина велика, срећа у каријери да ме то, у самом старту, дочека... Одмах сам искусила његово позориште... То су веома важне ствари за младог глумца. Баш сам имала среће. Често сам говорила на Академији... Дејан, Егон – у првој деценији – то су моје мастер студије. Јер, важно је да, кад изађеш из школе, да се то школовање настави. Дејан је сигурно... ето, тај *Вишњик*, он није одустајао... Данас сви одустају, због разних ствари, али он, ни у тој последњој

представи није одустајао. Он се даје, до краја! Хиљаду пута сам помислила да ће доживети инфаркт, да ће га нешто опалити... Али, ваљда нас одређује та љубав према послу, начин на који радимо... То су те разлике међу људима...

Последње ђредсџаве: „Зојкин сџан“ у СНП, „Вишњик“ у ЈДП

– Ма... ја му у том тренутку нисам веровала. Нисам веровала. Просто смо радили представу. Нисам о томе размишљала. Опет је била важна само представа, нисам се бавила тиме... Али, да, заправо... лажем! Знала сам да је последња. Ја сам му веровала. Веровала сам да, кад је рекао да ће отићи, заиста ће да оде. Било ми је јасно. Потпуно. Мада су сви причали... јавност... као: Ма, какви, то он само прича, зашто му то уопште треба... Али, мени је некако било јасно. А сам рад на *Вишњику* мени је био велико задовољство, вероватно зато што сам имала велику сигурност и лакоћу у раду, зато што сам пре тога већ два пута прошла кроз *Вишњик*. Први пут сам прошла с Поповским [Александар], у Народном позоришту, а други пут сам са својом класом – то ми је била дипломска представа – и мислим да не постоји реч коју не знам у том комаду. Велика је ствар кад дођеш с таквим предзнањем, то је као кад слушаш о енглеским глумцима који знају напамет милион Шекспирових стихова, и то им је саставни део живота и то је потпуно друга полазна тачка него кад се ти... И, тако сам била доста испред остатка екипе, а с друге стране ми је било ужасно интригантно шта ће Дејан да направи ново. И направио је ново и разјаснио ми тај комад на неким местима која су ми остала мутна. Наравно, то је Чехов и то је *Вишњик* и можеш то да радиш до краја живота, али, некако, он баш у том тренутку... то је врло лична представа... И то све лично тако се повезало с оним о чему се заправо прича у *Вишњику*. И то је било изузетно драгоцено, тако да ми је тај комад постао јасан, заправо, тек с Дејаном Мијачем. Имали смо нешто... стално смо се свађали око неке кафе. Инсистирао је да стално пијем ту кафу и онда смо се мало свађали... Али, више преко асистента.

Дејан Мијач: Хиџео сам да ђоследњу ђредсџаву урадим са ђо двоје дивних ђлумаца...

– Ми смо, обоје, и Борис (Исаковић) и ја, били страшно почаствовани, некако изнутра, страшно. И мислим да смо лепо урадили, сви заједно... Штета што се више не игра, много је гостију, не могу да нас плаћају. А пуна је била свака представа...

„Кречење“...

– Хтела бих још нешто да испричам. То причам у последње време, највише младим људима... Баш кад смо радили *Сумњиво лице*, Уна [кћерка] ми је имала годину дана, били смо подстанари и решили смо да окречимо тај станчић. Једнога дана, на проби, замолим Дејана... рекла сам му да бисмо да окречимо стан и... да ли бих могла да не дођем на пробу. Он ме је погледао и рекао: [Јаца имитира Дејана. Сјајно! Прим. Д. Н.] Па, шта је с тобом!? Јес' ти луда!? Па, ти овде кречиш! Је л' теби јасно то, Јацо? Ти једино овде кречиш и нигде више! Ја сутрадан нисам крчила и дошла сам на пробу... И тако ти неко нешто... није неко – то је Дејан рекао... – каже ти нешто што ти се уреже до краја живота. Ти овде кречиш! И ја сам то тада схватила... Дакле, нека кречи ко треба да кречи, ти кречиш овде... Ваљда сам то тада умела да чујем. Неко би се наљутио, посвађао, рекао му како је суров, како нема разумевања... па се сутрадан не би појавио на проби... Али, мени је било потпуно јасно. Не могу рећи да ми је било баш право, али послушала сам га. Дакле, ти овде кречиш... Мислим да је требало да то испричам.

Мој дивни део у позоришту се зове – Мијач

У два наврата били сте у Српском народном позоришту, али тек у другом, крајем шездесетих, истовремено с Дејаном Мијачем...

– Јесте, у два наврата... Мој лепо новосадски период био је онај рани. Тад сам дошла као ћак Мате Милошевића, из београдског Народног позоришта. Мата је свом професору Ракитину рекао да долази његова ученица... и то је био веома леп период. Ту су били и велики глумци, и озбиљан рад, и није ту био само Ракитин, ту је био и др Јован Коњовић, који је занемарен и врло се мало помиње... Међутим, он је много урадио. И као редитељ и... Имао је велике захтеве за своје позориште, што је увек врло лепо. Усудио се, рецимо, да направи једну сјајну *Дубровачку шрилоију*... То сме да уради само највећи ансамбл! Па онда Шилерову *Силешку и љубав*, па *Максима Црнојевића*... Хоћу да кажем да сам дошла у време великог прегнућа. А нас није било много и ми глумице играле смо веома много. Мислим да сам у једној сезони имала осам или десет премијера... То је било веома добро. Радиле сте све, нешто боље, нешто лошије, до једне смешне епизоде, чак, у оперети. И то... ја немам слуха, али било је врло лепо. Тако да је тај мој период... Онда је дошао Бата Путник... Са Шуваковићем нисам радила, али радила сам са Веснићем, са Јованом Коњовићем и са Ракитином, све што је он до краја радио. Био ми је врло, врло користан. На несрећу, била сам сувише млада, а он стар, да бих имала још већу корист од њега. А други део није био срећан. Други део је 1967/68, само две сезоне, јер је мој муж био премештен. Ја сам дошла из једне добре, стабилне позиције у Београдском драмском. Оно је тада било фузионисано и звало се Савремено позориште. Тад сам већ имала добру позицију. Снимила сам филм, играла *Корене*, добила награду и све је то говорило да имам своје место. Е, кад сам 67. дошла у Нови Сад, моје другарице су већ имале дивна сопствена места. Знате ли ви ко је тад била Мира

[Бањац], ко Шокица... Анђа [Веснић], Заида... То је био велики, добар ансамбл. Е, кад ви одшкринете врата да уђете, нисте... баш добродошли. Ја јесам добродошла међу своје другарице; ми смо друговале целог живота... али, репертоарски, свако од редитеља је знао кога би узео и не би узео некога о коме не зна довољно. У том делу нисам играла ништа нарочито. Имала сам једну улогу код Боре Хананске који је, дабоме, био диван редитељ... Дакле, за мене то није био диван период. Мијач је тада радио неког Ирца, мислим *Плуј и звезде*, не сећам се... И, дабоме да сам се тихо надала, али – нисам се удала!. С Мијачем сам се срела – а већ смо поштовали једно друго... – у Атељеу. Баш сам погледала, мало је радио у Атељеу. Пре него што смо се срели, била је *Цена* Милера, а онда је дошао да ради Шелига, *Ану*. И у бифеу, ја кажем: „Јао, Мијаче, тако бих хтела нешто да радим са вама...“ а он ће: „Рената, верујте, нема ништа... све су младе...“ Већ су ту биле Дара Џокић, Љиља Драгутиновић, она је играла насловну улогу... Али, каже да има једну малу улогу васпитачице. „Хајде да вам је дам, можете доћи на генералну.“ С великом радошћу сам прихватила, јер никад нисам имала осећај ниже вредности ако играм малу ролу. Напротив. Јер, ако успете да направите малу ролу, она се тако добро види! А ако не, нисте поменути и – идете даље. Мијач је то мени дао и тим поводом хоћу да кажем само то – где је он велик. То је логор, то су деца у логору одузета од родитеља и под паском, под строгошћу, под тортуром, дабоме... И то је совјетски концентрациони логор... И ја сам то схватила конвенционално... Васпитачица се дере на децу и само што не бије... И Мијач ми каже: „Рената, да ли бисте могли да се бојите деце, да би деца могла њу да цинкаре? Како то изгледа када се бојите да неко кроз децу вас контролише, а ви знате одлично шта значи кад вас неко контролише? Хајде то да играте. То је сигурно занимљивије.“ Нећу да се хвалим, али на премијери добила сам аплауз на отвореној сцени! Е, то је велики редитељ. Није ми ни пало на памет да бих тако могла да одиграм улогу. Е, онда смо се на најлепши начин срели у *Скакавцима*. То је прави сусрет био. Прво, немам објашњења како је, хвала им, али не знам како су управа и он решили да то будем ја. Била сам врло изненађена, јер нисам никад играла у Југословенском драмском позоришту. И, како су почеле пробе... а то је тако добар текст, то је текст који нема ниједну сувишну реч, он је непрекидно есенција... Много је више онога што вам се догађа, док ви, из целе те муке, кажете једну реченицу. И, опет сам почела – немам бољу реч – конвенционално. Да ли је то помањкање оне... чудне маште кад треба да урадите нешто невероватно, тако да поверујете да може. Е, то – нисам умела. Иде коректно, ја се објашњавам са кћерком, јер је груба према мени... Пробе су ишле тако, у тој свађи, кад ја кажем: Да ли ти ја сметам? А она: „Не, али имам свој живот.“ И Мијач ће: „А што се ви, Рената, ту свађате? Зар нисте пресрећни ако то ваше дете ипак има неки свој живот? Па, она је вама најлепшу ствар рекла! Она вам је, том мааалом реченицом, рекла нешто што за мајку значи: Добро је, моме детету је добро!“ И, он ту направи рез и имате развијену сцену. Да смо се свађале до краја, било би банално. То су детаљи које глумац одмах прихвати, дабоме. И, још један детаљчић, везан за *Скакавце*. Ја сам на самом просценијуму. Кћерка је отишла да се облачи (иза сцене) и ја стојим и – мени ту Мијач избрише реченицу. Треба да стојим док се она не обуче... И каже он: „Немате шта да кажете. Прођите... кроз цео свој живот. Прођите како сте почели, шта сте за њу урадили, прођите шта вам је она сад урадила, само то све прођите. Ту сте ми потребни, ту сте ви, са собом.“ Јер, реченица... рећи нешто некоме ко није на сцени – већ је позориште. Урадим то и, ето, морам опет да се похвалим, и хвалим се... ту добијем велики аплауз. Али, пошто је позориште непредвидиво, само на премијери и – никад више. Шта је било? То је чаролија позоришта.

Ту ћредсџаву сам љедала на Сџеријином љозорју, знам да сџе за џу улоју добили Сџеријину наџраду, али не сећам се да ли сџе за џу сцену добили аџлауз... Можда и јесџе...

– Мислим да нисам, јер да јесам, запамтила бих. Мислим, не што је она била добра, него је била у Мијачевом кључу, у његовом начину мишљења. Мени је било стало да знам да он тако хоће. Он се заиста много труди, имао је веома добре глумце, имао је и Радета [Марковића] и Ницу Симића, и Минићку [Исидора], али никоме није дао да из пастела оде у „масну“ боју. Како неко крене тим путем, он замоли да се стиша... Е, сад се враћам на оно... можда могу и да повежем, то је оно што непосредно знам о њему. А посредно, мени врло значајно... Волим једног писца који се зове Томас Бернхард. Он није лак писац, и није једноставан, али – јако га волим. И, прочитала сам *Три хероја*. Кажем за ту књигу Цветету [Светозар Цветковић, у то време управник

Атељеа 212, прим. Д. Н. Ј, који је имао дивну врлину; био је Европејац. Имао је позоришне везе јер их је неговао, имао је обавештења, хтео је да буде обавештен о тренутку позоришта у свету. Друго, играо је и ван ових простора, код Пандура... он је и доносио информације... И, каже мени Цветковић да преведем. Узем ја то да преводим... То је најтеже што може да се замисли. Преводила сам доста драма, највише Шницлера, Кохоута... и имала сам срећу да имам укуса и да се играло све што сам превела. Све, сем једне. И у Новом Саду је Муци Драшкић радио *Љубакање*, па Шницлерове *Анаџолове љубави*... Волела сам и, кад нисам била баш заузета, онда сам то радила. И узем ја тог Бернхарда... никад ништа теже нисам имала и – разумела сам Мијача кроз *Три хероја*. Мијач није тако... малициозан, није тако агресиван, није саркастичан... То све Томас Бернхард јесте. Он је био огорчен на своје суграђане, а Мијач је само жалостан. Он има... потпуно другу категорију, али, мислим, кад би се он одређивао – требало би и њега питати – мислим... најближе њему је *Три хероја*. У *Три хероја* сам најбоље разумела Мијача. Сигурно да редитељ увек нађе зашто нешто ради, али не знам да ли је он за живота имао такву тему и такав комад – тако његове. То, како људи беже од сопственог мишљења, како се лако утопе у оно: тако је и немојмо много да... како људи хоће да се издвоје, као – догађа се, ето, али не нама... Јер, данас кад бисте играли *Три хероја*, опет бисте знали зашто га треба играти. Увек се ограђујем да је Бернхард суровији него што треба, али то како је он говорио о десници 89, а данас је 2016, можемо исте речи да изговоримо. То како је њему шеф државе био Курт Валдхајм, то да Аустрија има председника државе Курта Валдхајма... И ми имамо опасност. Знате, хоћу да кажем, кад сте ме позвали да разговарамо, то ми се некако учинило најзанимљивије. Како је то био комад у којем је он... мислим да Мијача та фактографија, да ли су фашисти, колико их је било... мислим да је та фактографија занемарљива. Али, однос интелигенције спрема власти, пристајање, млакост интелигенције, та неборбеност, то *нек иге, биће мимо мене*... Ништа у животу не може да буде мимо вас. Ви ТО живите, управо – то!. Ето, то је оно што ми се чинило да треба да вам кажем. И, та представа је била искорак из репертоара те куће, а мислим да би управо то требало да је њен основни репертоар. Али... мислим, кућа мора да има амбицију. Глумац не мора да је има, али кућа... За глумца је боље кад га изаберу него кад гори од жеље да нешто уради... И Мијач је зато добро функционисао са Цветковићем, јер су они били – сарадници. И, то је била представа да одемо корак даље. Мало је света гледало *Три хероја*, али ће доћи следећа представа на којој ће таквих гледалаца бити више...

Хишела бих још нешто да ми кажеши. За Дејана Мијача важи да се – изражава кроз глумца. У њом поједну слажу се и кријичари и колеје и – глумци. И они су у његовим представама, сви – одлични. Чак и просечном глумцу он нађе место, нађе му меру... и по њојме је можда и јединствен међу нашим режисерима...

– Две индикације које ми је дао већ сам напоменула, али оне су ми направиле улогу. До ње нисам дошла. Мијач то ради веома елегантно. Гледала сам на *Скакавцима*... Кад је њему нешто прејако, са колико такта он то доведе до мере целе... он зна целину, просто музички, он зна како свира тај оркестар... Веома је лепо с њим радити.

Млађи глумци – према вама је вероватно био увек најљив, грујачији – кажу да уме и да викне, да им свишћа каже...

– Неее... Било је у *Скакавцима* младих глумаца, Исидора Минић, Александра [Јанковић]... и још... али – не! Одиграли смо 120 пута ту представу, а онда... Прво је умро Раде, па га је заменио Пера Радовановић, па је умро и Пера... дошао Власта који се задржао... онда је умро Ница, па је уместо њега дошао Цвејић, па су се мењале ове девојчице, онда сам ја захвалила и рекла да не бих више да играм, па је ушла Бранка (Петрић) и више то није била иста представа. Изгубила је онај флуид. А да се вратим на ваше питање: Хоће он да викне, нису ни године њему препрека, не! Кад радите, ви сте глумац. И, ту нема увреде, то је стваралачки чин, он је сав у томе и ако му ви покварите нешто што тече, може да викне и на мене и на кога год. Не, то није тачно! Има он нешто друго; шкрт је у похвали. Мислим да је добро што је тако, али волели смо ми и другу врсту редитеља који вичу: дивно, да, то... дивно... То нећете чути од Мијача. Он ће се наљутити ако је нешто дисонантно, а ако је добро, онда ће вам негде, некад рећи... Ја сам на премијери знала како то играм. Само сам видела да ме Мијач није опоменуо на последње три, четири пробе. Е, кад се све завршило, он јесте био задовољан. А ја сам бескрајно захвална што... Јер, ЈДП има велики

ансамбл, добре глумце, не знам, нисам никада ни питала како сам му пала на памет, заиста не знам... па, чак је и свеједно. Ја нисам глумица јаке боје...Знате шта хоћу да кажем... Рецимо, Шокица. Дај јој улогу и знаш како ће да игра. Ница Симић, тачно знаш... А ја, нажалост, нисам имала јако чврст стандард. То знам и сама. Кад је добро – јесте добро. Али, кад није – није. Мени је друга особина доносила улоге; врло сам пристојна. Врло пристојна, врло незахтевна и, говорили су редитељи, врло пријатна у раду.

Али, није вам само што доносило улоге...

– Па, није само то, али... Знате, редитељ има много обавеза. Брине о сваком детаљу. И кад ви дођете до неке мере која је њему довољна, не може више вама да се бави и размишља да ли можете да идете још даље. Довољно сте добри, ту сте. Зато вам кажем. Схватала сам увек да сам део нечега. Мислим да је то било и у *Скакавцима*. Ја јесам имала велику трему и одговорност, јер вас је неко позвао у свој ансамбл. Али, ето, то ми је продужило неки уметнички живот и уметничко корачање за скоро десетак година. И, дабоме, у тим позним годинама сам добила и Стеријину награду.

Добили сте је и раније...

– Да, добила сам за *Генерале* [*На лудом белом камену*, 1972].

То је Муци [Драшкић] радио?

– Муци. Ту су моји дивни...Ђуза, Ђока [Јелисић]...

Ђока је био у СНП кад и ви, у једном од њериода?

– Јесте. Његова прва улога је била са мном. Кад је он дошао, ми смо, Шалаја и ја, радили *Силејку* и *љубав*. Ми смо били партнери. И дошао Ђока Јелисић, видимо да је згодан, кажу дошао из филмске школе, добро... и Бата Коњовић каже, добро, нека он буде алтернација. То је била добра школа, алтернирање, то је некад била нормала СНП. И то је било здраво. И он је алтернирао и... то је било нешто сасвим другачије. Ја сам једина играла Лузу, а они су се мењали... Ђока је донео нешто што је после постало тако драгоцено... Диван глумац, диван. Ми смо се дружили до краја. Као и са Ђузом. Кад је он отишао, више нисам играла. Тад сам замолила да је готово. Још смо заједно играли *Елијахову столицу* и онда сам рекла да је готово. То, без њега, није више то. Као и *Скакавци*. Одиграла сам 120. представу и рекла – готово. Док је било лепо... А онда...

Да ли је што њешко?

– Па, није. Ја сам донела такву одлуку. Прво, мислим да је то висока старост. Осамдесет осам година је... доста! Морате својим физикумом да радите. Не бих хтела да не могу да чучнем, да клекнем, да сиђем низ степенице... Не бих хтела своју приватну немоћ да покажем на сцени. И, то је веома логично. Било је лепо, јаако је било лепо и тај мој дивни, дивни део зове се – Мијач. Од *Скакаваца* 2006, па управо до лане, то је Мијач. Нико ме се не би сетио...

Мислише?

– Не! Не би!

■ Бранислава Лијешевић
Мијач у Граду театру

Сусрет Дејана Мијача и Града театра десио се 1993. Вероватно су звезде биле наклоњене том догађају, јер је из те чињенице позоришна уметност профитирала. Створене су представе које су ушле у историју позоришта као велика и значајна остварења на крају двадесетог века. Договорена је копродукција, која је програм Града театра усмерила у, за њега, најбољем правцу. Његош, *Лажни цар Шћејан Мали*, био је почетак истраживања и постављања драмских дела и традиције поднебља у којем је Његош боравио и писао нека своја дела. Мијач је дочекан с оним уважавањем које је својим дотадашњим радом заслужио. Култни редитељ, чије су представе имале антологијски значај, први пут је повезао Југословенско драмско позориште и Град театар. Са миром иза кога су стајали искуство, огроман таленат и јасан став према позоришном делу које режира, Дејан Мијач је кренуо у истраживање Његошевих дубина и филозофије. Ансамбл представе је обећавао да ће испратити његове захтеве. И десио се тај несвакидашњи, очекивани догађај. Сцена на Цитадели, савршена у свом минимализму, са незнатним сценографским интервенцијама, Мијачу је прави амбијент за прецизно и суштинско читање Његошеве драме. Са генетском склоношћу ка Његошевој филозофији, мудри Дејан оживљава доба лутања и трагања Црногораца за толико потребним идентитетом. Тако је текла, развијала се и завршила представа која је произашла из велике посвећености редитеља Дејана Мијача раду на првој заједничкој представи Града театра и његовог позоришта. Представа *Лажни цар Шћејан Мали* нам је донела награде на Битефу и Стеријином позорју. Почео је нови продукциони циклус великих представа.

То је био апсолутни успех који је резултирао тиме да се већ те вечери мислило о следећој сарадњи са Мијачем. Његов радостан и помало ироничан осмех након салви аплауза који се ширио над Цитаделом говорио је у прилог томе да ћемо наставити да радимо у годинама које су пред нама. После Његоша, Мијач ради Шекспира и у истом продукционом односу као први пут настаје *Троил и Кресига*.

Велики ансамбл сјајних глумаца, као и први пут, осваја сцену. „Редитељ од заната али и имагинације, Мијач *Трош*ла и *Кресиду* инсценира као метафору за општу, цивилизацијску трауму, а свака сличност са животом који живимо разлог је рада на тексту 'сто година несрећа, блуда и кала'“ пише критичар Веселин Радуновић.

Ковачевић. *Рагован Трећи*. Режија: Дејан Мијач. Копродукција са театром Култ. „Дејан Мијач не одустаје од *Рагована Треће* као комедије, премда у најновијој инсценицији 'болне комедије о самоиздаји', како гласи поднаслов Ковачевићевог комада, редитељ ликове од почетка усмерава ка финалу у којем неће бити нимало смеха, непрестано подсећајући на то да ситуација у којој се нашао Радован није нормална и да се на њу не сме пристати“. (Александар Милосављевић, *Време*). Мијач је поново освојио Цитаделу. Никада више публике нисам видела на једној представи на тврђави изнад мора у Будви. Тамо где је могла да стане једна ципела, био је неко ко није пристајао на чињеницу да више нема места да се те вечери, на премијери, одгледа *Рагован Трећи* у режији Дејана Мијача. Мијач је заокружио трилогију својих режија на Цитадели култном Ковачевићевом драмом.

У залеђу Милочерске плаже режира *Леонса* и *Лену* Георга Бихнера. Велики писац, познато дело и велики Мијач. „Све се дешава у девичанском пределу Краљичине плаже у Милочеру, над морем у вилинском осветљењу, под небом које пресецају плавичасти зраци ласера, у заустављеном часу времена који се равна искључиво по сату театра. То је оно што жели Мијач: да енергијом самог позоришта испуни збивања, да њоме изазове најчистије емоције и, преко њих, уведе гледаоца у средиште зачудне, поетичне колико и ироничне игре, да отвори Бихнеров цвет“, пише Феликс Пашић у критици у *Дневном Шелеграфу*.

Најбоља препорука за све ове представе је потпис редитеља. Дејаново име привлачи огроман број публике. На премијери *Леонса* и *Лене*, у време кад се седело и на степеницама и пролазима и кад већ треба да почне представа, наишла је још једна група људи. Трчали су да стигну на представу. Борис Мишковић, видећи те људе очајно је завапио: „Да се није ко мало раскомиотио, стисните се мало.“ Новопридошли су смештени испод главне трибине и из неке чудне перспективе гледали представу. Пристати на све само да се одгледа рад чаробњака позоришне режије. Дејан је сваки пут испунио очекивања нас продуцентата и публике, која је чекала да је он поведе у авантуру по бесконачним путевима његове имагинације.

Вишњик је рађен после мог одласка са Фестивала, али нисам могла да не дођем на тај догађај. Успостављена сарадња са ЈДП-ом је поново профункционисала. То је већ постао модел успешне и врхунске сарадње. Игра се на сцени на Светом Стефану. Изнад су древни Паштровски маслињаци који ће, као и у Чеховљевој драми, постати плен оних који ће посећи стабла и изградити викендице. Мијач је поново болно актуелан. Један локални високи политичар замера Дејану што је „дописао“ тај део атакујући на актуелну власт. У већ метастазираним условима потискивања уметности зарад профита новодошлих скоројевића и насилника, које није видљиво само у Будви, славни Дејан Мијач одлучује да му ово буде последња режија у животу. Мислили смо да ће се предомислити. Дејан је остао доследан као увек до тада.

Моја сарадња са њим је била не само коректна већ и завереничка. Што је више био субверзиван, ја сам била спремнија да га пратим у свим захтевима које је тражила продукција његових представа. Уживала сам кад се посредно или непосредно обруши на новокомпоноване појаве или конкретне препознатљиве ситуације тадашњег друштва, које је до данашњих дана ескалирало у манир нормалног политичког и друштвеног деловања. Шта је за Мијача била та тако конкретна, магијска одбрана свих нас који смо живели у злу урођеном у времену? Тако се у једном тексту упитала Даринка Николић „Постоји ли, сем смрти, избављење, могућност бекства од овог бола? Мијачев одговор гласи: да, то је позориште! Оаза, паралелни свет, чаролија која испуњава лепотом и племенитошћу, лек.“

– Једнога дана, 1968, из једног малог места поред Крушевца, пристигла сам у Нови Сад, на препоруку чувеног чика-Боре Михајловића да се ипак одредим за глуму, а не за сликарство, које је било моја прва љубав. Наравно, уз помоћ Раде Савићевић, која ме је и спремала за пријемни заједно са чика-Бором... У Новом Саду је живела моја тетка, једина шанса да ћу имати где да преноћим. И, положим пријемни испит...У комисији: чувени управник Миша Хаџић, Шуваковић који је примао класу, Душан Стулар, који нам је после предавао музику, Макс Јанковић, сценски покрет... Ту је негде био и Дејан Мијач... Кад сам стигла у Нови Сад, апсолутно никог нисам познавала. Ниједна величина у СНП није мени значила, тек касније... Положим пријемни и смислим да одем у Ниш, на само 70 км од Крушевца. После месец дана дођем у СНП, које је слало телеграме, у стилу: где си, шта си... школа већ увелико почела... и ја, с једном малим кофером уђем у СНП, наиђем на нашег чувеног чика-Андрију, који је радио на портирници. Каже: „Чекају те на проби!“ Каквој проби!? Ту је велика сцена, каже, а ја не знам распоред у СНП, не знам где је сцена. „На сцену мораш да идеш“, каже, „чекају те.“ Наравно, све с коферчетом, уђем где ме је чика-Андрија упутио, нека проба је у току, неки човек који ужасно виче седи у сали, велика екипа глумачка... И, како сам ушла, стала сам украј... „Где си ти?“, каже он мени! Ја не знам ко је човек. „На сцену бежи!“ Попнем се на сцену и, све с кофером, стојим. И не знам шта се дешава. Каже он мени: „Ово је представа *Велики Мак*. Глумица нас је напустила, хтела је да се уда и отпутовала у Италију, ускачеш уместо ње, играш подстанарку (и покаже ми на госпођу која је ту, Добрила Шокица, чувена), и он је подстанар (неки човек седи на неком кревету, Стеван Шалајић)... Ништа то мени не значи... „Идеш, уђеш одавде и иди у леви портал!. Остави тај кофер!“ Оставим кофер, изађем на сцену и не знам куд треба да идем. „Врати се!“ Вратим се и поновим... „У

леви портал!" Одем лево, али не знам докле треба да идем. Утрчи на сцену, дође до мене, врло грубо ме ухвати за руку и врати на почетну позицију... „Овамо идеш! А овај отвор позорнице је портал!" Иза себе само чујем пригушено кикотање глумца... Отргнем руку и без пардона: „Слушај, немој да се дереш, нисам глува! Лепо ми кажи шта треба да радим." И, како сам проговорила овим мојим... гласом, зачуђени Мијач у смислу: ко се усуђује да му нешто каже, узврати репликом: „Добро, мала, добро, мала, 'ајде, полако, испочетка..." И, то је био мој први сусрет с Мијачем.

Одем на наставу и тамо нас сачека господин Шуваковић, један предиван, препаметан човек... Годину дана нас је он водио, а онда дође ово чудо (ха, ха, ха) за шефа класе и ми смо му заморчићи. Били смо прва класа коју је он водио и, наравно, извео, и био је божанствен. Тако духовит човек, и на све глупости које смо радили као ђаци, пуни себе, надобудни, и ми смо не-знам-ни-ја-шта... тако је умео да нас спусти (ха, ха, ха), каналише и коригује и уграђује меру у процесу рада, у одабиру средстава... Понедељком... једва смо чекали да дође Мијач и да му покажемо шта смо током недеље радили са Шалајом и Радетом Којадиновићем... Ја сам Шалају, наравно, обожавала и нисам никако хтела код Радета, јер Раде је волео да форшпиљује, да нам сажваће па ти онда то поновиш, а Шаца је пуштао нашој машти на вољу и онда нас је само кориговао. Јер, то што нарадимо за недељу дана, у понедељак – јој, долази Мијач... И онда Мијач то погледа и тако, чупка десном руком леви зулуф... и, каже: „Јој, дилетантске гњиде!" А ми, као покисли.

У почетку је био несносан. Али, и поред тога... Мијач је тада и још неко време, био трећи редитељ. Био је Дејмек, па Мита Ђурковић, који је био неприкосновен, био је мозак у позоришту... И, сећам се, кад су се правила поделе, увек прва подела иде Дејмеку, Мити исто прва подела... а онда дође Дејан. Узме се платни списак, па по принципу: Ко ми је остао из прве групе, ко из друге... Наравно, глумци су обожавали Дејана. И поред тих његових, некад деспотских реакција... Умео је да повреди, да... Ух, колико пута сам отплакала... Али, он те такне на размишљање, пробуди неки инат у теби и – он рачуна с тим. И те како покажеш резултат. Али, рад с Мијачем – имали смо дванаест премијера годишње! – господе боже, две сцене опслуживали... Мијача – обожавали смо га! То, кад се правила подела, па се чита списак, нико несрећнији од тебе ако ниси у подели. Ух, глумци су патили. Мијач је нарочито умео да анимира ансамбл. Имао је чудесну моћ... те његове прве читаће пробе, кад се глумци упознају с текстом и с тим шта Дејан хоће, и... Долазили смо и кад нисмо у подели – да га слушамо! Он је заиста био чудо! И, не само што га сматрам највећим од највећих, он је, за мене, позоришна икона! Био – и остаће! Стварно не видим... волела бих када би неко завредео да ме тако купи као Мијач. Имам наду... имам наду... јако волим младог Лијешевића. По тој суптилности, по начину рада, прављења представе, где је комплетан његов израз преко глумца, што је карактеристично за Дејана, ја то волим! Не волим режије у којима глумац служи као декор. Волим оне у којима је глумац душа и главни стуб представе.

А Дејан... он је, за СНП и за овај ансамбл, нешто више од редитеља. Он је, бар ми Гардиновачки... Баја га је обожаво! Он је... његов Деша је био род рођени... И заиста смо га тако доживљавали. Као да нам је део породице.

Две године Драмског студија и одмах су ме примили у СНП. Дивно! И то на велико противљење Милоша Хаџића. Он је мислио како треба да идем у провинцију да се тамо калим, и захваљујући Љубици Раваси, Стевану Шалајићу и Дејану Мијачу, задржана сам у СНП и одмах, прве године, направим стравичан гаф. Као приправник – не дођем на представу. Сваки слободан тренутак користила сам да одем у село, код моје маме. Наравно, распореди (представа) су излазили недељно, не месечно. Како је био викенд, ја у уторак добијем телеграм (а тада су телеграми путовали као и писма), да је јуче требало да се одигра представа и ја се нисам појавила. И, све с написаним отказом, дођем у стилу: нећете-ви-мени-давати-отказ, него ћу ја вама, тако с отказом, као приправник, то је стравичан прекршај, ту нема опраштања, и чика-Влади Поповићу, који је био директор Дrame, односно Тетка-Мари (Узелац), секретарици, уручим тај отказ и – враћам се у мој Крушевац, где је и требало да будем, тамо идем да будем глумица, јер све сам средила, добила сам и стан, све, све...

... Силазећи низ степенице само чујем познат Дејанов: „Стани!!!“ Јој, наопако, онда кажем како све сам написала, немам никакво објашњење... „Враћај се!“ Нећу да се

вратим, а он стрчи и, кад је јако љут, онда је знао да лупа чвегере. Пошто нисам хтела да станем он стрчи, на оном окретишту, чвегер у главу и: „Пењи се!“ И ја, наравно, нисам баш била с раскида, враћај се, нећу да се враћам и тако неколико пута. Онда он мене за руку и одвуче на други спрат и угура ме директно код чика-Владе. А Влада је био диван господин и сад види како се ми ту нешто физички рвемо... „Шта је било, душо?“ „Чика-Владо, мени је сад тешко да вам објашњавам како је дошло до овога... Знам да сам приправник, знам да ћу добити отказ, тако је требало да буде и, ево, ја вама дајем отказ.“ „Па, не иде, сине, то тако.“ Рекох: „Не може другачије, нисам дошла на представу.“ Да не објашњавам... у животу ми крв није ишла на нос, али кад сам добила телеграм и схватила да је јуче била представа а ја тамо нисам била, нисам могла да зауставим крв. „Седи ту“, каже Дејан, узме писмо, прочита написано и поцепа га. А чика-Влада: „Не, сине, не иде то тако. Ево, овако ћемо: Ти ћеш ту представу да платиш...“ Ја кажем: „Нећу! Имам 95.000 плату и нисам у стању да платим представу... која кошта не знам колико...“ „Па, не, сине, то ћемо ми на рате...“ „Не могу ни на рате, плаћам стан, нисам Новосађанка, добила сам стан у Крушевцу... И онда поново чвегер од Дејана, још и сад ми звони глава, и каже: „Како си тако глупава!?“ Рекох: „Нисам глупава, само реално размишљам, нисам добила шансу за ових годину дана колико сам у СНП, ја сам приправник, на основу чега ћете ви мене оценити. Идем у мој Крушевац, где ћу играти.“ Елем, не одем у Крушевац, останем у Новом Саду, не платим предству... Добијам улогу у *Пљуску*, тако да ме нешто оцене... И, мислим да нисам разочарала ни мог Шалају, који ми је после био кум, па ни моју Љубицу Раваси, која ми је била идол, па тек мог Дешу који је био веома поносан када сам играла у *Венчању* код Јароцког... Изузетно нам је било битно шта ће Дејан рећи. Не битно – најбитније! Шта ће Дејан да каже?! Све ово – немој да се љутиш... и критике и све – али: Шта ће Дејан да каже?! То је важно! И после *Венчања*, на пријему кад је чувени Јароцки одржао говор и захваљивао, наравно, пре свих, Љуби Тадићу, тумачу главне улоге, и нама глумцима: Светозару Цветковићу, Лази Ристовском... Онда је мени рекао: „Драга Мира“ – већ је помало научио и српски – „запамти, ово ти је велика улога!“ На шта је Дејан устао и рекао: „А она је мој ђак!“ И на то сам најпоноснија. И то ми је значило... ма, какви... као ниједна награда! Не може ништа да се пореди с тим мишљењем и тиме да си нешто урадио и задовољио Дејана Мијача. Он је имао високе стандарде. Ух!

Баја је био Дејанов глумац. Није било поделе а да му Баја није играо. Једина Мијачева представа у којој Баја није играо била је *Новосадска џроменага*. Ту се певало, а мој Баја је тврдио да не зна да пева, не може ту да игра, ни Шалаја ни он, јер нису певачи... Ту сам, наравно, ја играла. Не могу да кажем да сам нешто много играла код Дејана, али све његове пробе сам гледала и сваку његову представу малтене од читаћих проба, а поготово кад се изађе на сцену, седиш у сали и гледаш... Јер, то је доживљај! Доживљај да гледаш како Дејан ради. Диван! Предиван! Највећи!

„Тиква“ и после „Тикве“, кад је оџишао...

– Ауууу! *Тиква* је била 1973, али много пре тога имао је жељу да ради тај комад. Кад год се правио репертоар, покушавао је да то протури... и онда је увек, наш чувени Миша: Није време! Није време! И онда, јер се репертоар није правио по жељама редитеља, већ по... наравно... И, 1972, Милош каже: Време је! И почне Дејан пробе. У то време постојале су контролне пробе, дође Хаџић и каже да то треба радити још, или: није то још зрело, и онда да још две недеље проба. Што је било фантастично! Глумци нису били притискани терминима, временским ограничењима, поготово нисмо били оптерећени финансијама, јер све што осмисли редитељ, подразумевало се да ће тако и бити. И, дође контролна проба, тада сам била трудна и, наравно, на пробе је морало да се иде, јер чудо се неко ствара, сви смо у ваздуху осећали да се нека чудесна представа рађа... Контролна проба... Шта је ово? Какве су то упадице? Шта то причају глумци? Миша! Наравно, Дејан, поред текста, задржао је поштапалице, све што је коришћено на пробама. Јер, то је давало неку посебну атмосферу сцени. Не може то! Каже Дејан: „За сто! Читаће пробе поново! Шта каже Стерија?“ И, сад, глумци читају и по инерцији оно што је већ урађено... Не! Бриши, бриши, бриши! И остави само Стеријин текст. И – премијера! Ако се сећаш, та прва сценографија је била с огромним бундевама, цела сцена су биле бундеве... Аут бундеве, аут ово, аут оно, остане тај сто, празна сцена... Извол’те!

Премијера, ми, наравно, одушевљени представом. Ал', одушевљени! Пун погодак! Једно ново читање Стерије! Та последња сцена Добриле Шокице, ако се сећаш, последња реч коју изговара: „Париз!“ То је – да плачеш! Ја сам и плакала, јер... то је толико узбудљиво! Стигне позив за Стеријино позорје. Дивно! Одигра се представа и сутрадан, Округли сто критике. Пуна „Бен Акиба“ (мада, Округли сто је у то време био у Градској библиотеци), моја представа иако не играм у њој... сви глумци... Миша Хаџић седи, погнуте главе до пода, креће разговор о представи, сад више нико није сигуран у оно што је видео, у оно што је доживео... шта ће бити!? Јер, десило се један страхан инцидент на Стеријиним позорју, у току представе, и у паузи, Мијач је улетео у салон (на Великој сцени се играло) и: „Где су глумци?“ А глумци, познајући њега, да ће викати како није држан ритам, није играно договорено, побегну... Мој Баја и Ваца Вртипрашки, у оркестар! Глумице побегну, неће да слушају. Покојни Ласло Патаки, који је био егзалтиран, уђе да честита глумцима. Иако је полувреме. Да представа дивно иде, да ли су свесни шта су урадили... и најће на Дејана који урла! Где је Баја, где је Ваца!? Где је овај, где је онај... А глумци, наравно, неће да дођу, јер треба играти други део представе, и сад сви изнервирани, више нико није сигуран у оно што је урадио, долазе на Округли сто. Мухарем Первић почиње да прича о представи, о чуду које се десило претходне вечери, а ми гледамо Хаџића како полако подиже главу... Ели Финци наставља... и, одједном видиш Мишу, као на трону, исправљеног, све са његовом цигаром... ужива! Ужива у хвалоспевима *Покондиреној ѿикви*. И, то је Мијача винуло у небеса! Наравно, били смо несрећни, јер је Мијач одмах после тога отишао у Београд, и били смо дивљи и љути и љубоморни на Београд што нам га је узео... Али, није било тако, Мијач је увек долазио у Нови Сад и правио велике представе, све до *Голубњаче*. Ту је настао један вакуум, после *Голубњаче*, где су се „ови“, што би рекао Дејан, ови ондашњи, понели на врло... непримерен...

Ти ниси ипрала у „Голубњачи“... али..

– Ушла сам у *Голубњачу* када је забрањена у Новом Саду. Тамо, у Студентском културном центру у Београду, јер неки глумци су били уплашени, било им је запређено... Сећам се телефонских позива... донеће и цигаре и ћебе у затвор... Не знам... Не што је дирнуто у позориште, што је дирнуто у представу, већ што је дирнуто у Мијача за кога сам знала да је, не честит у свом послу, него... безгрешан! Не можете му приписивати... јер, то су биле ужасне квалификације. Били смо државни непријатељи број 1, оно: радиш против свог народа, против своје државе... Није то мене... то су мој Баја и моја деца највише осетили, али ниједног трена нисам била уплашена. Не! И, кад су представу овде забранили, и кад су неки глумци одустали, мене је Дејан питао да ли желим... Како да не! Како да не! Сећам се, боже, кад смо возом путовали, па нешто у илегали тог овна носили, па костиме...

Па деца...

– Да, деца! Али, нико није хтео да одустане. Толико смо веровали у представу, а пре свега – у Мијача. И до краја сам играла ту представу. Наравно, било је ту непријатности... Скину те с радија, па те нема на телевизији, па си некако био скрајнут, али највише ме је болело што је после те представе настао један вакуум у СНП. Неки људи су животом платили, као наш Пеца... Сурово! Сурово, сурово, и то су неке ружне, одвратне ствари које се десе због неких режима и неких будала... То су „ови“! Што би рекао Дејан... СНП су у једном тренутку бојкотовали сви релевантни људи... Кад то кажем, пре свега мислим на редитеље, који нису хтели да дођу у СНП, јер су на тај начин хтели да покажу неслагање са властима у Војводини. А испаштало је позориште. И то ме је веома болело. Јер, глумци у СНП су стали иза те представе и иза Дејана. А највећи терет су они после понели. Наишао је период кад је СНП било неисписаних страница за нечије каријере, за неке лепе представе које су се дешавале у СНП... Јер, СНП, у оној Југославији, вазило је за једно од водећих театара. Апсолутно! И тако је било све до доласка Мите Ђурковића за директора Дrame... Сву своју памет и моћ употребио је не би ли приволео редитеље да дођу у СНП. Сећам се колико је само труда уложио не би ли Унко (Слободан Унковски) дошао у СНП да ради *Родољубице*. На које сам изузетно поносна. Али, Унко је тим *Родољубицима*, величанственој представи, направио омаж Мијачу и *Покондиреној ѿикви*. Наравно, доласком Егона Савина, са *Аждахом*, која је била најбоља од свих извођења тог текста Душана Ковачевића, на коју сам такође поносна иако нисам играла у њој. Све (добре) представе СНП сматрам својима. И тако, они су некако покренули, а онда је настала

велика промена у кадровима, у вођењу СНП... Мислим да ту и јесу проблеми. Јер, кад на челу СНП имате ЛИЧНОСТ, неког од интегритета, онда је све лакше. Ако имате оне што се приклањају „овима“, како они таласају, онда је то већ проблем за позориште.

Миша је био човек од инџејриџејџа, зар не?

– Нико му ништа није могао... Увели су они, ти градски комитети, па, као дође неко на контролну пробу... И, кад су се први пут појавили, онда је Миша, у чуду... Па, ми смо делегирани. А ко вас је делегирао? Градски комитет... Немате ви појма о позоришту! Молим вас, изађите! Истерао их је. И, док је Хаџића било, нису долазили. Знало се ко гледа контролну пробу. Гледа управник, са тимом, а не градски комитети и не знам ти ја шта... Немате ви појма о позоришту! Изађите! И изађе! Да је Миша био у Позоришту кад се десила *Голубњача*, не би тога било. Не би био такав епилог, убеђена сам. Али, у то време били су неки... тако... Али, нећемо о њима, нису битни.

■ Воја Брајовић

Читав космос

Само поглед Дејана Мијача на глумца непроцењиво је драгоцен. А тек рад са њим! Мијач има, назовимо то, способност да види, осети, прозре, скенира, препозна... шта глумац има у себи, а да овај то често и не зна. На најчудесније и најнеобјашњивије начине то обогаћује, унапређује глумчев дар.

Кад додели и најмању улогу, то је огромна шанса глумцу да се оствари, да напредује. Рад с Мијачем је радост игре. Не дозвољава, пре свега себи, да било ко од глумаца остане необухваћен том радошћу и пуноћом.

А то је, рекао бих, велики поклон сваком позоришту у коме је радио.

Дејан Мијач усавшава глумачки таленат!

Наравно, он је и много више од тога.

Читав космос...

Без претеривања.

Веома мудар човек.

Непогрешиво је режирао представе које су имале разлога да постоје баш у тренутку у коме их је радио.

Било је у његовом богатом опусу неколико наслова од којих је одустајао. Тешко је то прецизно објаснити али слутим да је, уз разне разлоге који су се тицали ових или оних околности и препрека, на неки посебан начин суштински у питању била управо немогућност утицаја, немогућност дослуха представе с временом у коме настаје.

Искрен да будем, његово повлачење из рада у позоришту – не могу да кажем одустајање од режије јер ми то звучи као јерес, као да говорим не знам шта о човеку који ми је толико тога дао – мене брине.

И побуђује језу. Тиху, једва видљиву а страшну и дубоку језу, какву може побудити (само) одустајање од борбе.

Лично сам му немерљиво захвалан. Имао сам привилегију да с њим радим толике представе.

Васа Железнава, Мрешћење шарана, Троил и Кресига, Лажни цар Шћејан Мали, Мера за меру, Родољубци... да не набрајам.

Ето, поменух два величанствена тумачења Шекспира.

Присетите се, представу *Троил и Кресига* радио је као маестрално уметничко огледало ужаса бесмисла братоубилачког рата кроз који смо, нажалост, пролазили.

Па *Ружење народа у два дела*, чија је премијера била 1987. Антиципирао је деведесете.

Ретки су то дарови.

На неки свој, посебан начин ослањао се на велике писце, светске. Као и наше: Стерију, Нушића, Симовића, Душка Ковачевића, Биљану Србљановић, Ацу Поповића...

А није пропустио да се бави ни младим писцима који су раширили крила. Рецимо – Шајтинац.

Мијачева *Мера за меру* без сумње је међу посебно значајним представама.

Како у тој представи Мијач успева да дубински разигра један од најбољих ансамбала у том тренутку, Српско народно позориште – ја сам ту био гост – просто је чудесно.

Мера за меру не би била тако велика и значајна да није ансамбла и да редитељ није препознао и ставио у погон све његове валере и слојеве. Мислим да је то страховито важно, посебно је актуелно данас када, заправо, стални позоришни ансамбли одумиру. Колико је могуће спречити одумирање позоришних колектива? Не знам. Али, требало би.

Допринос Дејана Мијача позоришној уметности Србије, и не само Србије, огроман је. Сасвим сигурно темељан и изузетан је његов допринос чињеници да је ЈДП у европској позоришној лиги шампиона (Унија театара Европе).

Интересантно, Мијач никад није био управник нити било каква власт, али мисао и реч његове слушане су и поштоване. И кад је реч о пробама и представама које неко други ради. Ауторитет, у најбољем и најјачем смислу те речи, пар екселанс.

Недавно ми је до руку дошао текст Федерика Гарсија Лорке „Реч, две о позоришту“, који је писао 1935. поводом извођења *Јерме*, у коме је изнео есенцију позоришта, као и његовог значаја у датом тренутку а преко тога и у историји.

Највеће Лоркине мисли реализовао је Дејан Мијач.

Рецимо, Лорка је истицао: „Позориште је један од најизражајнијих и најкориснијих инструмената за духовно уздизање једне земље и барометар који одређује њену величину или њену клонулост. Пријемчиво позориште, добро утемељено у свим својим жанровима, од трагедије до водвиља, може у року од неколико година да промени сензибилитет народа; док разорено позориште, у коме копита замењују крила, може да обезвреди и успава читаву нацију.

Народ који не потпомаже и не негује своје позориште, или је мртав, или је на умору; исто као што позориште које не подржава пулсирање друштва, историјско пулсирање, драму свог народа и непатворену боју свог крајолика, са смехом или сузама, нема право да се зове позориште, већ сала за игру или место за ону ужасну работу која се зове ‘убијање времена’.

Дејан Мијач је то својим представама живео и доказивао.

Треба ли набрајати кроз које све представе, јавне ангажмане и наступе је Дејан Мијач дословце материјализовао наведене Лоркине речи и мисли?

Време и простор у позоришту, као и у уметности уопште, сасвим легитимно могу имати потпуно другачије координате од оних које има такозвана реалност.

Те тако можемо рећи да је Дејан Мијач испунио Лоркин аманет: „Уметност изнад свега. Најплеменитија је уметност. (...) Реч ‘Уметност’ ваљало би писати у салама и гардеробама свих позоришта: од најскромнијег до најлуксузнијег; у противном бисмо морали да употребимо реч ‘трговина’ или неку другу коју се не усуђујем да изговорим. Као и речи хијерархија, дисциплина, жртва и љубав.”

Разговарала Татјана ЊЕЖИЋ

Говорити о Дејану Мијачу! То има све одлике немогуће мисије...

Зашто је тешко говорити о Дејану Мијачу?

Једноставно, он је – категорија.

Као кад кажеш, на пример, Моцартова музика. То је то. Нема се шта додати. Тако и Мијач – он је мера ствари.

Чувени светски мислиоци, посебно источњачки, говорили су о појединачном у којем се у свој својој пуноћи огледа универзално.

Е то је код Мијача готово свакодневица. У разним његовим ситницама, у позоришном раду на пример, не само што се огледају универзалности него су то, заправо, отвори кроз које се публици, нама који смо с њим радили, отварају видици ка том универзалном, вечитом, свевременом а истовремено дневно неопходном.

Толико много смо радили заједно, на моју срећу.

А како је почело?

– Неких давних година прво сам чуо за њега и случајно гледао његову фантастичну представу у Сомбору: *Женидба и удадба*.

Недуго затим, у Југословенском драмском, где сам био млади глумац, кренуо је да ради представу *Васа Железна*. Нисам био у тој подели, али знао сам да ће глумци који јесу у подели, ићи на снимање дуготрајне серије те сам био на неколико проба и гледао из прикрајка. Био сам одушевљен! Тешко је то објаснити, није ту било ничег спектакуларног, али осећало се у том раду, у приступу, у бављењу текстом, сценом... осећали су се неки нови видици, нови углови сагледавања, чудесна харизма...

Елем, гледао сам пробе из прикрајка, те у неком моменту изустих – ето, ако будем потребан...

Тако је и било.

Берчек и Воја [Брајовић] одоше у *Повраћак описаних* а у *Васу Железнову* ускочио смо Слободан Ђурић и ја. Дође премијера и настане опште одушевљење. Публика до

карте не може да дође, критика не штеди речи хвале... На несрећу, после пет, шест извођења, погине Бобиша Ђурић. Онда се Воја врати у улогу коју је у почетку радио, и на крају смо играли Воја и ја, он из прве, ја из друге поделе.

Шта и како ради Мијач с њумцима?

– Није то као рецепт за добро јело. Мало овог, мало оног, ово овако, оно онако... Не може! Његов систем... о разним редитељима постоје читаве студије и књиге о начину на који раде. Редитељи његовог ранга, од свог начина рада створили су своје покрете – Гротовски, на пример.

Али Мијач је као Сократ, нема записаног, форматизованог учења, а изнедрио је снажну, вечито живу, пулсирајућу, да то тако назовем, позоришну уметничку мисао, па и животну. Театролози то дефинишу као мијачевско померање граница, искорак...

Урадио је читав низ представа изузетно значајних на разним нивоима; од уметничког до друштвеног.

На пример, *Голубњача*. Одличан текст Јове Радуловића, претходно је већ имао неуспеле покушаје постављања на сцену, а онда се Дејан Мијач договорио да то ради у Новом Саду. Буде премијера, све богзна како, кад одједном крене хајка и она бива забрањена. Сећам се да се двеста и нешто хиљада чланова партије Војводине, на партијским састанцима, изјашњавало о забрани представе, а да је девет представа, колико је било одиграно, могло да види највише две и по до три хиљаде људи, с обзиром на број места у сали. Данас се представе не забрањују на такав начин; сада се дешава нешто друго: култура се подрива обарањем квалитета. Бојим се да је ово данас много опасније. Но, то је друга и дуга тема.

Тек, *Голубњача* је премештена у Београд, у Студентски културни центар, и пред препуном салом одиграна је 250 пута! Била је она специфичан феномен и, да то тако назовем, изнутра. Јер, дешавало се за тих 250 извођења да некад неки глумац не може да игра. То се усакало пуним плућима. Било је питање части да се спасе и игра представа. На неки начин, *Голубњача* се претворила и у гето, место завереника, јер и у Београду је речено – можете да играте ту и нигде више, и нема гостовања!

Однос њумац–редитељ?

– Једноставно, умео је да извуче најбоље из глумца.

Кад год је требало да играм код њега – Шекспира, Његоша... кога год писца – то је увек бивало и неко радознано ишчекивање: Шта ли ће се сад отворити?!

Људи за њега често кажу „нашао је кључ“. Не знам... пре бих рекао: Он је то сјајно промислио. Дејан Мијач је велики мудрац.

Биће управник у позоришту у којем Дејан Мијач ради?

– То, пре свега, значи осећати се привилеговано. Заиста, велика је привилегија кад редитељ такве снаге и реномеа ради у позоришту у коме си управник или, пре тога, помоћник управника.

Њему су глумци веровали, волели су га свуда где је радио. Било ми је драго што је ленгер бацио у ЈДП.

Славних година Југословенског драмског, кад је Јован Ћирилов био управник, Дејан је пуно радио. Тачније, да није било Мијача, то позориште не би досегло такав реноме и дomet, без обзира на изванредне представе које су радили други редитељи, Унковски, Харис Пашовић...

Основни тон репертоару и високу лествицу квалитета ЈДП-а давао је највише Дејан Мијач.

Наравно, има он и представа које нису посебно значајне. Али има толико и таквих које јесу значајне, да све друго није ни важно. Да их не набрајамо, има их доста.

Е да, да поменемо *Мрешћење шарана*! Не знам колико је познато, али тај текст је штампан после првог извођења. Сећам се, добијем текст, прочитам га, одушевим се... Фантастичан! Али моја улога, готово током читаве представе на сцени, а има три реплике на крају комада. И, врло површно, уопште не схватајући шта из тога може

да се изроди, кажем: „Не могу, не игра ми се.“ Дејан ништа, онако смирено, каже: „Ма, добро, нема везе, седи ту на две, три пробе. Онако, читај новине...“

И тако, седео ја, богами, на неколико проба и, онако, помало дрско, баш читао новине. Међутим, схватим шта Мијач ради, како ради... И, то ми је једна од најдражих улога у животу.

Пуно тога је код Дејана Мијача фасцинантно. Рецимо, не знам човека који никад не лаже, за почетак – сам себе. Оно, као, прешао сам на електронске цигаре, а гробем се од тебе, или на дијети сам, а јадем кријући сам од себе... Ситне лажи које чине да живот буде једноставнији. Али, ако лажеш и себе и све око себе у ономе што је посао – у уметности је то посебно осетљиво и рањиво – ако не сагледаш ко си, шта си, шта можеш, колико си тачно урадио... ако ту омањујеш и лажеш, онда је то страшно.

Дејан је и у том погледу фасцинантан, до бола истинољубив.

Сећам се, радили смо неки текст, добар текст, у коме је кључна тема то што Енглези долазе у Ирску, на неки начин је окупирају. Цела прича је у неразумевању, јер они говоре келтски и енглески. Укратко, гвинт је у језику и то је, дакле, непреводиво. Тешко за сцену. Дејан је радио као и увек изузетно. И дође генерална. Ми у салону, сви у костимима. Он улази, говори како морамо ово, оно, ово ћемо, оно ћемо... Осећа се добра енергија. Мислим, представа уопште није била лоша, напротив, али није била мијачевски врх. И одједном Мијач каже: „Уосталом, ово сам грозно изрежирао. Изволите, идемо на генералну.“

Можете замислити глумце којима редитељ пред генералну каже: „Ја сам то грозно изрежирао.“ Па, жив сам се исекао. Памтим то, богами...

Дејан генијално сагледава ствари. А не либи се да то и каже. Нема потребу да себе представља другачије него што јесте, што иначе није редак случај свуда наоколо, па и у позоришту.

Генијалност је једноставна. И истовремено необјашњива.

Разговарала Татјана ЊЕЖИЋ

Историја позоришта је доказала да су најбоља позоришта она којима даје печат један редитељ. Сетимо се Пискатора, Брехта, Вилара, Љубимова, Гротовског, Ступице... Кад сам 1985. године дошао на чело Југословенског драмског позоришта, позвао сам Дејана Мијача на сарадњу са идејом, да док будем у ЈДП-у, он том периоду дâ свој печат.

Са Дејаном Мијачем нисам ни до тада био лични пријатељ, нити сам током четрнаест година постојане сарадње у ЈДП са њим то постао. Обојици нам је одговарао неутрални професионални однос.

Враћајући се у Југословенско драмско позориште после дванаест година, ја сам добро познавао његове темеље и традицију.

(...)

Било је то од самог почетка репрезентативно позориште, отворено за умерено ново, али маштовито, хистрионско и високо вредно. У сивим данима социјалистичког реализма блистало је неким посебним, готово еротским сјајем.

(...)

Са Дејаном Мијачем, знао сам, могла је да се у ЈДП-у настави, и чак појача, управо та јарка традиција, мешавина доброг старог и још бољег новог. Мијач је 1985. већ имао биографију значајног редитеља, најбољег од оних који су тог тренутка били у форми.

Договарали смо се о свакој режији благовремено. Углавном смо се брзо споразумевали, било да сам прихватао неки од његових предлога или му сугерисао да прихвати неки мој репертоарски потез.

Домаћи класични текстови били су готово редовно његов избор, с којим бих се ја сложио, имајући на уму да је Мијач своје најбоље режије до тада остварио углавном на Стерији. Тако су дошли на репертоар *Рогољуйци*, *Народни послиник* и *Госпођа*

министарка. Из светске класике предложио сам му да режира *Олују*, *Троила и Кресида* и *Мизантропа*, као и Његошевог *Лажног цара Шћепана Малога* у адаптацији Слободана Стојановића. А његова је жеља била да постави *Ревизора*, *Мртве душе* и *Леонса и Лену*. Домаћа дела, *Ружење народа у два дела*, *Ваљевска болница* и *Упојизи* за *Марселом Прусијом*, некако су сама од себе доспела у његове руке.

Остала ми је неостварена жеља да за време мог боравка у ЈДП-у Мијач режира Шекспирову трагедију *Антоније и Клеопатра*, Павићев драмски триптихон у стилу позоришног менија *Заувек и дан више* и крајње необичан Настасијевићев међуратни комад *Недозвани*.

Наша сарадња током више од једне деценије није била битна за живот ЈДП-а само у остваривању репертоара. Ми смо све време ишли у истом смеру, бранећи основне вредности тог позоришта. Обојица смо се борили против комерцијализма булевара, шунда, националне патетике и позоришта као инструмента дневних политичких циљева. У томе смо један другог подржавали, најпре за тежбених времена самоуправљања, постепено претворених у праву карикатуру свакодневне позоришне праксе, са силним одборима, пододборима, саветима и већима. А касније, ваљало је супротставити се анархији и самовољи. Она је такође могла скренути ЈДП са основних циљева и његове мисије.

(...)

То да је Дејан Мијач и дан-данас наш први редитељ, није случајно. Осим тајне дара коју је тешко дефинисати, Мијач се разликује од већине наших редитеља својим филозофским образовањем. Сам ми је причао о свом професору филозофије у гимназији, који га је упутио у тајне филозофије. Он је, чини ми се, једини наш редитељ који и данас чита најсложенија филозофска штива.

Као син образованог православног свештеника, познаје добро религију, њене обреде и саму суштину вере. Патриота је, али никако слеп. Стран му је шовинизам. Да буде националист немогуће је, јер сувише добро познаје мане свога народа. Да га мрзи, нити хоће нити може, јер зна многе мане других народа.

Мијач је свестрано образован, танан и дубок мислилац, мада није много нежан у опхођењу са људима, са глумцима, са политичарима, са функционерима било које врсте и страначког порекла, па чак ни са онима који га сматрају пријатељем.

(...)

Сам је свестан чињенице да је циник и каткада изгледа да у томе ужива, али се накратко каје кад претера. А онда почне испочетка. Критички поглед на свет циника постао је део његове уметничке природе и, чак, његов одличан инструмент. Није нимало случајно што су његове најбоље представе оне у којима је могао да се размахне његов органски цинизам.

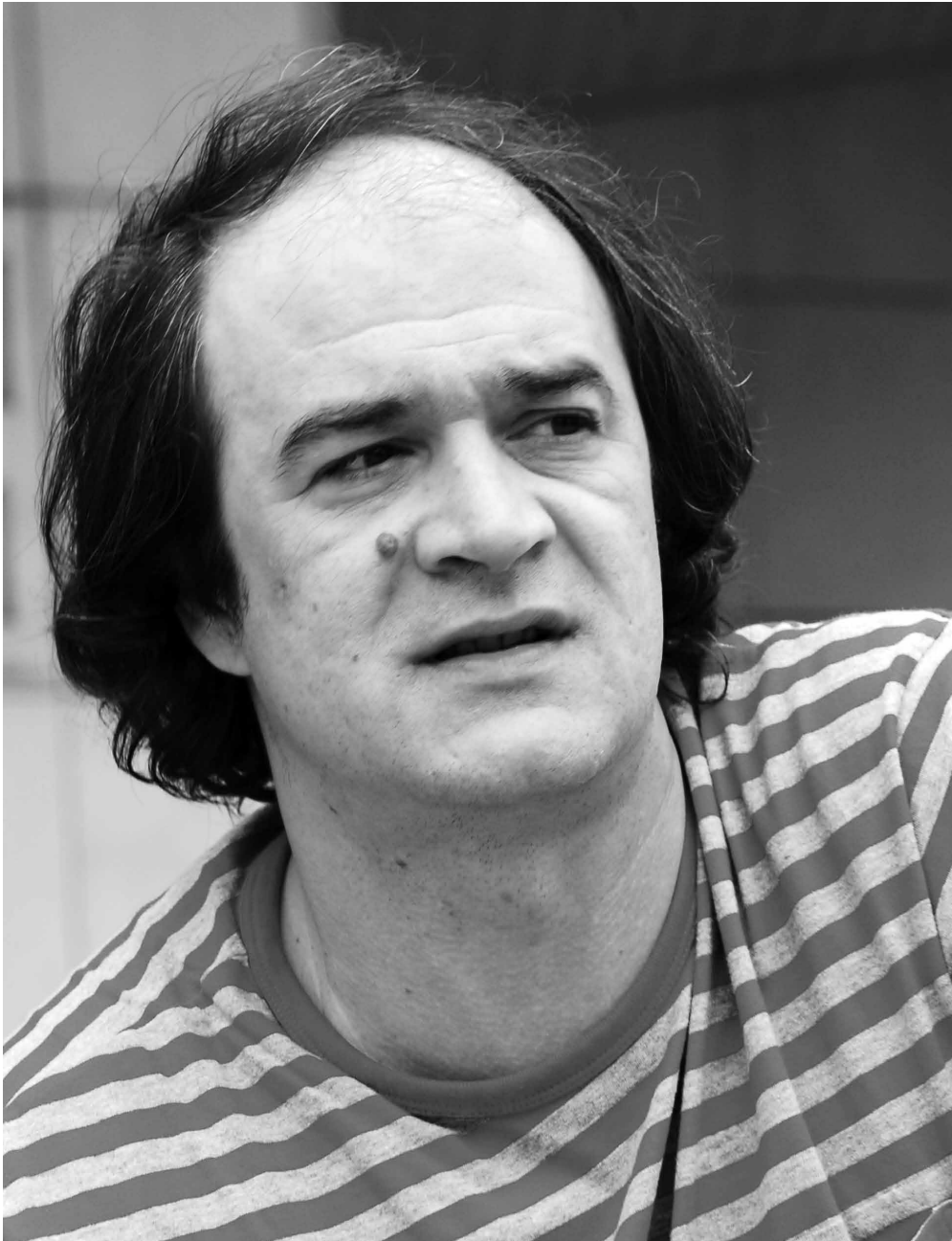
Као многи уметници, Мијач је самотњак, што стицајем животних околности, што својом природом. Два самотњака и један отворени циник а други криптоциник, као што сам ја, добро су се у позоришту уклопили и дејствовали.

Наша сарадња данас је део хронике Југословенског драмског позоришта. То позориште било би осамдесетих и деведесетих година друкчије да се нисмо срели на стваралачком послу. Мени су се те године чиниле и чине богате догађајима, пролазним тежбама и још пролазнијим успесима. Како је то стварно било и зашто је тако било, остаје на другима да опишу и, ако хоће, оцене.

Сви моји савременици, Лагуна, Београд 2010, стр. 39–42.

■ Борис Исаковић

Као да си у неки сан ушао!

Дејан Мијач, прва асоцијација...

– Позориште. Да, то је – позориште, мада је веома тешко описати шта све та реч за мене подразумева. Може да се каже... па, нек је то и конвенционално, позориште, то је... као да си у неки сан ушао! Е, то је бивало са Мијачем. Он се касније трудио да, видећи младе редитеље како раде, да се некако прикачи на ту енергију, али то му никако није успевало. Јер, он је научио да прави тај сан о позоришту. Такве су све његове представе које сам с њим радио: *Мера за меру*, *Леонс и Лена*, поготово... то су неке чаролије од лепоте, од илузије, а опет, прецизно и захтевно позориште за глумца... То је – настајање неког другог света, заиста... Неки други свет је он правио на позорници. Ја сам то волео да гледам, наравно и да учествујем... Та чаролија, тога је све мање на сцени... Таквих редитеља више нема, нико не прави то, другачије је време... можда...

Како нас ѿаје чаролија? Глумци, аѿмосфера коју сѿвара на сцени, идеја ѿредсѿаве...?

– Па, све то... из тога настане комплексна целина. Као *Зојкин сѿан* што је... Њему су увек били важни и костим и декор и игра глумачка, највише. Мислим да је помоћу свих тих елемената стварао ту чаролију. Данас више нема таквих представа, имамо велике, гломазне ансамбле, а нема тако великих представа. Као што је, на пример, *Дивљи мед* (драма Мајкла Фрејна, по Чеховљевом *Плаѿионову*, изведена у Атељеу 212, прим. Д. Н). Он је ту посезао и за неким сјајним ефектима... онај воз који пролази...

...као код Чехова...

– ...да, па то је права чеховљевска представа... То је био спој свих сегмената, а сваки сегмент је изузетно важан и... то је оно правило да је позориште спој свих уметности, а он те сегменте спаја огромном ерудицијом, пре свега. Све је било важно и зато се он и нервира кад нешто од тога не ради... То су биле представе за уживање, за комплетан доживљај... Али оне су захтевале и мукотрпан рад у какав, чини ми се, више нико неће да улаже толико. Мислим да је он то и схватио. Јер кад радиш тако како је он радио – а то је улагање у којем дајеш све... Нико више неће да даје све и, мислим, зато се он и склонио.

Ти си као глумац ѿочео у КПГТ, код Љубише Ристића. Волела бих да уѿоредим Мијачеву и Ристићеву ѿоѿику, а све збоѿ ѿоѿа шѿо смо ја Дејан и ја ѿособно ѿомињали, у неком контексѿу, ѿоком инѿервјуа који смо радили... Да ли су они нека врсѿа анѿоѿода у нашем ѿеатѿру?

– То су потпуно различите поетике, потпуно различит приступ глумцу, рецимо. Ристић је правио... код њега се много више осећао концепт. И глумац треба да схвати концепт, идеју представе и да у том контексту ради... Код Мијача то никада није било тако. Он није образлагао коцепт, и ти, заправо, никад ниси знао у каквој ћеш представи играти. Он је то кроз глумце... Има нешто глумачко код Мијача. Зато је он и излазио на сцену и замењивао болесне глумце, ускакао...

...чувени Ујка Васа у „Минисѿарки“...

– ...да... код њега постоји то велико разумевање и познавање глумца и инсистирање, некад до бола, на тачној интонацији, на говорној радњи... да то истера из тебе. То све онда буде начичкано од односа и ти заправо схватиш да он развија те односе међу ликовима... И зато сам рекао да је то мукотрпан пут. Он је један од редитеља који се служе форшпилем да би објаснио глумцу шта и како треба да ради... И беспрекорно је тачан у томе, ту нема грешке у познавању карактера, говорне радње, како треба да се усмериш ка неком другом, кроз шта то треба да пропратиш, како да га кажеш... Он је као диригент неки... Сећам се колико је радио на томе да малом Марку (Савић), у *Зојкином сѿану*, покаже како треба да закоље Билбију... „ајд, сад, кољи... сад!“ и никад није био задовољан... Он се у тој представи, као и у *Вишњику* у ЈДП, последњој својој представи, увек дубоко опредељивао према ономе шта он живи, шта носи у себи, према свом осећају света и он... колико год да је умео да буде и груб према глумцима у инсистирању на том свом осећају света, његове представе су одисале нежношћу и неком посебном лепотом.

Кажу да је умео да буде груб...

– ...па... често се то односило на оне којима је досадно да понављају... а он је инсистирао управо на том понављању. Сећам се како нас је, Перу Краља и мене зезао с једном сценом у том *Дивљем меду*... А то је била нека сценица, ништа битно, сцена пијанства коју треба да играмо Пера и ја... Како нас је Ђуза завитлавао због тога! У стилу: Не разумем, вас два пијанца, да не умете једно мало пијанство да одиграте на сцени! Пера је, кад излазимо на сцену, говорио: Идемо сад, ово је круцијална сцена у овом комаду, идемо да то одиграмо... А Ђуза у гардероби појачава звучник, да чује како ћемо нас двојица то урадити, хоћемо ли овај пут успети... ха, ха...

А ѿо форшѿиловање... да ли он ѿо баш одиѿра или...

– Ма, одигра! Баш, баш... Он не аранжира, њему је важно да баш кроз глумца дође до те истине коју чује у себи. И то не толико кроз говорну радњу, већ кроз акцију. Зашто и како си се ти усмерио ка другом... да ли и шта тражиш од њега... је л' идеш ка њему или улазиш у њега... са свом пуноћом доживљаја или неког проблема који хоћеш да разрешиш, до краја... Е, он је то осећао, беспрекорно исказивао, некад то није лик, то

је у његово име... у име Дејана Мијача, али са тачном, прецизном говорном радњом, прецизном акцијом, усмерењем. И ту је био непогрешив. То кад чујеш, само станеш и кажеш: ууу, па, да!

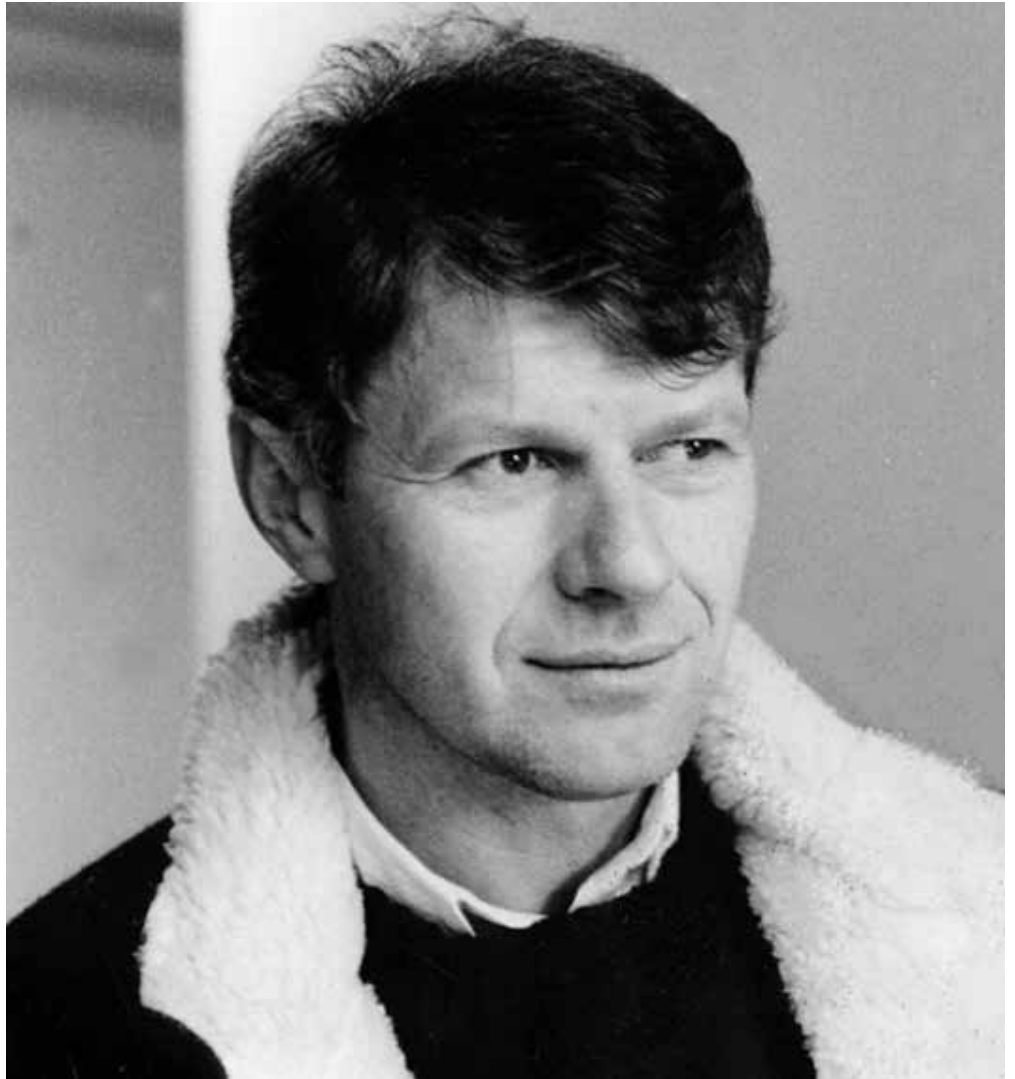
Да ли си имао слично искуство с неким режисером?

– Бооогами, не сећам се да је тако неко радио. Узми, рецимо, поделу од четрнаест, петнаест људи, и да свакоме то тако (по)кажеш! Нема! Ја сам много од њега у том смислу покупио, много... И у прво време ослањао сам се на то, а касније сам почео да тражим... То је поштовао и уживао у томе... А има и оно: кад пронађе нешто и инсистира на томе... као на оној кафи коју Јаца стално пије у *Вишњику* ... (Стално је говорио: кафу, Јацо, пиј кафу... А кад је видео да је то деконцентрише, онда је Цвелета слао: иди, кажи јој да пије кафу!) Сећам се, радили смо *Раванград* у СНП, ја сам тад већ био пред дилемом да ли да одем на Академију или да останем ту... А Дејан ме је, као отац, саветовао; уме да ти се приближи као прави пријатељ... а већ следећи пут је на некој великој дистанци... Али, ти тренуци су ми били значајни, јер су везани за неке животне прекретнице... На крају, кад саберем, ја сам заправо много уживао у раду с Дејаном. Умео је отрежњујуће да делује... Умемо ми да... глумци некад много причају, анализирају... и ту је СНП најпросто „генијално“! Сви знају све, причају, али кад треба нешто, а онда нема – ничега! Сећам се, било је то у Атељеу, радили смо тај *Дивљи мег*, Дејан нешто говори како би требало, а ја, онако још млад, поред бардова: Ђузе, Пере Краља, поред Цеце Бојковић... имам свој предлог, као: „да, да, а ја мислим да би то могло...“ И, Дејан заустави све и каже: Ееее, сад ће нама Исааковић да поокаже како он то зна! Како он то зна да уради. Ја се одсекао! После мислим: А шта сам ја то хтео да изведем? У том тренутку нисам могао ништа! Али, опет, имао сам и велику слободу. У *Мери за меру*, рецимо, имам сцену у којој се директно обраћам публици. Много сам то волео, обожавао сам ту сцену... тако су радили у Шекспирово време, па можеш то да осетиш... И, сад, Дејан каже: Ако урадиш тај монолог, ако осетиш да можеш, ми ћемо га оставити. Ако не, лако ћемо то фикнути. И, ја на велику сцену, док они пробају нешто позади, станем сам, она црвена седишта... хиљаду места, понављам, понављам... ради тај говор, ради... Ниси могао без рада да се провучеш! Никад! А ако си радан, ако радиш, онда имаш пуну слободу и ја сам га „извозао“, тај монолог, а после постане све лакше...

И, шта ти је рекао?

– Ништа. Нема ту похвале. Јок! Нема ту много хваљења... Што је ок. И то негујемо на нашим класама; критике се говоре, а похвале... па, зашто? Ако је нешто добро, онда је добро. Шта ту има да се хвали?! Дааа, то годи, али и уљуљка. Зашто да се уљуљкујемо? Треба то сваки пут поновити, треба играти, треба се сваки пут спремити за то... Сећам се, за време представе *Мера за меру*, ја нисам излазио, седео сам иза сцене и сваки пут слушао цео комад, од А до Ш. Знао сам га напамет. Цео комад! Све улоге! Дејан је беспрекорно поделио тај комад. То је још једна његова особина, да прави тачне поделе. Ту где се зезне, много се нервира... Али, то је била велика подела, више од двадесет људи, свакоме је нашао праву улогу... Волео је, очигледно, да ради ту, у Новом Саду, где је добра атмосфера за рад, сви су га много поштовали...

А да је велик, велик је!

– Могу да кажем да сам двоструко привилегован; најпре сам био студент Дејана Мијача у Драмском студију, потом сам играо у његовим представама. Имао је своју екипу, изабрану по блискости афинитета, рукописа, таласне дужине... Тачно је знао шта добија од мене или било ког другог којег одабере, нема „извлачења из фиока“, готових решења, ни код глумаца ни код њега. Код Дејана се фиоке не извлаче, код њега се почиње увек испочетка. Понекад је тешко, каткад и непријатно, али знаш да ћеш постићи резултат. Дејан је редитељ дрилер. Прво је незадовољан сценом, има своје виђење, своју идеју, али од идеје до реализације дуг је пут. Онда и ми треба да усвојимо да би се све то десило. Можда је нестрпљив да се постигне резултат, има и неких тензија, кад глумци спорије усвајају, имамо и ми неке идеје, и ту се рађа конфликт... који траје неколико минута и готово. То су стваралачки конфликти, ништа више, јер не би те опет узимао у поделу да је другачије.

Да ли прихвата идеје или...?

– Како да не! Прихвата идеје, прихвата и импровизације, а кад се та импровизација фиксира, она постаје део представе. Али, кад се импровизација деси током представе, онда те представе више нема! Онда је то чврста, темељна представа, у сваком тренутку толико стабилна да се не може померити ни за...

Да, Мијачеве представе су толико фиксирани, да су још и прва као и последња...

– Тачно. То је разлика између представа Дејана Мијача у СНП-у и, на пример, Атељеа 212, у режији, рецимо, Муција Драшкића. Муци је био редитељ шармер и козер

с девизом: Играјте се, све је то игра! Има игре и код Дејана, али кад се то једном уради, онда је то – то. А у Атељеу је то био стил куће, они су навикли гледаоце да је то вечита импровизација, тако привлаче публику, а код Дејана нема тога. Док се ради, све је дозвољено, али кад се заврши – нема одступања. Знам, кад смо *Тикву* играли... а наилазили смо на разне реакције... од потпуно хладног пријема до овација. И тамо где смо најмање очекивали овације, мислећи да је то нека језичка баријера, као у Марибору или Лесковцу, ту је био најбољи пријем. Чак у Београду, у три различита позоришта – три различита пријема. И тачно видиш како Атеље очекује комедију и шта очекује ЈДП или Народно. И шта је то... То је нама, глумцима, Дејан често приговарао, као, да се поводимо, "откачимо" за публиком... повлађујемо јој... заборавимо шта је била почетна идеја представе...

Ти си имао и ђрвилеију да још у раном деџињсџиву ујознаш Дејана Мијача. Твој оџац Пеџар Врџијрашки, џакође џумац у овој кући...

– Јесте, знам га од својих раних година, али млад сам био и кад смо почели професионално да сарађујемо. Имао сам седамнаест година кад сам дошао у Драмски студио, код Дејана Мијача, тако да ми је он прво био – професор.

Какав је био као џегајо?

– Строгост, реалност, ауторитет. Три његове особине као професора које бих издвојио. То је био и његов први контакт с педагошким радом. Он је тад имао 30 година. Прво, узео је десетак младих људи различитог профила. То је уједно и за њега био неки тест, први пут ради као педагог... касније одлази на Факултет драмских уметности у Београд... Ово је, дакле, за њега велики изазов. Имао је задатак да уклопи студенте различитог образовања, различитог степена предзнања, различитог узраста, различитог предзнања о позоришту... Дошао сам после другог разреда гимназије... Ја 17, Ксенија [Маринов-Павловић] 16, а Миа Адамовић већ више од 20 година. Дакле, једна по свему хетерогена група, с тим што смо сви били неискварени, чисти... Шта је он нама од почетка усадио? Нема лаког узлетања; млад глумац лако може да узлети ако нешто добро уради, а кад тако узлети, направи добру импровизацију, добру вежбу, то прихвати и класа. Е, онда га Мијач спусти на земљу и да му право значење: незналица си, тек почетник, то није ни близу онога што ти мислиш о себи...

Како је џо на вас деловало? Кад вас он клеџи, сџусџи на земљу, а џи мислиш да си џо боџна како урадио...?

– Па, знаш како... Свако од нас полети, замисли себе као неког свог идола којег је понео као узор, а онда, већ у следећој вежби видиш да си тек на почетку, да не знаш шта ћеш са собом. И ту је било важно то што Дејан није допуштао да живиш у неком лажном уверењу, а ми смо му веровали. Није то било лако, свако воли да чује лепу реч о себи, али мора да прогута и примедбе... И, зато, хвала Дејану Мијачу што нас никада није похвалио и што је од старта било оно: не, не, не... није то то... и стално радиш испочетка... Тако смо живели у једном здравом почетку за младог глумца, што је заправо веома добро... У смислу: Немој да мислиш да си нешто значајно направио... Још једно његово начело: Глумца не треба затварати, треба му дати крила, али не дозволити да се сматра добрим познаваоцем заната! И увек нам је говорио: Будите креативни, будите искрени, али надасве – уметнички поштени. То уметничко поштење се учи и пробија већ на првим часовима глуме. То памтим из школе Дејана Мијача: Уметнички поштен! Буди уметнички поштен, па докле досегнеш!

Како је изџегало СНП кад си дошао у аџаџман?

– Кад сам примљен у ангаџман, СНП је имало најбољу екипу редитеља, вероватно свих времена. То је била екипа: Дејмек, Ђурковић, млади Дејан Мијач... и Шуле [Миленко Шуваковић]. Међусобно различити, а сви занимљиви на свој начин, и штета је што нису остали заједно с једном екипом глумаца, јер веома је лепо... а то су могле да дозволе оне године, шездесете су то биле... кад имаш на челу Мишу Хаџића и такву екипу редитеља... Онда је веома лепо било и Ђоки Јелисићу, и Мири Бањац, Добрили Шокици, а онда и Васи и Ксенији да заједно с њима стасавамо... Јер, није само Ђока требао Мити, већ и Мита Ђоки... Милица (Кљаић-Радаковић) Мити и Мита Милици... и та узајамност је стварала одличне представе. Камо среће да је то могло дуже да потраје, али редитељи су врло брзо постали веома тражена „роба“ и тако је Дејмек

брзо отишао, Дејан такође, на ФДУ. Срећом, остао је највернији сарадник СНП од свих њих. И најбоље представе су се дешавале управо с Дејаном Мијачем. Познавао је ансамбл, за разлику од неких гостујућих редитеља који нису успевали да у СНП-у направе тако добре представе. То се односи и на Миту Ђурковића, мада нигде ван СНП-а није направио значајну представу, за разлику од Дејана. По мени, најбитније везано за Дејана Мијача јесте његово – трајање. Уметничко трајање. Читава група редитеља о којима говорим, то су били изузетни редитељи, али трајање Дејана Мијача и његова владавина југословенским сценама, то је 50 година! И управо то трајање је његова најзначајнија особина.

О начину рада Дејана Мијача?

– Није лак. Захтеван је, перфекциониста, жели да представу сведе под један рукопис, и то је тај дрил који у неком тренутку можда и не прија, али веома битан, јер тек тако представа добија интегритет, чврстину, стабилност и – дише једним рукописом. Кад си код Дејана у подели, ту нема малих улога; ту је све важно. Важан је и један улазак, једна сцена, као и код протагонисте, све је битно. Пример тога је управо та *Тиква*. Он је ту чак Фему / Добрилу Шокицу жртвовао, дајући другим ликовима простора.... И управо зато је та *Тиква* била тако добра, јер ту има десет – не знаш ко је бољи – до краја изведених ликова... Не пусти глумца да се батрга, доводи га до краја! Све доведе до краја! Неко раније открије решење, неко касније, али Дејан их све доведе до краја... Свака његова представа увек иде преко глумца! Глумац у центру представе!

Увек! Говорили су да је десјош регитиљ...

– Ха! Он није... лак за сарадњу, некад ти се чини да то може да се каже на неки други начин... Знаш, не волимо, сујетни смо ми глумци, да чујемо оно његово: Не... не... не! И када чујемо тај тон... не волимо! Али, и он је нестрпљив, жели брже до решења које је замислио. А људи који раде с њим знају да је тај дрил добродошао. И већ кад изађе следећа подела, чује се: Еј, да ли си код Дејана Мијача? Све се заборавља, јер – био је добар резултат. Ево, узми пример *Пучине*. Колико је било важно да водећи глумци имају прави тон, колико су они кључ представе и вуку на свој начин, а с друге стране имаш епизоду коју нико не би да игра... Тале, на пример (Јосиф Татић је на Позорју добио награду *Вечерњих новоси* за епизодну улогу). Шта год да играш код Дејана, и леву ногу од стола, та лева нога неће остати – лева нога од стола!

И још нешто. Код Дејана – нема фиока! Нема већ виђених решења, колико год да сви ми, глумци, имамо своје фиоке, али код Дејана... он не узима глумца у поделу да одради оно што је дотад радио! Ако узме Воју Брајовића, не узима га да би био леп... Тихи... већ каже: Сад ћеш да играш то, знам да то можеш, то ће и за тебе и за мене бити залогај, ти ћеш, овај пут, да играш информбироваца у *Мрешћењу шарана*... Има и контрапример. Почео је Дејан да ради с Микијем Манојловићем неког Достојевског, не сећам се тачно шта... А Мики је у то време био добар глумац, али већ у маниру. И, кренули су манири и Дејан је одмах рекао: Стоп! Нећемо то, и за тебе и за мене је важно да нешто друго урадим овај пут. Нису се нашли и нису завршили представу. Данас би та сарадња можда и успела, Мики је тад био млад... Данас би вероватно пустио Дејана да га води до краја. Али, не води Дејан глумца за руку, већ само жели да се чиста идеја – доведе до краја. И још нешто. Кад се појави проблем на сцени, увек заборавимо да треба кренути од оног – школског. Ту се глумци збуне, спетљају па траже решења... И ту Дејан има једну кључну реченицу којом то пресече: „Дођи, кажи, иди!“ То је решење! Ако после дође неко боље, супер, урадићемо. Али, сад само дођи, реци, иди!“ Значи, морам да знам зашто сам дошао, шта хоћу да кажем, а онда... иди, склони се... То је дивно! Радио сам с многим редитељима, мудровали смо, измишљали топлу воду, лутали... А довољно је само урадити оно: Дођи, кажи, иди! И, шта још памтим од његових реченица? Пример: Шта треба урадити да представа буде добра? И ми набрајамо: добар текст, добар редитељ и добра подела... А Дејан ће: „Јесте, да би се направила добра представа, потребни су добар текст, добар редитељ и добра подела. И још нешто: Ако бог да! Јер, то... ако имаш све те елементе... може да прође, али – потребно је и – ако бог да! Ево примера: *Ана Карењина*! Написао Толстој, режирао Маричић, играла Мира Ступица... али није било ‘Ако бог да!’“ И шта још? Дејан је перфекциониста, жели да све што пре дође на своје место... А ми... Зато није лако с Дејаном. Сви смо незадовољни док не изнађемо решење, и глумци и

редитељ... Осећа се нека тензија... И знамо да ће доћи, али то је тако креативно, тако лепо кад знаш да ће то доћи и да идеш сигурним путем. Е, сад, има још једна особина Дејана Мијача. Значи, нисмо ми на пробу само дошли, укључили се, кренула проба – имамо ми и паузе и разговоре за време проба – и одлуташ некуд за време пробе... Било је у тим тренуцима веома лепо и драгоцену слушати Дејана Мијача који је, између осталог, и врло паметан човек, образован, обавештен, човек од кога можеш да чујеш много о историји, па зашто не и о политици, економији, о животу, спорту... То се дешавало кад хоћемо мало да релаксирамо те пробе, онда чујеш о нечему што се десило те недеље, што је актуелно... Као навијач „Партизана“, добро је познавао фудбал... Веома је важно кад имаш тај релакс... А, богами, ко је хтео, могао је много да научи и ван те сцене, у тим неформалним разговорима с паметним човеком.... Ето, то би било то. Хтео сам да нагласим Дејанов перфекционизам и његово дуго трајање. Не знам редитеља који је пола века трајао на нашим сценама, а памтим и Гавелу... и Миту... Нико! Ето, то је оно што ме фасцинира кад је Мијач у питању.

О форшпили...

– Јесте, Дејан форшпиљује, али не треба да поновиш његов форшпил, већ да ухватиш идеју! Да мазнеш идеју у форшпилу, а не тон!

■ Миодраг Петровић

Свака представа – семестар

– Нема у СНП глумца који није радио с Мијачем. Ако и није радио, гледао је представе, а гледање представе је исто рад. Свака његова представа је – семестар. Зашто? Нисам имао прилику да гледам његове представе у време док је он тражио себе. Кад сам се срео с њим, већ је био институција и значајна појава у нашем позоришном свету. Кад сам дошао у СНП, већ није био ту, отишао је у Београд, али гледали смо његове представе, и у Сомбору и у СНП... Дакле, већ у то време он проналази онај чаробни кључ који зовемо естетика Дејана Мијача. Да не причамо о његовим ђацима, који су такође значајни редитељи... јер је он деловао као антибиотик, у свима правцима. Конкретан глумачко-редитељски рад, кад је реч о мени и моме глумачком искуству, почео је на другој години Академије. Тада је, вероватно, иницијатива потекла из СНП – ми смо били прва генерација Академије у Новом Саду, у класи Миленка Маричића – да ангажује целу класу, мада постоји правило да нико од нас не сме да ради прве две године студија... И тако је Мијач нас прихватио, цело јато, онако голуждравих и неписмених глумаца, можда даровитих... радећи представу *Ујез*. То је за нас заиста била велика школа. Кад се само сетим тога и шта је ко играо... Нада Јуришић и ја играли смо највеће улоге. А само нас двоје, из целе класе, данас се активно бавимо глумом. Какви смо били, каква је то била представа, није тема. Нама је, заправо, било важно што радимо с Мијачем, што смо у тој атмосфери и у том процесу... Некад је важније бити у процесу, видети како човек ради, него, можда, онај крајњи резултат. И тада нас је третирао равноправно. Иако смо били клинци, имао је захтеве као сваки редитељ, а ми смо се трудили да се професионално понашамо, колико смо умели...

Да ли сīе имали шрему кад сīе сīали шред Мијача, или...?

– Нисмо имали трему. Јер, Мијач те ослобађа, и као глумца и као личност. Њему је важна проба, важна је представа, сви смо ту равноправни... Он није сујетан и у стању је да прихвати било коју идеју ако му се учини да је добра. И ако ради за представу. Онда су дошле неке прилике и неприлике, неке околности у којима смо сви живели, знамо о чему причамо. Требало је да радимо неког Гогоља, била је направљена подела, имали смо читаћу пробу, али то је пропало... Не знам зашто... не сећам се... Други сусрет с Мијачем као редитељем био је кад сам био управник СНП. Прво сам се обратио Мијачу, то је био мој избор. Мој циљ је био да запослим што више људи, да радимо неки домаћи текст, и то сам му и рекао. Онда је он предложио Лебовића... *Равантраг*. Раније је то радио у Сомбору, у копродукцији са СНП, али било је то друго време, ми смо били другачији, промениле су се неке ствари и ја сам сматрао да можемо то да радимо... А Лебовића сам сматрао писцем ове куће. Отишли смо код Лебовића, заједно... И, шта се испоставило? Лебовић једно двадесет, тридесет година није био у Југославији, односно у Србији, и ми тада нисмо могли да знамо да ће то бити његова последња представа коју је гледао... Посебно ми је драго, јер смо учинили нешто као да смо испуњавали неки божји налог, неку вишу правду, да тај човек види то и да му повратак у завичај буде радостан. И био је баш – срећан. Е, тада ми је Мијач дао неку улогу – у то време није постојала та синтагма *сукоб иншреса* – тај сукоб постоји одувек, откако постоји човек, само ми то нисмо поштовали... Био сам против тога да глумац игра док је на челу позоришта или Дrame... Мој циљ је био да не играм, да играм само у старим представама, а да запослим што више људи. Тако је у то време било запослено, мислим, више од деведесет посто људи, неки после девет година... И, вратим ја улогу. Мијач каже да ми је глуп принцип! Нека је глуп, ја нећу! И тако сам вратио Бацу [Михајло Плескоњић], а био је то и неки дуг спрам његовог оца, јер ми је Тика [Тихомир Плескоњић], кад би ме затекао у позоришном клубу, увек говорио: Шта ћеш ту, иди кући... Некако очински... И тако Баца данас има и плату и здравствено... Но, о свим тим мојим бригама, знао је све само Дејан Мијач. Моцу [Предраг Момчиловић] сам припремио, уз Мијачеву сагласност, да буде спреман да ускочи ако један колега, нећу рећи који, нешто почне да брља... Па је Моца седео у мраку и био у сваком тренутку спреман да ускочи у представу. То је све било уз Мијачеву сагласност. Дакле, нема отказивања представе, све је предвиђено...

И, на крају, трећи мој сусрет с Дејаном је *Сумњиво лице*. Хтео сам тог Вићу да направим као неког несрећника, он је заиста парадигма несрећника, по мени, амбициозан, примитиван и глуп, али тражио сам то нешто људско, а кад сам на пробама почео нешто у том смислу да радим, Мијач се приватно смејао, све оно: дај то, дај то... и тако почнемо да радимо, и мислим да смо направили добру представу.

На Стеријином позорју, мада је све релативно кад су у питању награде, добила је награду и публике и критике. Ово причам да бих рекао како је Дејан Мијач врло отворен за сарадњу, прихвата предлоге глумца, ако то ради за представу.

Његово форшиловање, о којем њлумци причају. Сви кажу да форшилује, а он шврди: „Не дао бој да њлумци њонове онако како сам ја њоказао...!“ Дакле, како шов излега?

– Не, али он уме да џарне... да нађе... Да се разумемо, није он свима форшпиловао. Има, као у сваком позоришту, талентованих и мање талентованих... У стању је да с једним глумцем ради по сат, два док га не научи како да нешто уради, неку радњу, а некоме не каже ништа, него опомене... Има висок критеријум и тражи меру ствари коју хоће да постигне. Не прихвата олака или јефтина решења, ниске, јефтине фазоне, већ те гура и тражи да даш оно најквалитетније. Мени није форшпиловао, али је умео да викне и каже, рецимо, немој да будеш као... па каже име глумца... Уме да буде груб... Али, непристојно је бити у позоришту, а бити неталентован. А ако човек нема ту самосвест, па се нашао у позоришту, онда мора да трпи ту дресуру, или увреде, како да кажеш... Није то ни увреда, кад он, на пример, каже: Шта то радиш, боље да сам врећу ставио на сцену... То није увреда, то је чињеница. Мислим да Мијач врло поштује дар, рад и посвећеност позоришту. И, без обзира што је он редитељ, не заборавља да је позориште – глумац. Он је песник сцене, мисли позориштем, мисли позоришним сликама, али зна да његове идеје може да спроведе – глумац. Основа је глумац.

То је консензус и међу критичарима: рад с њлумцима као најмоћније редитељско средство Дејана Мијача.

– Наравно, а како другачије! Позориште јесте глумац. Шта каже Вилар: Једна даска и глумац – то је позориште. Наравно, важна је публика, комуникација... Шта је Есхил био, ако не и глумац, и редитељ и писац! А онда иде усложњавање, хор... Дакле, глумац је у позоришту – све! То Мијач никада није заборавио. Њему је драгоцен глумац и он све ради за глумца. Да проџара тај жар, да га отвори, помогне да нађе прави пут, и онда, евентуално, сам изађе на сцену да покаже нешто... Али, то што он покаже, то је само саобраћајни знак, путоказ, као кад коња подбадаш узенгијама, па он иде у кас или галоп, или је стао, или скренуо, или скакао... Ето! Не сматрам да сам најкомпетентнији да причам о Мијачу, али хоћу нешто... пало ми је на памет пре овог нашег разговора, како је штета што време пролази, што старимо и, зато, права је штета што више не режира, јер такав човек треба да живи бар – девет живота!

– Прва представа коју сам радио с Мијачем била је у новосадском Позоришту младих – *Велики њчелар*. Био је то и мој први час „студија“ код Дејана Мијача. Већ у припремама, а потом и током рада на представи, Мијач је био крајње студиозан и прецизан у идејама и захтевима. Током припрема, правили смо експедицију по Србији, да видимо дела наиваца. Јер, *Велики њчелар* је управо захтевао читаву студију о тој врсти уметности, а представа да се одговори некаквим фолклорним решењима. Радило се с дрвеним луткама (лутке је радио Шандор Сарваш, а ја сценографију), али сценографија је свакако морала да отвори могућност да се те лутке виде. И у сценографији сам имао неке дрвене елементе, сећам се... неко велико буре које се распадало и из ког је цурио мед... Пронађен је и имитат за мед... шампон за прање кола. Мед се сливао по позорници... То је било нешто што се не учи у школи... То је била 1974, а ја сам годину дана раније почео да радим, са Љубишом Ристићем, од кога сам исто тако много научио. Посебно драгоцену у мом раду с Мијачем јесте час који сам дословно добио од њега – заправо нешто што би требало да се ради још у средњој школи из ликовног образовања... Дакле, то су значај и деликатност употребе боје у остваривању одређеног жанра. И, то се исто догодило у раду на Нушићевој *Лучини*... Понудио сам позорницу затрпану драперијама и ушушкану – постоји та скица – то сам замислио у плишу и у бордо тоновима. Дејан је, осећајући жанр у којем ће представа бити постављена, сугерисао... – и ја сам, током рада, одустао од бордо и од плиша – и определио се за један пудер-розе декор... При томе, не од плиша, него од свиленог/синтетичког жерсеја. Мислим да је то врло значајна разлика, али деликатна. Заправо, свилени жерсеј је у тим касним седамдесетима, нама препознатљив као неко грађанско или, тачније, малограђанско окружење. Плиш је

већ нешто мало теже, озбиљније и отменије од комада који смо радили и од жанра који је Мијач одабрао. Иако писан као драма, односно трагедија, ипак се доимао као комедија. Глумци су играли врло драмски, али с дозом персифлаже, тако да су тај пастел тон и материјал из тих седамдесетих на нашем тржишту, просто допринели самом жанру. И, уопште, Дејан Мијач је био врло прецизан у својим захтевима...

То није била моја прва представа у Београду, већ сам радио са Вецом [Велимир] Лукићем и Стевом Жигоном (*ОШело*) с оним белим платном/једром које виори... И Мијач, иако старији од мене, негде у то време ради *Плавој зеца* Душка Радовића у „Бошку Бухи“, дакле први пут у неком београдском позоришту, и то исте године кад је на Стеријином позорју наступило сомборско Народно позориште са његовом односно Стеријином *Женидбом* и *угадбом* – сећам се оне Бранкине [Петровић] венчанице која се спушта... и однело све награде. Те године на Позорју сам имао сценографију у Љубишиној [Ристић] представи *Ирајџе џумор у глави и зајађење ваздуха*... Догодило се да смо београдску каријеру градили истовремено, као да смо генерација... Сарадња с Мијачем је била много успешнија у његову него у моју „корист“, јер је с мојим сценографијама, добио три Стеријине награде (*Пучина*, *Пушчујуће џозоришће Шойаловић*, *Родољубци*). А ја, са силним његовим режијама, ниједну. (Ха, ха...)

Кад сам разговарала с Дејаном Мијачем, у њричи о сценографима, рекао је да си ти од оних који воле да се сценографија – види! Оно... чим се завеса отвори...

– Па, мислим да је у праву, ваљда ме је зато и ангажовао да би се то видело. Заиста мислим, а верујем да и редитељ тако мисли, да визуелном компонентом може да се каже и оно што ће се прећутати у тексту или кроз глуму.

Рекао бих да сам се с Дејаном Мијачем срео и пре него што смо радили заједно. Рецимо, новосадска *Покондирена џиква* је за мене један час из сценографије (као и његов *Плави зец* у Београду или *Пучина*). У то време био сам у Новом Саду и присуствовао генералној проби, јер сам био класни друг Јасне Петровић-Бадњаревић. Са Дејаном ме је те, 1973. године упознао Мита Ђурковић, на глисери који је тада саобраћао између Београда и Новог Сада. Нисам дошао код Мијача на генералну пробу *Тикве*, већ код Јасне. И видео сам генералну пробу која је била... тааакоо... с врло присутним декором... Представа је играна на просценијуму, мање-више, „Бен Акибе“, а с леве и десне стране наслане гомиле тикава, бундева, лудаја... мени је то био плеоназам, неукусна метафора, али ми није сметало. Онако, види, види, *Покондирена џиква*, па тикве околу... ОК. Кад сам погледао представу после тога, видео сам да је то склоњено... На премијери тих тикава више није било и то ми је заиста био један велики час – треба добро измерити колико се и шта говори визуелном компонентом. Јесте да публика највише верује глумцу, и ако глумац каже да је соба црвена, ми ћемо веровати, не мора да буде црвена. Али, кад је нешто присутно и кад нешто проговори, онда то може да буде врло опасно, некад корисно, а некад неумесно. Дакле, да ли је Дејан склонио тикве или не... али сасвим извесно Дејан је склонио баобабе које сам предложио да убију актере на крају *Родољубаца*, дакле да тај декор изнедри велику ђулад која ће се котрљати преко глумаца... Иако смо израдили пробне узорке, Дејан је одлучио да се актери узајамно поубијају, што смо већ видели код Љубише Ристића у представи *Буба у уху*, али... Не бих био тако тактилан да ми није било жао мојих баобаба. Јер, ђулад нису, колико знам, никога убила на сцени, а глумци су се упуцавали у *Буби у уху*. Сад сам деликатно спустио...

Деликатно... Будући да сам с Дејаном разговарала и о Љубиши, сасвим је у контексту да ти њишам о разлици у њвом искуству, у раду с овом двојицом редитеља...

– То је врло тешко рећи, јер су напосто радили различите материјале и различите текстове. Мој ангажман са Љубишом био је потпуно различит за представу *Цеменџ*, пошто је то репертоарски, тематски, потпуно друга врста позоришта. Готово у исто време радио сам с Ристићем *Цеменџ* и с Мијачем *Пучину*. У професионалном смислу, и један и други су највиши ниво. Али различитог сензибилитета и радили су различите материјале... Наравно, све зависи од комада. И то... неко је ефикаснији, бржи... у припремном раду, неко у постављању мизансцена... што зависи од представе. Ту разлике постоје, у зависности од комада и представе, али само у тим категоријама... Готово сви врхунски редитељи с којима сам радио, били су слични у очекивањима од мене, у узимању онога што им треба... Али могу да ти кажем

нешто... Ако редитељ стоји иза свега што се ради у представи, иза глумаца... па и иза сценографа, онда... Кад је *Голубњача* забрањена у Новом Саду и пренесена у Београд, ја сам позван да, за недељу дана, помогнем и како знам омогућим сценографију и играње представе у Студентском културном центру. Звали су ме Цвеја [Бранко Цвејић], Тале [Јосиф Татић] и Мијач. Дословно неколико дана пред извођење представе, а представу нисам гледао нити читао текст. Знао сам да је скинута с репертоара у СНП, да су ту Срби, Хрвати... бацање у јаму, то сам знао из медија. Одвели су ме код Александра Лукача, мог студента, једног од ретких који је у оно време имао видео. Од *Голубњаче* сам погледао само видео-снимак, врло лош, црно-бели... И, шта је био проблем? Сцена СКЦ није позоришни простор и постоји само једна комуникација за глумце. С великом концентрацијом пратио сам кретање глумаца и изласке на сцену, како бих омогућио да се представа одигра. Иначе, знао сам да се копа нешто, да треба рупа у поду. Гледао сам с пуном пажњом на мизансцен, и не бих умео да препричам шта сам гледао. Срећна околност и за мене и за њих било је то што сам својевремено задужио људе из ИМТ-а (Индустрија мотора и трактора Раковица), јер су ми за Ристићевог *Микеланђела* [представа играна на фестивалу Сплитско љето, у изгорелом Хрватском народном казалишту, прим. Д. Н.] радили скеле кроз цело позориште и постао сам им омиљени лик, јер сам им направио добар посао. Обратим се њима – као што сам желео да учиним *Голубњачи*, тако су они желели да учине мени. За 24 сата ураде све што сам тражио и представа је одржана. Тада сам, незаплашен евентуалним реперкусијама – ником, заправо, ништа није ни фалило, јер се представа игра у Београду – молио да ме не потписују, јер сам сматрао крајње непрофесионалним то што сам урадио. Не може се потписати сценографија, ако си изимитирао нечију, већ урађену. И, они ме заиста не потпишу. Е, пази шта бива даље. Представа је отишла у Словенију, на фестивал, и ја видим на плакату: сценограф – Миодраг Табачки. Е, то није било у реду. Да ли су хтели да делују професионалније кад имају сценографа? То није занемариво, јер сам у Словенији већ имао биографију значајнију од оне у Србији. Дакле, то сам урадио без накнаде, хтео сам да помогнем, али само сам ископирао сценографију Радована Марушића. То није било лепо. А да ме је неко прозвао због те представе, то би било... нисам имао појма о чему се ту ради... Никад је нисам гледао! Само сам гледао уласке, изласке... мизансцен... на оном снимку. Зато и нисам хтео да ме потпишу... Да је избила нека фрка, нико ми не би веровао да нисам гледао.

■ Пеђа Вранешевић
Врхунски глумац

Први џуџ с Дејаном Мијачем...

– После представе *Гасџарбајџер ојера*, коју сам радио са Желимиром Жилником и растурачке критике у *Дневнику* (М. Кујунџић, *Раговање њилом семену*)... а ту представу, поред осталих, гледали су доајени наше режије: Дејан Мијач и Мита Ђурковић... И, већ 1979, значи након две године, Мијач у СНП ради *Преноћишће* (Слободана Стојановића) и зове мене да радим музику. Музика је у тој представи махом амбијентална. Нема оних искорака који обично красе моју музику... онај значењски ниво... Затим, Дејан Мијач 1982. ради *Голубњачу* (Преузми текст из књиге, то је као да ти ја сад говорим.)⁸, тражио је да буде нешто као гламочко немо... труп, труп... А ту жене играју с дукатима. Ти дукати, које сам радио разним инструментима, чинеле, даире... разна звекетала... У први мах се више чују ноге, трупкање, што сам радио тимпанима... наравно, са синтисајзера... да би све прелазило у звекет који, кад му додам ехо и реверберацију, прелази у нешто као да се сабље или ножеви укрштају и прелази у убадање...

Уклање...

⁸ Живко Поповић, Ира Проданов-Крајишник, *Улаз слободан*, Позоришна музика Предрага Вранешевића. Објављено на 75. стр. ове књиге.

– Да... има негде у тексту... кад Буцке Татић, наш друг из школе, треба да иде у Војводину и... сећам се, аплауз на отвореној сцени... каже: Ово ми је за Босанце. Јер, на том путу мора да прође преко Босне, где „не треба му ни крува ни воде, кога моја чакија убоде...“ Све говори о томе да је то наша неминовност.

Како су шишли први разговори о музици с Дејаном, шћа ја штражио од шебе? Он је обично врло конкретан у шим захшевима, зна шћа хоће...

– Дејан је увек био конкретан, знао је шта хоће и... није волео готову партитуру из фиоке... Мени је говорио: „Ти и ја причамо равноправно.“ Дејан је готово увек знао шта хоће. А кад је у Будви, с ансамблом Југословенског драмског, радио *Трошла и Кресиду*, ту је фазон био у томе што су Мијачу додијали композитори. И, реши да сам направи избор музике. Пробао је ово, пробао оно... не иде! Кад види да не иде, каже да зову Пећу! Канда, неће моћи без композитора. И онда смо направили веома занимљиву музику. Занимљиву, јер нисмо могли да радимо попут људи напољу... У то време наши су рачунари врло скромних могућности... Шеснаестоканални студио, са једним „атари“ компјутером... то је смешно... Но, ми смо успели... Дејан је инсистирао на живим инструментима, и ту се ја досетим да постоји једна плоча на којој су јеврејски кантори, у Чешкој – стари снимак из доба социјализма – са „супрафоном“, који је производио и грамофоне, али и плоче, снимили дует... то су Ашкенази... они некако запевају... (Ајвазов син, инсписијент, кад је чуо шта сам урадио, излети на сцену: „Ух, шта је ово?! Уз то бих могао да лумпујем три дана.“) А шта сам урадио? На те канторе наснимио сам тарабуке и додао ритма, а један Цига је свирао виолину која је јецала... све пише овде... У зависности од сцене, промени се мало пратећи инструментариј, вокали оду у позадину, као што у *Голубњачи* трупкање оде у позадину а превлада звекет... тако и овде, напред тутњава бубњева, али то њихово запевање у позадини даје увек страшну трагичност... То буде некад и досадњикаво... Кад је нешто досадно, код нас се каже: Кò чивутско вечерње... Али, овде је то запевање повукло нешто од словенске музике, руске, чешке, словачке... откуд знам... и онда додам још мало еха... Мени је отац говорио зашто Јевреји имају шлагере који се свима допадају. Зато што су се, као прогоњен народ, потуцали по целом свету, и купили, од народне музике, од фолклора свих народа где су били... Она песма „Хаванагила“... ту има и ислама и... али има и елементе руске песме... Е, сад, шта још? *Пушујуће џозоришће Шойаловић*, то је, додуше, ЈДП... Деша је хтео да Филип Трнавац, кога игра Лане Гувовић, стално носи грамофон са плочом... Код мог кума Аљоше Арсењева, такође нашег школског друга, нашао сам плочу из 1928, један предиван немачки шлагер... „Фројлајн пардон“... Изводе Макс Рабе и... оркестар... У СНП-у имамо још две представе: *Сумњиво лице* и *Покојник*... Е, за *Покојника* сам, како је Дејан захтевао, написао један шлагер за Ивану Пејчић. „Малена“ се звао... а тад је на сцени „Пера Добриновић“ још био добар разглас. И то су одврнули... Кад је Деша заплесао по сцени!!! ...А за *Сумњиво лице* је тражио: „Дај ми нешто српско, нешто што Срби сматрају највеличанственијим у свом музичком изразу...“ Шта ја знам, питам шта он мисли... Па, ето, „Свилен конач“... то сви... то је Царевац компоновао... и, каже, удри га на највећу могућу поругу коју можеш. Оно... изругај се, направи пародију... онако скандалозно... И ја сам то устима отпрдуцао... Био је одушевљен!

Ти, лично?

– Да, ја... јер он... мало, мало, па – музика! Чак сам морао да га молим да смањи кад ми се чинило да музика смета глумцу. Мада, то композитори углавном не раде. Што више музике... И тако је остало само на почетку и на крају првог и другог дела. Знао је шта хоће... кад је знао... За *Трошла и Кресиду* је знао, за *Голубњачу* није био сигуран... само је натукнуо... И није добио право „Гламочко немо“, већ обраду... То коло добио сам од Јована Радуловића [аутор *Голубњаче*]... Иначе, сва реквизита у представи је оригинална, донета из Кистања, из личких села... Дејан инсистира да све буде право. Направе стену од папирмашеа, он полуди! Хоће праву стену! И, добије!

Мислим да су редитељи заправо глумци који су, ето, завршили режију... што је и сам Мијач потврдио, на неки начин. Једном, у возу, сви у купеу се некако представе, ко су, шта раде, па њега неко упитао чиме се бави. „И, сад“, каже он, „размишљајам шта да одговорим. Ако кажем редитељ... можда неће знати шта је то... и кажем: 'Ја сам глумац'“. Тајац. И, након станке, неко каже: Шта ћете, неко мора и то да ради! То је Дејан Мијач. Феноменалан у форшпиловању! Сећам се, Раде Којадиновић, мислим у

Сумњивом лицу, треба да игра неког пијанца. Е, како је Дејан њему форшпиловао! То је фа-сци-нант-но! Раде Којадиновић је од тога досегао 60, у бољим варијантама 70 посто! То је Мијач требало да одигра у представи! То... како је он одиграо пијанца... Колико знам, он не пије али опсервира, посматра људе... Каже: Пијанци... оно... стално се враћају на исту тему... Како је он то урадио! Сто је био дијагонално постављен на сцени... сећам се... а како је Радету скретао пажњу на детаље... и водио га, од тренутка до тренутка... сад! „Цезура... пауза... ухватио те алкохол... не можеш да се сетиш... па пређеш на другу тему... и поново се вратиш...“ Био сам фасциниран! То је била врхунска глума. И то што је рекао да је глумац... није уопште погрешно! Он је рођен... он... обожава театар. Нажалост, таквих људи све је мање... И, ако смем да кажем, мислим да је позориште у држави која се зове Србија... прилично лоше. Гледам представу, редитељ потписује режију, драматургију, сценографију, избор музике! Чекај мало! Зашто настају рокенрол бендови? Да би четири особе комуницирале, стварале заједничку хемију... Ја сад музику радим сам. И, углавном за позориште, ја сам снимао сам. Али бар сам био један од четири Битлса. У позоришној екипи која ради. Редитељ... то је чак петочлани бенд... типа Ролингстонса... редитељ, драматург, костимограф, сценограф и композитор. Свако од њих има своје виђење. Укрсте се и прожму њихова мишљења, и онда се добија резултат. Гледајући *Голубњачу*... мислим да је Дејан Мијач хтео да направи пројугословенску представу, јер, на крају, онај клинац млатара југословенском заставом... са петокраком! Контра сви они... Пепију Лаковићу као комунисти који је страдао за време Информбироа и који узима гусле и пева о страдањима Срба током Другог светског рата, у Далматинској... Али крај је, и фанфаре, не знам шта... шта сам и како сам урадио. Дејан ми је причао како му је Воки Костић, после представе, рекао: „А музику – радила браћа!“ Погодио! Каже: „Само они могу тако да се откаче!“ Ето...

***Дејан Мијач о својим
представима у СНП***

Шон О'Кејси

ЈУНОНА И ПАУН

(драма у три чина)

Прев. Нада ПРОДАНОВИЋ-ЂУРЧИЈА, рд. Дејан МИЈАЧ, к. г., сц. Стеван МАКСИМОВИЋ, сликар костима Стана ЈАТИЋ.

Подела: Иван ХАЈТЛ („Капетан“ Џек Бојл), Славка ТОШИЋ (Јунона Бојл), Зијо ЗАГОРЧИЋ (Џони Бојл), Вера ТОМАНОВИЋ (Мери Бојл), Драгољуб МИЛОСАВЉЕВИЋ („Џоксер“ Дејли), Џока ПЕРИЋ-НЕШИЋ (Гђа Мејси Медиген), Милан ТОШИЋ („Иглица“ Нацент), Илинка ДУШАНОВИЋ (Гђа Танкред), Феодор ТАПАВИЧКИ (Џери Девин), Томислав ЈОВАНОВИЋ (Чарлс Бентам), Илија СЛИЈЕПЧЕВИЋ (Први курир добровољац), Никола ЈОВАНОВИЋ (Други добровољац), Стојан ЈОВАНОВИЋ (Носач).

Зашто сам поставио драму „Јунона и паун“?

(...) читаво сазвежђе идеја, племенитих, хуманих идеја, о којима ретко кад пишемо, немамо времена да размишљамо о њима, али их носимо у себи и кажемо да се вреди за њих борити, доказивати их и остварити. То је, пре свега, окејсијевски проблем човека препуштеног да беспомоћан и лицем окренут према точку догађаја, буде њиме прегажен, буде кажњен – то је кажњавање невиног – зато што се дрзнуо да голим рукама ухвати привид своје среће. О'Кејсијев човек је заведен, бори се под туђом заставом мислећи да су то они његови идеали који га испуњавају огорчењем и надом. Он бива кажњен поразом, у паду несвесан своје заблуде. О'Кејси кличе апотеозу палих у том неравном боју. Пуно је ту ироније, пуно горког хумора, усирене крви и бола и пре би се рекло да је то псовка. Па ипак је то поезија, дивља и узбудљива.

Једно од најснажнијих оруђа којима се О'Кејси служи јесте - иронија. Он је мајстор гротеске, шарже, буфонаде и јарког контрапункта: трагично – комично. Оштроумни понекад брутални плебејски хумор и поетичност. То може да буде шокантно, јер долази са сцене. Али он се не либи својих тема и својих јунака. Он не забавља, нити поучава – он шиба. / *Дејан МИЈАЧ*

Роџер Макдугал, Тед Алан

ДВОСТРУКО ЛИЦЕ

(криминална комедија у два дела)

Прев. Драгослав АНДРИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Милета ЛЕСКОВАЦ, кс. Стана ЈАТИЋ.

Подела: Велимир ЖИВОТИЋ (Џулијан и Давид Фаншо), Злата ЂУРИШИЋ (Елза Фаншо), Мирјана БАЊАЦ (Едита Билингсли), Витомир ЉУБИЧИЋ (Ернест Фаншо), Фрања ЖИВНИ (Твентс), Феодор ТАПАВИЧКИ (Инспектор).

Дејан Мијач: (...) У овој нашој заврзлами недостаје праве мистерије. Нема језе. Нема оног прапитања: Ко је убица? Гледаоцу је све јасно пре него што се нешто и одигра, пре него што тога постају свесни актери комедије. Али, зар и то није једна замка? Чувајте се превременог закључка, јер можете проћи као и наш инспектор Гордон – све је ту, решили сте чвор, чак и убицу имате у рукама, али нисте решили питање мотива који доведу неког човека пред убиство. (...) „Сваки човек је потенцијални убица“ – каже наш Џулијан. Зато је најбоље не инсистирати на том решењу својих проблема, иако се и тако може много добити, па чак и поштовање себе у својим очима. Најбоље је, ипак, насмејати се заједно с нама и не мислити о мрачним стварима.

Вратислав Блажек

ТРЕЋА ЖЕЉА

(комедија у три чина)

Прев. са чешког Живомир ЈОКОВИЋ, сц. Мирко КРСТОНОШИЋ, к. г., кс. Божана ЈОВАНОВИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ.

Подела: Стеван ШАЛАЈИЋ (Петар), Милица КЉАИЋ-РАДАКОВИЋ (Вера), Радивоје КОЈАДИНОВИЋ (Тата), Добрила ШОКИЦА (Мама), Драгутин КОЛЕСАР, Мирко ПЕТКОВИЋ (Карло; Важни господин), Драгица СИНОВЧИЋ-БРКОВИЋ (Божена), Иван ХАЈТЛ (Фарбар), Фрања ЖИВНИ (Деда), Стојан ЈОВАНОВИЋ (Хурдалек), Милан ТОШИЋ (Ерлебах), Михаило МИЛИЋЕВИЋ, Томислав ЈОВАНОВИЋ (Директор), Драгослав ЈАНКОВИЋ Макс (Важни господин), Софија ПЕРИЋ-НЕШИЋ (Госпођица), Феодор ТАПАВИЧКИ (Репортер), Недељка ШАЛАЈИЋ (Девојчица), Блажица КРАУТХАКЕР (Манекен), Љиљана МИЛЕТИЋ (Манекен).

Дејан Мијач: Када би вам се пружила прилика да вам се испуни једина жеља, шта бисте зажелели?

Није потребна никаква амбиција. Довољно је да живите штедљиво у две етапе – од првог до петнаестог и од петнаестог до првог, са кредитом, са децом која уништавају обућу, без стана или са високом киријом – свеједно: мали милион потреба је ту. Живите, рецимо, као што живи већина људи у свету. Зажелите, као наш јунак једну једину жељу која ће вас ослободити свих брига. И она вам се испуњава!

Мислите ли да сте решили проблем?

Наша комедија каже да таквог решења нема. Немогуће је у друштву у каквом живимо, издвојити се у цитаделу самозадовољства и само свог материјалног преобиља осим по цену погибије савести.

Ово што играмо је бајка. Има ту једна испуњена жеља, постоји и дедица из бајке који се јавља на звук чаробног звонцета, најзад ту је и свет са пуним коректурама једне бајке. Нажалост, данас више ни деца не верују у бајке, данас, када је најчаробније звонце оно испод телефонске слушалице. Зато су и глумци припремајући овај комад занемарили онај вилински део и можда ће представа сувише личити на живот наш свакидашњи. Једино чудо је тај дедица. Он се упорно појављује на звук звонцета и заплиће и расплиће ситуације, како му се хоће. Али, не замерите му, он није од овог света, њега је измислио писац. Не замерите ни нама што га нисмо потпуно сместили у оквире наше игре, тамо не пасује. А не приличи му ни место у гледалишту. Тако је он остао између нас и вас, између друга Блажека и свих осталих. Вероватно као тумач.

Бранислав Нушић

СВЕТ

(комад у четири чина)

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Милета ЛЕСКОВАЦ, кс. Стана ЈАТИЋ.

Подела: Раде КОЈАДИНОВИЋ (Тома Мелентијевић), Ружица КОМНЕНОВИЋ (Стана), Мирјана БАЊАЦ (Нада), Даница КУЦУЛОВИЋ (Јелкица), Витомир ЉУБИЧИЋ (Сима Јеремиић), Љубица РАВАСИ (Госпођа Живановић), Јелица БЈЕЛИ (Госпођа Томић), Драгиша ШОКИЦА (Стојановић), Љубица ЈАНИЋИЈЕВИЋ (Госпођа Марта), Фрања ЖИВНИ (Учитељ музике), Софија ПЕРИЋ-НЕШИЋ (Тетка Каја), Анђелија ВЕСНИЋ (Ана), Ксенија МАРТИНОВ (Девојчица), Тибор КИШ (Први носач), Миломир КУЦУЛОВИЋ (Други носач).

Дејан Мијач: Овај СВЕТ представља покушај да се прикаже један вид односа човек–друштво, или још боље: човек према свету који га окружује. Угао посматрања је малко нахерен, нушићевски; можда је на први поглед упрошћен – ради се о породици једног пензионера и две-три алапаче. Али то је пример из очигледне наставе, апсурдан, јасан: човек који бесмислено довршава свој бесмислени живот, сретне се у једном бесмисленом тренутку са неким бесмисленим светом. И ето збрке, ето клупчета за комичну забуну: ко је прав, ко је крив, ко је најлуђи у овом врзином колу? Ниједно од ових питања се не поставља, али из кола свакако треба изићи. И Нушић нам даје два излаза, две могућности. Први: остати сам, што је јако шашаво и некако не иде; и други: помирити се и заспати да се заборави, да се не види, да се преживи, што лакше полази за руком. Али то није решење! Решења треба да су хумана и револуционарна! Ипак у моћи сваког човека је да се мири, што је за тренутак јако смешно, и да се најзад помири, што је можда и помало тужно. А решења треба тражити...

Едвард Олби

КО СЕ БОЈИ ВИРЦИНИЈЕ ВУЛФ

(драма у 3 сцене)

Прев. Илеана ЋОСИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Стеван МАКСИМОВИЋ, кс. Божана ЈОВАНОВИЋ, к. г.

Подела: Јелица БЈЕЛИ (Марта), Стеван ШАЛАЈИЋ (Џорџ), Ева РАС (Хани), Мирко ПЕТКОВИЋ (Ник).

Дејан Мијач: (...) Код Олбија је чвор забуне унутар самог човека. Жртва комичног судара је обично безначајни мали човек пун вере у своју важност и своју непостојећу моћ. Олбијеви јунаци су дубоко свесни своје немоћи, потпуно су омеђени у амбису живота, па ипак не могу да избегну судар са самим собом. Рекао бих да они сами себи сметају.

Написано је море литературе о избору слободе, о отуђењу, о егзистенцији... Чини ми се да се у овој комедији, Олби наругао свему што би интелектуалац могао да каже у одбрану своје промашености. Дрско и безобзирно, али и лудо истинито.

(...) Хтели бисмо да кажемо и наш део сведочења о тим неурачунљивим и себи препуштеним људима – о интелектуалцима мекушцима који беже, правдају се, јадају, плачу, пренемажу се, пију и пате неуслишени. Као деца што будна зуре у помрчину...

Роберт Андерсон

СЕКСИРАМА

„ТА, ОТКУД МОГУ ДА ТЕ ЧУЈЕМ КАД ВОДА ТЕЧЕ“

(комедија у три дела)

Прев. Драгослав АНДРИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Душанка–Дуња МАНИЋ, кс. Анамарија МИХАЈЛОВИЋ.

Шок њрејознавања. Подела: Иван ХАЈТЛ (Херб Милер), Влада СТОЈАНОВИЋ (Џек Барнстејбл), Милена ШИЈАЧКИ-БУЛАТОВИЋ (Дороти), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Полинг).

Као ход јолубова. Подела: Милица КЉАИЋ-РАДАКОВИЋ (Харијета), Велимир ЖИВОТИЋ (Џорџ), Вера МИЛОШЕВИЋ (Џил), Драган СРЕЋКОВ (Продавац).

Ја сам Херберџи. Подела: Добрила ШОКИЦА (Марта), Славко ЋОРЂЕВИЋ (Херберт).

Дејан Мијач: Поштовани гледаоци,

Покушаћемо да вас забавимо овим голицавим причама, ћаскајући – не о проблему и о социолошком, психолошком или политичком аспекту секса, већ ћемо причати – сасвим необавезно. А то је тема која нас, бар у последње време, прогања урликом са плоча у диско-клубовима, голим грудима у колору из уличних киоска, из реденика новинских стубаца, са реклама, са филмског платна, литературе – из свих моћних медија и оруђа који атакују на ум и срце људи. О човеку у мору секса, у опсадном стању које је објавила Велика Сексуална Револуција управо и говоре Андерсен и наша представа.

Тема је голицава, али третман је, мислим, достојанствен. Усталом – ово је комедија. Значи, треба се смејати: овом приликом смејемо се сексу. Волели бисмо да се на нашој представи забављате и зато вам желимо пријатно вече.

Славко Ђорђевић и Добрила Шокица

Антон Павлович Чехов

УЈКА ВАЊА

(сцене из живота на селу у четири чина)

Прев. Кирил ТАРАНОВСКИ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Дориан СОКОЛИЋ, кс. Ружица НЕНАДОВИЋ-СОКОЛИЋ.

Подела: Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Сребрјаков), Милена ШИЈАЧКИ-БУЛАТОВИЋ (Јелена Андрејевна), Илинка СУВАЧАР (Софија Александровна), Јелица БЈЕЛИ (Војницка), Стеван ШАЛАЈИЋ (Војници), Велимир ЖИВОТИЋ (Астров), Драгутин КОЛЕСАР (Тељегин), Добрила ШОКИЦА (Марина), Тибор КИШ (Један радник).

Дејан Мијач: Сукоб видљивих јунака са невидљивим противником је у основи драматуршког принципа античке трагедије. И код Чехова је трагедија, али трагедија свакидашњице, где се место фатума појављује свемоћна паланачка, брутална баналност! Ако под условним термином „фатум“ подразумевамо снагу која се не персонифицира буквално у неком лику на сцени, али која ипак реално постоји и драматуршки утиче иа догађаје и људе унутар драме, онда је фатум битна карактеристика Чеховљеве драматургије. Чехов не води бој са силама небеским, него са приземним, бесмисленим, свакодневним животом, који у свом неумитном току без краја и почетка сабира све: што је било, што јесте и што ће бити.

Као по правилу, све Чеховљеве драме почињу у пролеће (*Ујка Вања* почиње у лето), а последњи чин пада у јесен – симболика је лако читљива. У почетку се поставља питање, пуно је наде и илузија да ће живот донети јунацима драме срећу – а онда долази одговор који руши те илузије. У *Ујка Вањи* долази Јелена Андрејевна, лепота је банула у тривијалну свакидашњицу, она буди наду, живот је леп, будућност се осмехује... то је почетни акорд. А онда без неког видљивог разлога („људи једу, само једу, а за то време пролази поред њих срећа и растаче им се живот“ – Чехов), све се руши, ударац за ударцем, почиње драма: већ је јесен, лишће опада и јесење су руже тужне – ту је и расплет. Крај.

Какву поруку треба да понесе гледалац који се суочи са оваквим током догађаја? Јунаци су поражени у двобоју са животом, стварношћу, они су својом судбином показали како је немогуће очекивати испуњење жудњи у животу онаквом какав се живи. У том смислу Чехов је несумњиво „песимиста“. Али, одузимајући грубо од својих јунака сваку илузију, декомпонујући их и деградирајући их као личности, он им је открио врата варљиве наде, даровао им је дух утопије, мелем за све поражене – тамо ћемо и наћи разлог својој егзистенцији, која је само залога неком великом остварењу. А овај живот је епизода, безначајна по себи, али у суми са осталима има свој недостижни циљ.

И над свом том грдном мешавином ипак иронични Чехов торжествује... Нема излаза, нема одговора ни на једно питање, осим на оно класично, руско: „Шта да се ради?“ Одговор је: „Треба живети!“

Џо Ортон

ПЉАЧКА

(комедија у два дела)

Прев. др Зденко ЛЕШИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Милета ЛЕСКОВАЦ, кс. Мирјана МАУРИЧ.

Подела: Раде КОЈАДИНОВИЋ (Макливи), Милица КЉАИЋ-РАДАКОВИЋ (Феј), Ваза ВРТИПРАШКИ (Хал), Драган СРЕЋКОВ (Денис), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Траскот), Драгослав ЈАНКОВИЋ Макс (Медоуз).

Дејан Мијач: Вечерас играмо *Пљачку* Џоа Ортона, дело написано у жанру криминалистичке комедије – што би требало да обезбеди добру забаву грађанству у нашем гледалишту. Као што је ред – у комедији постоји и добар заплет који обезбеђује интересовање посматрача, постоји и криминални деликт (дозволићете да прећутимо који, остављајући посланицу откривања вама, драги гледаоци), постоји и бедем одбране против зла у који су узидани Породица, Религија и Држава. Рекли бисмо да су ту сви услови за вашу добру забаву...

Али Ортон не би био Ортон када сав тај утврђени ред ствари не би мало изокренуо! Он се послужио механиком коју му нуди овај популарни булеварски жанр, али је на сцени задржао само голи факат игре (ако искључимо задовољство глумца који играју згодне улоге), а преко рампе, у гледалишту, оставио је сваки афекат, па и доживљај задовољства. Истина, забављати се недаћама ближњега можда баш није сасвим часно, али то је згодан повод за некажњиво испољавање садизма, мазохизма, садомазохизма и сличних порива, наравно у малим, чак пријатним количинама.

Ко све то воли нека се пријатно забавља! А ко не воли нека оговара, и то је једно лепо лично задовољство сваког појединца на које рачуна ова представа.

Виљем Шекспир

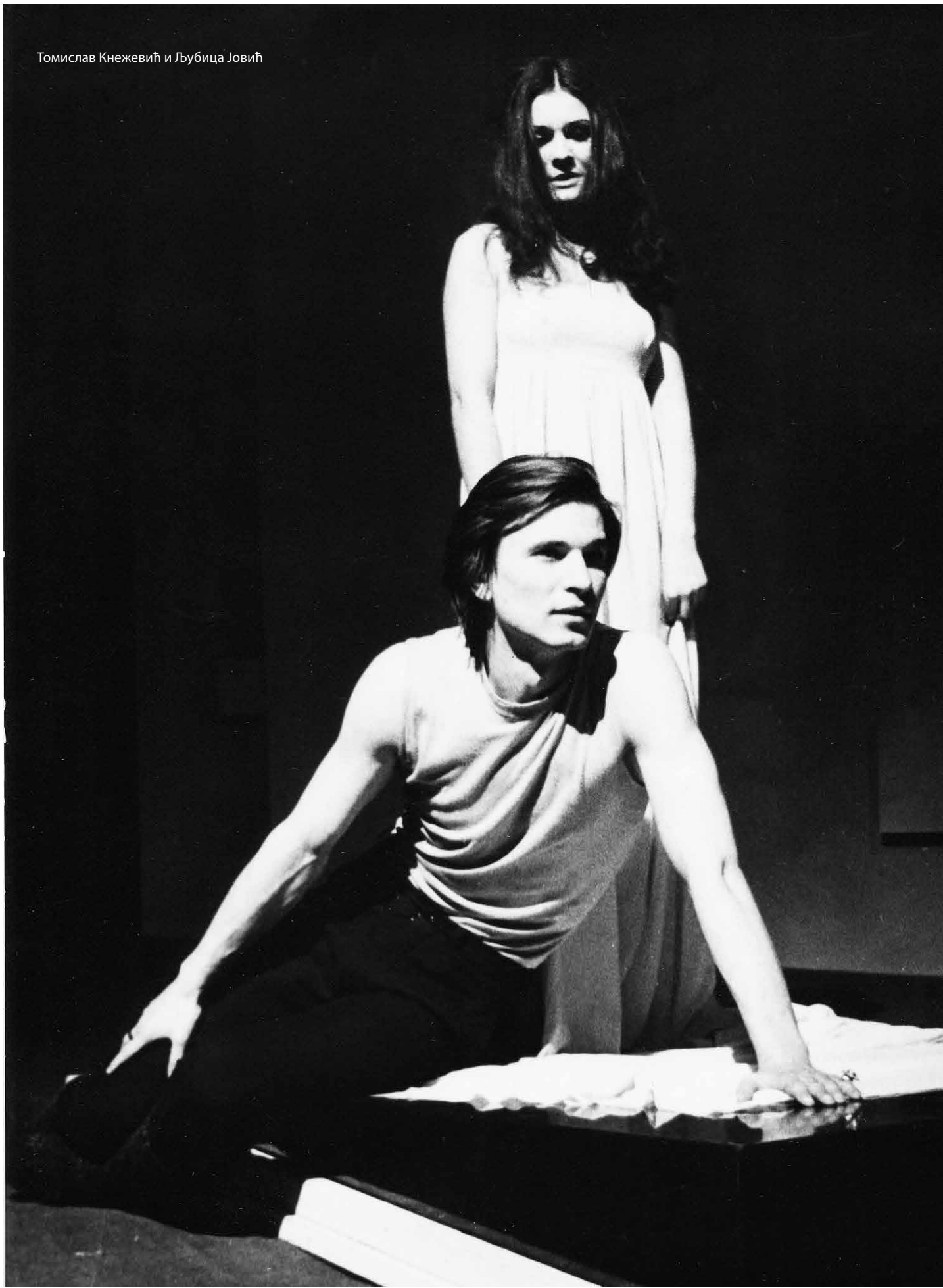
РОМЕО И ЈУЛИЈА

Прев. Живојин СИМИЋ, Сима ПАНДУРОВИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Владимир МАРЕНИЋ, к. г., кс. Јасна ПЕТРОВИЋ, к. г., муз. сар. Душан СТУЛАР, ард. Стеван ГАРДИНОВАЧКИ, сценске борбе Никола ЧАНАК.

Подела: Влада МАТИЋ (Кнез), Мирко ПЕТКОВИЋ (Парис), Михаило МИЛИЋЕВИЋ (Гроф Монтеги), Иван ХАЈТЛ (Гроф Капулет), Тома КНЕЖЕВИЋ (Ромео), Драган СРЕЋКОВ (Меркуцио), Александар ЂОРЂЕВИЋ (Бенволио), Васа ВРТИПРАШКИ (Тибалт), Стеван ШАЛАЈИЋ (Монах Лаврентије), Јаков САЛАК (Монах Јован), Радован КНЕЖЕВИЋ (Балтазар), Драгиша ШОКИЦА (Самсон), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Петар), Славко ЂОРЂЕВИЋ (Апотекар). Музичари: Драгутин КОЛЕСАР, Фрања ЖИВНИ, Милан БОГУНОВИЋ. Катица ЖЕЛИ (Парисов паж), Душан ЏАКУЛА (Часник), Милена БУЛАТОВИЋ (Грофица Капулети), Љубица ЈОВИЋ (Јулија), Добрила ШОКИЦА (Дадилја).

Грађани, родбина обеју кућа, маске, чувари, стражари, слуге и пратиоци: Мирјана АНЂЕЛКОВИЋ, Илинка СУВАЧАР, Рената ВИГИ, Милосава ВАСИЉЕВИЋ, Љубица БАРАЋ, Кармела ТОУХАЈЗЕР, Живорад ИЛИЋ, Ратко ВАСИЉЕВИЋ, Мирослав БОРОЈЕВИЋ, Петар МИРУШ, Борислав СТАНКОВИЋ, Борис ДУТИНА, Петар НЕНАДИЋ, Младен ПЕТРОВИЋ, Владислав КАЋАНСКИ.

Дејан Мијач: У поетици *Ромео и Јулије*, сложеној из непрекидних контраста, један контраст, очигледно, важнији је од осталих – ја бих га назвао: контраст једноставног и сложеног. Спољни догађаји потресају сцену: туче се на улицама, севају ножеви, падају лешеве, тече крв, игра се на балу, прихвати се тајно венчање, спрема се бучно и громогласно, друго и то са истом младом, догађају се невероватне сцене у гробници – сукобе се два супарника, васкрсне један мртвац, буду два самоубиства... Па ипак, аутор не налази свој пуни интерес у свим тим згодама и догађајима. На оваквом материјалу он би могао направити ватромет спољних ефеката, још снажније истаћи појединачне поступке или радње. Али, не – Шекспир помера епицентар драме изван ветрометине усковитланих догађаја и утква га у две сцене ноћних сусрета Ромео и Јулије, у две чисто лирске сцене, које су широко и многоструко молски податкане. У свим осталим сценама влада спољна динамика: људи или интригари, или се свађају. Једино у овим двома – ПЕВАЈУ. Лирика окружена тишином громоморних догађаја (тишина иза кулиса потмуло прети!) никла је као у чаролији, али није изненадна. У тим двома сценама је душа трагедије, ради њих је написана, и ако у њима нема лирике, цела трагедија постаје бесмислена. Читава монструозна фабула Шекспиру служи као стаза до ове две царске сцене. Контраст је снажно

изражен: спретно сложено, густо међуодносима испреплетано кретање и сударање догађаја, према једноставној и простој композицији ових двеју сцена.

Ромеа и Јулију окружује свет у коме владају насиље и принуда, тамо се управља људима и у таквом облику живљења неопходна је поливаленција у односима, као и хитрина ума и рефлекса. Тамо где звечи оружје потребан је и одговарајући одбрамбени систем. У кули друштвене хијерархије, где знају шта морају да раде и шта смеју да раде, људи делују безлично – урамљени у оквире традиције, рода, класе, породице, занимања или су пак добро сакривени испод скута домаћег, друштвеног, професионалног, црквеног или религиозног ритуала. Насупрот томе – код Ромеа и Јулије све почиње спонтано из њих самих, из њихове личности; из осећања, расположења, нагона. Унаоколо су људи постављени у одређене инстанце, њих као ствари опредељују, они представљају већи или мањи шраф у механизму, односи тих људи су чисто технички, они се узајамно тиранишу оружјем, новцем, параграфима, писаним или неписаним обавезама, они припадају некоме – роду или групи. Слобода од тих веза и средстава узноси Ромеа и Јулију у небо Поезије. Они се после свега не могу вратити у свет својих савременика, јер би Велики Механизам тог света њиховим повратком изгубио свој смисао.

У трагедији Ромеа и Јулије нема ланца несрећних случајности. Напротив: за Шекспира би највећа случајност била када би Лаврентијев посланик успео да Ромеа упути у тајну лажне Јулијине смрти. Све се заверило против љубавника, подржава их само један беспомоћни фратар, све виси о концу и у таквом склопу околности најприроднији исход је несрећан крај њихове љубави. Мотор трагедије је Мржња и она ће неумитно уништити Љубав. Мржња је та која напаја радњу енергијом, тако да се сударају епизода са епизодом предајући ту енергију једна другој. И у тој методичној диктатури једне страсти доведене до логике, монах Лаврентије начином ситним, уз помоћ некаквог траварства покушава да обмане Велики Механизам, да га преобрази, да га придобије за себе. Ништавним распоредом часова он хоће да победи историју за којом стоје векови, он интригира против ње, и против природе, неумесно примењујући излишна средства, као оно када се појави крај гробнице са бесмисленом ћускијом у рукама – у сцени где патетика и узвишеност смртног чина не подносе комичност његовог положаја. Ироничним обртом догађаја – он, једини искрени сарадник и повереник Ромеа и Јулије, у исто време постаје и њихов фактички убица. И не само што их је убио – он је и увредио њихову љубав, и то истим оном средством којим ју је хтео спасти.

Шекспирова трагедија има, рекло би се, два краја. Смрт Ромеа и Јулије – један, и помирење Монтегија и Капулета над телима мртвих – други. У епилогу трагедије Шекспир као да успоставља равнотежу по обрасцу античког театра, иако је основна карактеристика Шекспировог трагизма управо одсуство равнотеже и једносмерности радње. Зато је и овај други крај, у ствари, поетска метафора, јер Ромео и Јулија су ипак морални и естетички победници, иако формално поражени. Значи, они који су реално поражени духовно се могу сматрати победницима, и обратно: реални победници немају се чиме дичити. Крај трагедије код Шекспира не значи и коначни крај: прогрес и даље траје, наставља се и после петог, последњег чина. Сцена помирења није друго него историјско предосећање будућности – некада и негде... Данашњи победник не мора бити и сутрашњи... Фактичка оцена и оцена морална, естетичка – разилазе се... То је Шекспирова историјска пројекција, дата кроз сценску метафору.

Љубица Јовић, Ваца Вртипрашки и Рената Виги

Љубивоје Ршумовић

ШУМА КОЈА ХОДА

(измотација са певањем и играњем)

Музику измислио Војкан БОРИСАВЉЕВИЋ, играње и превртање увежбао Бранко МАРКОВИЋ, соколану насликао Радован МАРУШИЋ а одећу и обућу Јасна ПЕТРОВИЋ, целу измотацију приредио Дејан МИЈАЧ.

Измотавачи: Даница КУЦУЛОВИЋ, Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ, Љубица ЈОВИЋ, Рената ВИГИ, Драгутин КОЛЕСАР, Драгиша ШОКИЦА, Васа ВРТИПРАШКИ, Александар ЋОРЂЕВИЋ.

Музиканти: Мирослав ЦВИЈАНОВИЋ, Петар БАХУН, Драгиша ПОПОВИЋ, Ференц КОВАЧ.

Дејан Мијач: Драга децо, поштована публико! У име дружине измотавача, музиканата и осталих желим вам лепу забаву и добар провод у *Шуми* Ршумовој. Ми који смо проборавили извесно време радећи у њој имали смо непрестано осећање задовољства и радости, који су нам у потпуности заменили сваки умор, па смо стално били весели и чили. Е, то и вама желим: да будете здрави, орни и радосни док сте у *Шуми*, а кад изаћете одавде, да будете бољи људи јер ова *Шума* је вишеструко лековита и нарочито окрепљује карактер човека. Наздравље! И позовите и своје родитеље и остале из породице и комшилука на излет у *Шуму*, јер сигурно благотворно делује и на старије.

НОВОСАДСКА ПРОМЕНАДА

(сценско-музичка панорама у два дела)

Саставили Влада ПОПОВИЋ, Петар МАРЈАНОВИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, кс. Стана ЈАТИЋ, сц. Милета ЛЕСКОВАЦ, сп. Бранко МАРКОВИЋ, к. г., муз. сар. Душан СТУЛАР.

Учествују: Милица КЉАИЋ-РАДАКОВИЋ, Иван ХАЈТЛ, Петар ПЕТКОВИЋ, Добрила ШОКИЦА, Милена ШИЈАЧКИ, Фрања ЖИВНИ, Злата ЂУРИШИЋ, Драгутин КОЛЕСАР, Соња ЈОСИЋ, Влада МАТИЋ, Мирјана ГАРДИНОВАЧКИ, Феђа ТАПАВИЧКИ, Љубица ЈОВИЋ, Васа ВРТИПРАШКИ, Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ, Александар ЋОРЂЕВИЋ.

Тамбурашки оркестар: Јовица ЈОВАНОВИЋ, Стојан ЈОВАНОВИЋ, Лазар БОГДАНОВИЋ, Душан СУЧЕВИЋ.

Дејан Мијач: Певати и бити заљубљен – чини ми се да је исто стање. У време када топови пуцају или црева крче – ретко се чује песма. Када су људи сити, помало докони и у одређеном степену задовољни – онда је песми и певању век. Изгледа да је једно од аркадијских доба било и време оно када су настајале такозване старе градске песме, које и данас тако радо певамо и слушамо – нарочито када се пријатно осећамо после обилног обеда и доброг вина. Време које дочарава наша представа, од пре сто година отприлике, доба је када су после Буне војвођански грађани извојштили нека права, а неки од њих стекли, имали, уживали, а умели! Желимо да прикажемо понешто од духа тога времена, помало од суштине тога грађанства. Овај колоплет најпопуларнијих њихових песама, које и данас живе, показује да смо и сами, иако то нерадо признајемо, задржали подоста од тога духа – па зато и уживамо у своме.

Ипак, да не би било зазора, рецимо одмах: овде је реч о љубави, истина грађанској, али ипак о љубави. А љубав све прашта. Па, ако будете задовољни, нека вам је богом просто!

Јован Стерија Поповић

ПОКОНДИРЕНА ТИКВА

(весело позориште у три дела)

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Радован МАРУШИЋ, к. г., кс. Јасна ПЕТРОВИЋ.

Подела: Добрила ШОКИЦА (Фема), Милена БУЛАТОВИЋ (Евица), Заида КРИМШАМХАЛОВ (Сара), Илинка СУВАЧАР (Анча), Стеван ШАЛАЈИЋ (Ружичић), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Јован), Васа ВРТИПРАШКИ (Василије), Раде КОЈАДИНОВИЋ (Митар).

(Мијачев текст објављујемо у посебном поглављу, посвећеном представи *Покондирена тиква* на Стеријиним позорју; прим. Д. Н.)

Слободан Стојановић

ТИ СИ ТО

(сценска исповест)

Рд. Дејан МИЈАЧ.

Подела: Раде КОЈАДИНОВИЋ (Чика Јаков), Велимир ЖИВОТИЋ (Пицан), Злата ЂУРИШИЋ (Косара), Влада СТОЈАНОВИЋ (Друг Раје Руса), Фрања ЖИВНИ (Гута), Славко ЂОРЂЕВИЋ (Комшија), Вера МИЛОШЕВИЋ (Ђерка лепе Наталије), Стеван ШАЛАЈИЋ (Пицуљ), Миодраг ЛОНЧАР (Михајлов брат), Неда ШАЛАЈИЋ, к. г. (Она), Саша ТРИПКОВИЋ, к. г. (Он).

Музички састав: Воја БРКОВИЋ (гитара), Драган МИЛКОВ (контрабас), Миша ЈОВОВИЋ (вок. солиста), Лазар ПЕРИШИЋ (ударалјке).

Дејан Мијач: Ова представа састављена је од исповести и њена је амбиција да обавезе гледаоце на саучествовање. Због тога се намерно одричемо свих театарских помагала и било какве организације. Значи – нећемо се бавити смишљеном анимацијом публике, али уколико сам чин исповедања буде имао неких реперкусија у гледалишту, утолико боље. Надамо се да ћемо говорити језиком савремености, о темама које нас се тичу и да ћемо заслужити пажњу.

Бранислав Нушић

УЈЕЖ

(комедија у два дела)

Рд. Дејан МИЈАЧ, к. г., комп. Јован АДАМОВ, сц. Владимир МАРЕНИЋ, к. г., кс. Јасна ПЕТРОВИЋ.

Подела: Стеван ШАЛАЈИЋ (Господин Лазић), Милена ШИЈАЧКИ-БУЛАТОВИЋ (Госпођа Лазићка), Нада ИВАНОВИЋ (Дана), Миодраг ПЕТРОВИЋ (Зоре), Нада ВОЈИНОВИЋ (Ружица), Раде КОЈАДИНОВИЋ (Марковић), Влада МАТИЋ (Сушић), Александар ЂОРЂЕВИЋ (Душко Поповић), Заида КРИМШАМХАЛОВ (Госпођа Арсићка), Јелица БЈЕЛИ (Госпођа Живановићка), Добрила ШОКИЦА (Госпођа Спасићка), Даница КУЦУЛОВИЋ (Госпођа Петровићка), Анђелија ВЕСНИЋ-ВАСИЉЕВИЋ (Госпођа Сушићка), Радован КНЕЖЕВИЋ (Агент), Мирјана ГАРДИНОВАЧКИ (Софи), Душанка АНОЈЧИЋ (Јованка). Сонгове пева Марина ДИМОВСКА.

Може ли се очекивати да у својој прегледи устави усвојавате један општији дијалог с Нушићем?

– Свакако да нисмо стали раме уз раме с писцем и покушавамо да направимо комедију о људским судбинама. О томе зашто се људи хватају за велике плутајуће идеје које време наноси. По моме мишљењу, то је прича о људима који желе да побегну од нечега, од једне евидентне лажи, нека то буде и грађанска породица, падајући истовремено у другу лаж. То је несрећа, но истовремено и повод за комичне неспоразуме.

У „Покондиреној књици“, чини ми се, ви сте ирецирали врло сличан, ако не и истоветан проблем – жељу да се избејне из усјајале, иширијархалне средине.

– У бити, можда то и јесте исти проблем. Уосталом, ја сам већ дуго опседнут том проблематиком – човек у раскораку хтења и могућности. Но, вероватно је и да то моје интересовање не иде у бесконачност. То је само тренутак који ће можда трајати још годину-две, док не исцрпим ту тему. На њу се надовезују и приче о идеалима и илузијама, које сам такође радио, од *Великој Мака* па наовамо. Волео бих још једанпут да радим *Великој Мака*, а жеља ми је да поставим и Сремчеву *Илуминацију* на селу. То су текстови који би некако могли да заокруже овај мој циклус.

(...) све што ме занима, то је наш менталитет у том аспекту. И чини ми се да ту може да дође до оног срећног споја општег и посебног.

Д. МИЈАЧ–Д. НИКОЛИЋ

Слободан Стојановић

Ђорђе Лебовић

ДОЛЊА ЗЕМЉА

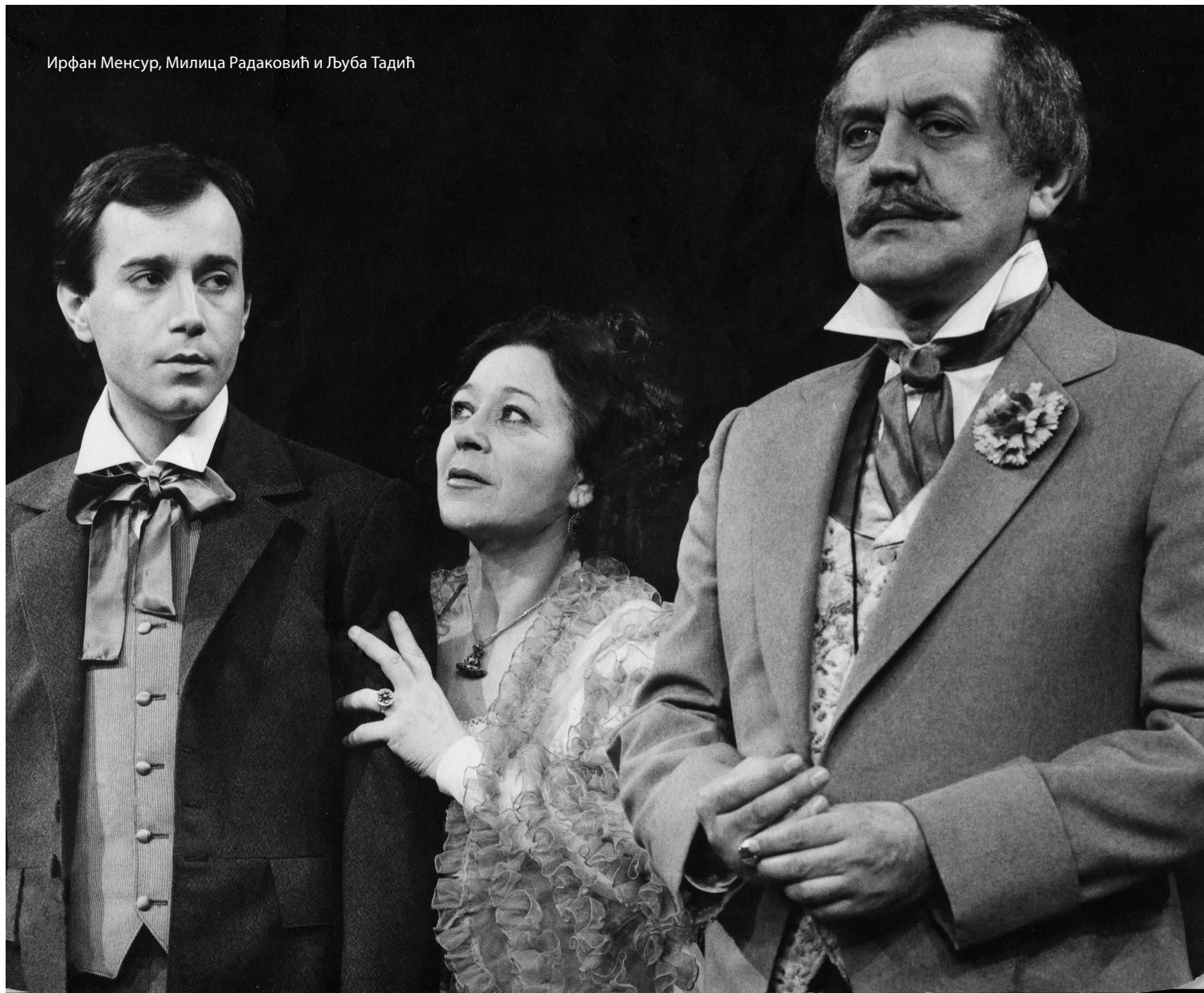
(драма у два дела по делима Јакова Игњатовића)

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Владислав ЛАЛИЦКИ, кс. Бранка ПЕТРОВИЋ, лк. Предраг СТЕПАНОВИЋ, Љиљана СУБОТИЋ, комп. Војислав КОСТИЋ, кор. игре и покрета Бранко МАРКОВИЋ, ард. Јан МАКАН, Живко ПОПОВИЋ.

Подела: Љуба ТАДИЋ (Милан Наранџић), Ирфан МЕНСУР (Бранко Орлић), Ваца ВРТИПРАШКИ (Ђока Глађеновић), Михајло ПЛЕСКОЊИЋ (Грацилни), Миодраг ПЕТРОЊЕ (Буцмасти), Драгомир ПЕШИЋ (Марцијални), Иван ХАЈТЛ (Дежмекасти), Радивоје КОЈАДИНОВИЋ (Здепасти), Владислав МАТИЋ (Кракати), Драгиша ШОКИЦА (Зердасти), Љубица ЈОВИЋ (Лаура Шипанић), Јелица БЈЕЛИ (Удова Шипанић), Милица РАДАКОВИЋ (Отимија Рудић), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Маринко Бебин), Мирјана ГАРДИНОВАЧКИ (Амалија Бебин), Александар ЂОРЂЕВИЋ (Милош Мргодић), Гордана КАМЕНАРОВИЋ (Паулина Торњански), Стеван ШАЛАЈИЋ (Лаза Торњански), Марина МАРКОВИЋ (Јелица Милеуснић), Заида КРИМШАМХАЛОВ (Текла Шпицедер), Верица МИЛОШЕВИЋ (Старија фрајла), Илинка СУВАЧАР (Млађа фрајла), Милан ШМИТ (Шпицлов).

Старице, старци: Анђа ВЕСНИЋ–ВАСИЉЕВИЋ, Драгица БРКОВИЋ, Злата ЂУРИШИЋ, Рената ВИГИ, Људмила КНЕЖЕВИЋ, Анкица ЈОЦИЋ, Вера НИЋИН, Марија ТЕМУНОВИЋ, Тихомир ПЛЕСКОЊИЋ, Душан СЕКУЛИЋ, Данило НИКОЛИЋ ЛАПЧЕВИЋ, Петар МИКАЛАЧКИ.

Девојке, младићи: Александра ПЛЕСКОЊИЋ, Лидија СТЕВАНОВИЋ, Александра БЕРИЋ, Звездана ТОМАШЕВИЋ, Тијана МАКСИМОВИЋ, Гордана ЂУРЂЕВИЋ, Елеонора РЕВИД, Ибоја КАРДОШ, Мирјана БОЖАНИЋ, Радоје ЧУПИЋ, Тихомир СТАНИЋ, Зоран АЛЕМПИЈЕВИЋ, Мирослав БЕНКА, Јанош ТОТ, Нандор СИЛАЂИ, Арпад БАКОТА, Ласло ТЕРТЕЛИ.

Дејан Мијач: У овој драми има један догађај који наткриљује причу о судбинама два пријатеља: то је револуција 1848. Она је мото и енергија свих збивања, она на други начин дефинише људске судбине. На први поглед само, она се дешава негде ван непосредног збивања, није непосредно у ситуацијама, али на крају се појављује као нека судбинска сила која разрешава цео чвор. О намерама и резултатима ове револуције знамо из дела њених савременика и коментатора Маркса и Енгелса. Историјска оцена о њој, дакле, постоји. Зато је било занимљиво бавити се њоме са једног људског становишта, трагати за мотивима који опредељују људе да политички дејствују у одређеним преломним раздобљима. Често су ти мотиви сасвим лични, као што ни лично понашање не може да буде ван историјског контекста.

ДОМ БЕРНАРДЕ АЛБЕ

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Борис МАКСИМОВИЋ, кс. Јасна ПЕТРОВИЋ, лк. Љиљана СУБОТИЋ, сп. Мага БРАТОНОЖИЋ-МАРКОВИЋ, избор музике Иван КОВАЧ.

Подела: Заида КРИМШАМХАЛОВ (Бернарда), Јелица БЈЕЛИ (Марија Хосефа), Верица МИЛОШЕВИЋ (Ангустија), Илинка СУВАЧАР (Магдалена), Соња ЈОСИЋ (Амелија), Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ (Мартирио), Ивана ПЕЈЧИЋ (Адела), Добрила ШОКИЦА (Понсија), Милена ШИЈАЧКИ-БУЛАТОВИЋ (Служавка), Злата ЂУРИШИЋ (Пруденсија), Даница КУЦУЛОВИЋ (Просјакиња).

Добровољни азил

(кључ редитељског приступа)

У потрази за правим језичким корелатима, сви преводиоци Лоркиних драма покушали су да његов песнички идиом што више приближе нашем језичком (то јест: литерарном) изразу, нужно изневеравајући дух који чини специфику Лоркине поетске замисли.

За разлику од ритмоване прозе и ритмованог стиха у његовим драмама (*Јерма*, *Крваве свадбе*), како и сам Лорка каже, драма *Дом Бернарде Албе* писана је као да је снимана скривеном камером.

То је и основни разлог што је ова представа мишљена на начин архетипског језгра говора свакодневице и што је прозна структура драме допустила да језик сведемо на онај једини могући – говорни језик. Метафору језика и надсмисао реплика, изградио је и домислио сценски апарат. Многе представе по овој Лоркиној драми имале су за моторику немогућност остварења љубавне везе и побуне Аделе, најмлађе Бернардине кћери. Наша представа има шира значења иако оба ова проблема постоје и у њој као тема, јер су у функцији драмске приче. Међутим, они служе само као мотив којим желимо да кажемо нешто друго. Прецизније речено, да поставимо питање о нечем другом – о човековој слободи.

Уосталом, и сам Лоркин принцип „непојављивање мушкарца“, допушта да се њиме послужимо као метафором за оно што је споља (дакле: слободан избор социјалне јединке), а истовремено, у оквиру онога што се дешава унутар дома Бернарде Албе, истражујемо питање слободе унутар бића, односно могућности да се човек дотакне са собом.

У свом обиљу значења дом Бернарде Албе је, пре свега, дом-окриље, простор у коме расте породица и који по структури (којом је организован живот унутар њега) представља микрозаједницу. У даљим асоцијацијама, тај дом је и свака друга (налик му по структури) микрозаједница: дом-прибежиште, дом-азил, дом-уточиште. Заједничко им је то што се живот у њима одвија без икакве суштинске зависности од онога што је споља, што је изван.

Тај живот има свој унутрашњи ритам, своју логику, своје законитости, своја правила понашања, свој пулс, своју муку. У једном таквом дому, у дому Бернарде Албе, влада окамењени облик патријархалног морала чије „спровођење“ надгледа Бернарда. Међутим, Бернарда није деспотска инкарнација система – она задати морал, који спроводи као директиву, не разуме. Обезличена је, потпуно отуђена. Она га, напросто зато што је задат, строго, беспрекорно и без остатка, спроводи. Дакле, сведена је на функцију задатка који обавља. Њене кћери, пак, решавају дилему (не?)могућег живота изван дома, заборављајући да су управо тим домом дефинисане и да би сваки живот изван њега негирао њихов идентитет, крвоток, начин мишљења. Њихов живот изван дома био би без унутрашњег покрића. Међутим, задати морал којим су одређене њихове психологије и који им може обезбедити слободу унутар њих (уколико пронађу прави пут ка себи, ка свом бићу) такође је њорсокак, јер их та непрестана окренутост ка себи, води у лудило условљено изолацијом јединке

Соња Јосић, Јасна Петровић и Дејан Мијач;
проба представе *Дом Бернарде Албе*

која лута по сопственом лавиринту не успевајући да се до краја додирне са собом. Избора, дакле, нема. Човек је неслободан. У много чему, то је основна мисао представе.

Читава драматика унутрашњег звучања исказана је у представи иа начин дијалога двају звукова: звук природе, лета, птица (који је изван дома) и звук пригушеног јецаја, пригушеног крика, стењања (унутар дома). То су две логике, два резона. И тај дијалог звукова допринео је још чвршћем утемељењу драматике.

Ни финале Лоркине драме, ни крај ове представе, означени Аделином смрћу, не затварају драмски круг. Напротив. Тек ту почиње драма. И траје. Представа почива на том трајању, на тој тишини која нас активно дотиче.

У разговору с редитељем, забележила Јасмина ЊАРАДИ

Ђорђе Лебовић
(по Вељку Петровићу)

РАВАНГРАД

(драмска панорама)

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Владимир МАРЕНИЋ, кс. Бранка ПЕТРОВИЋ, комп. Војислав КОСТИЋ, кор. Бранко МАРКОВИЋ, стихови за сонг Мирослав НАСТАСИЈЕВИЋ, ард. Мирослав БЕНКА, кп., клавир. пратња Шандор ЈУНГ.

Подела: Богомир ЂОРЂЕВИЋ (Јованче Средојевић), Миодраг ПЕТРОЊЕ (Др Милош Ока), Стеван ШАЛАЈИЋ (Др Пера Милин), Надежда БУЛАТОВИЋ (Јелена Милин),

Тихомир СТАНИЋ (Коста Милин), Милојко ТОПАЛОВИЋ (Димитрије Милин), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Нестор Малогајски), Михајло ПЛЕСКОЊИЋ (Душан Малогајски), Велимир ЖИВОТИЋ (Стеван Микошевић), Заида КРИМШАМХАЛОВ (Лујза Микошевић), Ана КАРДЕЛИС (Марица Микошевић), Славољуб ЂОРЂЕВИЋ (Др Марко Бикар), Добрила ШОКИЦА (Иванка Бикар), Давид ТАСИЋ (Сава Чутуковић), Гордана КАМЕНАРОВИЋ (Владислава Чутуковић), Тихомир ПЛЕСКОЊИЋ (Федор Кезмарски), Владимир АМИЏИЋ (Светозар Одобашки), Бора СТОЈАНОВИЋ (Емил Тришлер), Милица РАДАКОВИЋ (Отилија Тришлер), Снежана МЛАДЕНОВИЋ (Булка Јосимова), Данило ГАВРИЛОВ (Јосим), Миодраг КРСТИЋ (Паја Обућин), Здравко ПАНИЋ (Цуја Дудвић), Драгиша ШОКИЦА (Туна), Ксенија МАРИЋ (Опседнута девојка), Живорад ИЛИЋ (Ритмајстор), Јелица СТЕВАНОВИЋ (Девојка).

Ироши: Милан ЂОРЂЕВИЋ, Небојша РАДОСАВЉЕВИЋ. Сељаци: Михајло БАЛАЖ, Андрија ФИРЈЕШ.

Оркестар: Шандор ЈУНГ, Ференц ЛАКАТОШ, Ладислав ПЕТРЕШ.

Дејан Мијач: Не познајем довољно Вељка Петровића као писца и раније нисам имао разлога да о његовим делима размишљам детаљније. Чак нисам ни знао како ће изгледати овај текст, све док ми га Лебовић није показао завршеног. Иначе, Лебовић и ја већ дуго сарађујемо и он је добро осећао моје редитељске тенденције и приликом рада на овом тексту. Са њим је добро сарађивати. Он ме ослобађа обимних припрема, јер разуме суштину писца и осећа епоху. Наравно, уме веома добро да презентира неку епоху да се она тиче савременог. Драматуршке интервенције су више од половине посла.

Највећи део тог редитељског опуса је из 19. века, тј. сложеног живота грађанског света. Ова представа се некако природно наслања на та интересовања. Реч је о грађанској врхушки која чини друштвени крем једног града, жупанијског средишта. Ти су људи опијени богатством и моћи, на завршетку једне епохе и на почетку друге која је, у ствари, њихов крај. Звона која оглашавају крај 19. века одзвањају и једном друштву. Све се догађа око једног стола где се једе и пије, окупља то друштво на седељку. Цео њихов живот је једна седељка.

Вилијам Шекспир

МЕРА ЗА МЕРУ

(комедија)

Прев. Александар – Саша ПЕТРОВИЋ, рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Милета ЛЕСКОВАЦ, кс. Бојана НИКИТОВИЋ-БАЛЕТИЋ, муз. Стеван ДИВЈАКОВИЋ, лк. Жарко РУЖИЋ, сп. Иван КЛЕМЕНЦ, пом. рд. Божо ЈАЈЧАНИН.

Лица: Воја БРАЈОВИЋ (Винћенцио), Борис ИСАКОВИЋ (Анђело), Стеван ГАРДИНОВАЧКИ (Ескало), Југослав КРАЈНОВ (Клаудио), Срђан ТИМАРОВ (Луђио), Драган КОЈИЋ (Први племић), Милован ФИЛИПОВИЋ (Други племић), Васа ВРТИПРАШКИ (Тамничар), Раде КОЈАДИНОВИЋ (Тома), Владислав КАЋАНСКИ (Петар), Божо ЈАЈЧАНИН (Судија Варије), Мирослав ФАБРИ (Лакат), Драгомир ПЕШИЋ (Тикван), Душан Славков ЈАКИШИЋ (Помпеј), Милан ШМИТ (Гнусон), Новак БИЛБИЈА (Бернардин), Јасна ЂУРИЧИЋ (Изабела), Лидија СТЕВАНОВИЋ (Маријана), Јована СТИПИЋ (Ђулијета), Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ (Франциска), Гордана ЂУРЂЕВИЋ-ДИМИЋ (Госпа-Пеза).

Госпа-Лакат стражари: Јелена АНТОНИЈЕВИЋ, Славиша АМИЏИЋ, Милош ГАГИЋ, Фахрет ОТОКОВИЋ, Драган РИС, Зоран ТУШЕВ, Стеван ХЕМУН.

Дејан Мијач: Ако ме питате зашто баш овај комад и зашто баш сада, чини ми се да је код Шекспира једна тема увек присутна: тема људске алијенације, плесни која разљуђује људе, тема унутар које он, са нарочитом пажњом, чак страшћу, разматра питање људи на власти. Шекспир мисли да је најпогубнија и најжешћа људска болест – тежња за влашћу. То је инкорпорирано у свакој од његових прича. И у овој причи, поред оне видљиве љубавне интриге с трагичним заплетом и срећним завршетком, постоји једна мрачна прича о владару. Све што тај владар уради јесте за учвршћивање личне власти, за афирмацију његове личности и дела.

У српском језику постоје четири превода (са хрватским – осам). Одлучили смо се за овај, Александра–Саше Петровића, јер најбоље кореспондира са нашим временом.

Ђорђе Лебовић

РАВАНГРАД

или

КРАЈ СТОЛЕЋА

(драмска панорама у два дела по мотивима из приповедака Вељка Петровића)

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Владислав ЛАЛИЦКИ, кс. Јелена СТОКУЋА, комп. Зоран ЕРИЋ, ард. Јелена АНТОНИЈЕВИЋ, лк. Константин КНЕЖЕВИЋ, кор. Милан ЛАЗИЋ, Оливера КОВАЧЕВИЋ–ЦРЊАНСКИ, сп. Иван КЛЕМЕНЦ.

Подела: Дејан СРЕДОЈЕВИЋ (Јованче Средојевић), Југослав КРАЈНОВ (Др Милош Ока), Владислав КАЋАНСКИ (Др Петар Милин), Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ (Јелена Милин), Страхиња БОЈОВИЋ (Коста Милин), Душан Славков ЈАКИШИЋ (Димитрије Милин), Радоје ЧУПИЋ (Нестор Малогајски), Владимир ТИНТОР (Душан Малогајски), Зоран БОГДАНОВ (Стеван Микошић), Љубица РАКИЋ (Лујза Микошић), Јована БАЛАШЕВИЋ (Марица Микошић), Борис ИСАКОВИЋ (Др Марко Бикар), Александра ПЛЕСКОЊИЋ-ИЛИЋ (Иванка Бикар), Мирко БАБИЋ, к. г. из Крагујевца (Сава Чутуковић), Славица БАЈЧЕТА (Владислава Чутуковић), Драгомир ПЕШИЋ (Федор Кежмарски), Александар ГАЈИН (Светозар Одобашки), Васа ВРТИПРАШКИ (Емил Тришлер), Драгиња ВОГАЊАЦ (Отилија Тришлер), Тања ПЈЕВАЦ (Булка Јосимова), Миодраг ПЕТРОЊЕ (Јосим), Мирослав ФАБРИ (Паја Обућин), Небојша САВИЋ (Цуја Дудвић), Сања РИСТИЋ-КРАЈНОВ (Опседнута девојка), Драган КОЈИЋ (Поручник).

Пијанисти: Срђан ДАЛАГИЈА, Ненад МАРИНКОВИЋ.

Дејан Мијач: Раванград је прича о крају једног и почетку другог века. Људи живе надајући се да ће с неким одређеним датумом прекинути с прошлошћу и да крећу у срећнију будућност. Некад су мислили да је то двадесети век, али ми који смо га живели и искусили, знамо да је то најкрвавији век у историји. С тим искуством можемо да гледамо на ситуације и надања: живећи садашњост трошимо нешто што је прошлост, а питање је да ли будућности уопште и има.

Михаил Булгаков

ЗОЈКИН СТАН

Рд. Дејан МИЈАЧ, сц. Јасмина ХОЛБУС, кс. Марина СРЕМАЦ, комп. Борис КОВАЧ, дм. Бранко ДИМИТРИЈЕВИЋ, Светислав ЈОВАНОВ, кор. Иста СТЕПАНОВ-ПАВЛОВИЋ, сп. Денеш ДЕБРЕИ, лк. Дејан СРЕДОЈЕВИЋ.

Подела: Јасна ЂУРИЧИЋ (Зоја Денисовна Плец), Јована МИШКОВИЋ (Мањушка), Игор ПАВЛОВИЋ (Портупеја), Борис ИСАКОВИЋ (Аметистов), Ненад ПЕЋИНАР

(Обољањино), Новак БИЛБИЈА (Гусан), Милован ФИЛИПОВИЋ, Марко САВИЋ (Хансазалин и Херувим), Ксенија МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ (Кројачица), Гордана КАМЕНАРОВИЋ (Прва дама), Драгиња ВОГАЊАЦ (Друга дама), Марија МЕДЕНИЦА (Шваља), Јована СТИПИЋ (Ала Вадимовна), Јована БАЛАШЕВИЋ (Марија Никифоровна), Милица ГРУЈИЧИЋ (Лиза), Лена БОГДАНОВИЋ (Мадам Иванова), Мирослав ФАБРИ (Први незнанац), Драган КОЈИЋ (Други незнанац), Душан ЈАКИШИЋ (Мртво тело).

Једрење уз ветар

Булаков, кад говори о себи, говори као о сајричару. Да ли сје, евенуално, шу чињеницу имали на уму радећи „Зојкин сјан“? И има ли, у шзв. демократији, сајира уошше ону моћ и ону улоу коју је имала или има – да ли је снажнија и убојнија – у недемократским режимима? Подударности са временом НЕП-а [Нова економска йолишка], у којем се ова драма дешава, и у којем је написана, и овом нашом йранзицијом су, йри йом, недвосмислене.

– Сатира је вероватно род измишљен за тоталитарне режиме. Оно што се не сме јавно, гласно и јасно рећи, то се каже алегоријским језиком. Значи, тај исказ не сме бити директан. Ја, лично, ни у она времена, када нисмо смели да говоримо баш отворено, пуним гласом, нисам волео сатиру. Мислим да само позориште, по својој природи, јесте нека врста посредовања и нека алегорија, и у њему се, некако само по себи, долази до значења. Театрализација, било које врсте, носи одређен алегоријски терет. Не треба му неки додатни. Дакле, не, нисам инсистирао на сатири. А кад је реч о транзицији... наравно, нема времена без прелазног периода... Заправо, цела историја је једна транзиција, преметање из једног у друго, вољно или невољно. Углавном за оне који су живот започели у једном систему, увек је то болно и невољно. И причати о томе је увек на извесан начин и актуелно и дирљиво. И, како год окренете, дођете до неких ствари које су или забрањене или би бар требало да буду заштићена област људске интиме. И ту се види колико је све што се пројектује као срећа човечанства, заправо, ако се појединачно то раздели, несрећа сваког човека појединачно. На трагу такве неке приче смо и ми у овој представи.

Рекли сѝе у неком интѝервјуу како је највеличансѝвенији морал иѝак морал оѝсѝанка – ценѝли ѝа ми или не. Да ли је „Зојкин сѝан“ базиран уѝраво на ѝом „моралу оѝсѝанка“? Моралу који се у ѝом случају мери једино сам собом?

– Јесте, само знате, нисам заговорник морала опстанка по сваку цену, јер то онда више и није морал. Него, пре ће рећи, и морал. Јер, ентитет подразумева и све оно што је и цивилизацијски, нешто што носимо у себи и нешто као наслеђено уверење. Рецимо, кад се каже: буди поштен, не кради, не убиј, не чини зло другоме и тако даље... то су неке моралне ствари... човек мора себе изнети из пакла да би чинио такве ствари и да не би подлегао злу. Кад кажем морал опстанка, мора се јасно знати, сви морамо знати, да је зло врло снажно, невероватно снажно, јаче од свега; зло је луцидно, духовито, заводљиво, и ићи у корак са злом, са злим, то је доста тежак и компликован задатак. Такође, злу се не може дуго супротстављати, поготово не фронтално, јер се унапред губи битка. Мора се наћи угао, а угао, то значи... па, као кад се, рецимо, једри уз ветар. Кажу, не може се једрити уз ветар. Може, може се једрити уз ветар, проналазити те углове, ићи у цик-цак и користити ударе ветра да би се ишло насупрот његовом правцу. Ако сам јасан, негде на то мислим кад кажем да се мора... удар се мора преживети.

Да ли је ѝо разлоѝ ѝѝо је ваша Зоја некако моралнија, људскија од оне Буѝаковљеве? Бар се ѝако мени учинило док сам чѝѝала драму, а ѝоѝом ѝледала ваше ѝробе. Јер, она – код вас – само хоће да одсања свој сан, у једном смуѝном времену...

– Не, ја само имам разумевања према њој. Ја имам, ево, ви сте ми рекли да вас она подсећа на Мајку Храброст... она има једну људску димензију и, ако хоћете, хероикку те Мутер Кураж, она има то, Зоја мора да има то... Јер она покушава, исто као и Мајка Храброст, на свој начин, да победи зло време, злу судбину, уопште – зло око себе. Е, наравно, служећи се оним што су јој приручна средства, и оним што јој њена мала памет нуди као решење. Али, она је, по мени, једно изгубљено и трагично биће, јер на крају губи битку.

Сад једно неизбежно ѝѝање: сѝлеѝ јубилеја! Дошли сѝе у СНП када је оно имало 100 ѝодина, оѝворили сѝе нову зѝраду ѝредсѝавом „Долња земља“ ѝре 30 ѝодина, сада СНП има 150, а ви обележавате 50 ѝодина од ѝрве режије на њеѝовој сцени... Какав је осећај?

– Осећај је врло једноставан. Педесет година, то значи да сам прилично стар. И то је тај осећај. Ништа више од тога. А јубилеји, они припадају другима. Они су значајни за друге. А за мене, свако обележавање било какве годишњице, није препоручљиво. Ја више не славим ни своје рођендане...

Д. МИЈАЧ–Д. НИКОЛИЋ

Мијач о Стерији

Дејан Мијач: [...] Стерија је живео и ногама на свом тлу, и крвљу у свом времену. Он је комедиограф с тезом, замишљен, уман човек, који је уочио многа зла и пожелео да их лечи. Из тог осећања времена и дужности изникла је типично стеријанска врста тмурног хумора који има у себи и туге и опомене... Смех за Стерију није неки надмоћни став, него један од начина да се надвладају мрачне силе тога света... (*Позориште*, Сомбор, 8/1975)

Дејан Мијач: [...] Стерија је потпуно правилно схватио да је човек двоструко одређен: као социјално и условљено биће и као неугашени вулкан жудње. Он је и од судбине разлаза направио комедију с намером да поучи и покаже – шта би се догодило кад би се нешто остварило, при томе не мислећи само на човечност, него и на сам живот... Једноставно, Стерија је био више талентован него паметан, а био је паметан и образован много. (стр. 71)

(Цитати преузети из књиге: Мирјана МАРКОВИНОВИЋ, *Књија о ђредстави* / Реконструкција представе *Женигба и угадба* Ј. Ст. Поповића на сцени Народног позоришта Сомбор, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад 2008)

Имам на уму да је Стерија написао и „Даворја“, једну врсту свог литерарног тестаментa, увид са дистанце. Сенка коју ове песме бацају на његове комедије не може се избрисати; само уз ту сенку може се замишљати и о Стерији и његовом хумору.

(Билтен бр. 1, 21. ЈПИ / Позорја)

Кришике

ГРАД ТЕАТАР БУДВА и ЈДП

Шћепан Мали

Ако се, поводом ове представе, помиње огледало времена, одмах ваља казати да у њој није реч о грубој актуелизацији Његошева спева, ни са Стојановићеве ни са Мијачеве стране. Ако је нешто у представи грубо, грубост долази од израза (наших) нарави које Мијач, по линији својих сјајних режија Стерије, излаже увек повећане под лупом, као какав сајција што испитује грешке и кварове у сложеном механизму историје, људских поступака у њој, саме природе човекове. Зато су карактери изоштрени. Ако делују смешно или гротескно, то је отуда што покушавају да упараде своје маске, као на вашару таштине...

Војислав Брајовић је неоодољиви Шћепан Мали; врло смешан када, као какав провинцијски шмирант, од своје измишљене судбине прави представу за Црногорце, па када се, занет лажима и опијен влашћу, уживи у царску улогу, па у сценама са папагалом, верним другом. Шћепан би био само комични лутан у властитом грангињолу да тај грангињол, на шта нас Брајовић опомиње, није позорница суровог света у коме, уосталом, лети и његова глава.

Феликс ПАШИЋ

Читајући *Шћеџана Малога*, Мијач је заправо поставио питање: Је ли Самозванац црногорски краљ Иби или само жртва својих лажних? Одговор треба да нађе публика док се смеје кукавичлуку и патолошкој потреби за лажима Шћеџана Малог (Војислав Брајовић) или кикоће појави сердара и војвода чија се храброст осликава спољним средствима – маском, позом, жучним испадима и бучним наступом.

Маша ЈЕРЕМИЋ, *Полиџика*, Београд

Тамо где је својевремено оставио своје гротескне *Рогољуџце*, Дејан Мијач започиње нову, а ипак стару, причу о једној сулудој игри чији је протагониста „народ изведен из памети“. „Црвена нит“ која повезује ове две представе, преко ситуација о којима говоре, јесте лик Шћеџана Малог у тумачењу Војислава Брајовића, једини гротескни знак у комедијском миљеу. Мијач се и ту, можда, поново ослања на луцидну примедбу Исидоре Секулић, која сматра да је Шћеџан Мали „црногорској историји додао један потпуно театралан детаљ“, те у инсценизији тај детаљ појачано театрализује – гротеском.

У игри жанрова Дејан Мијач је свакако највећи мајстор југословенске сцене, прави еквилибриста када сам себи наметне и прихвати изазов ходања по танкој жанровској оштрици, потпуно сигуран да ће на њој остати.

Даринка НИКОЛИЋ, *Дневник*, Нови Сад

Леонс и Лена

(...) принц који живот види као табак беле хартије што чека да га испуни одбија да учествује у циркусу одраслих, одбијајући истовремено да из џепова избаци лутке и играчке, реквизите позоришта које ће градити са принцем Леном.

Све се то дешава у девичанском пределу Краљичине плаже у Милочеру, над морем у вилинском осветљењу, под небом које пресецају плавичасти зраци ласера, у заустављеном часу времена које се равна искључиво по сату театра.

То је оно што жели Мијач: да енергијом самог позоришта испуни збивања, да њоме изазове најчистије емоције и, преко њих, уведе гледаоца у средиште зачудне, поетичне колико и ироничне игре, да отвори Бихнеров цвет.

Феликс ПАШИЋ, *Дневни џелеграф*, Београд

Принц Леонс ући ће на сцену с књигом у руци, попут свог меланхоличног, замишљеног шекспиријанског двојника и, већ на самом почетку, Дејан Мијач упозорава: оно што следи јесте весела, бајковита и лепршава игра, али се у њеном субверзивном слоју крије суштинско питање „Бити ил’ не бити“. Мијач потврђује да је меланхолична замишљеност принца Леонса и принца Хамлета од исте врсте; обојица постављају питање о смислу постојања. А „бити“, по Бихнеру, значи бити несрећан „неисцељиво само зато што живиш“. Постоји ли, сем смрти, избављење, могућност бекства од овог бола?

Мијачев одговор гласи: да, то је позориште!. Оаза, паралелни свет, чаролија која испуњава лепотом и племенитошћу, лек.

И зато ће јунаци ове представе, на крају, скинути своје наметнуте им маске и – кренути да стварају позориште.

Даринка НИКОЛИЋ, *Дневник*, Нови Сад

(...) Треба читати представу од њеног краја, од последњег утопијског уточишта које остаје младим, новопеченим супружницима – владарима. Бекство у природу није успело, немогуће је избећи конвенције које налажу друштво и породични статус.

И, на крају, Леонс каже: „Ја знам, Лено, шта ти треба. Да градимо позориште.“ Слатка утопија, али често тако добро дође.

Ксенија РАДУЛОВИЋ, *Независни*, Нови Сад

(...) Свету на који је осуђен принчевски пар карактер одређују гротескне фигуре Краља (Слободан Бештић који је и аутор сценског покрета), дворског савета (у којем се посебно издваја изузетно ефектна игра Бориса Исаковића), али и друмских разбојника, скривених иза маске које је савршено обликовао Тихомир Мачковић. Својом акцијом (љубављу која увек деструира ригидну стварност) Леонс и Лена ће да демаскирају тај свет, откриће његову праву суштину, али ће исто тако спознати и истину по којој демистификација увек подразумева укључивање у игру и преузимање маске.

Александар МИЛОСАВЉЕВИЋ, *Време*, Београд

(...) У поставци Нушићеве, ређе извођене драме *Пучина*, која је „израсла“ на његовим новосадским трагањима, гледалиште се у првом делу представе грохотом смеје брачним неспоразумима њених protagonista, али кад се у другом делу, истим театарским средствима, описују болест и смрт детета гледаоци увиђају колико је тај смех био опасан и да га је нужно „преиспитати“. Мијач и овом представом хоће да каже да нас смех гледалишта не ослобађа обавезе да проблем на који се реагује смехом не третирамо озбиљно. Он у *Пучини* улази у смели театарски експеримент: у жељи да реконструише жанр грађанске трагедије (декор, костими и маске глумаца верна су реконструкција театарске моде с почетка нашег века), он остварује, на изглед парадоксални, загрљај с водвиљом – доказујући да диспаратни жанрови могу да пођу од истог осећања света и погледа на живот. У његовој тако замишљеној представи и ликови, и њихови односи, и њихов говор, и њихова схватања живота, сагледани су кроз призму лажног, кичерског понашања, које је на многим, па и нашим меридијанима, вечно – што овој представи неочекивано, али врло упечатљиво, даје и савремене конотације. Таквим решењем Мијач потврђује истину да драматургија није само вештина и технологија, но и идеологија. Јер, реч

је о субјективној транспозицији реалног живота, о театарским средствима која су употребљена, коначно и о карактеру доживљаја који би требало пробудити у гледалишту. Жанр представе за Мијача је истовремено и њена порука.

Петар МАРЈАНОВИЋ
Новосадска позоришна режија, Позоришни музеј Војводине,
Нови Сад 1991, стр. 102–106.

СМРТ КАО КИЧ: Кич не преза ни од чега, па чак ни да контаминира екстремне феномене природе као, на пример, смрт – смрт детета уз то. За родитеље у Мијачевој *Пучини* могућа смрт њиховог детета није ситуација највећег искушења, већ прилика да ускоче у нове улоге, да одглуме сцене извештачене родитељске бриге, кајања, узајамног опраштања, дакле, да демонстрирају своју фалсификовану болећивост и сензибилност. У тренутку када наступи, ова се смрт лишава макар и привидног трагизма. Она тренутачно губи своју важност – за оца, који открива да у ствари и није отац, за мајку, чија прељуба у потпуности избија на видело када је изгледало да је већ опроштена.

Уместо коби, што би била у некој трагедији, или моралистичка лекција, како ју је замислио Нушић, смрт је у овој представи још један повод за кичерско понашање родитеља, кич – такт уместо артефакта, али и драматуршка бомба која кичерски свет *Пучине* разноси у парампарчад. То је тренутак у којем артифицијелност не може више да се перпетуира, да се неким новим гестом надмаши, већ пуца изнутра јер је напетост изигравања дотерана до врхунца. Суочени с овом смрћу, ликови *Пучине* долазе до ивице свог маневарског простора. Они више не могу да настоје да буду изнад себе, нешто друго, што у ствари нису, да даље хероизирају своју егзистенцију, да јој упорно придају трагизам који она не поседује. Њихово напрезање да се уздигну изнад тривијалности, да утекну својој обичној природи, прелази границе њихове издржљивости. Од тог напора ликови се распадају као роботи којима опруге и замајци искачу из утробе, као крпене лутке из којих поцури пилотина. Цео њихов свет сурвава се и губи под спласнулим наборима завеса и декорација. Преживљава само дете, катапултирано катаклизмом овог кичерског света у свет природности и слободе. Смрт као кич преображава се у ингениозном Мијачевом финалу у смрт кича.

Драган КЛАИЋ
Сцена, мај-јун 1976, стр. 31

Родољупци

Пред нас излазе одабрани примерци војвођанског грађанског српства, карикатурални у сваком погледу, и што даље то више нагрђују своју појаву, а ипак ни једног часа ово позорје не прелази меру, не прави комичан капитал од карикатуре, не заборавља свој, у основи озбиљан предмет. Па, ни када се на сцену постављају живе слике из митологије српске историје, ти призори, карикатурални такође, не вређају добар укус нити се поигравају са националним осећањем. Пројектовани кроз плитку шићарцијску свест родољубаца, митови губе свој смисао, претварају се у нешто лажно, празно, парадно и декоративно, као што су то мађарске или српске кокарде на њиховим грудима.

Феликс ПАШИЋ

Ни у једној представи прије Мијач није толико преиначавао Стерију. Сажимао га је да добије водвиљски вировит и брз проток драмске радње, али га и дограђивао узбуђујућим нијемим сликама које показују како најбоље вриједности традиције једног народа у ковитлацу и друштвеном метежу бивају свргаване и девалвиране. Ни у једној представи Мијач није отишао тако далеко од Стерије да би му могао остати што вјернији. За ово вријеме је, управо захваљујући таквом поступку, извукао оно што је у Стеријиној комедији највриједније, а што се у 130 година њеног живота највише изгубило: жестока сатира врло конкретних политичких понашања.

Далибор ФОРЕТИЋ 87

Размере блиске катастрофе нико није слутио, а делило нас је само годину дана од Осме седнице ЦКС, две од доласка Слободана Милошевића на власт у Србији, три од укидања аутономних покрајина, четири од првих вишестраначких избора, пет од рата... *Родољубци* у режији Дејана Мијача једна је од оних представа која је на снази и значају добијала са временом. Нарочито је сам крај представе, са погибијом родољубаца и мртвим телима око *Косовке девојке* постао инспиративан за крилатицу да позориште потказује стварност.

Марина МИЛИВОЈЕВИЋ-МАЂАРЕВ,
Биџи у њозоришћу, ЈДП, Београд 2008.

Редитељ указује на двоструко корозивно дејство вербалног и лажног родољубља. Јер, родољупци нису само друштвена пошаст коју вреди жигосати и исмевати: њихово је дејство неупоредиво опасније, потмулије; они, наиме, не уништавају само себе саме, него и све оно што је племенито и узвишено у националној митологији.

Ксенија РАДУЛОВИЋ, *Корак испред*,
Будва Град Театар & Октоих, Подгорица 2008.

Из разговора с Војом Брајовићем

„Ја сам проговорио прве речи, али сам рекао Дејану: Нисам ја проговорио прве речи, иако је то фактички истина, него је то учинио Дејан Мијач. Пре него што се уради, или каже било шта на сцени, отвори се рупа на просценијуму, појави се багер са лешевима, који стрпа те лешеве у рупу. После таквог јаког сценског догађаја треба спустити завесу и рећи то је готово. Ништа се више не може дешавати после тога. То је толико јако да човек после тога више ништа не може мирно да гледа, ни сатиру коју је Стерија писао, ни параболу са данашњим временом. Тај багер је збрисао све.“

Марина МИЛИВОЈЕВИЋ-МАЂАРЕВ, *Биџи у њозоришћу*

Пућујуће позориште Шопаловић

У позадини лимом прекривени зид, на бини цветни тепих: „сусрет“ лима и цвећа симболизује једно вештачко дрво, асоцира се кич-ознаком. Изузетно оригинална, суштински представљајући Симовићев текст, сценографија Миодрага Табачког открива нам необичан свет, у којем се сусрећу истинска романтична илузија и груба стварност, кичерско глуматање и најфинији, напаћени дух глуме. Живот и сан, уобразиља и збиља! Најновија драма Љубомира Симовића, *Пућујуће њозоришће*

Шојаловић, бави се њиховим сударом, у једном историјском раздобљу када је сан погибелан и готово немогућ, а груба стварност живота, његова немилосрдност, превазилази сваку уобразиљу. *Пуџујуће ѿзоришће Шојаловић* у основи је апотеоза уметности. Љубомир Симовић опредељује се за уметничку игру и машту, али са својственог моралног становишта. Зато приказује величину и пораз уметности, тачније: величину у поразу. Морализам уравнотежава иронијом, патос гротеском.

Ласло ВЕГЕЛ

Симовићеви глумци не брину само о нарушеном достојанству професије, већ стрепе над основним питањем преживљавања у временима кад смрт вреба на сваком кораку. Код Симовићевих глумаца прожимају се живот и сан, збиља и литература, доживљено и приказано, преживљавање (као театарски појам) и преживљавање као део људске судбине. Да ли је у глумачкој судбини, чергарској, изједначен живот с романтичарским улогама, да ли је могућа побуна против насиља, да ли је лепота довољно снажна и убедљива да преобрати крволока у покајника? Симовић поетски узнесено поставља питања о сврсисходности уметности, верујући у њену моралну снагу, у њену способност исцељења.

Радомир ПУТНИК

Скакавци

У представи ЈДП-а, редитељ Дејан Мијач се много успешније него у поставци комада *Америка, друји део* носио са врло сложеним изазовима драмског рукописа Биљане Србљановић. Технички изазов који поставља драма *Скакавци* – велики број промена – Мијач је решио тако што се цела радња одиграва на ротацији на којој су, сценографским решењем Јураја Фабрија, тачно означени различити друштвени миљеи драме (то прецизно социјално означавање одликује и костиме Лане Цвијановић).

Поред сценског резултата, ово решење остварује и естетичку функцију; ротација постаје метафора времена, односно безуспешног егзистенцијалног батргања у кругу, којим се време (читај смрт) не може да заустави. Али, брижљиво ишчитавајући стилске одлике комада, Мијач овим решењем не развија директну и оштру сценску метафору; он њиме више евоцира неку сетну атмосферу примерену средишњим темама драме (пролазност, старење, умирање). Сличан емоционални штимунг редитељ постиже и још неким сценским интервенцијама, као што је завршни, "кружни" дефиле, или кореографисана сцена Максимове смрти. Поред

емоционалног штимунга, оваква поставка дискретно наговештава и ониричку димензију овог проседеа, ону која је Мијачу измакла у поставци *Америке II*. Значајан допринос таквој сценској замисли дао је и видео-рад Бориса Миљковића, који просторно лоцира радњу, али је и онеобичава и поетизује.

Ипак, како се и очекивало, Мијач је највећи резултат постигао у раду с глумцима, у артикулацији драмске радње која је, у његовом виђењу, добила густину класичног комада и неки чеховљевски спој ироније и емоционалности. Тако се, рецимо, у представи препознаје нешто што у читању може да нам промакне; овде, ипак, постоји главни лик, и то је Надежда, коју је Исидора Минић играла тачно и уверљиво, као отворену, животну и здраву, али и некако тужну особу. Њен партнер Војислав Брајовић је убедљиво и са осећањем мере донео лик "телевизијске иконе" Макса, који се озбиљно и темељно бави само собом. У "сениорској категорији" издвојили су се одлична Рената Улмански (Гђа Петровић), која је у потресној немој сцени сублимисала сву муку родитељства и сав чемер старости, и Никола Симић који је, у сведеном и благо комичном изразу, тумачио Г. Симића као тужног кандидата за академика и усахлог старца са још по којом неусахлом амбицијом и (љубавном) жељом.

Иван МЕДЕНИЦА, *Време*, 5. мај 2005.

Вишњик и Град театар Будва

(...) У свим ликовима заједно, у лепоти дома, вишњика, лепоти увећаној свешћу о неминовности губитка свега тога, Мијач је знао да прекине свако поређење са стварним, реалним стварима. „То је тако тривијално“, у свом замишљено удаљеном стилу рекла би Рањевска. Чехов станује више. Мијач је тамо желео да поведе. Можда се бојао трајања, али анахроности није. Цитати, аутоцитати, рефлексije које красе Чехова у *Вишњику*, и Мијачево су средство својеврсног естетичког самопропитивања. Постизања лепоте као највишег принципа. Он на том плану дејствује пажљивим балансом физичких, звучних и ликовних елемената. То најбоље илуструје сцена у којој ексцентрично резонерски настројена гувернанта Шарлота (Нада Шаргин) изводи мађионичарске трикове, или она у којој сви загрљени играју и певају на такорећи Пировом балу пре коначне селидбе са имања. Кад би се за неку представу рекло да личи на Чехова, свако ће се запитати како тај Чехов (треба да) изгледа на сцени. И одговор је свеprisутан – тако да се може рећи: „Прави Чехов!“ Треба „само“ знати изабрати и знати меру.

Игор БУРИЋ, *Дневник*, Нови Сад

(...) Глумци често седе на столицама поређаним у једном низу, као да су заглављени у тој кутији, у потпуној тишини, буђећи у празну даљину. Ти призори битно наглашавају густоћу празнине њихових живота и у фокус извлаче осећање апсурда, приближавајући тако драмске светове Чехова и Бекета. Сцена је претрпана и коферима који означавају путовања, промене, непостојаност људске судбине – есенцијалне мотиве Чеховљевог драмског света. У представи су fino наглашени комички тонови, такође неизбежни у веродостојном тумачењу Чеховљевог света у коме су комика и трагика неразмрсиво испреплетене. У том смислу је карактеристичан почетак трећег чина представе када се прожимају помало исфорсирана забава актера и њихови међусобни конфликти; из њиховог плеса и певања се пробијају очај и немоћ – тежину њихове трагичности стварају управо противречности. (...)

Ана ТАСИЋ, *Полиџика*, 19. 07. 2011.

Није случајно што је Мијач, поред једва још два наша редитеља, успео што другима није, да открије енигму Чеховљеве сложене једноставности. Посрећило му се, пре свега, у сарадњи с таквом волшебницом позоришних сложености као што је Јасна Ђуричић у улози амблематичне Рањевске, трагичне хероине грађанских тривијалности прошлог а, богами, и овога века. Оне су трагичне, а помало и трагикомичне, јер не могу да превазиђу границе свог филистарског порекла упркос неким вишим и сложенијим тежњама, а пре свега болно неоствариву страст за слободом.

Јован ЋИРИЛОВ

АТЕЉЕ 212

Америка, други део

Духовито се позивајући на Кафкину приповетку „Америка“, Биљана Србљановић пише комад у коме се феномен савремене Америке испитује на интимистички начин, путем потресне приче о дошљаку из Европе, чији живот постепено почиње да губи све друштвене потпоре (новац, посао, стан), што у нашем кафкијанском свету неумитно води до потпуног растакања личности. Редитељ Мијач је, вешто оркестрирајући игру глумаца, релативизовао конкретни амерички миље и градио универзалну причу о отуђености и усамљености.

Са сајта Позорја

Самоћа или лажна блискост

(...) Америка је метафора уљуђеног пропадања људскости, демократске бездушности, учтиве себичности, хладне равнодушности. Где бисте пре препознали самотност него у милионској метрополи, у најлепшем граду на свету, како Биљана назива Њујорк.

(...) Редитељ Дејан Мијач је удвајајући горчину и лакоћу, фразеолошко и људско, стрип и живо биће, креирао представу која о самоћи и одсуству осећања за другог говори језиком изнад и изван сентименталне, реторичне емотивности.

Мухарем ПЕРВИЋ, *Полишика*, Београд

Чудо у Шаргану

Чуда су могућа; како она у Симовићевој крчми на периферији града и света, настањеној учмалим духовима, тако и она у српском позоришту, периферији светског театра, настањеном ништа мање учмалим духовима. Овај суд нужно се намеће после изузетне представе *Чуго у Шаргану* Атељеа 212, која није само аутономно уметничко достигнуће већ и обавезујући тренутак у нашем савременом позоришту, јер подиже праг очекивања, а тиме и мерила вредновања будућих театарских подухвата.

Све у овој представи је режија. Али, то није она нападна, очигледна, искључива, младалачка режија у којој редитељ „показује индивидуалност тако што у представи пушта своју омиљену плочу и то продаје као савремени приступ“ (Петер Штајн). Напротив, редитељски поступак Дејана Мијача није свеприсутан, он је свепрожимајући: само за потребе критичке анализе могуће је, и то с муком, апстраховати поједине сегменте позоришног чина – декор, костим, музику, глуму – јер су сви они, парадоксално, *аутономни* резултат *јединствене* редитељске замисли. Оксиморон оваквог приступа налази се у томе што лик редитеља нема лице: он поприма облике глумца, сценографа, костимографа, композитора, а све у циљу да и себе и њих подреди лику и лицу драмског писца...

Да ли је, онда, режија *Чуго у Шаргану* обична, класична режија? Питање је погрешно; врхунска режија никад није обична јер је веома ретка, а, с друге стране, када је нешто врхунско, онда је мање важно да ли је „класично“ или „модерно“. А може се отићи и корак даље у овим филозофическим спекулацијама – оно што је врхунско, нужно је и модерно.

Иван МЕДЕНИЦА, *Време*, 14. 02. 2002.

Дивљи мед

Конгенијалност редитељског поступка Дејана Мијача препознајемо у начину на који, заинтригиран Фрејновим делом, наставља трагање за Чеховом. Мијач води представу по оштрици бријача, поиграва се жанровима (од мелодраме, преко комедије и водвиља до фарсе која у завршници досеже трагедијску димензију) и симболима (имајући, при том, као и увек креативну, подршку сценографа Миодрага Табачког, чији осликани рикванд асоцира, између осталог, и на маскирно платно, а о возу који протутњи сценом да и не говоримо), сигурно и поуздано – како само он уме и може – води глумце. Свака слика је, заправо, мали сценски есеј на тему “Чехов”: мајсторство да кроз привидну баналност свакодневице, увек у правом тренутку, пробије онај субверзивни, нарастајући немир који ће кулминирати катарзичним завршетком, потврђујући тако тезу о “Чехову – трагичком песнику” (Јован Христић).

Даринка НИКОЛИЋ, *Дневник*

СОМБОР

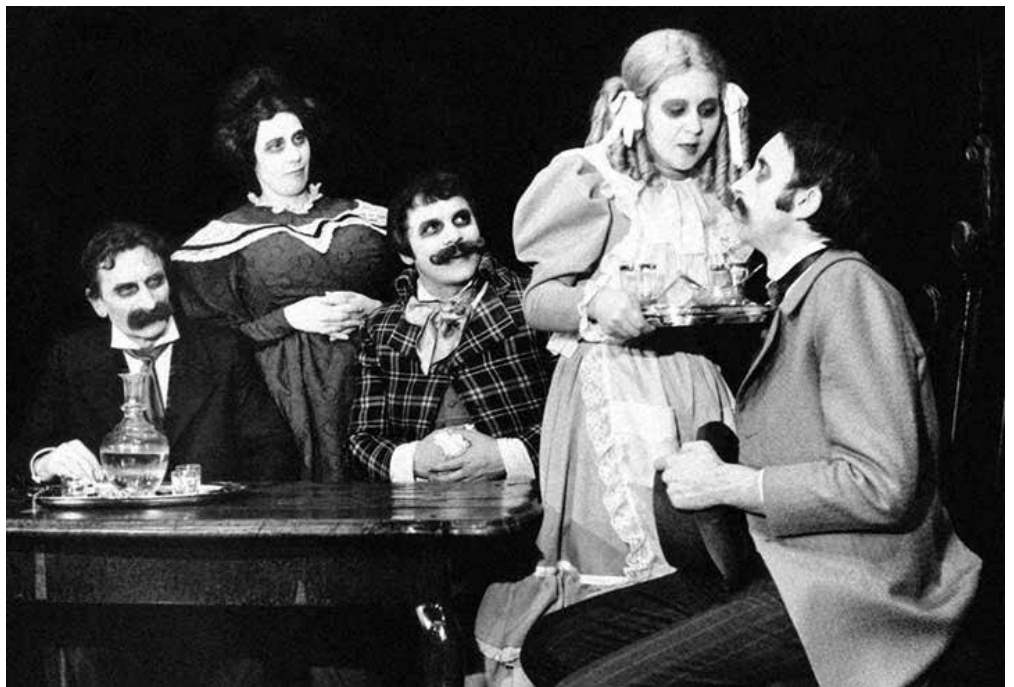
Женидба и удадба

„Женидба и удадба нема ниједну критику која би представу оспоравала, а поготово не поништавала у укупном уметничком домету. Критике су пратиле судбину саме представе: након премијере биле су куртоазно добре (као и сам аплауз након представе), али након учешћа и *Љобеде* на Стеријиним позорју, значајно су добиле на ‘тежини’ естетског процењивања.

[...] Дејан Пенчић-Пољански је први, одмах након премијере, у својој критици замерио Мијачу што је у другом чину учинио уступак публици, па је „одустао од трагања за озбиљним и суморним тоновима... и више наликовао Нушићевом каламбуру“ (Радио Београд, 21. 10. 1975) То је једини критичар који је имао примедбу на доследност редитељског читања (није се сагласио с поставком Оделенија трећег). Далибор Форетић је то, пак, тумачио овако: „Представа можда нема поанте, али, када сте у животу (а посебно у браку) доживјели неку заиста праву поанту?“ (Вјесник, Загреб, 17. 04. 1976) Исти се критичар касније искрено упитао и зашто Мијачеве *Покондирена џиква* и *Женидба и удадба* нису уврштене у програм Битефа... јер је Мијачев рад сматрао виртуозним (Вјесник, 27. 09. 1997)

„...У животу тог света има много туге и бола, а мало људске ведрине. Тамни декор симболистичке сценографије, музика са вергла и аморчићи изнад људске стварности – уоквирују збиљу, у којој је мало радости и из чијег се круга не може изаћи. Наше саосећање с тим људима, њихову увек актуелну судбину, чине још потреснијом...“ (Јован Стричевић, „Иронично интонирана представа“, *Сомборске новине*, 23. 10. 1975)

Градмир Гојер, драматург, Сарајево: „[...] представа поетске хармоније коју ретко срећемо на нашим сценама. Вергл и венчаница су сценске метафоре које исијавају

такву снагу какву дуго нисам срео у нашем театру“; Северин М. Франић (*Израз*, 11/1976, Сарајево), посебно анализира Мијачеву представу „као строго стилизовану верзију марионетског животног моралитета, кроз чије непромочиве завесе у тренуцима интермеца, монотон музички акорд вергла, убризгава тонове ауторове меланхоличне замишљености код ситуације које образлаже, драмски демонстрира и црнохуморно сенчи...”

Закључак: [...] Представа је имала упоришне тачке у теоријски прихваћеним постулатима Хуга Клајна: она је била истинита, ангажована и савремена. Она је истинита, јер је своје корене универзалности тражила у корену своје аутентичности, ангажована, јер је та спознаја аутентичне колективне свести (и често – трауме колективне свести) водила у правцу ангажовања права на изузетак, покренула је позориште ка истраживању сопствених могућности и израза... и, најзад, она је савремена, јер је промишљеном сценском семантиком не само побегла од традиционализма већ је, напротив, полазећи од њега, трагајући за сопственим идентитетом остварила стеридан задатак – „осолила је мозак земљи таштој“.

Мирјана МАРКОВИНОВИЋ, *Књижа о представама* / Реконструкција представе *Женигба и угабба* Ј. Ст. Поповића на сцени Народног позоришта Сомбор, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад 2008.

Комедије Јована Стерије Поповића увек сам прихватао као нешто горко и у суштини тужно. У представи сомборског театра и у Мијачевом схватању Стеријиног текста нашао сам тај звук трагичног усред завитлане комедије. Као да тим судбинама управља неко више биће. У тој комедији ја осећам дах усуда. Мада су судбине ситне, оне су судбоносне. Дах усуда даје комедији универзални смисао. И, мада нас глумачка вештина и дијалект веома тачно лоцирају у ту равницу очајања, ипак нам се чини да на сцени гледамо нешто што може да сања било који човек, било где на свету.

Стево ЖИГОН, селектор 21. позорја

...Представа *Женигбе и угаббе* насељена је глумцима који су дисциплиновано и стваралачки одговорно допустили да буду „режирани“, што је био неопходан услов да редитељ у гледалиште пребаци своју сугестију о одљуђеној сили друштвене конвенционалности... Јасно је да извођачи свесно одустају од много поступака који би и ликове и ситуацију учинили допадљивима, тако да глумце, по нашем мишљењу, пре треба хвалити него кудити због недостатка хумористичке сочности...

Слободан СЕЛЕНИЋ

(...) није у питању само разбокореност Мијачеве редитељске маште, његова доследност у раду с дисциплинованим и редитељу податним глумачким ансамблом; није, дакле, у питању несвакидашња и искључива даровитост редитеља који је „имао свој дан“, него је тај редитељ све своје креативне размере прилагодио и ускладио их с оним што је, додуше, било ненаписано, али што је само он видео између редова, како *Женидбе и угадбе* тако и *Даворја* и многих других Стеријиних страница на којима се комедиограф препознаје одмах, али препознаје и балзаковски аналитичар своје средине и времена, опори посматрач који види даље и шире а једва да је ухватљив. Само, он јесте онај који види даље и шире, он у својим суседима, случајним пролазницима или карактеристичним ликовима које, рецимо, среће у Вршцу, или у Београду, или ко зна где, наслућује бића која људским или нељудским својствима, као актери једне свевременске људске комедије, никада ни сами себи, ни својој околини, а ни будућности, неће престати да буду и савременици, и знамења многоструких двоножачких мана и врлина. Режирајући *Женидбу и угадбу*, Мијач је на најбољи могући начин демонстрирао оно што се назива „редитељском лабораторијом“, а што није само пука метафора.

Ђорђе ЂУРЂЕВИЋ, *Сцена 3-4*, 1976, стр. 40.

СНП

Велики Мак

(...) Приређујући *Великој Мака* за сцену, Мијач је за основну потку драматизације узео усамљену побуну Рада Деспића, побуну која се „растаче и обесмишљује“.

Аутор драматизације је тражио у Деспићу оне карактеристике које наглашено мотивишу побуну личним особинама главног јунака. (...) Тако је дошло до тога да је аутор драматизације тражио тежишни момент побуне у преосетљивој природи и неурастеничном понашању Рада Деспића. Поред осталог, то је наглашено почетном и завршном сценом, којима се представа уоквирује белим клиничким мантилима и лекарском психоанализом Деспићеве болести. За материјал тих сцена и такве Деспићеве карактеристике Дејан Мијач се обратио другом Кошевом тексту, сатиричном роману *Имена*. И док је Деспић у роману *Велики Мак* преосетљив али не и болестан, у драматизацији је неурастенично осетљив и раздражљив, заиста болестан. (...)

Драматизатор може да дописује сцене користећи материјал из других ауторових текстова, а не искључиво оног који драматизује. При томе је веома значајно на којој основи се организују и разрађују различита разгранавња драматизације. (...) Мијач их је, претежно, тражио на путу своје основне концепције о трагичном конфликту који потреса главног јунака. Тиме је у извесној мери пригушен интензитет главне теме *Великој Мака* – друштвене сатире.

Душан ПОПОВИЋ, *Лешојис Мајице српске*, 1969, књ. 403, св. 1, стр. 127–131.

Ујка Вања

Овај *Ујка Вања*, приказан у Српском народном позоришту у режији Дејана Мијача, једва да има ичег заједничког са уобичајеним тумачењима Чехова, а поуздано нема ниједне додирне тачке са оним презентацијама до којих следбеници Станиславског и његовог Художественог театра тако много држе. (...) Мијач се одлучно одрекао ове традиције, он је њу свесно изневерио и срећно изневерио.

А туробни свет Чехова је и у овој презентацији задржан. Остале су и оне готово мелодрамске љубавне чежње, ту је и сва кичерска гротеска (овде чак намерно потенцирана) оног потрзања револвера, ту је и врло много јалових речи као занимања досадног живота. У овој представи Чехов је сагледан са дистанцом, виђен је кроз наопако постављани дурбин, постављен је нахерено, али не и ишчашено.

Миодраг КУЈУНЦИЋ, *Дневник*, 05. 12. 1970.

Милена Шијачки и Стеван Шалајић
у представи *Ујка Вања*

Покондирена тиква

(...) после Ханаускине довршене редитељске остварености за своје време, требало је тражити нова и савременија решења, размрсити оно што је остало неразмршено. То је у данашњем тренутку учинио Дејан Мијач.

(...) Мијач је успео да се, удаљујући од канонизованог тумачења Стерије, савременим театарским средствима управо приближи суштини његовог комедиографског дела, а у исто време, да га савременом гледаоцу учини блиским и разумљивим.

И не само то. Он се овим поступком приближио и суштини саме Стеријине личности. Стерији меланхолику, и управо зато правом и врсном и једином сатиричару у нашој књижевности, слично великом руском сатиричару – меланхолику Гогољу. Стерија, разочаран у средину, у којој је век провео, и несхваћен зато што је био изнад своје средине, таворио је своје последње дане пишући крајњу поетску оставштину свог дубоко рефлексивног, скептичног и меланхоличног погледа на свет. Мислим на *Даворје*. И као да је овај Стеријин поетски тестамент, био *право исходиште* Дејана Мијача за његову визију *Покондирене тикве*.

Миленко ШУВАКОВИЋ, *Позориште*, 10/1974.

(...) Дејану Мијачу пошло је за руком да примети оно што је најтеже приметити: очигледно. Јер *Покондирена тиква* није лака просветитељско-бидермајерска варијанта *Грађанина Ђемића*, већ сурова комедија о нашим наравима у којој нема ни белих, ни црних (...) то је комедија у којој је свака личност час црна, час бела.

(...) Сама представа одвија се у успореном ритму, који допушта сваком покрету и свакој реакцији глумаца да се прво натопи животом и тек онда постане позоришни знак. Видели смо земљу, каљаву војвођанску земљу о којој је Исидора Секулић умела тако дивно да пише, из које је полако израстао Стеријин свет лепих заблуда и глупих истина, и када се на крају представе сви – после обилатог ждрања и пића – подсмевају усамљеној и остављеној Феми као сити и пијани сељаци са Бројгелових слика, *Покондирена тиква* добила је своју праву величину, коју дотле нисмо ни примећивали да има.

Мијачева представа рађена је са чврстом редитељском замисли у основи, али та замисао није парализовала глумце – напротив, дозвољавала им је да играју пуном мером и пуном снагом. Почев од изванредне Милене Шијачки (Евица), која је играла приглупу сељанчуру бриљантно испражњеног погледа, преко Заиде Кримшамхалов, чија се Сара баца на јело као неко ко пре свега зна шта је то глад, тупог Васе Вртипрашког и још тупљег Митра (Раде Којадиновић), Ружичића (Стеван Шалајић), обезумљеног од алкохола и славјаносербског стихотворства, до Феме Добриле Шокице, гојазне, припросте мајсторице, која је на крају представе умела да зариди као велика трагичка јунакиња, то је било вече изванредне глуме и ретко интелигентно смишљене режије.

Јован ХРИСТИЋ, *Књижевности*, 6/1974, *сѝр*. 653–656.

(...) Српско народно позориште начинило је подвиг. Ова узбудљива и снажна представа унела је нове вредности у приказивање Стеријиних комедија и, оживљавајући неке раније и отварајући нове дилеме о делу и личности „оца српске драме“, вратила га међу нас живљег и савременијег него што би се доскора могло претпоставити. (...) Мејерхољд је говорио како комедија може да „упије у себе истину свога времена“. Ту истину свога времена, истину времена *Покондирене тикве*, редитељ Мијач је на позорници досад најсмелије и најпотпуније открио. У овој представи, у њеним јунацима и збивањима, осећа се животно струјање „читавих епоха и народа“ којима је Стерија „имао смионости и талента да гледа у утробу“, како је писао Крлежа. (...)

Трагикомика једног промашеног и извитопереног људског хтења, једног грчевитог чупања и отимања из света потонулог у изгубљености и узалудности паланачког бивствовања, зграбила је гледаоца до срца. Доживљај зрачи трајним и разуђеним значењима и вредностима.

Душан ПОПОВИЋ, *Сцена*, 1975, бр. 3–4, стр. 117–127.

Долња Земља

Комика којој тежи Мијачева представа тражи од глумаца извесну уздржаност у гесту, тромост у говору, строгу дисциплину у оквиру редукованог мизансцена. Та комика је махом прикочена између великих пауза и у њима. Она не допушта надоградњу споља. Смех не иде упоредо са комичним ефектом, не избија еруптивно. Померање према комичном увек је праћено ћутњом. Глумци то осећају. Ово је представа у којој глумачки напор да се с лица Стеријине креатуре уклоне црте „отворених“ комичних карактера добија сатисфакцију најпре у односу спонтаног дослуха са гледалиштем.

Ф[еликс] ПАШИЋ, *Борба*, април, 1974.

У *Покондиреној џикви* смо се срели с две основне новине: с благим супротстављањем Стерији, с успешним покушајем да се он не схвати искључиво као критичар нашег полуварошког мегаломанског менталитета, већ и као аутор који уочава апсурдност људске ситуације, наш неспоразум са животом, тешкоће које наступају у комуницирању између људи притиснутих неком опсесијом, чак као песник трагике човековог животног пораза; али и с измењеним односом према улози коју у комедији имају језик, физичка акција, драмске паузе.

Владимир СТАМЕНКОВИЋ, *НИН*, 05. 05 1974.

Долња земља

(...) Драматуршки, то је расута серија слика, без јасне стваралачке стратегије, с опрекама које се исцрпљују у баналним несагласностима.

Типолошки, то је сасвим упрошћено контрастирање идеалисте, прожетог апстрактном жудњом за узвишеним делима (која ће кулминирати у касноромантичарском усхићењу национом) и ироничног прагматика, запосленог у двострукој улози панонског Санча Пансе и резонера новосадских салона.

Драган КЛАИЋ, *НИН*, 05. 04. 1981.

Раванград

(...) За тим столом стари Сомбор слави своју пијану ноћ, архимандрити, маловарошки трговци, земљодршци, учитељи, приватијери, велики капетани, инжилири и богослови, а тек на неколико корака од те трпезе мотају се на вртешки обновљене бине, паори – салашарке, бојтари, пандури и сеоски ђилкоши. Та два света сусрећу се те ноћи у ковитацу друштвених и националних противречја, уз крадене грчевите загрљаје, пуне еротске привлачности између младих богаташа и тек напупелих сеоских булки. У том уморном свету загушљивих одаја и здравља земље зачас букне неки малограђански скандалчић или груне трагедија преко брице-осветнице у рукама младог сељака који са пркосним равничарским миром устроји свог супарника, газдашког сина. Све то из прикрајка прати једно бистро око младог Србијанца Јованча Средојевића, који у Сомбору учи препарандију, а уз пут, са супериорним плебејским спокојством, трпи увреде у великој мери однорођеног војвођанског грађанства у Угарској.

(...) Тако је Дејан Мијач на самом почетку ове позоришне сезоне створио, после *Голубњаче* у Новом Саду, још једну представу врхунских вредности, која служи на част војвођанској култури и позоришту, као месту где се о озбиљним темама живота говори свестрано и са уметничким достојанством.

Јован ЋИРИЛОВ, *Политика*, 01. 12. 1982.

Тако и симболика „великог ждрања“ (значањски идентитет представи даје велики трпезаријски сто за којим се гости у равнодушност и самозадовољство огрезло раванградско/мало/грађанство последње ноћи 19. века) добија гротескни, раблеовски призив, поготово у контрапункту (и тињајућем сукобу) са светом оних који тај сто, посредно и непосредно, опслужују: светом паора, салашара, ироша... Ако је прва представа била нека врста реквијема за 20. век и наговештавајуће наде за бољи, лепши 21, ова друга је саркастична осуда претходног и укидање сваке наде у овом веку који управо начињемо.

Даринка НИКОЛИЋ, *Дневник*

Брижљиво пратећи намере текста Ђорђа Лебовића и супериорно оркестрирајући игру одличног глумачког ансамбла, редитељ Дејан Мијач дискретно развија општи тон представе од веселе свечарске атмосфере до мрачног и суморног штимунга који бескомпромисно демистификује један свет, а то је само наизглед свет војвођанског грађанства с краја 19 века, јер је заправо реч о актуелној осуди „историјске немоћи“ било које затворене заједнице.

Иван МЕДЕНИЦА, извештај селектора 48. позорја

Голубњача

(...) *Голубњача* је поглед на свет из визуре детета. Ко би рекао да је то штиво сродно страницама једног Алфонса Додеа, Ромена Ролана, па чак и Марсела Пруста. Али уместо укуса слатких мадлена на непцима детета, Радуловићев Мићука и његов друг Лукица (које дечади у представи играју као професионалци), имају у устима

горки укус сиромаштва, плесниве проје и мржње за суседно село. Једна од њихових дечјих игара је да маме одјеке из јаме у коју су им бацали рођаке; или да се свете за прошлост тиме што суседима ине вере, а исте сиротиње, бацају у јаму расног јарца.

Представа коју је Дејан Мијач написао у Српском народном позоришту у Новом Саду, срећом по осетљиву тему, беспрекорна је. Уместо да је ситничава, она се бави човеком и његовим најизворнијим живљењем. Изгледа да живот људи на камену даје уметности, која се о њима ствара, лапидарност која личи на општост.

Јован ЂИРИЛОВ, *Полиџика*, 27. 10. 1982.

(...) Дејан Мијач је истовремено и знатно ублажио, умрио, цивилизовао, естетизовао текст. До буквалности директног писца у представи заступа редитељ чији је однос према материји врло ангажован, али посредан.

Не знам је ли то одраз редитељевог веровања да се тек превођењем на естетику постиже универзално значење или несвесног одбијања да до краја следи писца, али једно је сигурно: представа не делује ни близу тако депримирајуће и безнадно као комад, мада ни једна битна пишчева реч у њој није изостављена. (...)

Да се ипак ради о разликама у схватању писца и редитеља, а не о неприлагођености позоришне естетике овом тексту, показује и сам Мијач када додељује најважније улоге деци, а не глумцима. При том је, опредељујући се за аутентичну поделу, имао довољно стрпљења да тражи и пронађе дечаке и девојчице који су не само изгледом аутентични него и глумачки врло убедљиви, а на томе му треба одати посебно признање, да од хетерогене поделе створи изузетно хомогену ансамбл-представу.

Дејан ПЕНЧИЋ ПОЉАНСКИ
Радио Београд II, *Сегам уметности*, 12. 10. 1982.

Дакако, ове дечје „очи које све виде“ су у Мијачевој режији драме на натуралистички, сурово уверљив начин „објективирани“, театрализацијом одмакнуте. И гледалиште је тако својим окружењем позорнице у игри, а очигледно присуство реквизита и суфлера га дезилузионира, што такође, на скровитији начин, увећава гледаочев улог. Аскетску сцену (Радована Марушића) чини удубљена дашчана површина квадрата (крашко поље и вртача у једном) која укључује и ивицу „јаме безданке“, Голубњачу, обредно место и мemento мори читаве драме.

(...) Мијач је Радуловићеву мозаичну драму више од опела над Голубњачом отеловио негативним ритуалом као опомену свим васпитачима кратковидног оптимизма и „наше сестре пароле“.

Слободан Св. МИЛЕТИЋ
Данас, Загреб, 19. 10. 1982.

Сумњиво лице

Мијачева представа свесно и унапред одустаје од приказивања анатомије полицијске методе и експлицитне осуде метастазираних система репресије, јер све је то Нушић написао и све смо то већ видели, и то је предзнање на које Мијач свакако рачуна. Зато је његова пажња усмерена на патологију једне клаустрофобичне и ксенофобичне средине чији глас нема еха, у којој је све могућно и све допуштено и којом, у недостатку Бога и Закона, владају „мали богови“, андроидне креатуре чије карактере дописују и Маркес и Жари и Марк Твен, које се по сцени крећу шагаловском логиком и међу којима се Јозеф К. може звати једино Ђока Проминцла, као пародија своје литерарне парадигме.

Сумњиво лице Дејана Мијача, дакле, не шокира бацањем истине у лице нити наметљиво поставља огледало, не размеће се глобалним и осталим метафорама и параболома, већ, подразумевајући сва могућа питања и одговоре у поводу ове Нушићеве сатиричне комедије, нуди пре свега добро позориште – одличну, прецизну глуму дисциплиновано разиграног ансамбла Српског народног позоришта, доста духовитих сценских решења и прилично, не баш релаксирајућег, али ипак – смеха.

Даринка НИКОЛИЋ, Каталог Стеријиног позорја

Сумњиво лице је сасвим свежа представа Српског народног позоришта. (...) Али, она је свежа и по начину игре тог комада, и Нушићевих комедија уопште, због чега посебно скреће пажњу. Редитељ Дејан Мијач још једном допушта себи да општепознати текст „прочита“ на нешто другачији начин, да га само мало помери из уобичајеног лежишта, да га зачини и зашущури и да га тако, у крупним комадима у овом случају, грубо тесаним, без имало бојазни понуди гледалишту. Мијач то овде постиже тако што све претвара у велику гротеску, где ће, у финалу, у сулудој јурњави, без устезања, већину актера једноставно побити ту, на сцени – неке ће пробуразити сам Јеротије својом сабљом, коју је једва извукао из корица, а неки ће бити побијени из пиштоља који су све време, углавном шкљоцали у празно.

Добривоје ИЛИЋ, Дневник, Радио Београд, 16. 12. 1994.

Мера за меру

Истина на смрт оболела

Нема, кажу, ништа ново у том Бечу, осим што истина мало кашљуца. Али истини за вољу, ова не само да кашљуца и заостаје него се препала и на смрт разболела. Персонификација јој је постала извесна Госпа Пеза, наказна туберанка и власница бордела. А тај Шекспиров беспризорни Беч, Мијач помера међу грађанске фракове и цилиндри, свевремене маске за лажи и манипулације, које, сладострасно се смејуљећи, посматра онај што је све и замесио. Један обешчистио девојку, па симетрија затвара круг: глава за девичанство и обратно, смрт за смрт, равном мером у круг. Ништа није ново, осим можда то да нема више невиних. И добродушни тамничар подмићивању је склон, и напуштена цура тугу убија раскаланим забавама, и разумни властелин поста оличење бирократске власти: једе, мљацка, завитлава се и брига га за ваше проблеме. Руку на срце, и смерна искушеница Изабела није баш с раскида, бар не у сценама где прва додирује мушкарце, у грцавом плачу баца се с њима по степеништу.

Чудна представа: таман помислите да је искочила из сопственог зглоба, а она се опет заузда и врати полако на своју „равну меру“. Ако у овој Шекспировој ни комедији ни трагедији, инсценија краја обележава редитељско тумачење, Мијач нам једном грубом и горком шалом показује резултат непоправљивог поретка ствари – срећног краја нема, а сви су, тобоже, добили оно што су искали.

Ксенија РАДУЛОВИЋ, *Блиц*, 24. 12. 1998.

Сурови, савремени Шекспир

Преиспитујући природу (не)времена у којем живимо Дејан Мијач се вратио Шекспиру. Усред рата у Босни, инсценијом Шекспирове трагедије *Троил и Кресида*, овај редитељ је снажно формулисао своје виђење бесмисла ратног крвопролића, а сада се, наизглед наивном комедијом истог писца, позабавио питањем односа власти и морала, анализирајући функционисање света утемељеног на вољи једног човека.

Разигравајући комедију ренесансне провенијенције у духу овог времена, Мијач развија фарсу на ивици гротеске и гледаоце представе увлачи у шекспировски вртлог жестоких страсти, интрига и неспоразума, у сложену игру која превазилази моћи обичног човека, своди га на пиона који ће, вољом владара, бити изигран. У тој игри, пратећи интенције писца, редитељ ће у самом финишу представе начинити преокрет и открити право лице власти, указаће на истину да је у овом свету могућност срећног исхода дефинитивно искључена.

(...) На крају представе, када се укаже право кнежево лице, када препознамо мекфистофеловску природу Вићенцову (у беспрекорном тумачењу Војислава Брајовића који је у овој роли сублимирао сва стечена искуства), открићемо зашто је редитељ инсистирао на музичкој теми из филма *Трећи човек*.

Александар МИЛОСАВЉЕВИЋ
Глас јавности, 05. 01. 1999.

Написана у време смене власти у Енглеској, на самом заласку елизабетанског доба, *Мера за меру*, у тумачењу Дејана Мијача јесте савремени комад који се нас веома, веома тиче. Ова прича о љубави и политици, која савршено прецизно дефинише патологију (сваког, па и овог нашег) времена у којем су Ерос и Танатос рођена браћа, ставља, можда и најексплицитније од свих Шекспирових текстова, феномен власти на обдукцијски сто; она је – час анатомије власти! У земљи „корумпираних закона и корумпираног секса”, у којој се власт и подземље тако лепо огледају једно у другоме, све је подложно манипулацији, а главни манипулатор је, наравно, недодирљиви, мефистофеловски – владар.

Ангажујући Воју Брајовића за улогу Кнеза, Дејан Мијач је с правом рачунао на огромну енергију, инвентивност, интелигенцију и трагичку знатижељу глумца и на његову спремност и моћ да, попут захуктале машине, покреће механизам представе. Испоставило се да је добио можда и више од очекиваног, а та констатација примењива је и на Бориса Исаковића, који напросто бриљира у улози Анђела и чији монолог о изненадно откривеној страсти у својој празној души припада антологији нашег глумишта.

Даринка НИКОЛИЋ, *Водич кроз Нови Саг*

Зојкин стан

Жуто и бело, гузице и трака

Мијач ће Зојку (Јасна Ђуричић) промовисати у губитника, не би ли спасио бар оно мало душе што се копрца између трагикомичних редова које исписује Булгаков. Он ће је и амнестирати од кривице, директно аплицирајући популарну филозофску идеју да пакао, то су други. Код Мијача бољшевици, комунисти, демократе, Кинези... То чачкање других, то клање, мрачно клање, мрачно је да мрачније не може бити. Јер, поред све трагикомичне помодности, огрезлих морализаторских клишеа, магнетизма зла и моћи, није исто кад човек у борделу заврши (мртав) пијан и само мртав.

Зојкин рођак Аметистов (Борис Исаковић) једини је потпуно свестан тога. Он ће зарад себе, наравно, помоћи Зојки и поред „гузица и трака“, нафраканих лица која мора да трпи. Стрељање је преживео, а да ли ће и скок са четвртог спрата, не зна се. Али, спремнији је на то него да се још једном суочи са руским законом. Само је луцидном Дејану Мијачу пало на памет да се при паду зачује мачка, а не човек. А мачка, зна се, има девет живота. Ех, тај Мијач, ех тај Аметистов (аметист је иначе кристал коме се приписују позитивна својства духа)! То је тај витализам, то безобразно перверзно тихо и фино непристајање, препуно места за читавање, емпатију. Погледајте Јасну Ђуричић како вештичари, Бориса Исаковића како мешетари, Дејана Мијача како игра оштро и на прву, и у одбрани и у нападу, сав резигниран, сигуран у оно унутра (у човеку, позоришту), али резервисан према ономе споља, у оквиру чега се лаже и без (с)цене!

Игор БУРИЋ, *Дневник*, Нови Сад

Бивши и нови, преокрет и обрачун

Дејан Мијач и екипа Српског народног позоришта из Новог Сада нису открили Америку, али су нас још једним комадом Михајла Булгакова подсетили на наше време опадања, и његове осорне бруталне, упрошћене носиоце, на утонуће моралних и животних вредности. Своје најбоље тренутке представа Дејана Мијача дугује Јасни Ђуричић, довољно трагичној и хуморној уједно, и Аметистову Бориса Исаковића, који се за свој утонули живот, бори и отима до последњег даха.

Мухарем ПЕРВИЋ, *Полиџика*, 24. 04. 2011.

Индекси

Дејан Мијач, редитељ (1934)

Представе

- 56/7 001. Шон О'Кејси: **Плуг и звезде**, НП Тузла
- 57/8 002. Оскар Давичо: **Песма**, НП Тузла (2)
003. Бранко Ћопић: **Доживљаји Николетине Бурсаћа**, НП Тузла (3)
004. Душко Роксандић: **Кула Бабилоњска**, НП Тузла (4)
005. Бранислав Нушић: **Покојник**, НП Тузла (5)
- 58/9 006. Џон Озборн: **Осврни се у гневу**, НП Тузла (6)
007. Гинтер Вајзенборн: **Тил Ојленшпигел**, НП Тузла (7)
- 59/60 008. Мирослав Крлежа: **Господа Глембајеви**, НП Тузла (8)
009. Тенеси Вилијамс: **Силазак Орфеја**, НП Тузла (9)
010. Миодраг Митровић: **Конкурс**, НП Тузла (10)
- 60/1 011. Шон О'Кејси(2): **Јунона и паун**, НП Тузла (11)
012. Николај В. Гогољ: **Женидба**, НП Тузла (12)
- 61/2 013. Шон О'Кејси(3): **Јунона и паун** /2/ СНП Нови Сад
- 62/3 014. Николај В. Гогољ(2): **Женидба** /2/ СНП Нови Сад (2)
015. Миодраг Митровић(2): **Црвена лента**, НП Тузла (13)
016. Роџер Макдугал/ Тед Аллен: **Двоструко лице**, СНП Нови Сад (3)
- 63/4 017. Вратислав Блажек: **Трећа жеља**, СНП Нови Сад (4)
- 64/5 018. Бранислав Нушић(2): **Свет**, СНП Нови Сад (5)
- 1965 Сусрет војвођанских позоришта
- * Најбоља представа
 - * Награда за режију
 - * Раде Којадиновић
 - * Даница Куцуловић
019. Едвард Олби: **Ко се боји Вирџиније Вулф**, СНП Нови Сад (6)
020. Стеван Сремац/ Јосип Лешић: **Поп Ћира и поп Спира**, СНП Нови Сад (7)
- 65/66 021. Јован Јовановић Змај/ Дејан Мијач: **Лаждипажди**, СНП Нови Сад (8)
- 1966 МЕС Сарајево
- * Златни ловоров венац
- 1966 Стеријино позорје, вк
022. Драгутин Стефановић Мрас: **Јеретик**, СНП Нови Сад (9)
023. Јарослав Абрамов: **Анђео на станици**, СНП Нови Сад (10)
- 66/7 024. Вилијам Шекспир: **Веселе жене виндзорске**, СНП Нови Сад (11)
025. Стеван Сремац(2)/ Јосип Лешић(2): **Поп Ћира и поп Спира**, СНП Нови Сад (12)
026. Јован Ст. Поповић: **Џандрљив муж или Која је жена добра**, СНП Нови Сад (13)
027. Милован Глишић/ Дејан Мијач(2): **Ваљевска подвала**, СНП Нови Сад (14)
- 67/7 028. Питер Шефер: **Приватно и јавно**, СНП Нови Сад (15)
- 68/9 029. Артур Милер: **Цена**, Атеље 212 Београд
030. Бранислав Нушић(3): **Ожалошћена породица**, СНП Нови Сад (16)
031. Ерих Кош: **Велики Мак**, СНП Нови Сад (17)
- 1969 Октобарска награда Новог Сада - одузета му после Голубњаче!
032. Јован Стерија Поповић(2): **Покондирене тиква**, НП Тузла (14)
- 69/70 033. Виљем Шекспир(2): **Богојављенска ноћ**, СНП Нови Сад (18)

034. Астрид Линдгрен/ Драгован Јовановић: **Пипи дугачка чарапа**, Бошко Буха Београд
035. Роберт Андерсон: **Сексирама**, СНП Нови Сад (19)
- 70/1 036. Антон П. Чехов: Ујка Вања, СНП Нови Сад (20)
037. Слободан Божовић: **Флора господина Флоријана**, СНП Нови Сад (21)
*Режију потписао Драгослав Јанковић-Макс
038. Џо Ортон: **Будите добри са господином Слауном**, НП Тузла (15)
- 71/2 039. Џо Ортон(2): **Пљачка**, СНП Нови Сад (22)
040. Добрица Ерић: **Торта са пет спратова**, Бошко Буха Београд (2)
041. Вилијам Шекспир(3): **Ромео и Јулија**, СНП Нови Сад (23)
042. Бертолт Брехт: **Човјек је човјек**, НП Тузла (16)
1972 Сусрети позоришта БиХ Јајце
* Тихомир Плескоњић
- 72/3 043. Бранко Радичевић/ Дејан Мијач(3): **Туга и опомена**, СНП Нови Сад (24)
044. Љубивоје Ршумовић: **Шума која хода**, СНП Нови Сад (25)
1973 Сусрет војвођанских позоришта
* Војкан Борисављевић за музику
* Даница Куцуловић
* Ксенија Мартинов-Павловић
* Драгиша Шокица
+ Похвала за представу
045. Душан Радовић, Арсен Диклић, Љубивоје Ршумовић, Миодраг Станисављевић, Мирослав Антић/ Дејан Мијач(4): **Плави зец**, Бошко Буха(3)
1974 Стеријино позорје, вк
046. Влада Поповић/ Петар Марјановић: **Новосадска променада**, СНП Нови Сад (26)
1975 Дани комедије Јагодина
047. Али Беј: **Хамза**, НП Тузла(17)
1973 Сусрети позоришта БиХ Јајце
- 73/4 048. Јован Стерија Поповић(3): **Покондирена тиква /2/, СНП Нови Сад (27)**
1974 Дани комедије, Јагодина
* Ћуран за режију
1974 Стеријино позорје
* СН за представу
* СН за режију
* СН - Милена Шијачки-Булатовић
+ Награда Дневника - Заида Кримшамхалов
+ Награда Туристички савез - позориште
1973/74 Награда "Бојан Ступица" за режију
1975 Сусрет војвођанских позоришта
* Најбоља представа
* Награда за режију
* Добрила Шокица
* Стеван Шалајић
* Заида Кримшамхалов
1975 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
1981 Охридско лето
049. Слободан Стојановић: **Ти си то**, СНП Нови Сад (28)
050. Слободан Стојановић(2): **Ти си то /2/, Београдско драмско**
1975 Позоришне свечаности слободе Младеновац
051. Стеван Пешић: **Град са зечјим ушима**, Бошко Буха (4)
052. Љубивоје Ршумовић(2): **Шума која хода**, СНП Нови Сад (29)
- 74/5 053. Добрица Ерић(2): **Велики пчелар**, Позориште младих Нови Сад
1975 Сусрети позоришта лутака Србије
* Награда за режију
* Добрица Ерић за текст
* Јован Адамов за музика
+ Представа, похвала
054. Милорад Павић: **Кревет за три особе**, СНП Нови Сад (30)
055. Бертолт Брехт(2): **Добри човек из Сечуана**, ПНП Приштина
- 75/6 056. Јован Ст. Поповић(4): **Женидба и удадба**. НП Сомбор
1976 Дани комедије Јагодина
* Ћуран за режију
+ Надежда Булатовић, специјална награда
1976 Сусрет војвођанских позоришта
* Награда за режију
* Давид Тасић

- * Надежда Булатовић
- * Владимир Маренић за сценографију
- * Бранка Петровић за костим
- 1976 Стеријино позорје
- * СН за представу
- * СН - Округли сто
- * СН за режију
- * СН - Надежда Булатовић
- * СН - Катица Жели
- * СН - Владимир Маренић за сценографију
- +++ Катица Жели (Трибина младих, Књижевна омладина, Културни центар омладине)
- + Дневник - Ансамбл представе
- + Награда Музеја Новог Сада - Дејан Мијач
- + Награда "Новитета" - Бранка Петровић за костим
- 1976 Дубровачке љетне игре
- 1976 Позоришне свечаности слободе Младеновац
- 1976 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
- 057. Миленко Вучетић: **Љубав и проневера**, моно: Радмила Савићевић & Данило Николић: **Забуне**, моно: Миодраг Поповић-Деба, Београдско драмско (2)
1977 Позоришне свечаности слободе Младеновац
- 058. Бранислав Нушић(4): **Ујез**, СНП Нови Сад (31)
1976 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
1977 Дани комедије Јагодина
* Ђуран - Добрила Шокица
- 059. Тит Макције Плаут: **Хвалисави војник**, ХНК Сплит
- 76/7 060. Максим Горки: **Васа Железна**, ЈДП Београд
Јован Ст. Поповић(5): **Покондирена тиква** /3/, ХНК "Иван Зајец", Ријека
Бранислав Нушић(5): **Пучина**, ЈДП Београд (2)
1977 Октобарска награда Београда - Дејан Мијач
1978 Дани комедије Јагодина
* Ђуран за режију
* Ђуран - Светлана Бојковић
* Ђуран - Милан Гуговић
1978 Стеријино позорје
* СН за режија
* СН - Милан Гуговић
* СН - Божана Јовановић, костим
+ Награда публика (Ћирпанов) - Милан Гуговић
+ Награда за епизода (В. новости) - Јосиф Татић
+ Награда УЛУПУДУ Србије - Миодраг Табачки за сценографију
+ Награда УЛУПУДУ Војводине Миодраг Табачки за сценографију
+ Награда Музеја Новог Сада - Дејан Мијач
+ Књижевна омладина - Светлана Бојковић
- 77/8 063. Јован Стерија Поповић(6): **Тврдица**, Удружење филмских глумаца Србије
- 064. Антон П. Чехов(2): **Вишњеви сад**, Атеље 212 Београд (2)
- 78/9 065. Стеван Сремац(3)/ Душан Ковачевић: **Лимунација**, ЈДП Београд (3)
1979 Дани комедије
* Ђуран - Никола Симић
- 79/80 066. Слободан Стојановић(3): **Преноћиште**, СНП Нови Сад (32)
1980 Сусрет војвођанских позоришта - није приказана због повреде Стевана
Гардиновачког у саобраћајној несрећи
- 067. Јован Ст. Поповић(7): **Лажа и паралажа**, Театар "Јоаким Вујић" Крагујевац
1980 Дани комедије Јагодина
* Ђуран - Љубомир Убавкић-Пендула
1980 Сусрети "Јоаким Вујић" Крагујевац
* Друга представа Фестивала
* Награда за режију
* Нада Јуришић
* Сава Барачков за сценографију
+ Представа (Награда жирија града домаћина)
+ Награда "Сима Крстовић" - Љубомир Убавкић-Пендула
+ Мирко Бабић (Наград жирија града домаћина)
1980 Дани сатире Загреб
1980 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
- 80/1 068. Милован Витезовић: **Београдости**, Бошко Буха (5)
- 069. Јован Стерија Поповић(8): **Наход Симеон**, ЈДП Београд (4)
1981 Стеријино позорје
* Сн - Владислав Лалички за костим

- + Награда публика (Ћирпанов) - Светлана Бојковић
+ Награда за епизода (В. новости) - Бранко Цвејић
+ Награда Дневника - Дејан Мијач
+ Награда Музеја Новог Сада - Марко Тодоровић
+ Награда младом глумцу (Покрајинска конференција ССО) - Бранислав Лечић
070. Ђорђе Лебовић: **Долња земља**, СНП Нови Сад (33)
1981 Сусрет војвођанских позоришта
* Најбоља представа
* Љуба Тадић
* Стеван Шалајић
* Васа Вртипрашки
1981 Свечаности "Љубиша Јовановић", Шабац
* Златна колајна "Љубиша Јовановић" - Љуба Тадић
- 81/2 071. Федерико Гарсија Лорка: **Дом Бернарде Албе**, СНП Нови Сад (34)
1982 Сусрет војвођанских позоришта
* Заида Кримшалхалов
* Добрила Шокица
* Ксенија Мартинов-Павловић
* Ивана Пејчић
- 82/3 072. Јован Радуловић: **Голубњача**, СНП Нови Сад (35/ СКЦ)
1983 Сречање гледалишч Алпе/Јадран, Нова Горица
* Најбоља представа
073. Вељко Петровић/ Ђорђе Лебовић(2): **Раванград 1900**, СНП Нови Сад (36)/
НП Сомбор (2)
1983 Сусрет војвођанских позоришта
*/ Добрила Шокица (и за Земљу Молине Удовички)
* Славољуб Ђорђевић
* Бранка Петровић за костим
- 83/4 074. Николај Ердман: **Самоубица**, Београдско драмско (3)
075. Вилијам Шекспир(4): **Све је добро што се добро сврши**, Бошко Буха (6)
076. Руди Шелиго: **Ана**, Атеље 212 Београд (3)
- 84/5 077. Александар Поповић: **Мрешћење шарана**, Звездара театар Београд
1985 Сречање гледалишч Алпе/Јадран, Нова Горица вк
1985 Дани комедије Јагодина
* Јованча Мицић - представа
* Туран - режија
* Туран - Војислав Брајовић
* Туран - Мирјана Карановић
* Туран - Бора Тодоровић
* Вечење новости, текст - Александар Поповић
1985 Дани сатире Загреб
* Најбоља представа
* Мирјана Карановић
1985 Стеријино позорје
* СН Мирјана Карановић
1985 Млад отворен театар, Скопље
1985 Слободарска позоришне свечаности Младеновац
* Статуета слободе - представа
* Статуета слободе - Бора Тодоровић
1986 Свечаности "Љубиша Јовановић", Шабац
+ Повеља - Војислав Брајовић
078. Слободан Стојановић(4): **Ти си то** /3/ Београдско драмско (4)
079. Артур Шницлер: **Вртешка**, Позориште на Теразијама Београд
080. Милован Витезовић(2): **Добродошли у годину нову**, Бошко Буха (7)
081. Николај В. Гогољ(3): **Женидба** /3/, Београдско драмско (5)
1986 МЕС Сарајево
*/ Злв - Властимир Ђуза Стојиљковић (и за Чапљу Атељеа 212)
- 85/6 082. Љубомир Симовић: **Путујуће позориште Шопаловић**, ЈДП Београд (5)
1986 Сречање гледалишч Алпе/Јадран, Нова Горица
1986 Стеријино позорје
* СН за представу
* СН Округли сто за представу
* СН Љубомир Симовић за текст
* СН за режију
* СН - Бранка Петрић
+ Награда УЛУПУД Војводине - Божана Јовановић за костим
1985/86 "Бојан Ступица за режију"
1986 Дубровачке љетне игре
1986 Охридско лето

- 1886 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
+ Повеља - Ђурђија Цветић
083. Вацлав Хавел: **Ларго десолато**, Београдско драмско (6)
084. Василиј Аксјонов: **Чапља**, Атеље 212 Београд (4)
1986 МЕС Сарајево
* ЗЛВ за представу
* ЗЛВ за режију
* ЗЛВ - Јелисавета Саблић
*/ ЗЛВ - Властимир Ђуза Стојиљковић (и за Женидбу)
085. Јован Стерија Поповић(9): **Родољупци**, ЈДП Београд (6)
1986 Гавелине вечери, Загреб
+ Дејан Мијач и Михаило Јанкетић - Награда за глумачко/редитељско садејство
1987 Сречање гледалишч Алпе/Јадран. Нова Горица
* Најбоља представа
1987 Дани комедије Јагодина
* Награда Јованча Мицић за представу
* Ђуран за режију
* Ђуран - Бранислав Лечић
+ Миодраг Табачки - Награда за сценографију
+ Мирјана Стојановић-Маурич - Награда за костим
+ Младен и Предраг Вранешевић - Награда за музику
1987 Стеријино позорје
* СН за представу
* СН Округли сто за представу
* ВСН -за режију
* СН - Бранислав Лечић
* СН - Биљана Драговић за костим
+ Награда УЛУПУДУ Србије - Биљана Драговић за костим
1987 Слободарске позоришне свечаности, Младеновац
* Статуета слободе за представу
1988 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
*/ Златна колајна "Љубиша Јовановић" - Милош Жутић (и за Ружење)
- 86/7 086. Ненад Прокић: **Хомо воланс**, НП Сомбор (3)
1987 Сусрет војвођанских позоришта
* Богомир Ђорђевић
+ Похвала за режију
087. Милован Витезовић(3): **Хамлет студира глуму**, МП "Душко Радовић"
Београд
1989 Дани сатире Загреб
088. Слободан Стојановић(5): **Птиц и птица или Кућа у којој је понекад боравио Иво Андрић**, Звездара театар Београд (2)
1987 Дани комедије Јагодина
089. Николај В. Гогољ(4): **Ревизор**, ЈДП Београд (7)
090. Вилијам Шекспир(5): **Олуја**, ЈДП Београд (8/дли)
1987 Дубровачке љетне игре
- 87/8 091. Слободан Селенић: **Ружење народа у два дела**, ЈДП Београд (9)
1988 Стеријино позорје
* СН - Слободан Селенић за текст
* СН - Танасије Узуновић
* СН - Војислав Костић за музику
+ Награда Дневника - Танасије Узуновић
+ Награда публице (Ћирпанов) - Танасије Узуновић
+ УЛУПУДУ Србије - Борис Максимовић за сценографија
+ Награда "Зоран Радмиловић" - Милан Гутовић
1988 Слободарске позоришне свечаности, Младеновац
* Статуета слободе за представу
* Статуета слободе - Радослав Миленковић
1988 Свечаности "Љубиша Јовановић" Шабац
*/ Златна колајна "Љубиша Јовановић" - Милош Жутић (и за Родољупце)
+ Повеља - Радослав Миленковић
1988 Гавелине вечери, Загреб
092. Миодраг Илић: **Апис**, НП Београд
1988 Слободарске позоришне свечаности, Младеновац
093. Душан Ковачевић(2): **Радован III**, Јазавац Загреб
1988 Дани сатире Загреб
- 88/9 094. Вилијам Шекспир(6): **Све је добро што се добро сврши** /2/ Бошко Буха (8)
095. Добрица Ћосић/ Борислав Михајловић Михиз: **Ваљевска болница**, ЈДП Београд (10)
096. Бранислав Нушић(6): **Покојник** /2/, СНП Нови Сад (37)

- 1990 Сусрет војвођанских позоришта
* Стеван Гардиновачки
- 89/90 097. Ненад Прокић(2): **У потрази за Марселоm Прустом**, ЈДП Београд (11)
- 90/1 098. Николај В. Гогољ(5)/ М. Булгакoв: **Мртве душе**, НП Сарајево
1991 МЕС Сарајево
1991 Битеф Београд
099. Бранислав Нушић(7): **Народни посланик**, ЈДП Београд (12/ Културни центар, Панчево)
1991 Награда СИЗ-а културе
1992 МЕС Сарајево
* ЗЛВ - Бранимир Брстина
1992 Стеријино позорје
* СН Округлог стола за представу
* СН - Михаило Јанкетић
* СН - Бранимир Брстина
+ Награда "Зоран Радмиловић" - Бранимир Брстина
+ Награда Туристичког савеза Новог Сада - Позориште
100. Душан Ковачевић(3): **Урнебесна трагедија**, НП Тузла (18)
1991 Сусрети позоришта БиХ, Јајце
* Мелиха Факић
1991 Позоришне свечаности слободе Младеновац
- 91/2 101. Џо Ортон(3): **Велика пљачка** /2/, Гардош Земун
1992 Град театар Будва
1993 Град театар Будва
- 92/3 102. Бранислав Нучић(8): **Пут око света**, Бошко Буха (9)
1993 Дани комедије Јагодина
103. Александар Н. Островски: **Кола мудрости - двоја лудости**, Атеље 212 Београд (5)
104. Петар II Петровић Његош/ Слободан Стојановић(6): **Лажни цар Шћепан Мали**, ЈДП Београд (13/ Будва)
1993 Град театар Будва
1993 Битеф
+ Специјална награда за представу
+ Награда публике за представу
1994 Стеријино позорје
* СН за представу
* СН Округли сто за представу
* СН - Слободан Стојановић за адаптацију
* СН - Војислав Брајовић
* СН - Петар Краљ
* СН - Бојана Никитовић за костим
* СН - Антоније Пушић (Рамбо Амадеус) за музику
+ Награда УЛУПУДУ Србије - Герослав Зарић за сценографију
+ Награда УЛУПУДУ Србије - Бојана Никитовић за костим
1994 Земун фест
* Герослав Зарић за сценографију
1994 Град театар Будва
*/ Дејан Мијач, награда за драмско стваралаштво (и за Троила и Кресиду и Оксиморон)
1994 Свечаности "Љубиша Јовановић", Шабац
+ Повеља - Војислав Брајовић
1996 Град театар Будва
1996 Охридско лето
1999 Град театар Будва
- 93/4 105. Роналд Харвуд: **Гардеробер**, ЈДП Београд (14)
1994 ПИП, Параћин
* Најбоља представа
* Петар Краљ
* Љуба Тадић
1995 Глумачке свечаности "Миливоје Живановић", Пожаревац
* Статуета "Миливоје Живановић" - Љуба Тадић
+ Повеља - Љуба Тадић
1995 Земун фест
* Најбоља представа
* Награда за режију
* Петар Краљ
* Никола Милић - Награда за епизоду
106. Светислав Басара: **Оксиморон**, Култ театар Београд
1994 Град театар Будва
*/ Дејан Мијач, награда за драмско стваралаштво (и за Троила и Кресиду и Гардеробера)

107. Вилијам Шекспир(7): **Троил и Кресида**, ЈДП Београд (15/ Будва)
 1994 Град театар Будва
 */ Дејан Мијач, награда за драмско стваралаштво (и за Гардеробера и Оксиморон Култа)
 1995 Град театар Будва
 1995 Охридско лето
 * Најбоља представа
 * Војислав Брајовић
- 94/5 108. Бранислав Нушић(9): **Сумњиво лице**, СНП Нови Сад (38)
 1995 Сусрет војвођанских позоришта
 * Најбоља представа
 * Новак Билбија
 * Душан Јакишић
 */ Милета Лесковац за сценографија (и за сомборског Фишкала галантома)
 1995 Стеријино позорје
 * СН за представу
 * СН - Вања Поповић за костим
 + Награда Дневника - Душан Јакишић
 + Награда за епизоду (В. новости) - Јасна Ђуричић-Јанков
 1995 Земун фест
 * Новак Билбија
 * Јасна Ђуричић-Јанков, епизода
 1995 Позоришне свечаности слободе Младеновац
 1995 Свечаности "Љубиша Јовановић", Шабац
 2003 Дани комедије Јагодина вк
109. Светислав Басара(2): **Будибогснама**, Култ театар Београд (2)
- 95/6 110. Бранислав Нушић(10): **Госпођа министарка**, ЈДП Београд (16)
 1996 Дани комедије Јагодина
 * Ђуран - Мирјана Карановић
 1996 Глумачке свечаности "Миљивоје Живановић", Пожаревац
 + Повеља - Мирјана Карановић
 1996 Свечаности "Љубиша Јовановић", Шабац
111. Душан Ковачевић(4): **Радован III**, Култ Београд (3/ Будва)
 1996 Град театар Будва
 1996 Вршачка позоришна јесен
 * Мирјана Карановић
 * Војислав Брајовић
 1997 Будва град театар
- 96/7 112. Молијер: **Мизантроп**, ЈДП Београд (17)
 1997 Глумачке свечаности "Миљивоје Живановић", Пожаревац
 * Статета "Миљивоје Живановић" - Драган Мићановић
 + Повеља - Драган Мићановић
 + Плакета, публика - Исидора Минић
 + Никола Ђуричко
 1997 Вршачка позоришна јесен
 * Најбоља представа
 * Драган Мићановић
 1997 Охридско лето
 1997 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 * Ардалион за представа
 * Ардалион - Драган Мићановић
 * Ардалион - Ангелина Атлагић за костим
 * Ардалион - Исидора Минић за младог глумца
 1998 Дани комедије Јагодина
 + Исидора Минић Награда младој глумици
113. Љубомир Симовић(2): **Путујуће позориште Шопаловић**, НП Ниш (2)
 1997 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 * Ардалион - Верица Јовановић
- 97/8 114. Петар II Петровић Његош(2)/ Слободан Стојановић(7): **Лажни цар Шћепан Мали**, ЦНП Подгорица
115. Николај В. Гогољ(6)/Татјана Мандић Ригонат: **Мртве душе**, ЈДП Београд (18)
 1998 Вршачка позоришна јесен
 * Најбоља представа
 * Награда за режију
 */ Јелисавета Саблић (и за Покондирену тикву НП Београд)
116. Георг Бихнер: **Леонс и Лена**, ЈДП Београд (19/ Будва)
 1998 Град театар Будва
 1998 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 1999 Град театар Будва
- 98/9 117. Вилијам Шекспир(8): **Мера за меру**, СНП Нови Сад (39)

- 1999 - Мера за меру(21)
 */ Најбоља представа - деоба са Ујвидеки Синхазом
 * Награда за режију
 * Војислав Брајовић
 * Борис Исаковић
 * Срђан Тимаров
 * Бојана Никитовић за костим
 1999 Град театар Будва
 1999 Вршачка позоришна јесен
 * Најбоља представа
 * Награда за режију
 * Јасна Ђуричић
 * Војислав Брајовић
 1999 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 * Ардалион за представу
 * Ардалион за режију
 * Ардалион - Јасна Ђуричић
 * Ардалион - Војислав Брајовић
 * Ардалион - Новак Билбија за епизоду
 * Ардалион - Срђан Тимаров, млад глумац
 * Ардалион - Бојана Никитовић за костим
 + Награда Предраг Томановић Пеђа 1999 - Срђан Тимаров (Луђио)
 + Награда Предраг Томановић Пеђа 2000 - Борис Исаковић (Анђело)
 * Најбоља представа у анкети часописа Сцена за сезону 1998/99
 2003 Глумачке свечаности "Миливоје Живановић", Пожаревац
 + Повеља - Борис Исаковић
 + Плакета - Борис Исаковић
 + Награда публике - Војислав Брајовић
 2005 Југословенски позоришни фестивал Ужице, вк
- 99/0 118. Антон П. Чехов/ Мајкл Фрејн: **Дивљи мед - Платонов**, Атеље 212 Београд (6)
 2000 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 * Ардалион за представу
 */ Ардалион за режију (деоба са Борм Драшковићем)
 * Ардалион - Тихомир Станић за главну мушку улогу
 * Ардалион - Ненад Јездић за епизоду
- 20/1 119. Вилијам Шекспир(9): **Сонети**, НП Сомбор - мајсторска радионица (4)
 120. Бранислав Нушић(11): **Ожалошћена породица**, СНП Нови Сад (40)
 121. Мирослав Крлежа: **Леда**, Атеље 212 Београд (7)
 2001 Вршачка позоришна јесен
 * Дејан Мијач за режију
 * Радмила Томовић-Гринвуд
 * Светозар Цветковић
 */ Ненад Јездић (и за Јегоров оут Виде Огњеновић)
 2001 Зоранови дани, Зајечар
 + Ненад Јездић, глумац вечери
 2001 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 * Ардалион - Радмила Томовић-Гринвуд за главну женску улогу
 * Ардалион - Милица Михајловић за епизоду
 * Ардалион - Бојана Никитовић за костим
- 01/2 122. Љубомир Симовић: **Чудо у Шаргану**, Атеље 212 Београд (8)
 2002 Стеријино позорје
 * СН за представу
 * СН за режију
 * СН - Анита Манчић
 * СН - Бојана Никитовић, костим
 * СН - Ивица Клеменц, сц. покрет
- 02/3 123. Ђорђе Лебовић(3): (2)**Раванград** /2/, СНП Нови Сад(40)
 2003 Стеријино позорје
 + Небојша Савић награда за епизоду (Вечерње новости)
 124. Јован Стерија Поповић(10): **Родољупц и** /2/ ЈДП Београд (с20)
 2003 Вршачка позоришна јесен
 * Тихомир Станић
- 03/4 125. Биљана Србљановић: **Америка, други део**, Атеље 212 Београд (9)
 2004 Стеријино позорје
 * СН - Биљана Србљановић за текст
 + Биљана Србљановић за текст - Награда Дневника
 + Александра Јанковић - Награда "Зоран Радмиловић"
 + Ненад Јездић - Награда за епизоду (В. новости)
 + Дарко Недељковић, сценографија - Удружење Војводине
 2004 Југословенски позоришни фестивал Ужице

- * Ардалион - Светозар Цветковић
 * Ардалион - Зора Мојсиловић за костим
126. Леонид Андрејев: **Псећи валцер**, ЈДП Београд (21)
- 04/5 127. Душан Ковачевић: **Маратонци трче почасни круг**, ССГ Нова Горица
 2005 Стеријино позорје
128. Биљана Србљановић: **Скакавци**, ЈДП Београд (22)
 2006 Стеријино позорје
 */СН - Биљана Србљановић/ и за загребачке Скакавце
 *СН - Дејан Мијач за режију
 *СН - Исидора Минић
 *СН - Рената Улмански
 */СН - Лана Цвијановић, костим/ и за сомборску Лажу и паралажу
 *СН - Исидора Жебељан за музика
 + Награда Зоран Радмиловић - Исидора Минић
 + Награда Дневника - Исидора Минић
 + Награда Вечерњих новости за епизоду - Рената Улмански
- 05/6 129. Томас Бернхард: **Трг хероја**, Атеље 212 Београд (10)
 2006 Стеријино позорје
- 06/7 130. Угљеша Шајтинац: **Банат**, ЈДП Београд (23)
- 07/8 131. Биљана Србљановић: **Барбело, о псима и деци**, ЈДП Београд (24)
 2007 Стеријино позорје
 * СН Биљана Србљановић
 */ СН Ангелина Атлагић за костим (и за Тако је морало бити)
 + Фонд "Дара Даринка Чаленић - Никола Ракочевић (Зоран/ Марко)
 2008 Југословенски позоришни фестивал Ужице и
 * Ардалион - Ангелина Атлагић за костим
 */ Ардалион - Јасмина Аврамовић за епизоду/ са Бојаном Жировићем и Жељком Кенигксенетом из Загреба
 * Ардалион - Никола Ракочевић као млад глумац
132. Деа Лоер: **Невиност**, Атеље 212 (11)
 2009 Стеријино позорје
 *СН Нада Шаргин (Роза)
 +/- Дневник - Срђан Тимаров (Самоубица)
 + Вечерње новости за епизоду - Бојан Жировић (Млади лекар)
 + Награда „Зоран Радмиловић“ за глумачку бравуру - Нада Шаргин (Роза)
 2009 Југословенски позоришни фестивал Ужице
 */ Ардалион - Бојан Жировић за епизоду / са Јасмином Аврамовић и Жељком Кенигксенетом из Загреба
- 08/9 133 Брајан Фрил: **Превођење**, ЈДП Београд (25)
 09/0
- 10/1 134. Михаил Булгаков: **Зојкин стан**, СНП Нови Сад (41)
 135 Антом П. Ђехов: **Вишњик**, ЈДП (26)/ Будва (5)

Представе (38/1)

- + Велики пчелар
- * Гардеробер 2
- * Голубњача
- * Дивљи мед
- * Долња земља
- * Женидба и удадба 2
- *(2) Лажа и паралажа + Лажа и паралажа
- * Лаждипажди
- * Лажни цар Шћепан Мали 2 + Лажни цар Шћепан Мали 2
- * Мера за меру 3/1 + анкета "Сцене"
- * Мизантроп 2
- * Мрешћење шарана 3
- * Мртве душе, ЈДП
- * Народни посланик
- * Покондирена тиква 3
- * Путуюће позориште Шопаловић 2
- * Родољупци 5

- * Ружење народа у два дела
- * Свет
- * Сумњиво лице 2
- * Троил и Кресида
- * Чапља
- * Чудо у Шаргану

+ Шума која хода

Текст (7/1)

- * Добрица Ерић
- * Александра Поповић
- * Слободан Селенић
- * Љубомир Симовић
- * Биљана Србљановић 3/1

+ Биљана Србљановић

Адаптација (1)

- * Слободан Стојановић

Режија (27/2)

- * Велики пчелар
- * Гардеробер
- * Дивљи мед 1/1
- * Женидба и удадба 3
- * Лажа и паралажа
- * Лажни цар Шћепан Мали 1/3 / И за Троила и Кресиду и Охиморон
- * Леда
- * Мера за меру 3
- * Мрешћење шарана
- * Мртве душе, ЈДП

(5/1)

+ Женидба и удадба

- * Покондирена тиква 3
- * Путуюће позориште Шопаловић 2
- * Пучина 2
- * Родољупци 2
- * Свет
- * Скаваци
- + Хомо воланс
- * Чапља
- * Чудо у Шаргану

+ Наход Симеон
+ "Бојан Ступица"
+ "Бојан Ступица"
+ Пучина
+/- Родољупци/ са М. Јанкетићем

Глумци (99/5)

- * Јасмина Аврамовић 1/1
- * Новак Билбија 3
- * Светлана Бојковић
- * Војислав Брајовић 7
- * Бранимир Брстина 2
- * Милена Шијачки-Булатовић
- * Надежда Булатовић 2
- * Васа Вртипрашки
- * Стеван Гардиновачки
- * Милан Гутовић 2
- * Милена Дравић
- * Богомир Ћорђевић
- * Славољуб Ћорђевић
- * Јасна Ђуричић (Јанков) 3

(46/2)

+ Ансамбл Женидбе и удадбе
+ Мирко Бабић

+ Светлана Бојковић 2
+ Војислав Брајовић 3
+ Бранимир Брстина

+ Надежда Булатовић

+ Милан Гутовић 2

+ Јасна Ђуричић (Јанков)

* Катица Жели
* Бојан Жировић 1/1
* Милош Жутић за две представе
* Борис Исаковић
* Душан Јакишић
* Михаило Јанкетић

* Ненад Јездић 2/1
* Верица Јовановић
* Нада Јуришић
* Мирјана Карановић 5
* Раде Којадиновић
* Драгутин Колесар
* Петар Краљ 3
* Заида Кримшамхалов 2
* Даница Куцуловић 2
* Бранислав Лечић 2
* Анита Манчић
* Ксенија Мартинов-Павловић 2
* Радослав Миленковић
* Никола Милић
* Исидора Минић 2
* Драган Мићановић 3
* Милица Михајловић
* Ивана Пејчић
* Бранка Петрић
* Тихомир Плескоњић
* Никола Ракочевић
* Јелисавета Саблић 2/1

* Никола Симић
* Тихомир Станић 2
* Властимир Ђуза Стојиљковић за две представе
* Љуба Тадић 4
* Давид Тасић
* Срђан Тимаров 2
* Бора Тодоровић 2

* Радмила Томовић-Гринвуд 2
* Љубомир Убавкић-Пендула
* Танасије Узуновић
* Рената Улмански
* Мелиха Факић

* Светозар Цветковић 2
* Стеван Шалајић 2
* Нада Шаргин
* Драгиша Шокица
* Добрила Шокица 4/1

Сценографија (5/1)

* Сава Барачков
* Герослав Зарић
* Милета Лесковац 1/1
* Владимир Маренић 2

+ Никола Ђуричко
+ Катица Жели 3
+ Бојан Жировић
+ Борис Исаковић 2 + Пеђа
+ Душан Јакишић
+ Михаило Јанкетић 1/1 са Мијачем
+ Александра Јанковић
+ Ненад Јездић 2

+ Мирјана Карановић

+ Заида Кримшамхалов

+ Бранислав Лечић

+ Радослав Миленковић

+ Исидора Минић 4
+ Драган Мићановић

+ Никола Ракочевић

+ Небојша Савић

+ Љуба Тадић
+ Јосип Татић
+ Срђан Тимаров 1/1 + Пеђа

+ Марко Тодоровић

+ Љубомир Убавкић-Пендула
+ Танасије Узуновић 2
+ Рената Улмански

+ Бранко Цвејић
+ Ђурђија Цветић

+ Нада Шаргин

(7)

+ Герослав Зарић 2
+ Борис Максимовић
+ Дарко Недељковић
+ Миодраг Табачки 3

Костим (16/2)

- * Ангелина Атлагић 3/1
- * Биљана Драговић
- * Божана Јовановић
- * Владислав Лалицки
- * Зора Мојсиловић
- * Бојана Никитовић 5
- * Бранка Петровић 2
- * Вања Поповић

*Лана Цвијановић 1/1

(5)

- + Биљана Драговић
- + Божана Јовановић

- + Бојана Никитовић
- + Бранка Петровић

+ Мирјана Стојановић-Маурич

Музика (5)

- * Јован Адамов за музика
- * Антоније Пушић/ Рамбо Амадеус
- * Војкан Борисављевић

- * Исидора Жебељан
- * Војислав Костић

(1)

+ Младен и Предраг Вранешевић

Сценски покрет (1)

- * Ивица Клеменц

Остале награде - Туристички савез**(2)**

- + Народни посланик
- + Покондирена тиква

Највише појединачних признања

01. Војислав Брајовић	7, 3
02. Мирјана Карановић	5, 1
Бојана Никитовић	5, 1
04. Љуба Тадић	4, 1
Добрила Шокица	4/1
06. Јасна Ђуричић (Јанков)	3, 1
Драган Мићановић	3, 1
08. Биљана Србљановић	3/1, 1
09. Новак Билбија	3
Петар Краљ	3
11. Ангелина Атлагић	3/1
12. Исидора Минић	2, 4
13. Милан Гутовић	2, 2
14. Ненад Јездић	2/1, 2

■ Представе

	Број представа на фестивалу	Укупан број награда	Награде за представу	Награде за режију	Награде за текст	Награде за глуму	Награде за сценографију и костим	Награде за музику	Награде за сценски покрет	Остале награде
Мера за меру	5,1	17/1	3/1	3		9	2			
СНП		3				3				
Сцена, „Пеђа Томановић“						3				
Женидба и удадба		6	12	2	3		4	3		
НП Сомбор		7		1		5	1			
Родољупци	6	11*	5	2		3*	1			
ЈДП		5		1/1*		1/1*	3			
Мрешћење шарана, Звездара театар										
	8	11	3	1	1	6				
		1				1				
Покондирена тиква										
СНП	5	9	2	3		4				
+ „Бојан Ступица“		2				1				1
Лажни цар	9	9	2	1*	1	2	2	1		
ЈДП/ ГТ Будва		5	2			1	2			
Сумњиво лице	5,1	8/1	2			4	2/1			
СНП		2				2				
Мизантроп		7	2			4	1			
ЈДП		3				3				
Леда	2	7/1		1		5/1	1			
Атеље 212										
Пучина	3	6		2		3	1			
ЈДП		6		1		3	2			
Ружење народа у два дела										
ЈДП	4	6/1*	1		1	3*		1		
+ „Бојан Ступица“		5				4	1			
Скакавци	1	6/2		1	1/1	2	1/		1	
ЈДП		2			1	1				
Путујуће позориште Шопаловић										
ЈДП	5	5	*2	1	1	1				
						3				
Чудо у Шаргану										
Атеље 212	1	5	1	1		1	1		1	
						3				
Лажа и паралажа										
	4	5	1	1		2	1			
ТЈВ Крагујевац		3	1			2				
Барбело, о псима и деци	2	5/2			1	2/1	2/1			
		1				1				

* Златна колајна „Љубиша Јовановић“ – Милош Жутић (за *Родољупце* и за *Ружење народа...*)

* Дејан Мијач је у Будви 1996 добио награду за *Лажног цара*, *Троила* и *Кресиду* и *Оксиморон*

* Деоба награде Мијач/ Јанкетић

Фестивали

	Број представа на фестивалу	Укупан број награда	Награде за представу	Награде за режију	Награде за текст	Награде за глуму	Награде за сценографију и костим	Награде за музику	Награде за сценски покрет	Остале награде
*Битеф	3									
		2	2							
*Горица		3,1	2	2						
*Охрид	6	2	1			1				
*Скопље	2									
*Ужице	9,1	25/3	3	2/1		15/2	5			
*Позорје	19,3	54/2	12	7	6/1	16	9/1	3	1	
		43/1		3	1	28	9/1			2
*МЕСС	5	6(7/2)	2	1		3(4/2)				
*Шабац	13	2				2				
		4				4				
*Земун	3	7	1	1		4	1			
*Војводина	11	42/4	5/1	4		27/1	5/2	1		
		2	1	1						
*Вршац	7	16/2	3	3		10/2				
*Јоаким	1	4	1	1		1	1			
		3	1			2				
*Јагодина	13,1	19	2	5	1	11				
						2	2	1		
*СЛС луткари	1	3		1	1			1		
		1	1							
*Младеновац	10	5	3			2				
*Зајечар	1									
		1				1				
*Параћин	1	3	1			2				
*Пожаревац	4	2				2				
		7				7				
*Гавела, Згб.	2									
		1		1/1		1/1				
*Сатира, Згб.	4	2	1			1				
*Марибор	-, 2									
*Јајце	3	2				2				
*ДЛИ	3									
*Будва	14	1		1						
Укупно	135	199/11	38/1	27/1	8/1	99/5	21/3	5	1	
		69/1*	5	5/1*	1	45/1*	11/1	1		2

* Деоба награде Мијач/ Јанкетић

* Дејан Мијач је у Будви 1996 добио награду за Лажног цара, Троила и Кресиду и Оксиморон Култ театра)

Позоришта

	Број представа на фестивалу	Укупан број награда	Награде за представу	Награде за режију	Награде за текст	Награде за глуму	Награде за сценографију и костим	Награде за музику	Награде за сценски покрет	Остале награде
ЈДП Београд	40	72/5	17	9	5/1	34/2	7/1	3		
		39/1*		3(/1)		25(/1)	10/1	1		1
СНП Нови Сад	21,3	61/3	12/1	8	1	35/1	5/1	1		
		9	1			7				1
НП Сомбор	9	13	2	3		5	3			
		8		2		5	1			
Звездара театар	7	12	3	1	1	7				
		1				1				
ТЈВ Крагујевац	4	5	1	1		2	1			
		3	1			2				
Атеље 212	7	24/4	3	4/1	1	12/3	3		1	
		8/2			1	6	1			
ПМ НС	1	3		1	1			1		
		1	1							
НП Тузла	4	2				2				
Култ	3	2				2				
НП Ниш	1	1				1				
БДП	1	1/1				1/1				
Гардош театар	2									
МП Радовић	1									
Јазавац, Згб.	1									
НП Београд	1									
ССГ НГ	1									
Бошко Буха	1,1									
Укупно	135	199/11	38/1	27/1	8/1	99/5	21/3	5	1	
		69/1*	5	5/1*	1	45/1*	11/1	1		2

* Деоба награде Мијач/ Јанкетић

* Дејан Мијач је у Будви 1996 добио награду за Лажног цара, Троила и Кресиду и Оксиморон Култ театра

Писци

Мирослав Антић	045				
Светислав Басара	106	109			
Слободан Божовић	037				
Милован Витезовић	068	080	087		
Миленко Вучетић	057/				
Милован Глишић	027				
Оскар Давичо	002				
Арсен Диклић	045				
Добрица Ерић	049	053			
Јаков Игњатовић	070				
Миодраг Илић	092				
Јован Јовановић Змај	021				
Душан Ковачевић	065	093	100	111	127
Ерих Кош	031				
Ђорђе Лебовић	070	073/	123		
Татјана Мандић Ригонат	115/				
Петар Марјановић	046/				
Миодраг Митровић	010	015			

Борислав Михајловић Михиз	095						
Данило Николић	057/						
Бранислав Нушић	005	018	030	058	062	096	099
	102	108	110	120			
Милорад Павић	054						
Вељко Петровић	073						
Петар ii Петровић Његош	104	114/					
Стеван Пешић	051						
Александар Поповић	077						
Влада Поповић	046/						
Јован Стерија Поповић	026	032	048	056	061	063	067
	069	085	124				
Ненад Прокић	086	087					
Душко Радовић	045/						
Бранко Радичевић	043						
Јован Радуловић	072						
Душко Роксандић	004						
Љубивоје Ршумовић	044	045.	052				
Слободан Селенић	091						
Љубомир Симовић	082	113	122				
Биљана Србљановић	125	128	131				
Стеван Сремац	020	025	065				
Миодраг Станисављевић	045						
Драгутин Стефановић Мрас	022						
Слободан Стојановић	049	050	066	078	088	104.	114
Бранко Ћопић	003						
Добрица Ћосић	095/						
Угљеша Шајтинац	130						
*							
Али Беј	047						
Мирослав Крлежа	008	121					
Руди Шелиго	076						
*							
Јарослав Абрамов	023						
Василиј Аксјонов	084						
Роберт Андерсон	035						
Леонид Андрејев	126						
Томас Бернхарт	129						
Георг Бихнер	116						
Вратислав Блажек	017						
Бертолт Брехт	042	055					
Михаил Булгаков	098	134					
Гинтер Вајзенборн	007						
Тенеси Вилијамс	009						
Н. В. Гогољ	012	014	081	089	098	115/	
Максим Горки	060						
Николај Ердман	074						
Астрид Линдгрен	034						
Деа Лоер	132						
Федерико Гарсија Лорка	071						
Макдоугал/Ален	016						
Артур Милер	029						
Молијер	112						
Џон Озборн	006						
Шон О'Кејси	001	011	013				
Едвард Олби	019						
Џо Ортон	038	039	101				
Александар Островски	102						
Тит Макције Плаут	059						
Мајкл Фрејн	118/						
Брајан Фрил	133						

Вацлав Хавел	083						
Роналд Харвуд	105						
А. П. Чехов	036	064	118/	135			
Вилијам Шекспир	024	033	041	075	090	094	107
	117	119					
Питер Шефер	028	110					
Артур Шницлер	079						

61	Београд	НП(1) ЈДП(25) БДП(6) Теразије(1) Атеље 212(11) Бошко Буха(9) МП "Д. Радовић"(1) Култ(3) Звездара(2) Удружење филмских глумаца(1) Гардош(1)
45	Војводина	СНП НС(41/1) ПМл НС(1) НП Сомбор(4/1)
19	БиХ	НП Сарајево(1) НП Тузла(18)
4	Ужа Србија/ Косово	НП Ниш(2) Јоаким Вујић, Кг(1) ПНП, Приштина(1)
3	Хрватска	Јазавац, Згб(1) ХНК "И. Зајц", Ријека(1) ХНК Сплит(1)
2	Срна Гора	ЦНП Подгорица(1) Град театар Будва(1)
1	Словенија	ПДГ Нова Горица(1)

Остале награде Дејана Мијача

1969 - **Октобарска награда Новог Сада** - за Великог Мака, СНП-а избрисан са списка добитника после "Голубњаче"

1973/4 - **"Бојан Ступица"** за Покондирену тикву, СНП-а

1977 - **Октобарска награда Београда** за Пучину, ЈДП-а

1985/6 - **"Бојан Ступица"** за Путујуће позориште Шопаловић, ЈДП-а

1989 - **Статуета "Јоаким Вујић"**, Театра "Јоаким Вујић" Крагујевац

1990 - **Стеријина награда за заслуге**

1991 - **Награда СИЗ-а културе Београда** за Народног посланика, ЈДП-а

1993 - **Златна медаља "Јован Ђорђевић"** СНП-а

2000 - **Најбоља представа и режија у анкети Сцене** за 1998/9 - Мера за меру, СНП-а

2003 - **Златни ћуран за животно дело** - одбио да га прими, јер је претходно ова награда била додељена Мирославу Беловићу, али су се накнадно сетили да је

Мијач заслужује пре него Беловић.

*

Нови Сад, април 2013

Дејан Пенчић-Пољански

Режије Дејана Мијача у СНП

- Шон О'Кејси: *Јунона и ѿаун*, 20. IV 1962.
Николај Васиљевич Гогољ: *Женидба*, 5. X 1962.
Роџер Макдугал и Тед Алан: *Двосѿруко лице*, 9. VI 1963.
Вратислав Блажек: *Трећа жеља*, 26. XI 1963.
Виљем Шекспир: *Јулије Цезар* (помоћник редитеља К. Дејмека), 18. I 1964.
Бранислав Нушић: *Свеѿ*, 10. X 1964.
Едвард Олби: *Ко се боји Вирѿиније Вулф*, 3. XI 1964.
Стеван Сремац – Јосип Лешић: *Поѿ Ђира и ѿоѿ Сѿира*, 13. III 1965, обнова: 8. X 1966.
Јован Јовановић Змај – Д. Мијач: *Лаждиѿажди*, 12. X 1965.
Драгутин Стефановић Мрас: *Јерѿѿик*, 26. X 1965.
Јарослав Абрамов: *Анђео на сѿаници*, 8. II 1966.
Виљем Шекспир: *Веселе жене из Виндзора*, 4. X 1966.
Јован Стерија Поповић: *Џандрљиви муж или Која је добра жена*, 19. II 1967.
Милован Глишић – Д. Мијач: *Ваљевска ѿодвала*, 23. V 1967.
Питер Шефер: *Приваѿно ухо и Јавно око*, 27. XII 1967.
Бранислав Нушић: *Ожалошћена ѿородица*, 20. IX 1968.
Ерих Кош: *Велики Мак*, 19. XI 1968.
Виљем Шекспир: *Боѿјављенска ноћ*, 26. XI 1969.
Роберт Андерсон: *Сексирама*, 28. IV 1980.
Антон Павлович Чехов: *Ујка Вања*, 3. XII 1970.
Џо Ортон: *Пљачка*, 14. X 1971.
Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија*, 21. III 1972.
Љубивоје Ршумовић: *Шума која хода*, 17. XI 1972.
Бранко Радичевић – Д. Мијач: *Туѿа и оѿомена*, 27. XI 1972.
Влада Поповић и Петар Марјановић: *Новосадска ѿроменага*, 15. III 1973.
Јован Стерија Поповић: *Покондирена ѿиква*, 9. X 1973.
Слободан Стојановић: *Ти си ѿо*, 20. XI 1973.
Милорад Павић: *Кревеѿ за ѿѿри особе*, 30. XII 1974.
Бранислав Нушић: *Ујез*, 17. II 1976.
Слободан Стојановић: *Преноћнишѿе*, 21. X 1979.
Ђорђе Лебовић: *Долња земља*, 28. III 1981.
Федерико Гарсија Лорка: *Дом Бернарде Албе*, 7. XI 1981.
Јован Радуловић: *Голубњача*, 9. X 1982.
Вељко Петровић – Ђорђе Лебовић: *Раванѿрад 1900*, 27. XI 1982.
Бранислав Нушић: *Покојник*, 19. V 1989.
Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*, 8. X 1994.
Виљем Шекспир: *Мера за меру*, 22. XII 1998.
Бранислав Нушић: *Ожалошћена ѿородица*, 16. IX 2000.
Вељко Петровић – Ђорђе Лебовић: *Раванѿрад*, 17. II 2002.
Михаил Афанасјевич Булгаков, *Зојкин сѿан*, 10. XII 2010.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Чехов – *Ћраједија свакидашњице*, Позориште, Н. Сад, 1970, бр. 2, с. 5;
Редител о делу, Позориште, Н. Сад, 1973, бр. 2, с. 9;
Димитрије Ђурковић као редител и директор Дrame, Сцена, 1978, бр. 3, с. 97–100;
Драма одлуке и промене, Сцена, 1980, бр. 3, с. 121–130;
Особености синтетичкој, Сцена, 1981, бр. 4-5, с. 27–28.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Виловац, *Сасвим свесно изазивање*, Дневник, 5. XI 1964;
Б. Новаковић, *Између карикашуре и сатири*, Дневник, 21. III 1965;
А-м, *Шта би на то рекао Змај?*, Дневник, 14. X 1965;
М. Радоњић, *Кабаре који то није*, Сцена, 1966, бр. 1, с. 89;
М. Кујунџић, *Безазлена ујурма*, Дневник, 25. V 1967;
М. Кујунџић, *Хистерија звана родољубље*, Дневник, 21. XI 1968;
Д. Клаић, *Повести о кичу*, Индекс, 26. XI 1968;
Д. Поповић, *Ерих Кош: Велики Мак*, ЛМС, 1969, књ. 403, с. 127-131;
М. Мирковић, *И мужеви су деца*, Политика експрес, 5. II 1969;
М. Кујунџић, *Срећно неверство*, Дневник, 5. XII 1970;
М. Мирковић, *Новосадски дарови*, Политика експрес, 6. IV 1971;
С. Селенић, *Како и шта*, Борба, 6. IV 1971;
М. Кујунџић, *Стихови на шрим сјази*, Дневник, 19. XI 1972;
М. Кујунџић, *Идеја о Фушеу*, Дневник, 18. X 1973;
Л. Дотлић, *Сара у „Покондиреној шикви“ и Заида Кримшамхалов у тој улози*, Позориште, Н. Сад, 1974, бр. 5, с. 8–9;
М. Шуваковић, *„Покондирена шиква“ и Дејан Мијач*, Позориште, Н. Сад, 1974, бр. 10, с. 11;
П. Марјановић, *Дејан Мијач – њења ка идеалној редителско-лумачкој сарадњи*, Сцена, 1974, бр. 4, с. 13–27;
Ф. Пашић, *Ујаланачком либу*, Борба, 20. IV 1974;
Ј. Христић, *Новосадска и друја њозорја*, Књижевност, 1974, бр. 6, с. 654–655;
Д. Поповић, *„Покондирена шиква“ или живој комедије*, Сцена, 1975, бр. 3/4, с. 117–127;
Д. Поповић, *Осредњости у њредствама, али и њеосустало ѡрање*, Сцена, 1976, бр. 3/4, с. 7–17;
Д. Поповић, *Узбуђења, усјеси и ѡромашаји*, Сцена, 1978, бр. 3, с. 3–11;
М. Кујунџић, *Некршћени гани*, Дневник, 23. X 1979;
П. Марјановић, *Усјео уметнички ѡочешак*, Политика, 5. IV 1981;
Д. Клаић, *Носјалнички медаљони*, НИН, 5. IV 1981;
Б. Стојановић, *Дом Бернарде Албе*, Радио Нови Сад, 18. XI 1981;
Д. Николић, *Лейширица у кавезу*, Дневник, 20. XI 1981;
П. Матеовић, *О најону и чежњи*, Политика експрес, 4. XII 1981;
С. Божовић, *„Голубњача“ у СНП*, Телевизија Нови Сад, 11. X 1982;
Д. Пенчић-Пољански, *„Голубњача“*, Радио Бгд, Други програм, 12. X 1982;
П. Волк, *Голубњача*, Илустрована политика, 17. X 1982;
С. Милетић, *Жрјве и ѡомене*, Данас, Згб, 19. X 1982;
Ј. Ђирилов, *Одјеци јаме*, Политика, 27. X 1982;
Ј. Ђирилов, *Сомбор чека двадесети век*, Политика, 1. XII 1982;
М. Кујунџић, *Судбина „Голубњаче“*, Дневник, 3. XII 1982;
М. Мишић, *Одрођени*, Борба, 7. I 1983;
В. Стаменковић, *Вашар ѡашине*, НИН, 10. VII 1983.

Дејан Мијач на Стеријином позорју

Милета Радовановић и Дејан Мијач

Награђени: Гојко Шантић, Мирослав Беловић, Дејан Мијач и Велимир Лукић

1966 – ЛАЖДИПАЖДИ, СНП Нови Сад, в. к.
1974* – ПОКОНДИРЕНА ТИКВА, СНП Нови Сад
1974 – ПЛАВИ ЗЕЦ, “Б. Буха” Београд, в. к.
1976* – ЖЕНИДБА И УДАДБА, НП Сомбор
1978* – ПУЧИНА, ЈДП Београд
1981 – НАХОД СИМЕОН, ЈДП Београд
1985 – МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА, Звездара театар Београд
1986* – ПУТУЈУЋЕ ПОЗОРИШТЕ ШОПАЛОВИЋ, ЈДП Београд
1987* – РОДОЉУПЦИ, ЈДП Београд (Ванредна Ст. награда)
1988 – РУЖЕЊЕ НАРОДА У ДВА ДЕЛА, ЈДП Београд
1992 – НАРОДНИ ПОСЛАНИК, ЈДП Београд & Панчевачки театар
1994 – ЛАЖНИ ЦАР ШЋЕПАН МАЛИ, група продуцентата
1995 – СУМЊИВО ЛИЦЕ, СНП Нови Сад
2002* – ЧУДО У ШАРГАНУ, Атеље 212 Београд
2003 – РАВАНГРАД, СНП Нови Сад
2004 – АМЕРИКА, ДРУГИ ДЕО, Атеље 212 Београд
2005 – МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ, СНГ Нова Горица (Словенија)
2005 – ПСЕЋИ ВАЛЦЕР, ЈДП Београд, в. к.
2006* – СКАКАВЦИ, ЈДП Београд
2006 – ТРГ ХЕРОЈА, Атеље 212 Београд, Програм „Кругови“
2008 – БАРБЕЛО, О ПСИМА И ДЕЦИ, ЈДП Београд
2009 – НЕВИНОСТ, Атеље 212 Београд

(в. к. – ван конкуренције)

(* Стеријина награда)

Редитељи учешће, награде

Скраћенице

ард. – асистент редитеља (режије)
помрд. – помоћник редитеља
сар. – сарадник

Најомене

Година и звезда (*) означавају (Редовну) Стеријину награду.
Ванредна и Специјална Ст. награда назначене су у загради, на крају реда

А

АБАСОВА, Мелахат (M. Abbasova)

2010 – ард. ГЕНЕРАЛНА ПРОБА САМОУБИСТВА, Истанбул
(Турска)

АВРАМОВ, Андреј

1981 – ард., ДУНДО МАРОЈЕ, Софија (Бугарска), в. к.

АЛЕКСИЋ, Слободанка

1977 – ЧЕГОВИЋ (монодрама), Атеље 212 Београд, в. к.

1992 – ОСТРВО С БЛАГОМ, “Пуж” Београд, в. к.

АНАФ, Вера

1964 – ард., БЕТОН И СВИЦИ, Савремено поз. Београд

АНЂЕЛИЋ, Јадранка

1986 – ард., ТЕТОВИРАНЕ ДУШЕ, Звездара театар Београд

Ј. Анђелић, Д. Милошевић

1996 – ЛЕГЕНДА О КРАЈУ СВЕТА, Дах театар Београд

АНЂИЋ, Душко

1978 – ОМЕР-ПАША ЛАТАС, НП Сарајево

АНТОНИЈЕВИЋ, Јелена

2007 – пом., УЈКИН САН, СНП Нови Сад

2007 – ард., ЈА ИЛИ НЕКО ДРУГИ, СНП Нови Сад

2009 – пом., ЈЕ ЛИ БИЛО КНЕЖЕВЕ ВЕЧЕРЕ?,

СНП Нови Сад

АЋИН, Јован

1975 – ЉУБИЦА, ПРВО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ (монодрама),

Атеље 212 Београд, в. к.

Б

БАБИЧ, Јоже

1959 – ПАКАО ЈЕ УВЕК ПАКАО, ССГ Трст

1960 – НИКИ, ЗЛАТНИ ДЕЧАК, ССГ Трст

1961 – МАНЕВРИ, ССГ Трст

1967 – НЕ УВЕК КАО ЛАСТАВИЦЕ, ССГ Трст

1976 – ДВЕ ОБАЛЕ, ССГ Трст

1977 – КОЖА МАГЛЕ, ССГ Трст

1983 – НЕМА БРАЋА, ССГ Трст, в. к.

1984 – МОЈ ТАТА, СОЦИЈАЛИСТИЧКИ КУЛАК, СНГ
Љубљана

БАЈЕР, Карин (K. Beier)

2005* – GOD SAVE AMERICA (Америка, други део),
Бургтеатар Беч (Аустрија)

БАЈЧЕТИЋ, Предраг

1958 – ард., ДУБРОВАЧКА ТРИЛОГИЈА, ЈДП Београд

1960 – МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ, ЈДП Београд, в. к.

1961 – ЧИСТЕ РУКЕ, ЈДП Београд

1972 – ТЕРАСА, НП Београд

П. Бајчетић, М. Милошевић

1962* – ОТКРИЋЕ, ЈДП Београд

БАЛАШЕВИЋ, Беба

2009 – ард., ЈЕ ЛИ БИЛО КНЕЖЕВЕ ВЕЧЕРЕ?, СНП Нови Сад

БАЛЕК, Растислав (R. Ballek)

2006 – ТИСО, Братислава (Словачка), „Кругови“

БАНАНИ, Лаила

1985 – ас., АНА, СМГ Љубљана

БАНОВИЋ, Сњежана

2005 – ДВИЈЕ, Атеље 212 Београд, Кругови

БАЊАЦ, Мирјана

1967 – ард., ТРАКТАТ О СЛУШКИЊАМА, СНП Нови Сад

БАТУШИЋ, Зоран

1988 – ард., БАРД, ХНК Загреб

БЕЛОВИЋ, Мирослав

1957 – НА КРАЈУ ПУТА, ЈДП Београд

1958 – БАЈКА О ЦАРУ И ПАСТИРУ, “Б. Буха” Београд, в. к.

1962 – БИБЕРЧЕ, “Б. Буха” Београд

1963 – КАПЕТАН ЏОН ПИПЛФОКС, “Б. Буха” Београд

1964 – САН ЛЕТЊЕ НОЋИ, ЈДП Београд, в. к.

1965 – САВОНАРОЛА И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ,

ЈДП Београд

1968 – СМРТ УРОША ПЕТОГ, ЈДП Београд, в. к.

1970* – ОМЕР И МЕРИМА, ЈДП Београд

1971 – ГЕНЕРАЛ И ЊЕГОВ ЛАКРДИЈАШ, ЈДП Београд

1972 – КУЋА ОПЛАКАНА, НП Сарајево

1974* – МИСТЕР ДОЛАР, ЈДП Београд
(Ванредна Ст. награда)
1976 – ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, “Ј. Вахтангов” Москва
(Русија), в. к.
1977* – ДУНДО МАРОЈЕ, ЈДП Београд
(Ванредна Ст. награда)
1978 – НАШИ СИНОВИ, “Јоаким Вујић” Крагујевац
1981 – ДУНДО МАРОЈЕ, НП за младе Софија (Бугарска),
в. к.
1985 – СПРОВОД У ТЕРЕЗИЈЕНБУРГУ, НП Сарајево
БЕЛОГРИЉИЋ, Вера
1970* – НА СЛОВО, НА СЛОВО, “Д. Радовић” Београд
(Ванредна Ст. награда)
БЕНЕДЕТИ, Кристијан (Benedetti, Christian)
2003* – СУПЕРМАРКЕТ, Париз (Француска)
(Специјална Ст. награда)
БЕНКА, Мирослав
1995 – ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА, НП Кикинда
1998 – КАМЕН ЗА ПОД ГЛАВУ, НП Кикинда
БЕРЕШ, Атила (Béres, Attila)
2015 – ВИОЛИНИСТА НА КРОВУ (мјузикл), СНП Нови Сад
& Новосадско позориште, в. к.
БЕРИША, Крист (K. Berisha)
1978 – помрд., ЖИВА СФИНГА, ПНП Приштина, в. к.
БИЗАН, Ан (Bisang, Anne)
2011 – БАРЕБЕЛО, Женева (Швајцарска)
БЈЕЛИ, Јелица
1966 – ард., ФАМИЛИЈА С. КИРИЋА, СНП Нови Сад
БЛАЗУДАКИ, Вана
1995 – ард., СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ, Атина (Грчка), в. к.
БОБАН, Ивица
1969 – сар., ХЕРЕТИК, ЗДК Загреб
БОГАВАЦ, Јелена
2015 – ЖИВОТ СТОЈИ, ЖИВОТ ИДЕ ДАЉЕ,
Битеф театар Београд
БОГИЧЕВИЋ, Зорица
2001 – ард., КУБА ЛИБРЕ, СНП Нови Сад
БОЖИНОВИЋ, Србољуб
1979 – САВРЕМЕНИК, “Под разно” Београд
БОКОВИЋ, Мато
1966 – ард., ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ, НК Дубровник
БОРОЗАН, Браслав
1963 – ДУГИ ЖИВОТ КРАЉА ОСВАЛДА, НП Београд, в. к.
1966 – САБЉА ДИМИСКИЈА, НП Београд
БРАДИЋ, Небојша
1992 – ГЕНЕРАЛИ или СРОДСТВО ПО ОРУЖЈУ,
Крушевачко позориште
1996 – ДЕРВИШ И СМРТ, Крушевачко позориште
2000* – ПРОКЛЕТА АВЛИЈА, Крушевачко позориште
2001 – ЗЛАТНО РУНО, прод. Г17 плус Београд
БРЕА, Диего де
2010 – ДОМ БЕРНАРДЕ АЛБЕ, СЉГ Цеље (Словенија),
„Друго ви“
БУЉАН, Богдан
1959 – ард., СКУП, ХНК Сплит, **в. к.**
БУЉАН, Ивица
2005 – JAZZ, „И. Зајц“ Ријека (Хрватска), „Кругови“
2014 – ЈОШ УВЕК ОЛУЈА, СНГ Љубљана (Словенија)
& ССГ Трст (Италија), „Кругови“
2015 – ВУЧЈАК, ХНК Загреб (Хрватска), „Кругови“

В

ВАВИЋ, Никола
1962 – ХАЈКА, НП Подгорица
ВАЛЕНТИЧ, Жоже
1983 – ард., ЗЛАТНЕ ЦИПЕЛИЦЕ, СНГ Љубљана
ВАЛТЛ, Роберт (R. Waltl)
2014 – ард., ЈОШ УВЕК ОЛУЈА, СНГ Љубљана (Словенија)
& ССГ Трст (Италија), „Кругови“
ВАРГА, Иштван (Varga, István)
1956 – ПОКОНДИРЕНА ТИКВА, НП Суботица

ВАРГА, Каталин (K. Varga)
1989 – ард., ВЕЛИКИ БРИЉАНТНИ ВАЛЦЕР, Веспрем
(Мађарска), в. к.
ВЕБЕР, Анселм (A. Weber)
2012 – НИЈЕ ЖИВОТ БИЦИКЛО, Бохум (Немачка)
ВЕЛИМИРОВИЋ, Здравко
1970 – ПРОРОК, НП Подгорица
ВЕСНИЋ, Борислав
1959 – ард., СТРАДИЈА, СНП Нови Сад
ВЕЧЕК, Петар
1974 – ANNO DOMINI 1573, ЗКМ Загреб, в. к.
1983* – ХРВАТСКИ ФАУСТ, „А. Цесарец“ Вараждин
(Ванредна Ст. награда)
1984* – ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, “Гавела” Загреб
ВИДОШЕВИЋ, Вјекослав
1961 – помрд., ПРАВЕДНИК, ХНК Загреб
1963 – ард., ЛЕДА, ХНК Загреб
ВИКИЋ, Миљенко
1987 – ард., ПУТ У РАЈ, ХНК Осиек
ВИОЛИЋ, Божидар
1962 – СУСРЕТИ, ЗДК Загреб
1964* – СЛАВА ШЕНОИ; ЉУБИЦА, ХНК Загреб
(Ванредна Ст. награда)
1967 – КАПЕТАН ЏОН ПИПЛФЛОКС, ЗКМ Загреб
1972* – ПРЕДСТАВА “ХАМЛЕТА”, Театар ИТД Загреб
1980 – ОРГИЈЕ МОНАХА, ЗКМ Загреб
1983 – СОКОЛ ГА НИЈЕ ВОЛИО, “Гавела” Загреб
ВИРАГ, Михаљ (Virág, Mihály)
1963 – ЛЕДА, НП Суботица
1969 – БОРОВНИЦЕ, НП Суботица
1971 – ЖЕЂ ЗА ВАЗДУХОМ, НП Суботица
ВИРАНТ, Шпела
2006 – ард., У МЕЂУВРЕМЕНУ, СНГ Нова Горица
(Словенија), „Кругови“
ВИТЕНБЕРГ, Петер (P. Wittenberg)
2004 – ДАН МИЛОСТИ, Минхен (Немачка), „Кругови“
ВЛАДИСАВЉЕВИЋ, Душан
1956 – ард., КИР ЈАЊА, НП Београд
1959 – ард., У АГОНИЈИ, НП Београд, в. к.
ВОЈВОДИЋ, Радмила
1994 – ПРИНЦЕЗА КСЕНИЈА ОД ЦРНЕ ГОРЕ,
Зетски дом Цетиње
1996 – КОНТЕ ЗАНОВИЋ, Град театар Будва
2005 – MONTENEGRO BLUES, ЦНП Подгорица
2014 – EVERYMAN ЋИЛАС, ЦНП Подгорица (Црна Гора),
“Кругови“
ВРХУНЦ, Јанез
1958 – НА СЛЕПОМ КОЛОСЕКУ, СЉГ Цеље
1964 – КРИМИНАЛИСТИЧКА ПРИЧА, МГЉ Љубљана
ВРЦА, Перо
1981 – ард., АНТИГОНА, КРАЉИЦА У ТЕБИ, ХНК Сплит
ВУЈИЋ, Ивана
1992 – ПРИЈАТЕЉСТВО, ЗАНАТ НАЈСТАРИЈИ,
Битеф театар Београд, в. к.
ВУКОВИЋ, Сузана
2014 – сар., КОШТАНА, НП Суботица
ВУКОТИЋ, Ана
2004 – ард., ЛАЖНИ ЦАР, ЦНП Подгорица
ВУКМИРОВИЋ, Владо
1966 – РАЊЕНА ПТИЦА, НК Ријека

Г

ГАВЕЛА (Gavella), Бранко
1956* – КИР ЈАЊА, НП Београд
1956 – КИР ЈАЊА, ЗДК Загреб
1958 – ДУБРОВАЧКА ТРИЛОГИЈА, ЈДП Београд
1959 – ТИРЕНА, ЗДК Загреб
1961 – У ЛОГОРУ, ЗДК Загреб
Б. Гавела, Љ. Галиц
1957 – СВОГА ТЕЛА ГОСПОДАР, ЗДК Загреб
ГАЈИЋ, Ивана

1989 – ард., ТРИ ЧЕКИЋА, СНП Нови Сад

ГАЈИЋ, Филип

2007 – ЈЕДАН ПОРЕМЕЋЕН ДАН, „Б. Станковић“ Врање,
в. к.

ГАЛЕ, Јоже

1957 – МАРТИН КАЧУР, МГЉ Љубљана

1961 – ЈУЧЕ ПОПОДНЕ, МГЉ Љубљана

ГАЛИЦ, Људевит

1965 – МЕЋАВА, ХНК Загреб

Љ. Галиц, Б. Гавела

1957 – СВОГА ТЕЛА ГОСПОДАР, ЗДК Загреб

ГЕОРГИЈЕВСКИ, Љубиша

1967* – ПОКОЈНИК, ДТ Скопље

1970 – АДАМ И ЕВА; ЈОВ, ДТ Скопље

1971 – УГУРСУЗ, НП Зеница

1974 – VOX HUMANA, НП Зеница, в. к.

1975 – ХРВАТСКА РАПСОДИЈА, НП Зеница, в. к.

1976 – КАКО ВАМ ДРАГО: ОСТАВКА, ДТ Скопље

1977 – МАРИНА СВАДБА, НТ Битол

1978 – ЖИВА СФИНГА, ПНП Приштина, в. к.

1979 – ОСЛОБОЂЕЊЕ СКОПЉА, СНГ Љубљана

1981* – ГРОБНИЦА ЗА БОРИСА ДАВИДОВИЧА, НП Зеница

1982 – ЕРИГОН, ДТ Скопље

1987 – “Р”, ДТ Скопље

ГЕРИЋ, Владимир

1967 – ГАЛИЛЕЈЕВО УЗАШАШЋЕ; БРДО, Театар ИТД

Загреб, в. к.

1969 – ДИОКЛЕЦИЈАНОВА ПАЛАЧА, Театар ИТД Загреб

1975 – ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, ХНК Загреб, в. к.

ГИС, Моника (M. Gies)

2012 – ард., НИЈЕ ЖИВОТ БИЦИКЛО, Бохум (Немачка)

ГЈЕЛЕНС, Руд (Gielens, Ruud)

2007 – ПЕВАЈТЕ И БУДИТЕ РАДОСНИ, Брисел (Белгија),
“Кругови”

ГЛОВАЦКИ, Александар

1961* – АУТОБИОГРАФИЈА, НП Ниш

(Ванредна Ст. награда)

ГОМБАЧ, Бранко

1963 – ЈУБИЛЕЈ, СЉГ Цеље

1970 – ЛЕГЕНДА О СВЕТОМ ЧЕ, СНГ Марибор

ГОНЦИЋ, Исидора

2013 – ард., ЗОНА ЗАМФИРОВА (мјузикл),

Поз. на Теразијама Београд

ГРИГОРОВИЋ, Борислав – Бора

1960 – ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА, НП Сарајево

1968 – БОСАНСКИ КРАЉ, НП Сарајево

1969 – ГОЛИ МАЧИЋИ, НП Београд, в. к.

1969 – ЈЕЛЕНА ЂЕТКОВИЋ, НП Београд, в. к.

1970 – ВОЖД, НП Београд

1971 – ШВАБИЦА, НП Београд

1976 – ЗВОНО ЗА НАШЕГ ПРОФЕСОРА, НП Београд

ГРИНВАЛД (Grünwald), Дражен

1956 – ард., КИР ЈАЊА, ЗДК Загреб

1959 – ард., ДУНДО МАРОЈЕ, ЗДК Загреб

ГРУДЕН, Александар – Саша

1963 – ард., БАНОВИЋ СТРАХИЊА, ЈДП Београд

1966 – ард., КРМЕЋИ КАС, Атеље 212 Београд

1967 – ард., РАЗВОЈНИ ПУТ БОРЕ ШНАЈДЕРА, Атеље 212
Београд

1974 – ард., МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ, Атеље 212
Београд

1982 – ард., КОРЕШПОДЕНЦИЈА, Атеље 212 Београд

ГРУЈИЋ, Јован

2006 – ард., ТЕСЛА, Мадленијанум Београд

2009 – РОЗЕНКРАНЦ И ГИЛДЕНСТЕРН СУ МРТВИ,

група продуцентата

Д

DAPŠYS, Arvydas

2007 – ард., МАДАГАСКАР, Виљнус (Литванија), „Кругови“

ДЕДИЋ, Миња

1965 – ГРДИЛО, “Б. Буха” Београд

1980 – ЈОАКИМ, БДП Београд

ДИНЕВСКИ, Вукан

1962 – ДИОГЕНОВ ПАРАДОКС, МНТ Скопље

ДИНИЋ, Димитрије

2013 – ард., ГАЛЕБ, СНП Нови Сад

ДОРИЋ, Радослав Златан

1983 – ЗЕМЉА, СНП Нови Сад, в. к.

1993 – ИЗБИРАЧИЦА, НП Београд, в. к.

ДОТЛИЋ, Лука

1958 – ард., МАШКАРАТЕ ИСПОД КУПЉА, СНП Нови Сад

1960 – ард., ПЕРА СЕГЕДИНАЦ, СНП Нови Сад

ДРАШКИЋ, Љубомир

1971* – УЛОГА МОЈЕ ПОРОДИЦЕ, Атеље 212 Београд

(Ванредна Ст. награда)

1972 – НА ЛУДОМ БЕЛОМ КАМЕНУ, Атеље 212 Београд

1974 – МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ,

Атеље 212 Београд

ДРАШКОВИЋ, Боро

1964 – СУДАНИЈА, НП Сарајево

1966 – ТРУЛА КОБИЛА, НП Сарајево

ДУРБЕШИЋ, Томислав

1960 – ВАРИЈАЦИЈЕ, ХНК Загреб

1973 – КРИСТОФОР КОЛУМБО, НП Зеница

Ђ

ЂАРМАТИ, Ката (K. Gyarmati)

2000 – ард., ПРИПИТОМЉАВАЊА,

Новосадско позориште

ЂОГО, Балша

1993 – ард., ЧУДО У ШАРГАНУ, СНП Нови Сад

ЂОКОВИЋ, Дивна

1960 – ард., АРЕТЕЈ, НП Београд

ЂОРЂЕВИЋ, Ана

2009 – ШВАБИЦА, ЈДП Београд

2011 – РАДНИЧКА ХРОНИКА, НП РС Бања Лука (БиХ, РС)

& Стеријино позорје, в. к.

ЂОРЂЕВИЋ, Оливера

2001 – ПРАВО НА РУСА, СНП Нови Сад

2009 – ТЕРАПИЈА, „Д. Костолањи“ Суботица

2013 – ХАСАНАГИНИЦА, НП РС Бања Лука (РС, БиХ), в. к.

ЂОРВЕСКА, Елизабета

2007 – ард., ЧИКАГО (мјузикл),

Поз. на Теразијама Београд

ЂУРИЋ, Гвозден

2006 – ард., ТЕСЛА, Мадленијанум Београд

ЂУРИЋ, Марко

2009 – ард., КАНДИД, ЈДП Београд

ЂУРИЋ, Радмило

1960 – ард., АРЕТЕЈ, НП Београд

ЂУРКОВИЋ, Димитрије

1957 – НЕБЕСКИ ОДРЕД, СНП Нови Сад

1960 – ПЕСМА, СНП Нови Сад

1965* – ХАЛЕЛУЈА, СНП Нови Сад

1966* – ФАМИЛИЈА СОФРОНИЈА А. КИРИЋА,

СНП Нови Сад (Ванредна Ст. награда)

1968 – ВИКТОРИЈА, СНП Нови Сад

1970 – СЕЛО САКУЛЕ, А У БАНАТУ, СНП Нови Сад

Д. Ђурковић, Б. Ханауска

1961* – ИЗБИРАЧИЦА, СНП Нови Сад

Е

ЕРАКОВИЋ, Благота

1972 – СВЕЧАНОСТ СЕ ОДЛАЖЕ, ЦНП Подгорица

1975 – ОГЊИШТЕ, ЦНП Подгорица

ЕРЦЕГ, Мира

1989 – ПЛАВА ЈЕВРЕЈКА, Камерни театар 55 Сарајево

Ж

ЖИВКОВИЋ, Владан

1968 – ард., ВИКТОРИЈА, СНП Нови Сад

ЖИГОН, Стево

1982 – РАСКРШЋЕ, ЈДП Београд

ЖИЖЕК, Фран

1965 – ПОСЛЕ ДВАДЕСЕТ ГОДИНА, СНГ Марибор

З

ЗАВИШИЋ, Никола

2009 – РАЗБОЈНИЦИ, НП Суботица

ЗАДАРА, Михал (Zadara, Michal)

2014* – ПРИНЦИП, Шаушпилхаус Беч (Аустрија)

ЗАПИЈА, Лари (Zappia, Lary)

2009 – РОДОЉУПЦИ, НП Ужице

ЗУПАНЧИЧ, Здравко

1990 – ард., ВИКТОР или ДАН МЛАДОСТИ, МГЉ Љубљана

ЗУПАНЧИЧ, Матјаж

2005 – ХОДНИК, СНГ Љубљана & Културно друштво Б-51 / Ex Ponto (Словенија), „Кругови“

ЗУРОВАЦ, Сташа

2012 – МИЛЕВА АЈНШТАЈН (балет), СНП Нови Сад, в. к.

И

ИВАНЦ, Јака

2002 – БУБА, МГЉ Љубљана (Словенија)

ИВОШЕВИЋ, Никола

1995 – ард., ФИШКАЛ ГАЛАНТОМ, НП Сомбор

ИЛИЈЕВСКА, Сузана

2001 – ард., ЈЕГОРОВ ПУТ, Град театар Будва

ИЛИЋ, Влатко

2007* – САМ КРАЈ СВЕТА, „Д. Радовић“ Београд
(Специјална Ст. награда)

ИСАИЛОВИЋ, Огњен

2010 – помрд., ЧЕКАОНИЦА, Атеље 212 Београд
& Културни центар Панчева

Ј

ЈАГОДИЋ, Милош

1998 – ВИРУС, НП Ниш

ЈАМНИК, Франце

1962 – АФЕРА, СНГ Љубљана

1963 – У АГОНИЈИ, СНГ Љубљана

1965 – ДОЛИНА БЕЗБРОЈНИХ РАДОСТИ, СНГ Љубљана

1969 – КРШТЕЊЕ НА САВИЦИ, СНГ Љубљана

ЈАН, Славко

1956 – СЛУГЕ, СНГ Љубљана, в. к.

1957 – КРЕФЛИ, СНГ Љубљана

1958* – У ЛУЦИ СУ ОРАХОВЕ ЉУСКЕ, СНГ Љубљана

1960 – ЗВЕЗДЕ СУ ВЕЧНЕ, СНГ Љубљана

1961 – АНТИГОНА, СНГ Љубљана

ЈАНЕЖИЧ, Томи

2006 – НАХОД СИМЕОН, СНП Нови Сад & Стеријино позорје, в. к.

2007* – НАХОД СИМЕОН

2008 – ПУТУЈУЋЕ ПОЗОРИШТЕ, Атеље 212 Београд

2009 – ШУМА БЛИСТА, Атеље 212 Београд

2013 – ГАЛЕБ, СНП Нови Сад (рд. и монтажа филма)

ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Срђан

2003 – ПАВИЉОНИ, МНТ Скопље (Македонија)

ЈАНКЕТИЋ, Михаило

1964 – ард., НА РУБУ ПАМЕТИ, ЈДП Београд

ЈАРКЕР, Џејмс (Yarker, James)

2015 – ПРСТ ОБАРАЧ МЕТАК ПИШТОЉ, Бирмингем
(Велика Британија), в. к.

ЈЕЛАСКА, Анте

1970 – ЛИБАР МАРКА УВОДИЋА, ХНК Сплит, в. к.

ЈЕЛИСИЋ, Ђорђе

1965 – ард., КИР ЈАЊА, СНП Нови Сад, в. к.

ЈЕЛИЋ, Александра

2012 – помрд., ПЛОДНИ ДАНИ, Атеље 212 Београд &
Културни центар Панчева

ЈЕЛИЧИЋ, Младен

1985 – ард., СПРОВОД У ТЕРЕЗИЈЕНБУРГУ, НП Сарајево

ЈОВАНОВИЋ, Арсеније – Арса

1964 – БЕРТОВЕ КОЧИЈЕ, НП Београд

1982 – КОРЕШПОДЕНЦИЈА, Атеље 212 Београд

ЈОВАНОВИЋ, Димитрије

1973 – БЕЛЕ РАКЕТЕ ЛЕТЕ НА АМСТЕРДАМ, ЈДП Београд

1992 – КНЕЗ ПАВЛЕ, ЈДП Београд

ЈОВАНОВИЋ, Драгана

2009 – ард., БУРА, НП Ниш

ЈОВАНОВИЋ, Душан

1965 – ард., ДОЛИНА БЕЗБРОЈНИХ РАДОСТИ, СНГ
Љубљана

1971 – ОСВАЈАЧ, МГЉ Љубљана

1973 – КО СЕ СИЛИ, ХИТРО ЧИЛИ, ЕГ “Глеј” Љубљана

1975 – А ШТУКЕ НЕМА, СЉГ Цеље

1976 – ЖРТВЕ МОДЕ БУМ-БУМ, СМГ Љубљана, в. к.

1978* – ЧАРОВНИЦА ИЗ ГОРЊЕ ДАВЧЕ, СЉГ Цеље
(Ванредна Ст. награда)

1979 – КРАЉ БЕТАЈНОВЕ, МГЉ Љубљана

1981 – СЛУГЕ, МГЉ Љубљана

1984 – БАЛКАНСКИ ШПИЈУН, ЈДП Београд

1985 – АНА, СМГ Љубљана

1986 – ЛЕПОТИЦА И ЗВЕР, СМГ Љубљана

1987* – ЗА ДОБРО НАРОДА, ССГ Трст

1988* – СУМЊИВО ЛИЦЕ, ССГ Трст

1990 – ЗИД, ЈЕЗЕРО, СНГ Љубљана

ЈОВАНОВИЋ, Софија – Соја

1956 – НАСЛЕДНИК, БДП Београд, в. к.

1957 – НАСЛЕДНИК, БДП Београд

ЈОВАНЧИЋ, Равијојла

1989 – ард., ПЛАВА ЈЕВРЕЈКА,
Камерни театар 55 Сарајево

ЈОВИЋ, Драган

1985 – ЖЕНИДБА И УДАДБА,
“Т. Јовановић” Зрењанин, в. к.

ЈОКАНОВИЋ, Владимир

1972 – ард., КУЋА ОПЛАКАНА, НП Сарајево

ЈОХАНСОН, Рикард (R. Johansson)

1998 – ИМИТАЦИЈА ЖИВОТА, Упсала (Шведска), в. к.

ЈУВАНЧИЋ, Јошко

1959 – ард., ТИРЕНА, ЗДК Загреб, **в. к.**

1966 – ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ, НК Дубровник

К

КАЗАНЧЈАН, Хакоб

2013 – ВИРУС, Јереван (Јерменија)

КАЛАМ, Лоранс (Calame, Laurence)

2004* – ПРОФЕСИОНАЛАЦ, Женева & Лозана
(Швајцарска)

КАНДИЋ, Петар

1997 – ард., НОВЕЛА ОД ЉУБАВИ, Дјечје поз. Подгорица

КАПУРАЛ, Вјенцеслав

1978 – ард., ГОЛГОТА, ХНК Загреб

КАРАЦИЋ, Милан

1993 – ВАСИЛИСА ПРЕКРАСНА, “Б. Буха” Београд

1995* – МАЧОР У ЧИЗМАМА, “Б. Буха” Београд

(Ванредна Ст. награда)

1996* – ЦАРЕВ ЗАТОЧНИК, “Б. Буха” Београд

1996 – БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ, “Д. Радовић” Београд

1997 – ТУРНЕЈА, Атеље 212 Београд

1997 – НОВЕЛА ОД ЉУБАВИ, Дјечје поз. Подгорица

1998 – ГОВОРНА МАНА, НП Београд

1999 – ЖЕНИДБА КРАЉА ВУКАШИНА, Дјечје поз.

Подгорица

2000 – ЗАУВИЈЕК ТВОЈ, Дјечје поз. Подгорица

2000 – БОКЕШКИ Д-МОЛ, Центар за културу Тиват

2001 – БЕТУЛА У МАЛУ ВАЛУ, Центар за културу Тиват

КАРБУНАРИЈУ, Ђанина (Cărbunariu, Gianina)

2010 – 20/20, Тргу-Муреш & Букурешт (Румунија),
„Друго ви“

КАЃАНСКИ, Марко

2002 – ард., ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, СНП Нови Сад, в. к.

КЕРМАУНЕР, Тарас

Т. Кермаунер, Ф. Крижај

1963 – ДИЈАЛОЗИ, Одер 57 Љубљана

КИСЛИНГЕР, Јуро

1960 – МРТВИ КУРЕНТ, СНГ Марибор

КИЦА, Јануш (Kisa, Janusz)

2006 – У МЕЂУВРЕМЕНУ, СНГ Нова Горица (Словенија),
„Кругови“

2012 – МОЈ СИН САМО МАЛО СПОРИЈЕ ХОДА,
ЗКМ Загреб (Хрватска), „Кругови“

КЈОСТАРОВ, Димитар

1956 – СУМЊИВО ЛИЦЕ, МНТ Скопље, в. к.

1964 – СУМЊИВО ЛИЦЕ, МНТ Скопље

КЛАСИНЦ, Јанез

1965 – ард., ПОСЛЕ ДВАДЕСЕТ ГОДИНА, СНГ Марибор

КЛАТА, Јан (J. Klata)

2011 – ТРАНСФЕР!, Вроцлав (Пољска), „Кругови“

КЛЕФЛИН, Нина

1984 – ард., ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, „Гавела“ Загреб

КЉАКОВИЋ, Ванча

1968 – ПТИЦЕ БЕЗ ЈАТА, ЗДК Загреб

КОВАЧ, Кристина (Kovács Krisztina)

2006 – СЕЉАЧКА ОПЕРА, Будимпешта (Мађарска),
„Кругови“

КОВАЧ, Сениша

2013 – ард., УНТЕРШТАТ, ХНК Осиејек (Хрватска), „Кругови“

КОВАЧЕВИЋ, Александар

1958 – ард., ДОЖИВЉАЈИ НИКОЛЕТИНЕ БУРСАЋА,
БДП Београд

КОВАЧЕВИЋ, Душан

1988 – КЛАУСТРОФОБИЧНА КОМЕДИЈА,
Звездара театар Београд

1990 – ПРОФЕСИОНАЛАЦ, Звездара театар Београд

1991 – УРНЕБЕСНА ТРАГЕДИЈА, Звездара театар Београд

1997 – ЛАРИ ТОМПСОН, Звездара театар Београд

2002 – ДОКТОР ШУСТЕР, Звездара театар Београд

2011 – ЖИВОТ У ТЕСНИМ ЦИПЕЛАМА,
Звездара театар Београд

КОВАЧЕВИЋ, Сениша

2002 – ВЕЛИКА ДРАМА, НП Београд

КОКОТОВИЋ, Нада

1971 – ард., КРАЉЕВО, „Гавела“ Загреб

1979 – ард., КАМОВ, СМРТОПИС, ХНК Загреб

1979 – ард., ОСЛОБОЂЕЊЕ СКОПЉА,
„Ослобођење Скопја“ Загреб

Колективна режија

1959 – РАДОСТ ЖИВОТА, Одер 57 Љубљана

КОМАДИНА, Небојша

1965 – ЧАРАПА ОД СТО ПЕТЉИ, Поз. игралиште
Универзитета Београд

1966 – КРМЕЋИ КАС, Атеље 212 Београд

1969 – УТВА ПТИЦА ЗЛАТОКРИЛА,

Савремено поз. Београд

КОНДОВА-ЗАФИРОВСКА, Тодорка

1958 – ГРАНЧИЦА НА ВЕТРУ, НТ Скопље

1966 – БОГОМИЛСКА БАЛАДА, ДТ Скопље

КОЊОВИЋ, Јован

1956 – РОДОЉУПЦИ, СНП Нови Сад

1967 – КОМАНДАНТ САЈЛЕР, НП Београд

КОПРИВИЦА, Божо

2002 – ард., ДОКТОР ШУСТЕР, Звездара театар Београд

КОРТИНА, Лука

2013 – ард., ОДИСЕЈ, група продуцентата, „Кругови“

КОРУН, Миле

1966* – САБЛАЗАН, СНГ Љубљана

1967 – РАДИОНИЦА ОБЛАКА, СНГ Љубљана

1968 – СЛУГЕ, СЉГ Цеље, в. к.

1971 – ЖАБЕ, СНГ Љубљана

1975* – ИЗГУБЉЕНИ СИН, МГЉ Љубљана

1977* – САБЛАЗАН, СЉГ Цеље (Ванредна Ст. награда)

1980* – ЛЕПА ВИДА, СЉГ Цеље

1980 – ВОРАНЦ, СНГ Љубљана, в. к.

1982 – СВАДБА, СНГ Марибор

1983 – ЗЛАТНЕ ЦИПЕЛИЦЕ, СНГ Љубљана

1988 – ЉУДОЖДЕРИ, ПДГ Нова Горица

КОСИЋ, Васо

1956 – У АГОНИЈИ, НП Сарајево, в. к.

1958 – ДЕЈЛИДБА, НП Мостар

КРАЉ-НОВАК, Јагода

1983 – ард., ХРВАТСКИ ФАУСТ, „А. Цесарец“ Вараждин

КРАЉЕВИЋ, Бранко

1979 – ард., ОСЛОБОЂЕЊЕ СКОПЉА, СНГ Љубљана

КРИЖАЈ, Франци

1980 – ЛЕПА ВИДА, СНГ Марибор

Ф. Крижај, Т. Кермаунер

1963 – ДИЈАЛОЗИ, Одер 57 Љубљана

КРНАЈСКИ, Ксенија

2003 – ПОРША КОКЛАН, „Д. Радовић“ Београд,
Оф-позорје

КУЛУНЦИЋ, Јосип

1958* – МАШКАРАТЕ ИСПОД КУПЉА, СНП Нови Сад
(Специјална Ст. награда)

1959 – уметн. консултант, ТЕАТАР ЈОАКИМА ВУЈИЋА,
Атеље 212 Београд

КУНЧЕВИЋ, Ивица

1973 – ЕКВИНОЦИЈО, КМД Дубровник

1974 – ДУБРАВКА, КМД Дубровник

1976 – ВИР, НП Зеница, в. к.

1982* – ДУНДО МАРОЈЕ, ХНК Загреб

1984 – ДУБРОВАЧКА ТРИЛОГИЈА, ХНК Загреб

1989 – МОРА, ХНК Загреб

КУПУСОВИЋ, Сулејман

1987 – GAMMLET, НП Сарајево

Л

ЛАВРАЧ, Весна

1980 – ард., ВОРАНЦ, СНГ Љубљана, в. к.

ЛАЗИН, Милош

1980 – ШВАБИЦА, НП Сомбор

1982 – МАЈЧИНА СУЛТАНИЈА, НП Мостар

1984 – ПРИЗОРИ ИЗ ЖИВОТА И СНА, НП Мостар, в. к.

ЛАЗИЋ, Бојана

2011 – ПАЗИ ВАМО, „Б. Буха“ Београд, в. к.

ЛЕКЛЕР, Стефани (Stéphanie Leclercq)

2011 – ард. БАРБЕЛО, Женева (Швајцарска)

ЛЕНАРД, Роберт (Lénárd, Róbert)

2009 – ард., ТЕРАПИЈА, „Д. Костолањи“ Суботица

2010 – ард., САРДИНИЈА, „Д. Костолањи“ Суботица

2015 – ард., ВИОЛИНИСТА НА КРОВУ (мјузикл),
СНП Нови Сад & Новосадско позориште, в. к.

ЛЕЧИЋ, Бранислав

1995 – СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ УБИВА АЖДАХУ,
Атина (Грчка), в. к.

ЛЕШИЋ, Јосип

1963 – КРИСТОФОР КОЛУМБО, СНП Нови Сад

ЛИЈЕШЕВИЋ, Борис

2006 – ард., НАХОД СИМЕОН,
СНП Нови Сад & Стеријино позорје, в. к.

2007 – ард., НАХОД СИМЕОН

2009 – ард., ШУМА БЛИСТА, Атеље 212 Београд

2010* – ЧЕКАОНИЦА, Атеље 212 Београд & Културни
центар Панчева (Специјална Ст. награда)

2012 – ПЛОДНИ ДАНИ, Атеље 212 Београд & Културни
центар Панчева

2013* – ЧАРОБЊАК, НП Сомбор

ЛОЛИЋ, Милош

2005 – ВЕЛИКА БЕЛА ЗАВЕРА, Атеље 212 Београд

2012 – ПИСАР БАРТЛБИ, Мини театар Љубљана
(Словенија), „Кругови“
2013 – ОТЕЛО, ЈДП Београд
ЛУКАНОВИЋ, Дамир
2009 – ард., РОМЕО И ЈУЛИЈА, Бриони (Хрватска), в. к.
ЛУКАЧ, Александар
2013 – СУНЦЕ ТУЂЕГ НЕБА, Пулс театар Лазаревац
ЛУКЕШ, Јожко
1962 – ПРЕГРШТ ЗЕМЉЕ, ССГ Трст

Љ

ЉАЈЧИ, Чун (Lajci, Ćun)
1985 – ард., КОНФИТЕОР, ПНП Приштина
1986 – ард., ДЕРВИШ И СМРТ, ПНП Приштина
ЉИМАНИ, Џеват (Limani, Xhevat)
1983 – ард., ЈА, ХАЛИЛ ГАРИЈА,
Театар народности Скопље, в. к.

М

МАЂЕЛИ, Паоло (P. Magelli)
1988 – ЦРНА РУПА, МНТ Скопље
2010* – БАРЕЛО, “Гавела” Загреб (Хрватска)
2010 – ЗАГРЕБАЧКИ ПЕНТАГРАМ, ЗКМ Загреб (Хрватска),
“Друго ви”
И. Марушић Клиф, П. Мађели
2010 – идеја, реал. филма, БАРЕЛО, “Гавела” Загреб
(Хрватска)
МАЈЕРА, Љубослав
1993 – КИР ЈАЊА, СНП Нови Сад
1995 – ЈАНЕЗ, Новосадски драмски театар
1997* – ПУТОВАЊЕ ЗА НАНТ, НП Сомбор
(Ванредна Ст. награда)
1998 – ХАСАНАГИНИЦА, Крушевачко позориште
1999 – ОТМИЦА И ВАЗНЕСЕЊЕ ЈУЛИЈАНЕ К.,
Крушевачко позориште
1999 – ЗЛА ЖЕНА, НП Сомбор
2000 – ЧУЈЕШ ЛИ, МАМА, Прешов (Словачка)
2009 – МРТВЕ ДУШЕ, “Т. Јовановић” Зрењанин
МАКЕВИЋ, Милијана
2006 – ард., ПАРАДОКС, НП Сомбор
МАКСИЋ, Стеван
1956 – ард., СКЕНДЕРБЕГ, СНП Нови Сад
МАМУЛА, Душан
2013 – ард., ГАЛЕБ, СНП Нови Сад
МАНДИЋ-РИГОНАТ, Татјана
2014 – ГОСПОЂА МИНИСТАРКА, “Б. Буха” Београд
МАНОЈЛОВИЋ, Марко
2009 – НЕБЕСКИ ОДРЕД, ЈДП Београд & Стеријино
позорје, в. к.
2009 – ЛЕПЕТ МОЈИХ ПЛУЋНИХ КРИЛА, НП Сомбор
МАНОЈЛОВИЋ, Мила
2011 – ард., ПАЗИ ВАМО, “Б. Буха” Београд, в. к.
МАНОЈЛОВИЋ, Предраг – Мики
2015 – ДОК НАС СМРТ НЕ РАЗДВОЈИ,
Радионица интеграције Београд
МАНЧИЋ, Анита
2006 – помрд., ТРГ ХЕРОЈА, Атеље 212 Београд, “Кругови”
МАРИН, Марко
1960 – ард., ЗВЕЗДЕ СУ ВЕЧНЕ, СНГ Љубљана
МАРИЧИЋ, Јања
1985 – ард., СРЕЋНА НОВА 1949!, МНТ Скопље
МАРИЧИЋ, Миленко
1958 – ДОЖИВЉАЈИ НИКОЛЕТИНЕ БУРСАЋА,
БДП Београд
1969* – АФЕРА НЕДУЖНЕ АНАБЕЛЕ, ЈДП Београд
1971 – ОСВАЈАЧ, ЈДП Београд
1978 – КАМЕН ЗА ПОД ГЛАВУ, Атеље 212 Београд
МАРКОВИЋ, Горан
1997 – БЕОГРАДСКА ТРИЛОГИЈА, ЈДП Београд
2002 – ПАНДОРИНА КУТИЈА, БДП Београд

МАРКОВИЋ, Јагош
1995* – ЛУКРЕЦИЈА, Поз. на Теразијама Београд
1996 – КАТЕ КАПУРАЛИЦА, НП Сомбор, в. к.
1998 – ПОРОДИЧНЕ ПРИЧЕ, Атеље 212 Београд
1999 – СУМЊИВО ЛИЦЕ, НП Сомбор
2003 – ГОВОРНИЦА, ЈДП Београд
2003 – ХАСАНАГИНИЦА, НП Београд
2003 – СКУП, ЈДП Београд, в. к.
2004 – ГОСПОЂА МИНИСТАРКА, НП Београд
МАРКОВИЋ, Јелена
1956 – ард., НАСЛЕДНИК, БДП Београд, в. к.
1957 – ард., НАСЛЕДНИК
МАРКОВИЋ, Раде
1994 – МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА, Академија уметности
Нови Сад, в. к.
МАРКОВИЋ, Бода
2000 – тон. режија, ОРФЕЈ У ПОДЗЕМЉУ (балет),
Мадленијанум Београд, в. к.
МАРКОВИЋ, Слободан – Бода
1963* – РУЖА ВЕТРОВА, Атеље 212 Београд
(Ванредна Ст. награда)
1972 – ПРОЗИВКА ЗА ВЕЧНОСТ, “Ј. Вујић” Крагујевац
МАРКОВИНОВИЋ, Филип
2001 – ард., ПРАВО НА РУСА, СНП Нови Сад
МАРТОН, Иван
1962 – ЦИРКУС, ХНК Осиек
1976 – ЂУКА БЕГОВИЋ (монодрама), Театар у гостима
Загреб, в. к.
МАРУШИЋ Клиф, Иван
И. Марушић, П. Мађели
2010 – идеја, реал. филма, БАРЕЛО,
“Гавела” Загреб (Хрватска)
МАРЧЕВСКИ, Анђеј Марја (Marczewski, Andrzej Maria)
1984 – SANTA MARIA DELLA SALUTE, Варшава (Пољска),
в. к.
МАРЧИЋ, Радован
1979 – ард., КАМОВ, СМРТОПИС, ХНК Загреб
МАХНИЧ, Мирко
1958 – ВЕЧЕ У ЧИТАОНИЦИ, МГЉ Љубљана
МЕДВЕШЕК, Рене
2015 – КРИСТОФОР КОЛУМБО, ЗКМ Загреб (Хрватска),
“Кругови”
МЕДОЈЕВИЋ, Мирјана
2014 – ард., EVERYMAN ЂИЛАС, ЦНП Подгорица
(Црна Гора), “Кругови”
МЕЂИМОРЕЦ, Миро
1975 – ХИТЛЕР У ПАРТИЗАНИМА, “Јазавац” Загреб
МЕЗЕИ, Кинга (K. Mezei)
2000 – ПРИПИТОМЉАВАЊА, Новосадско позориште
МЕРЕ, Бела (Merő, Béla)
1993 – БОГАЉ, Новосадско позориште
МЕСАРИЋ, Желимир
1984 – МАМИНО СРЦЕ, КМД Дубровник
МИЈАЧ, Дејан
1966 – ЛАЖДИПАЖДИ, СНП Нови Сад, в. к.
1974* – ПОКОНДИРЕНА ТИКВА, СНП Нови Сад
1974 – ПЛАВИ ЗЕЦ, “Б. Буха” Београд, в. к.
1976* – ЖЕНИДБА И УДАДБА, НП Сомбор
1978* – ПУЧИНА, ЈДП Београд
1981 – НАХОД СИМЕОН, ЈДП Београд
1985 – МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА, Звездара театар Београд
1986* – ПУТУЈУЋЕ ПОЗОРИШТЕ, ЈДП Београд
1987* – РОДОЉУПЦИ, ЈДП Београд
(Ванредна Ст. награда)
1988 – РУЖЕЊЕ НАРОДА, ЈДП Београд
1992 – НАРОДНИ ПОСЛАНИК, ЈДП Београд
& Панчевачки театар
1994 – ЛАЖНИ ЦАР ШЋЕПАН МАЛИ, група продуцентата
1995 – СУМЊИВО ЛИЦЕ, СНП Нови Сад
2002* – ЧУДО У ШАРГАНУ, Атеље 212 Београд
2003 – РАВАНГРАД, СНП Нови Сад
2004 – АМЕРИКА, ДРУГИ ДЕО, Атеље 212 Београд

2005 – МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ,
СНГ Нова Горица (Словенија)
2005 – ПСЕЋИ ВАЛЦЕР, ЈДП Београд, в. к.
2006* – СКАКАВЦИ, ЈДП Београд
2006 – ТРГ ХЕРОЈА, Атеље 212 Београд, „Кругови“
2008 – БАРБЕЛО, ЈДП Београд
2009 – НЕВИНОСТ, Атеље 212 Београд
МИЛАДИНОВИЋ, Дејан
1971 – ард., ОСВАЈАЧ, ЈДП Београд
МИЛАНОВИЋ, Борис
2011 – ард., РАДНИЧКА ХРОНИКА, НП РС Бања Лука
(БиХ, РС) & Позорје, в. к.
МИЛЕНКОВИЋ, Радослав
1991 – МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ, СНП Нови Сад, в. к.
МИЛЕНКОВСКИ, Сашо
1987 – ард., „Р“, ДТ Скопље
МИЛЕР, Едуард
2015 – КРАЉ БЕТАЈНОВЕ, СНГ Љубљана & СНГ Марибор
(Словенија), „Кругови“
МИЛЕР, Стефан (Müller, Stephan)
2004 – АМЕРИКА, Берлин (Немачка), „Кругови“
МИЛИЧЕВИЋ, Давор
1994 – ПОКОЈНИК У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ, Срна фест
Сарајево (БиХ), в. к.
МИЛИВОЈЕВИЋ, Никита
1994* – МАСКА, НП Београд
1996 – У ПОТПАЛУБЉУ, ЈДП Београд
1997 – БАНОВИЋ СТРАХИЊА, Град театар Будва
1999* – КАРОЛИНА НОЈБЕР, Град театар Будва
2000 – МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ, НП Београд
2006 – ТЕСЛА, Мадленијанум Београд
МИЛОШЕВИЋ, Дијана
Д. Милошевић, Ј. Анђелић
1996 – ЛЕГЕНДА О КРАЈУ СВЕТА, Дах театар Београд
МИЛОШЕВИЋ, Ива
2003 – SHOPPING & FUCKING, ЈДП Београд, Оф-позорје
2010 – ДРАМА О МИРЈАНИ, ЈДП Београд
2011 – ГЛОРИЈА (мјузикл), Поз. на Теразијама Београд &
Будва град театар (Црна Гора), в. к.
2015 – ЗМАЈЕУБИЦЕ, ЈДП Београд
МИЛОШЕВИЋ, Мата
1956 – РОДОЉУПЦИ, ЈДП Београд
1958 – БЛИЖЊИ СВОЈ, Атеље 212 Београд
1960* – САБИЊАНКЕ, ЈДП Београд
1963 – БАНОВИЋ СТРАХИЊА, ЈДП Београд
1964* – НА РУБУ ПАМЕТИ, ЈДП Београд
1964 – ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА, ЈДП Београд
1968 – КЛАРА ДОМБРОВСКА, ЈДП Београд
М. Милошевић, П. Бајчевић
1962* – ОТКРИЋЕ, ЈДП Београд
МИЛЧИН, Владимир
1985 – КОНФИТЕОР, ПНП Приштина
1986 – ДЕРВИШ И СМРТ, ПНП Приштина
1988 – БРЕГ ЖАЛОСТИ, ПНП Приштина
1990 – СВЕТИ САВА, НП Зеница
МИЛЧИН, Илија
1957 – ГЛОРИЈА, МНТ Скопље
1961 – ЦРНИЛА, МНТ Скопље
МИЉАНИЋ, Ана
1993 – НАШИ ОЧЕВИ, БДП Београд
МИНЧИЋ, Павле
1973 – ОЛОВКА ПИШЕ, ПИШЕ СРЦЕМ, Атеље 212 Београд
МИРКОВИЋ, Градимир
1974 – ПЕЛИНОВО, НП Београд
1975 – СЛУЧАЈ ШАМПИОНА, БДП Београд
1977 – НЕЧИСТА КРВ, НП Београд, в. к.
1987 – ВУК, НП Ниш, в. к.
МИРКОВИЋ, Миша
1963 – ард., КАПЕТАН ЏОН ПИПЛФОКС, “Б. Буха” Београд
МИСМЕР, Марио
1971 – ард., ТВРЂАВА, НП Сарајево
МИТРОВИЋ, Сања

2010 – ХОЋЕТЕ ЛИ ИКАДА ОПЕТ БИТИ СРЕЋНИ?,
Београд & Амстердам (Холандија), “Друго ви”
МИЋУНОВИЋ, Бранислав
1977 – ЗЛА НОЋ, СНП Нови Сад
1985 – ОДБРАНА И ПОСЛЕДЊИ ДАНИ,
ЦНП Подгорица, в. к.
1992 – ДОГАЂАЈИ У МАГАРЧЕВОЈ СЈЕНЦИ,
Барски љетопис Бар
1993 – КОШТАНА, НП Ниш
1998* – ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ, ЦНП Подгорица
2004 – ЛАЖНИ ЦАР, ЦНП Подгорица
МИЋУНОВИЋ, Вељко
2015 – УРНЕБЕСНА ТРАГЕДИЈА, ЦНП Подгорица
(Црна Гора)
МИХАИЛОВИЋ, Душан
1962 – ОКАМЕЊЕНО МОРЕ, НП Београд
МИХАЈЛОВИЋ, Даријан
2004 – КОМЕ ВЕРУЈЕТЕ?, СНП Нови Сад
МИХАЈЛОВИЋ, Јелена
2009 – ард., РАЗБОЈНИЦИ, НП Суботица
2014 – ард., КОШТАНА, НП Суботица
МЛАДЕНОВИЋ, Кокан
1995 – РАЗВОЈНИ ПУТ БОРЕ ШНАЈДЕРА, НП Сомбор
1998 – АФЕРА НЕДУЖНЕ АНАБЕЛЕ, НП Сомбор
2000 – РУЖЕЊЕ НАРОДА, НП Сомбор
2001 – КУБА ЛИБРЕ, СНП Нови Сад
2002 – ОПСАДА ЦРКВЕ, НП Сомбор
2007 – ЧИКАГО (мјузикл), Поз. на Теразијама Београд
2007 – ЈА ИЛИ НЕКО ДРУГИ, СНП Нови Сад
2010 – КОСА (мјузикл), Атеље 212 Београд
2010 – ДУНДО МАРОЈЕ, Крушевачко позориште
2010 – ПОМОРАНЦИНА КОРА, Новосадско позориште
2013 – ЗОНА ЗАМФИРОВА (мјузикл), Поз. на Теразијама
Београд
2015 – ДОКТОР НУШИЋ, Крушевачко позориште
& НП Сомбор
МЛАДИНОВ, Давор
1966 – ВЕЛИКИ ВАЛ, ЗДК Загреб
МЛАКАР, Душан
1974 – ЛАЖНА ИВАНА, СНГ Марибор
МОЛКА, Виктор
1959 – ДЕВОЈЧИЦА, СНГ Љубљана
МОНИЋ, Горан
1989 – ард., НОВО ЈЕ ДОБА, БДП Београд
МУЖИЋ, Зоран
2004 – КАКО УБИТИ ПРЕДСЈЕДНИКА, Театар & ТД Загреб
(Хрватска), „Кругови“
МУСТАФИЋ, Дино
2007 – ПРЕД ПЕНЗИЈОМ, ЈДП Београд
2011 – РОЂЕНИ У ЈУ, ЈДП Београд
МУХОБЕРАЦ, Мира
1984 – ард., ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, “Гавела” Загреб

Н

НАЂ, Виктор (V. Nagy)
2001 – КОСА (мјузикл), Новосадско позориште, в. к.
2008 – РОКИ ХОРОР ШОУ (мјузикл),
Новосадско позориште
НАКЛЕРИО, Дорис (D. Naclerio)
2003 – ард., СУПЕРМАРКЕТ, Театар студио Париз
(Француска)
НАУМОВСКИ, Душко
1983 – ЈА, ХАЛИЛ ГАРИЈА, Театар народности, в. к.
НЕДИЋ, Бранислав
2000 – ард., ПРОКЛЕТА АВЛИЈА, Крушевачко позориште
Крушевац
НЕНАДОВИЋ, Ивана
2010 – помрд. БАХАНТКИЊЕ, НП Београд
НИКОЛИЋ, Анђелка
2009 – О НАСИЉУ, НП Кикинда & Нор.la! Београд

2012* – РАДНИЦИ УМИРУ ПЕВАЈУЋИ, Хартефакт фонд & Битеф театар, Београд

НОВАКОВИЋ, Хрвоје

1958 – ард., ДЈЕЛИДБА, НП Мостар

О

ОГЊАНОВИЋ, Александар

1964 – БЕТОН И СВИЦИ, Савремено поз. Београд

ОГЊЕНОВИЋ, Вида

1980 – ГОСПОЂА ОЛГА, НП Београд

1984 – КОРИЈЕН, СТАБЛО И ЕПИЛОГ, СКЦ Београд

1985 – КАД СУ ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ, НП Београд

1990 – КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ, Град театар Будва

1991 – ЈЕ ЛИ БИЛО КНЕЖЕВЕ ВЕЧЕРЕ?, НП Београд

1994 – ДЕВОЈКА МОДРЕ КОСЕ, ЈДП Београд

2001* – ЈЕГОРОВ ПУТ, Град театар Будва

2008 – ЦАР ЕДИП, НП Сомбор

2009 – ЈЕ ЛИ БИЛО КНЕЖЕВЕ ВЕЧЕРЕ?, СНП Нови Сад

ОЛЕЊИНА, Марина Михајловна

1956 – ЛИЦИТАРСКО СРЦЕ (балет), СНП Нови Сад, в. к.

ОРЕШКОВИЋ, Желимир

1972 – ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ, ДРУГОВИ, СНП Нови Сад, в. к.

1973 – НАГРАЖДЕНИЈЕ И НАКАЗАНИЈЕ,

СНП Нови Сад, в. к.

1975 – ХАСАНАГИНИЦА, НП Београд

1977 – ПУЧ, БДП Београд

1984 – ГЛОРИЈА, СНП Нови Сад, в. к.

П

ПАВИЋ, Јовица

1986 – УВОД У ДРУГИ ЖИВОТ, НП Зеница

1989 – СИЛЕ У ВАЗДУХУ, ДТ Скопље

1992 – ЂЕНЕРАЛ МИЛАН НЕДИЋ, ЗТ Београд

1993 – СЕМЕ, КНП Бања Лука (БиХ, РС), в. к.

1996 – ИЗВАЊАЦ, ЦНП Подгорица

ПАКОВИЋ, Златко

2015 – ИБЗЕНОВ “НЕПРИЈАТЕЉ НАРОДА”, Београд & Скиен (Норвешка)

ПАЛ, Иштван (Pál, István)

1989 – ВЕЛИКИ БРИЉАНТНИ ВАЛЦЕР, Веспрем (Мађарска), в. к.

ПАНДУР, Томаж

2003 – ХАЗАРСКИ РЕЧНИК, Атеље 212 Београд & Pandur. Theaters Љубљана (Словенија)

ПАНИЋ, Здравко

1976 – ард., ЖЕНИДБА И УДАДБА, НП Сомбор

ПАНОВСКИ, Наум

1982 – МЕМЕТ, Театар народности Скопље, в. к.

1986 – ГЛОГОВ ЖБУН, МНТ Скопље

ПАНЧЕНКО, Кирил

1994 – ПАРАСТОС, Москва (Русија)

ПАРО, Георгиј

1969* – ХЕРЕТИК, ЗДК Загреб

1971 – МАЛО ПА НИШТА, “Комедија” Загреб

1982 – БАНКЕТ У БЛИТВИ, ХНК Загреб, в. к.

1986 – ОСТАВКА, ХНК Загреб

1987 – ПУТ У РАЈ, ХНК Осиек

ПАШИЋ МАНОЛЕСКУ, Мара (M. Paşici-Manolescu)

2001 – ЛАРИ ТОМПСОН, „Нотара” Букурешт (Румунија)

ПАШОВИЋ, Харис

2005 – ПОБУНА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ, НП Сарајево (БиХ), „Кругови”

2008 – КЛАСНИ НЕПРИЈАТЕЉ, East West Центер Сарајево (БиХ), в. к.

ПЕЈАКОВИЋ, Александар

2009 – ард., НАРОДНИ ПОСЛАНИК, НП РС Бања Лука (РС, БиХ)

ПЕЈАКОВИЋ, Јосип

1975 – ОЈ, ЖИВОТЕ (монодрама), НП Сарајево, в. к.

2009 – У ИМЕ НАРОДА (монодрама)

ПЕЈАКОВИЋ, Никола

2009 – НАРОДНИ ПОСЛАНИК, НП РС Бања Лука (РС, БиХ)

2014 – ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА, НП РС Бања Лука (РС, БиХ)

ПЕРВАН, Иван

1959 – ард., ТЕАТАР ЈОАКИМА ВУЈИЋА, Атеље 212 Београд

ПЕРКОВИЋ, Влатко

1981 – АНТИГОНА, КРАЉИЦА У ТЕБИ, ХНК Сплит

ПЕТАН, Жарко

1968 – КОНГРЕС, СНГ Љубљана

1969 – РЕДА МОРА ДА БУДЕ, ССГ Трст

1970 – МАРКЕ, А НА ТО ЈОШ И ЕМИЛИЈА, СНГ Љубљана, в. к.

ПЕТРИЋ, Владимир

1959* – ТЕАТАР ЈОАКИМА ВУЈИЋА, Атеље 212 Београд (Специјална награда за успешну сценску обнову и режију – НИЈЕ Стеријина!)

ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

1968 – ард., СМРТ УРОША ПЕТОГ, ЈДП Београд, в. к.

ПЕТРОВИЋ, Душан

1995 – ФИШКАЛ ГАЛАНТОМ, НП Сомбор

ПЕТРОВИЋ, Никола

1965 – БУДИЛНИК, Коморна позорница, Студентски центар Загреб, в. к.

1974 – ОНДА ЛОЛЕ ИЗМИСЛЕ ПАРОЛЕ, НП Сомбор, в. к.

ПЕТРОВИЋ, Сенка

2007 – ард., УКИН САН, СНП Нови Сад

ПЕТРОЊЕ, Немања

1997 – ард., МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА, СНП Нови Сад

ПИПАН, Јанез

1979 – ард., КРАЉ БЕТАЈНОВЕ, МГЉ Љубљана

1980 – ПРОФЕСОР КЛЕПЕЦ, СНГ Љубљана

1983 – ЗАТОЧЕНИЦИ СЛОБОДЕ, СМГ Љубљана

1990 – ВИКТОР, МГЉ Љубљана

ПИРАГИЋ, Фарук

1991 – ДЈЕЛИДБА, Камерни театар 55 Сарајево, в. к.

ПЛАОВИЋ, Радомир – Раша

1966 – КРАЉЕВА ЈЕСЕН, НП Београд

ПЛЕША, Бранко

1967 – РАЗВОЈНИ ПУТ БОРЕ ШНАЈДЕРА,

Атеље 212 Београд

1986 – ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ, БДП Београд, в. к.

1990* – КУС ПЕТЛИЋ, Звездара театар Београд

(Ванредна Ст. награда)

1991 – БЕЛА КАФА, СНП Нови Сад

ПОГРАЈЦ, Матјаж

2007 – FRAGILE!, СМГ Љубљана (Словенија), “Кругови”

2009 – МОЖДА СМО МИ МИКИ МАУС,

група продуцентата, в. к.

ПОЛАНЕЦ, Мишко

1974 – ард., ANNO DOMINI 1573, ЗКМ Загреб, в. к.

ПОПЕСКУ, Хореа (H. Popescu)

1996 – ПРОФЕСИОНАЛАЦ, Букурешт (Румунија)

ПОПОВИЋ, Ана

2011 – ард., ПАЗАРНИ ДАН, Атеље 212 Београд

ПОПОВИЋ, Василије

1958 – ПУТ У ИЗВЕСНОСТ, НП Београд

ПОПОВИЋ, Горица

1998 – БРОД ПЛОВИ ЗА БЕОГРАД (мјузикл), Атеље 212 Београд, в. к.

ПОПОВИЋ, Јована

2002 – ард., ЧУДО У ШАРГАНУ, Атеље 212 Београд

2003 – ард., ХАЗАРСКИ РЕЧНИК, Атеље 212 Београд & Pandur.Theaters Љубљана (Словенија)

ПОПОВСКИ, Александар

2009* – КАНДИД, ЈДП Београд

2010 – БРОДИЋ ЗА ЛУТКЕ, СНГ Љубљана (Словенија)

2011 – МЕТАМОРФОЗЕ, ЈДП Београд

2013 – ОДИСЕЈ, група продуцентата, “Кругови”

ПРИЈАТЕЉ, Иво

1980 – ард., ВОРАНЦ, СНГ Љубљана, в. к.

ПРОКИЋ, Ненад

2003 – НОЋ ХЕЛВЕРА, Битеф театар Београд, Оф-позорје

ПУТНИК, Јован

1956 – СКЕНДЕРБЕГ, СНП Нови Сад

1959* – СТРАДИЈА, СНП Нови Сад

1968 – ДЕРВИШ И СМРТ, НП Зеница

1969 – ПЕХЛИВАН ШАХИН, НП Зеница

1971 – ТВРЂАВА, НП Сарајево

Ј. Пушник, З. Рисџовић

1967* – КОД ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ, НП Зеница
(Ванредна Ст. награда)

ПУХАРИЋ, Теа

2010 – ард., ДРАМА О МИРЈАНИ, ЈДП Београд

Р**РАДИВОЈЕВИЋ, Југ**

2008 – ИНСТАНТ СЕКСУАЛНО ВАСПИТАЊЕ,
“Б. Буха” Београд

2013 – КОНСТАНТИН, НП Ниш & НП Београд

РАДИЋ, Томислав

1977 – ЧАРУГА, Театар у гостима Загреб

1988 – БАРД, ХНК Загреб

РАДОВАНОВИЋ, Власта

1964 – ард., ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА, ЈДП Београд

РАДОВИЋ, Слободан

1964 – ард., БЕРТОВЕ КОЧИЈЕ, НП Београд

РАДОЈЕВИЋ, Дино

1957 – НЕВИДЉИВА КАПИЈА, ХНК Загреб

1961 – ПРАВЕДНИК, ХНК Загреб

1971* – КРАЉЕВО, “Гавела” Загреб

1974 – ПУТ У РАЈ, ХНК Загреб

2009 – МОЈ ОБРАЧУН С ЊИМА (ранија режија), Бриони
(Хрватска), в. к.

РАДОЊИЋ, Мирко

2014 – ард., EVERYMAN ЂИЛАС, ЦНП Подгорица
(Црна Гора), “Кругови”

РАИЧЕВИЋ, Василиќа

1989 – ард., НОВО ЈЕ ДОБА, БДП Београд

РАТКОВИЋ, Зоран

1969 – ЕЛЕКТРА 69, Атеље 212 Београд

1981 – СЛИКЕ ЖАЛОСНИХ ДОЖИВЉАЈА, Атеље 212
Београд

РИСТЕСКИ, Кристијан

1990 – ард., КУЛА ВАВИЛОНСКА, ДТ Скопље

РИСТИЋ, Ива

2010 – ард., КОСА (мјузикл), Атеље 212 Београд

РИСТИЋ, Ирена

1992 – ард., НАРОДНИ ПОСЛАНИК, ЈДП Београд
& Панчевачки театар

РИСТИЋ, Љубиша

1976* – ИГРАЈТЕ ТУМОР У ГЛАВИ, СЉГ Цеље
(Ванредна Ст. награда)

1979 – КАМОВ, СМРТОПИС, ХНК Загреб

1979* – ОСЛОБОЂЕЊЕ СКОПЉА, “Ослобођење Скопја”
Загреб

1981 – МИСА У А-МОЛУ, СМГ Љубљана

РИСТОВИЋ, Зоран

З. Рисџовић, Ј. Пушник

1967* – КОД ВЕЧИТЕ СЛАВИНЕ, НП Зеница
(Ванредна Ст. награда)

РОДИЋ, Душко

1963 – НА ЗЕЛЕНОЈ РЕЦИ ЧУН, “Т. Јовановић” Зрењанин

РУКАВИНА, Милан

1957 – ард., НЕВИДЉИВА КАПИЈА, ХНК Загреб

1961 – ард., ПРАВЕДНИК, ХНК Загреб

1964 – ард., СЛАВА ШЕНОИ, ХНК Загреб

1964 – ард., ЉУБИЦА, ХНК Загреб

1965 – ард., МЕЋАВА, ХНК Загреб

РУНДЕК, Дарко

Д. Рундек, Р. Шербечија

2009 – БАЛАДЕ ПЕТРИЦЕ КЕРЕМПУХА, Бриони (Хрватска),
в. к.

РУСЊАК, Габор (Rusznayák, Gábor)

2003* – ПОРОДИЧНЕ ПРИЧЕ, Капошвар (Мађарска)

РУСТЈА, Адријан

1959 – ард., ПАКАО ЈЕ УВЕК ПАКАО, ССГ Трст

1960 – ард., НИКИ, ЗЛАТНИ ДЕЧАК, ССГ Трст

1961 – ард., МАНЕВРИ, ССГ Трст

РУШКУЦ, Богдан

1993 – ПОКОНДИРЕНА ТИКВА (опера), СНП Нови Сад, в. к.

С**САБАРА, Рафал (Sabara, Rafał)**

2004 – ШИНЕ, Познањ (Пољска)

САБО, Иштван мл. (Szabó, István)

1973 – ЈОВ, НП Суботица

САВИН, Егон

1987 – СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ, СНП Нови Сад

1989* – ТРИ ЧЕКИЋА, СНП Нови Сад

1989 – НОВО ЈЕ ДОБА, БДП Београд

1992* – ЛАЖА И ПАРАЛАЖА, СНП Нови Сад

1992 – ЗЛОЧИН И КАЗНА, Битеф театар Београд, в. к.

1993* – ЧУДО У ШАРГАНУ, СНП Нови Сад

1993 – КИР ЈАЊА, НП Београд

1994 – ТАМНА ЈЕ НОЋ, “Култ” Београд

1996 – ПУТУЈУЋЕ ПОЗОРИШТЕ, СНП Нови Сад

1997* – МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА, СНП Нови Сад

1998 – ПОКОНДИРЕНА ТИКВА, НП Београд

2001 – ЕЛЕКТРА, ЦНП Подгорица

2002 – ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, СНП Нови Сад, в. к.

2004 – МЛЕТАЧКИ ТРГОВАЦ, ЈДП Београд, в. к.

2005 – СМРТОНОСНА МОТОРИСТИКА,
Атеље 212 Београд

2005 – СВИЊСКИ ОТАЦ, Крушевачко позориште

2007 – ОДУМИРАЊЕ, Атеље 212 Београд

2007 – УЈКИН САН, СНП Нови Сад

2008 – ХЕРОЈ НАЦИЈЕ, „Т. Јовановић” Зрењанин

2008* – ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ, ЈДП Београд

2008* – ЋЕИФ, БДП Београд

2009 – ДЕРВИШ И СМРТ, НП Београд

2011 – ПАЗАРНИ ДАН, Атеље 212 Београд

2012 – БУНАР, група продуцентата, Београд

2014 – УНОСНО МЕСТО, ЈДП Београд

2015 – ПРОВИДЕНЦА, Центар за културу Тиват

САЛЕТОВИЋ, Славенко

1989 – ОРИГИНАЛ ФАЛСИФИКАТА, Звездара театар
Београд

1994 – ЗМАЈ ОД СРБИЈЕ, НП Ниш

САМАРЦИЋ, Мирјана

1957 – ард., НА КРАЈУ ПУТА, ЈДП Београд

СВИБЕН, Златко

1983 – НЕКО ВРИЈЕМЕ У САЛЦБУРГУ, НП Зеница

1985 – СВЕЧАНА ВЕЧЕРА У ПОГРЕБНОМ ПОДУЗЕЋУ,
“И. Зајц” Ријека

1985 – НЕЧАСТИВИ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ,
НП Лесковац

1987 – МАГНА КАРТА, НТ Битољ

2013 – УНТЕРШТАТ, ХНК Осиек (Хрватска), “Кругови”

2014 – ЗЛОЧИН И КАЗНА, “Гавела” Загреб (Хрватска), в. к.

СЕДЛАР, Миодраг

1957 – ард., ЗАЈЕДНИЧКИ СТАН, Београдска комедија

СЕКЕ, Атила (Szöke, Attila)

2007 – ард., ЕМА, НП Суботица

СЕКУЛИЋ, Сандра

1983 – ард., СОКОЛ ГА НИЈЕ ВОЛИО, “Гавела” Загреб

СИМИЋ, Крунислав

2000 – инсценија, ОРФЕЈ У ПОДЗЕМЉУ (балет),
Мадленијанум Београд, в. к.

СИМОНОВИЋ, Звонко

1958 – ард., БЛИЖЊИ СВОЈ, Атеље 212 Београд

1960 – ард., САБИЊАНКЕ, ЈДП Београд

1961 – ард., ЛЕСТВЕ ЈАКОВЉЕВЕ, ЈДП Београд
СИНОВЕЦ, Јелаши
 1960 – ард., АРЕТЕЈ, НП Београд
СКЕРЛИЋ, Бобан
 2014 – ТРПЕЛЕ, БДП Београд
СОСИЧ, Марко
 1983 – ард., НЕМА БРАЋА, ССГ Трст, в. к.
СПАИЋ, Коста
 1957 – ЉУЉАЧКА У ТУЖНОЈ ВРБИ, ЗДК Загреб
 1975 – СКУП, “Гавела” Загреб
1977* – КИКЛОП, ХНК Загреб
СПАСИЋ-ДУКИЋ, Вера
 1965 – ард., САВОНАРОЛА И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ,
 ЈДП Београд
СПАХИЋ, Селма
 2012 – ХИПЕРМНЕЗИЈА, Хартефакт фонд & Битеф театар,
 Београд
СРДАНОВИЋ, Славиша
 1985 – ард., НЕЧАСТИВИ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ,
 НП Лесковац
СТАВРЕВ, Бранко
 1968 – ВРТЛОГ, МНТ Скопље
 1970 – НОВАЦ ЈЕ УБИСТВО, МНТ Скопље
 1974 – ЗИД, ВОДА, МНТ Скопље
 1979 – КЕНГУРСКИ СКОК, МНТ Скопље
СТАНКОВИЋ, Србољуб
 1992 – МИТОВИ БАЛКАНА, “Т. Јовановић” Зрењанин, в. к.
СТАНКОВСКИ, Димитар
 1971 – ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА, ДТ Скопље
СТОЈАНОВ, Крум
 1969 – БУМЕРАНГ, “Бумеранг” Скопље
СТОЈАНОВИЋ, Алиса
 2001 – ПАВИЉОНИ, ЈДП Београд
 2002 – СУПЕРМАРКЕТ, ЈДП Београд
СТОЈАНОВИЋ, Горчин
 1997 – У ПЛАМЕНУ СТРАСТИ, Звездара Београд
 1999 – РОДОЉУПЦИ, БДП Београд
 2004 – ГОСПОЂА МИНИСТАРКА, НП Сомбор
 2014 – ГОСПОЂА ОЛГА, НП Сомбор
СТУПИЦА, Бојан
 1956 – ГЛОРИЈА, ХНК Загреб, в. к.
 1959 – У АГОНИЈИ, НП Београд, в. к.
 1960 – АРЕТЕЈ, НП Београд
 1963 – ЛЕДА, ХНК Загреб
СУБОТИЋ, Филип
 2012 – ард., ПЛОДНИ ДАНИ, Атеље 212 Београд &
 Културни центар Панчева
СУГИЈАМА, Цујоши
 2015 – БАЛКАНСКИ ШПИЈУН, Токио (Јапан), в. к.
СУША, Ања
 2000 – ПАРЧЕ НОЋИ, “Дадов” Београд
 2004 – ТРГОВИНА, БДП Београд, „Кругови“

Т

ТАДИЋ, Фране
 1985 – ард., СВЕЧАНА ВЕЧЕРА, “И. Зајц” Ријека
ТАНУРЦИЋ, Зора
 1956 – КНЕЗ ИВО ОД СЕМБЕРИЈЕ (опера),
 СНП Нови Сад, в. к.
ТАНХОФЕР, Томислав
1957* – ГЛОРИЈА, ЈДП Београд
 1961 – ЉУБАВ У КОРОТИ, ХНК Сплит
 1961 – ЛЕСТВЕ ЈАКОВЉЕВЕ, ЈДП Београд
 1968 – РЕФОРМАТОРИ, “Иван Зајц” Ријека
ТАУФЕР, Вито
 1983 – ард., ЗАТОЧЕНИЦИ СЛОБОДЕ, СМГ Љубљана
1991* – МЕДЕЈА, ДТ Скопље (Ванредна Ст. награда)
ТАШНАДИ, Иштван (Tasnádi, István)
 2010 – ФЕДРА ФИТНЕС, Будимпешта (Мађарска),
 “Друго ви”
ТЕСЛИЋ, Петар М.

1974 – ЗАВЕРА, НП Зеница
ТКАЧ, Јозеф (Tkáč, Jozef)
 2000 – ард., ЧУЈЕШ ЛИ, МАМА, Прешов (Словачка)
ТОДОРОВИЋ, Борис
 2002 – ард., ЧУДО У ШАРГАНУ, Атеље 212 Београд
ТОДОРОВИЋ, Даниела
 2013 – ард., КОНСТАНТИН, НП Ниш & НП Београд
ТОДОРОВИЋ, Ненад
 2015 – ХОТЕЛ КОСОВО, НП Приштина, Српска драма са
 седиштем у Грачаници, в. к.
ТОМАШИЋ, Лео
 1959 – ПРОМЕТЕЈ, “И. Зајц” Ријека
ТОМИЋ, Жанко
 2014 – ОДЛАЗАК У КРАСНИ, “Стерија” Вршац & Стеријино
 позорје, в. к.
ТОМИЋ, Јована
 2012 – ард., ОТАЦ НА СЛУЖБЕНОМ ПУТУ,
 Атеље 212 Београд
ТОМОВИЋ, Ана
 2009 – БРОД ЗА ЛУТКЕ, СНП Нови Сад
ТОРБИЦА, Игор Вук
 2011 – ард., РОЂЕНИ У ЈУ, ЈДП Београд
 2012 – сар., РАДНИЦИ УМИРУ ПЕВАЈУЋИ,
 Хартефакт фонд & Битеф театар, Београд
ТОТ, Петер (Tóth, Péter)
 2006 – ард., ЦРНАЗЕМЉА, Будимпешта (Мађарска),
 „Кругови“
ТРАИЛОВИЋ, Мира
 1976 – ЧУДО У ШАРГАНУ, Атеље 212 Београд
ТРИШИЋ, Снежана
 2014 – БИЗАРНО, НП Београд & Шабачко позориште
 2015 – МИСТЕР ДОЛАР, НП Суботица
2015* – КАЗИМИР И КАРОЛИНА Атеље 212 Београд
ТРОШТ, Шпела
 2006 – помрд., НАХОД СИМЕОН, СНП Нови Сад
 & Стеријино позорје, в. к.
 2007 – помрд., НАХОД СИМЕОН
 2009 – помрд., ШУМА БЛИСТА, Атеље 212 Београд
ТУМИНАС, Римас (R. Tuminas)
 2007 – МАДАГАСКАР, Виљнус (Литванија), „Кругови“
ТУНЏЕР, Нурулах (Tuncer, M. Nurullah)
 2010 – ГЕНЕРАЛНА ПРОБА САМОУБИСТВА,
 Истанбул (Турска)
 2010 – ДЕРВИШ И СМРТ, Измит (Турска), в. к.
ТУРПИН, Ричард (Turpin, Richard)
 2009 – КОМУНИСТИЧКИ МАНИФЕСТ, Стокхолм (Шведска),
 (Крњи) „Другови“

Ћ

ЋЕНА, Мухарем (M. Qena)
1968* – ЕРВЕХЕЈА, ПНП Приштина
ЋИРИЛОВ, Јован
 1956 – ард., РОДОЉУПЦИ, ЈДП Београд
 2005 – НЕДОЗВАНИ, ЦЗКД Београд

У

УДОВИЧКИ, Ленка
 2009 – КРАЉ ЛИР, Бриони (Хрватска), в. к.
 2009 – РОМЕО И ЈУЛИЈА, Бриони (Хрватска), в. к.
 2009 – ПИЈАНА НОЋ 1918, Бриони (Хрватска), в. к.
УНКОВСКИ, Слободан
 1971 – ард., ГЕНЕРАЛ И ЊЕГОВ ЛАКРДИЈАШ, ЈДП Београд
 1975 – ЈАНЕ ЗАДРОГАЗ, ДТ Скопље
 1978 – ВРЕМЕ ЗА ПЕВАЊЕ, НТ Битољ
 1979 – ЛЕГЕНДА, НП Зеница
 1979 – ОСЛОБОЂЕЊЕ СКОПЉА, ДТ Скопље, в. к.
1980* – ДИВЉЕ МЕСО, ДТ Скопље (Ванредна Ст. награда)
 1982 – ЛЕТ У МЕСТУ, Дом младих “25. мај” Скопље
1983* – ХРВАТСКИ ФАУСТ, ЈДП Београд
 1984 – ДУПЛО ДНО, ДТ Скопље

1985* – СРЕЋНА НОВА 1949!, МНТ Скопље
1986 – ТЕТОВИРАНЕ ДУШЕ, Звездара театар Београд
1988 – ТЕТОВИРАНЕ ДУШЕ, Москва (Русија), в. к.
1990* – КУЛА ВАВИЛОНСКА, ДТ Скопље
2005 – ДРУГА СТРАНА, ДТ Скопље (Македонија), „Кругови“
UPPER, Nick (Нико Горшич)
2002 – ОТПАД, ЦНП Подгорица
УРБАН, Андраш (Urbán, András)
2008 – URBI ET ORBI, “Д. Костолањи” Суботица
2009 – БУРА, НП Ниш
2010 – САРДИНИЈА, “Д. Костолањи” Суботица
2010 – БАНОВИЋ СТРАХИЊА, НП Суботица
2011* – КИШИЊЕВСКА РУЖА, “Д. Костолањи” Суботица (Специјална Ст. награда)
2012 – MARAT THE SADE, Новосадско позориште
2014 – НЕОПЛАНТА, Новосадско позориште
2014 – КОШТАНА, НП Суботица
УРШИЧ, Марио
1975 – АПОКАЛИПСА, ССГ Трст, в. к.

Ф

ФАРИЧ, Матјаж
2011 – ард., ПРОКЛЕТ БИО ИЗДАЈИЦА, СМГ Љубљана (Словенија), “Кругови”
ФАРКИЋ, Михаило
1958 – ард., БАЈКА О ЦАРУ И ПАСТИРУ, “Б. Буха” Београд, в. к.
1965 – ард., ГРДИЛО, “Б. Буха” Београд
ФЕКЕТЕ, Петер (Fekete, Péter)
2007 – ЕМА, НП Суботица
ФЕРЕНЦ, Јудит (Ferenc, Judit)
2010 – ард. ПОМОРАНЦИНА КОРА, Новосадско позориште
2012 – ард., MARAT THE SADE, Новосадско позориште
2014 – ард., НЕОПЛАНТА, Новосадско позориште
2015 – ард., ВИОЛИНИСТА НА КРОВУ (мјузикл), СНП Нови Сад & Новосадско позориште, в. к.
ФЕХМИЈУ, Беким (B. Fehmiu)
1962 – ард., ОТКРИЋЕ, ЈДП Београд
ФИЛИПС, Тадеус (Phillips Thaddeus)
2009 – ФЛАМИНГО/ВИНЕБАГО, Филадельфија (САД), (Крњи) “Другови”
ФЛОРЕ, Инге (I. Floré)
2007 – ард., ПЕВАЈТЕ И БУДИТЕ РАДОСНИ, Брисел (Белгија), “Кругови”
ФОТЕЗ, Марко
1957 – ЗАЈЕДНИЧКИ СТАН, Београдска комедија
1959 – СКУП, ХНК Сплит, в. к.
ФРЕЛИЋ, Жељко
1968 – ард., РЕФОРМАТОРИ, “И. Зајц” Ријека
ФРЉИЋ, Оливер
2009 – ТУРБОФОЛК, “и. Зајц” Ријека (Хрватска), (Крњи) “Другови”
2011 – ПРОКЛЕТ БИО ИЗДАЈИЦА, СМГ Љубљана (Словенија), “Кругови”
2011* – КУКАВИЧЛУК, НП Суботица
2012 – ОТАЦ НА СЛУЖБЕНОМ ПУТУ, Атеље 212 Београд
2012 – МРЗИМ ИСТИНУ!, Театар &ТД Загреб (Хрватска), “Кругови”
2013 – ГОСПОЂА МИНИСТАРКА, “Керемпук” Загреб (Хрватска)
2014 – ИЗБРИСАНИ, Прешерново гледалишче Крањ (Словенија), “Кругови”
ФРУК, Маријан
1971 – ард., МАЛО ПА НИШТА, “Комедија” Загреб

Х

ХАБУНЕК, Владо
1958 – ХЕРАКЛО, ХНК Загреб

ХАНАУСКА, Бора

1956 – КИР ЈАЊА, НП Зрењанин
1960 – ПЕРА СЕГЕДИНАЦ, СНП Нови Сад
1965 – КИР ЈАЊА, СНП Нови Сад, в. к.
1967 – ТРАКТАТ О СЛУШКИЊАМА, СНП Нови Сад
Б. Ханауска, Д. Ђурковић
1961* – ИЗБИРАЧИЦА, СНП Нови Сад
ХЕРЦОГ, Иштван (Herczog, István)
1999 – ALTUM SILENCIUM (balet), СНП Нови Сад, в. к.
ХЕРЦОГ (Herzog), **Миран**
1970* – ПЛЕС СМЕЋА, МГЉ Љубљана
ХИНГ (Hieng), **Андреј**
1957 – КАСНА ЖЕНИДБА ПЕТРА ШЕМЕ, СЉГ Цеље
1968 – ИНОРОГ, МГЉ Љубљана
ХИНГ (Hieng), **Barbara**
1986 – ард., ВЕЛИКИ БРИЉАНТНИ ВАЛЦЕР, СНГ Љубљана
1987 – ард., ДОГАЂАЈ У МЕСТУ ГОГИ, СНГ Љубљана
ХОЛМ, Стафан Валдемар (Holm, Staffan Valdemar)
2010 – БАХАНТКИЊЕ, НП Београд
HOLMSTRÖM, Johanna
2009 – ард., КОМУНИСТИЧКИ МАНИФЕСТ, Стокхолм (Шведска), (Крњи) „Другови“
ХОЛОШИ, Каталин (K. Hollósi)
2003 – ард., ПОРОДИЧНЕ ПРИЧЕ, Капошвар (Мађарска)
ХОЧЕВАР, Мета
1987 – ДОГАЂАЈ У МЕСТУ ГОГИ, СНГ Љубљана
1988 – АНТИГОНА, СНГ Љубљана
1989** – ЛЕПА ВИДА, ССГ Трст (Ванредна Стеријина награда)
ХРИСТОВ, Димитар
1961 – ард., АНТИГОНА, СНГ Љубљана
ХУДЕЧЕК, Вацлав (Hudeček, Václav)
1978 – ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ, Праг (Чешка), в. к.

Ц

ЦАРЕВ, Саша
1997 – ард., ПУТОВАЊЕ ЗА НАНТ, НП Сомбор
ЦАРИЋ, Марин
1982 – ГОЛГОТА, ХНК Сплит
1990 – ПРОЗЕРПИНА УГРАБЉЕНА, КМД Дубровник
ЦВЕТАНОВСКИ, Владо
1991 – ПОДЗЕМНА РЕПУБЛИКА, НТ Битољ
ЦИНДРИЋ, Павао
1956 – ард., ГЛОРИЈА, ХНК Загреб, в. к.

Ч

ЧИЗОЛМ, Алекс (Chisholm, Alex)
2005 – ХАДЕРСФИЛД, ЈДП Београд

Ш

ШАРЧЕВИЋ, Петар
1973 – ЛЕДА, ХНК Загреб, в. к.
ШВЕНТ, Блаж
2007 – филм. режија, FRAGILE!, СМГ Љубљана (Словенија), “Кругови”
ШЕГРТ, Миро
1978 – ард., ГОЛГОТА, ХНК Загреб
1986 – ард., ОСТАВКА, ХНК Загреб
ШЕДЉАУЕР, Звоне
1972 – ЛУДАЦИ, СЉГ Цеље
1978 – НОЋ МЛАДЕНАЦА, МГЉ Љубљана
1981* – КАРАМАЗОВИ, Камерни театар 55 Сарајево (Специјална Ст. награда)
1982 – ДИСИДЕНТ АРНОЖ, СНГ Љубљана
1986 – ВЕЛИКИ БРИЉАНТНИ ВАЛЦЕР, СНГ Љубљана
ШЕРБЕЦИЈА, Раде
Р. Шербеџија, Д. Рундек
2009 – БАЛАДЕ ПЕТРИЦЕ КЕРЕМПУХА, Бриони (Хрватска), в. к.

ШИЛИНГ, Арпад (Schilling Árpád)
2006 – ЦРНАземља, Будимпешта (Мађарска), „Кругови“

ШКИЉАН, Младен
1958 – ВАШАР СНОВА, ЗДК Загреб
1959 – ДУНДО МАРОЈЕ, ЗДК Загреб, в. к.
1960 – СВИЛЕНЕ ПАПУЧЕ, ЗДК Загреб
1978 – ГОЛГОТА, ХНК Загреб

ШОКИЦА, Драгиша
1956 – ард., РОДОЉУПЦИ, СНП Нови Сад

ШОТРА, Здравко
1957 – ард., ГЛОРИЈА, ЈДП Београд

ШТЕФАНЧИЋ, Владо
1972 – ЈАЛТА, ЈАЛТА (мјузикл), „Комедија“ Загреб, в. к.

ШТИГЛИЋ, Александар
1992 – ард., ЛАЖА И ПАРАЛАЖА, СНП Нови Сад

ШТИМАЦ, Анђелко
1965 – ТОНКИНА ЈЕДИНА ЉУБАВ, “А. Цесарец” Вараждин

ШТРБАЦ, Предраг
2003 – ДИСКО СВИЊЕ, СНП Нови Сад, Оф-позорје
2010 – НОРА, НП Сомбор

ШУВАКОВИЋ, Миленко
1963* – ИНТИМНЕ ПРИЧЕ, СНП Нови Сад

Лично̀сти илѝсти Лица¹

Писци

(драматичари, романо̀сијери, песници, теоретичари, преводаиоци)

АКСЈОНОВ, Василиј Павлович

АНДРЕЈЕВ, Леонид Николајевич

АНДРИЋ, Иво

АНТИЋ, Мирослав

БАБИЋ, Горан

БАЛЗАК, Оноре де Балзак (Honoré de Balzac) .

БЕКЕТ, Семјуел (Samuel Barclay Beckett)

БЕРНХАРД, Томас (Thomas Bernhard)

БИХНЕР, Георг (Karl Georg Büchner)

БОГДАНОВИЋ, Милан (писац, књиж. и поз. критичар, историчар књижевности, преводаилац)

БОЖОВИЋ, Слободан (драматичар, критичар, новинар)

БРЕХТ, Бертолт (Bertolt Brecht, драматичар, редитељ)

БУЛГАКОВ, Михаил Афанасјевич

ВЕГЕЛ, Ласло (Végel László, романо̀сијер, драматичар)

ВИЛИЈАМС, Тенеси (Tennessee Williams)

ВОЈНОВИЋ, Иво

ВУЛИЋ, Јоаким

ГАРСИЈА ЛОРКА, Федерико (Federico García Lorca)

ГЕТЕ, Јохан Волфганг (Johann Wolfgang von Goethe)

ГЛИГОРИЈЕВИЋ, Мило (новинар, књижевник; гл. уредник НИИ-а)

ГОГОЉ, Николај Васиљевич

ГОРКИ, Максим (Алексеј Максимович Пешков)

ГУНДУЛИЋ, Иван

ДАВИД, Филип

ДАВИЧО, Оскар

ДЕРЕТИЋ, Јован (историчар српске књижевности)

ДОСТОЈЕВСКИ, Фјодор Михајлович

ДРЖИЋ, Марин

ЂУКИЋ, Славољуб – Слава (новинар, гл. уредник НИИ-а; књижевник)

ЕЈХЕНБАУМ, Борис Михајлович

ЕЛИЈАР, Пол (Paul Éluard / Eugène Émile Paul Grindel)

ЕСХИЛ

ЈАНКОВИЋ, Владета

ЈЕВРЕЈИНОВ, Николај

¹ Уобичајени преглед личности које се помињу у књизи (с назнаком броја странице), овај пут уступа место груписању имена по сродности, проширеним описима тамо где је то важно. Ко је на кога утицао, ко су узор, ко је кривац, ко се показао, коме је опрштено... Ствараоци, уметници... и незаобилазни политички десктоп.

ЈЕЛИНЕК, Елфрида (Elfriede Jelinek)
 ЈОВАНОВИЋ, Душан (драматичар, редитељ)
 ЈОНЕСКО, Ежен (Eugène Ionesco)
 КАМИ, Албер (Albert Camus)
 КАРАХАСАН, Џевад (књижевник, драматичар, есејиста)
 КАРАЦИЋ СТЕФАНОВИЋ, Вук
 КЕТИГ, Томислав (књижевник; друштв.-полит. радник)
 КЛАЈСТ, Хајнрих фон (Heinrich von Kleist)
 КОВАЧЕВИЋ, Душан (драматичар, редитељ)
 КОВАЧИЋ, Иван Горан
 КОНСТАНТИНОВИЋ, Радомир
 КОСТИЋ, Лаза
 КОХОУТ, Павел (Kohout, драматичар, романиста, песник)
 КОШ, Ерих
 КРАУС, Карл (Karl Kraus)
 КРЕЦ, Франц Ксавер (Franz Xaver Kroetz)
 КРЛЕЖА, Мирослав
 ЛЕБОВИЋ, Ђорђе
 ЛЕСКОВАЦ, Младен (песник, прев., ист. књижевности)
 ЛУКИЋ, Велимир – Веца
 МАСЛЕША, Веселин (књижевник, новинар, револуционар)
 МАТИЋ, Душан
 МИЛЕР, Артур (Arthur Miller)
 МИЛИНЧЕВИЋ, Васо (историчар књижевности; писао о српској драмској књижевности)
 МИРКОВИЋ, Милосав – Буца (књижевник, поз. критичар)
 МИХАЈЛОВИЋ Михиз, Борислав
 МОЛИЈЕР (Molière, Jean-Baptiste Poquelin)
 НАСТАСИЈЕВИЋ, Момчило
 НУШИЋ, Бранислав
 О'КЕЈСИ, Шон (Seán O'Casey)
 ОЛБИ, Едвард (Edward Albee)
 ОРТОН, Џо (John Kingsley „Joe“ Orton)
 ОСТРОВСКИ, Александар Николајевич
 ПАВИЋ, Милорад
 ПАВЛОВИЋ, Миодраг
 ПЕТРОВИЋ, Александар (преводиоца)
 ПЕТРОВИЋ, Вељко
 ПЕТРОВИЋ, Зоран (драматичар, писац, сликар, вајар)
 ПЕТРОВИЋ Његош, Петар Други Петровић
 ПИРАНДЕЛО, Луиђи (Luigi Pirandello)
 ПОПА, Васко
 ПОПОВ, Раша
 ПОПОВИЋ, Александар
 ПОПОВИЋ, Васа (књижевник, сценариста, новинар)
 ПОПОВИЋ, Константин Коча (песник, политичар)
 ПОПОВИЋ Стерија, Јован
 ПУШКИН, Александар Сергејевич
 РАБЛЕ, Франсоа (François Rabelais)
 РАДОВИЋ, Душан – Душко
 РАДУЛОВИЋ, Јован
 РЕЂЕП, Драшко (књиж. и лик. критичар, есејиста, путописац; директор „Неопланта-филма“)
 РИСТИЋ, Марко (есејиста, песник; први амбасадор нове Југославије у Француској)
 РОКСАНДИЋ, Душко

РШУМОВИЋ, Љубивоје
САРТР, Жан-Пол (Jean-Paul Sartre)
СЕЛЕНИЋ, Слободан (књижевник, драматичар, критичар)
СИМОВИЋ, Љубомир
СКЕРЛИЋ, Јован (критичар, ист. књижевности)
СОФОКЛЕ
СРБЉАНОВИЋ, Биљана
СРЕМАЦ, Стеван
СТОЈАНОВИЋ, Слободан
ТОЛСТОЈ, Лав Николајевич
ЋОСИЋ, Добрица (књижевник, политичар)
ФРЕЈН, Мајкл (Michael Fraun)
ХАНДКЕ, Петер (Peter Handke)
ХАРВУД, Роналд (Sir Ronald Harwood)
ХАЏИЋ, Фадил
ХИНГ, Андреј (Hieng)
ХОРВАТ, Еден фон (Ödön von Horváth)
ХОФМАНСТАЛ, Хуго фон (Hugo Laurenz August Hofmann von Hofmannsthal)
ХРИСТИЋ, Јован (драматичар, песник, театролог)
ЦАНКАР, Иван
ЦРЊАНСКИ, Милош
ЧАШУЛЕ, Коле (драматичар, књижевник, дипломата)
ЧЕХОВ, Антон Павлович
ЧИПЛИЋ, Богдан (књижевник, преводац, управник СНП)
ЏОЈС, Џејмс (James Augustine Aloysius Joyce)
ШВАБ, Густав (Gustav Benjamin Schwab)
ШЕКСПИР, Вилијам (William Shakespeare)
ШЕЛИГО, Руди
ШИЛЕР, Фридрих (Friedrich Schiller)
ШКЛОВСКИ, Виктор (и књижевни критичар)
ШНИЦЛЕР, Артур (Arthur Schnitzler)
ШО, Бернард (George Bernard Shaw)

Редитељи

АФРИЋ, Вјекослав
БАЈИЋ, Станислав
БАЈЧЕТИЋ, Предраг
БЕЛОВИЋ, Мирослав
БЕСОН, Бено (Benno Besson)
ВАЈДА, Анджеј (Andrzej Witold Wajda, филм: сценариста)
ВАХТАНГОВ, Јевгениј Багратионович (и глумац)
ВЕРТОВ, Дзига (Денис Абрамович Кауфман, филм)
ВЕСНИЋ, Радослав
ВИЛАР, Жан (Jean Vilar, и глумац)
ВИЛСОН, Боб (Robert Wilson, и драматичар)
ВИОЛИЋ, Божидар
ВИКТЈУК, Роман
ГАВЕЛА, Бранко (Gavella)
ГЕБЕЛС, Хајнер (Heiner Goebbels, композитор)
ГЕОРГИЕВСКИ, Љубиша
ГОШ, Јирген (Jürgen Gosch)
ГРотовски, Јежи (Jerzy Marian Grotowski)
ДЕДИЋ, Миња
ДЕЈМЕК, Казимјеж (Kazimierz Dejmek)

ДРАШКИЋ, Љубомир – Муци
ДРАШКОВИЋ, Боро
ЂУКИЋ, Радивоје – Лола (филм, ТВ)
ЂУРКОВИЋ, Димитрије
ЕЈЗЕНШТАЈН, Сергеј Михајлович (и филм. теоретичар)
ЖИГОН, Стево (и глумац)
ЖИЛНИК, Желимир (филм)
ЈАНКОВИЋ, Драгослав – Макс (и кореограф)
ЈАРОЦКИ, Жежи (Jerzy Jarocki)
ЈОВАНОВИЋ, Арсеније – Арса
КЛАЈН, Хуго (и шекспиролог)
КОЊОВИЋ, Јован – Бата
КОРУН, Миле
КРЕЈЧА, Отомар (Otomar Krejča)
КУЛУНЦИЋ, Јосип
ЛЕШИЋ, Јосип (и театролог)
ЛИЈЕШЕВИЋ, Борис
ЛУКАЧ, Александар
ЛУПА, Кристијан (Krystian Lupa)
ЉУБИМОВ, Јуриј Петрович (и глумац, педагог)
МАЈЕРА, Љубослав (Luboslav Majera)
МАКАВЕЈЕВ, Душан (филм. редитељ и сценариста, један од оснивача „црног таласа“)
МАРИЧИЋ, Миленко
МАРКОВИЋ, Јагош
МАРТАЛЕР, Кристоф (Christoph Marthaler)
МЕЈЕРХОЉД, Всеволод Емиљевич (и глумац, театролог)
МИЛИЋЕВИЋ, Огњенка (и театролог)
МИЛОШЕВИЋ, Мата (и глумац)
МИХАИЛОВИЋ, Душан (и театролог)
МЛАДЕНОВИЋ, Кокан
НЕШКОВИЋ, Милан
НОСОВ, Андреј (и глумац)
ОГЊЕНОВИЋ, Вида
ОРЕШКОВИЋ, Желимир – Жељко
ПАНДУР, Томаж
ПАРАЏАНОВ, Сергеј Јосифович (и глумац)
ПАРО, Георгиј
ПАШОВИЋ, Харис
ПЕТРОВИЋ, Никола – Пеца
ПИСКАТОР, Ервин (Erwin Piscator)
ПЛАОВИЋ, Радомир – Раша
ПОПОВСКИ, Александар
ПРОДАНОВИЋ, Борјана
ПУТНИК, Јован – Бата
РАДОЈЕВИЋ, Дино
РАКИТИН, Јуриј Љвович
РИСТИЋ, Љубиша
САВИН, Егон
СВИНАРСКИ, Конрад (Konrad Swinarski)
СПАИЋ, Коста
СТАНИСЛАВСКИ, Константин Сергејевич (и глумац, театролог)
СТРЕЛЕР, Ђорђо (Giorgio Strehler)
СТУПИЦА, Бојан
ТОРБИЦА, Игор Вук

ТРАИЛОВИЋ, Мира
УНКОВСКИ, Слободан
УРБАН, Андраш (Urbán András)
ХАНАУСКА, Бора
ХИНГ (Hieng)-Самобор, Барбара
ШТАЈН, Петер (Peter Stein)
ШУВАКОВИЋ, Миленко

Глумци

АДАМОВИЋ, Миа (Милица)
АЈВАЗ, Милан
БАЊАЦ, Мирјана – Мира
БАРО, Жан-Луј (Jean-Louis Barrault, филм. редитељ)
БЕРЧЕК, Александар
БИЛБИЈА, Новак
БЈЕЛИ, Јелица
БОГДАНОВИЋ, Лазар
БОЈКОВИЋ, Светлана – Цеца
БРАДИЋ, Момир
БРАЈОВИЋ, Војислав – Воја
БРАНДО, Марлон (Marlon Brando)
БУЛАТОВИЋ, Надежда
БУРИЈАН, Власта (Vlasta Burian, поз. и филм. глумац, певач)
ВАЈГЛ, Хелена (Helene Weigel)
ВЕЛИСАВЉЕВИЋ, Власта
ВЕЛС, Орсон (филм. глумац, редитељ)
ВЕСНИЋ (Васиљевић), Анђелија
ВРТИПРАШКИ, Васа
ВРТИПРАШКИ, Петар
ГАРДИНОВАЧКИ, Мирјана
ГАРДИНОВАЧКИ, Стеван – Баја
ГОЈКОВ-ПОПОВИЋ, Анка
ГУТОВИЋ, Милан – Лане
ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бојан
ДИТРИХ, Марлена (Marlene Dietrich, филм)
ДОБРИЧАНИН, Драгутин – Гута (и драматичар)
ДРАГУТИНОВИЋ, Љиљана
ЂОКИЋ, Јелена
ЂОРЂЕВИЋ, Бранивој (и језички стручњак и драматург)
ЂУРЂЕВИЋ-ДИМИЋ, Гордана
ЂУРИЧИН, Рада
ЂУРИЧИЋ, Јасна (Ј. Ђуричић-Јанков)
ЕЈДУС, Предраг
ЖИВОТИЋ, Велимир – Бата
ЖИГОН, Стево (и редитељ)
ЗУПАНЧИЧ, Милена
ИСАКОВИЋ, Борис
ЈАКИШИЋ, Душан
ЈАКШИЋ, Душан (и певач)
ЈАНКЕТИЋ, Михаило – Миша
ЈАНКОВИЋ, Александра
ЈЕЛИСИЋ, Ђорђе
ЈОВАНОВИЋ, Никола
ЈОВАНОВИЋ, Стојан

ЈОВАНОВИЋ, Томислав
ЈОСИЋ (СТИПИЋ) Соња
ЈУРИШИЋ, Нада
КАРАНОВИЋ, Мирјана
КВРГИЋ, Перо
КНЕЖЕВИЋ, Тома
КОЈАДИНОВИЋ, Радивоје – Раде
КРАЉ, Петар
КРИМШАМХАЛОВ, Заида
КУЖЕТ-СПАИЋ, Косовка
ЛАЗАРЕВИЋ, Лаза
ЛАКОВИЋ, Предраг – Пепа
ЛЕВАИ, Розалија
ЛЕЧИЋ, Бранислав
ЛЕШО, Миролуб
ЛОВРИЋ, Маријан
МАНОЈЛОВИЋ, Предраг – Мики
МАРКОВИЋ, Раде
МАРТИНОВ-ПАВЛОВИЋ, Ксенија
МЕЗЕИ, Кинга (Kinga Mezei, и редитељка)
МЕНСУР, Ирфан
МЕСИЋ, Цвијета
МИЛОВАНОВИЋ, Небојша
МИЛОСАВЉЕВИЋ, Драгољуб – Гула
МИЛОШЕВИЋ, Верица
МИНИЋ, Исидора
МИРИЋ, Војислав – Воја
МИХАИЛОВИЋ, Борислав – Бора
МИШКОВИЋ, Јована
МОМЧИЛОВИЋ, Предраг – Моца
ПАВЛОВИЋ, Игор
ПАНИЋ, Здравко
ПАТАКИ, Ласло (László Pataki)
ПЕЈЧИЋ, Ивана
ПЕРИЋ-НЕШИЋ, Софија – Цока
ПЕТКОВИЋ, Мирко
ПЕТРИЋ, Бранка
ПЕТРОВИЋ, Јелена
ПЕТРОВИЋ, Миодраг (СНП Нови Сад)
ПЕЋИНАР, Ненад
ПЛЕСКОЊИЋ, Михајло – Баца
ПЛЕСКОЊИЋ, Тихомир – Тика
ПОПОВИЋ, Влада (оперски првак, директор Дrame СНП)
ПОПОВИЋ, Горица
РАВАСИ, Љубица
РАДАКОВИЋ, Милица
РАДИВОЈЕВИЋ, Ратко
РАДМИЛОВИЋ, Зоран
РАДОВАНОВИЋ, Петар
РЕНО, Мадлен (Madeleine Renaud)
РИСТОВСКИ, Лазар
РОШИЋ, Нева
САВИЋ, Марко
САВИЋЕВИЋ, Радмила

САМОБОР, Игор
СЕЛИМОВИЋ, Хана
СИМИЋ, Никола
СКАКУН-ВЕЈИН, Ваља
СОКИЋ, Ружица
СРЕЋКОВ, Драган
СТЕВАНОВИЋ, Лидија
СТИПИЋ, Јована
СТОЈИЉКОВИЋ, Властимир – Ђуза
СТОЈКОВИЋ, Данило – Бата
СТРАЗБЕРГ, Ли (Lee Strasberg, и редитељ, театролог)
СТУПИЦА, Мира
СУВАЧАР, Илинка
ТАДИЋ, Љуба
ТАДИЋ, Нада
ТАТИЋ, Јосиф – Тале
ТИМАРОВ, Срђан
ТОДОРОВИЋ, Бора
ТОМИЋ-МАРКОВИЋ, Љиљана
ЋЕСЛАК, Ришард (Ryszard Cieslak)
УЛМАНСКИ, Рената
ФАБРИ, Мирослав
ФИЛИПОВИЋ, Милован
ФУРЛАН, Мира
ХАЈТЛ, Иван
ХРЊАКОВИЋ, Александар
ЦВЕЈИЋ, Бранко
ЦВЕТКОВИЋ, Светозар – Цвеле
ЧАЛЕНИЋ, Даринка – Дара
ЧУКИЋ, Вера
ЏОКИЋ, Дара
ШАЛАЈИЋ, Стеван
ШАРГИН, Нада
ШЕРБЕЦИЈА, Раде
ШИЈАЧКИ-БУЛАТОВИЋ, Милена
ШМИТ, Милан
ШОКИЦА, Добрила
ШОКИЦА, Драгиша

Сценографи

ЛАЛИЦКИ, Владислав
ЛЕСКОВАЦ, Младен
МАРУШИЋ, Радован
НЕДЕЉКОВИЋ, Дарко
ТАБАЧКИ, Миодраг (и костимограф)
ХОЛБУС, Јасмина
ШЕРБАН, Миленко

Костимографи

БАБИЋ-ЈОВАНОВИЋ, Милица
ПЕТРОВИЋ, Бранка
ПЕТРОВИЋ-БАДЊАРЕВИЋ, Јасна
ПОПОВИЋ, Вања
САРВАШ, Шандор (Sándor Szarvas, луткар)
СРЕМАЦ, Марина

Композитори, музичари

БЕТОВЕН, Лудвиг ван (Ludwig van Beethoven)
БИТЛСИ (The Beatles)
ВАЈЛ, Курт (Kurt Julian Weill)
ВРАНЕШЕВИЋ Предраг (и архитекта)
ВРАНЕШЕВИЋ, Младен – Бата (музичар, композитор)
ЗДРАВКОВИЋ, Тома (фолк певач)
КОВАЧ, Борис (композитор)
КОСТИЋ, Војислав – Воки
ЛАБОРАТОРИЈА звука и ВИЛМОШ КАУБОЈ (новосадска фаца)
МОДУЊО, Доменико (Domenico Modugno, певач)
МОЦАРТ, Волфганг Амадеус (Wolfgang Amadeus Mozart)
ПАВЛОВИЋ Царевац, Властимир (комп., диригент)
ПИЦИ, Нила (Nilla Pizzi, певачица)
РАБЕ, Макс (Max Raabe & Palast Orchester)
РОЛИНГСТОНСИ (The Rolling Stones)
СТАНИЋ, Стјепан – Џими (певач)
СТУЛАР, Душан (композитор)

Кореографи, сценски покрет

ДЕБРЕИ, Денеш (Dénes Döbrey, кореограф, перформер)
СТЕПАНОВ-ПАВЛОВИЋ, Иста (кореограф)

Критичари, новинари

ГОЈГИЋ, Љубица (новинарка)
ЂУРЂЕВИЋ, Ђорђе (и редитељ)
КУДРЈАВЦЕВ, Анатолиј
КУЈУНЦИЋ, Миодраг (и новинар)
МИЛЕТИЋ, Слободан
МИЛОШЕВИЋ, Бранислав
МИЋУНОВИЋ, Владо (новинар)
МИШИЋ, Милутин
МУЧИНОВИЋ, Авдо
НИКОЛИЋ, Даринка
НОВАК, Јернеј
ПАШИЋ, Феликс
ПЕРВИЋ, Мухарем
РАДУЛОВИЋ, Ксенија
САБЉАКОВИЋ, Џевад (новинар)
СТАМЕНКОВИЋ, Владимир
ЂИРИЋ, Соња (новинарка)
ФИНЦИ, Ели (и књижевник)
ФОРЕТИЋ, Далибор
ШЕНТИЈА, Анте (публициста)
ШТАЈНЕР, Мирослав (новинар)

Театролози, позоришни радници

ВОЛК, Петар
КАРИШИК, Милутин (глумац, редитељ; директор Позоришног музеја Војводине; политички ангажован)
КЛАИЋ, Драган
КОТ, Јан (Jan Kott, есејиста, шекспиролог)
КРАЉ, Ладо (и критичар, преводац)
МАРЈАНОВИЋ, Петар
МАРКОВИЧЕВИЋ, Мирјана

МЕДЕНИЦА, Иван (и поз. критичар)
МИХАИЛОВИЋ, Душан (и редитељ)
СТАНИСЛАВСКИ, Константин Сергејевич (и редитељ, глумец)
ЋИРИЛОВ, Јован (и књижевник, редитељ, преводац)
ХРИСТИЋ, Јован – Вава (и драматичар, песник)
ЧЕХОВ, Михаил Александрович (и глумец, редитељ, писац)

Драматурзи

ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бранко
ЈОВАНОВ, Светислав

Управници позоришта

ЗОРАНОВИЋ, Радослав
РАДУЈКОВ, Радомир – Раша (градоначелник Новог Сада, управник СНП-а, председник Матице српске, један од оснивача Стеријиног позорја, директор „Дневника“),
ХАЏИЋ, Милош

Сликари, вајари

БРОЈГЕЛ, Питер (Pieter Bruegel)
ДИШАН, Марсел (Marcel Duchamp, сликар, песник дадаиста, творац тзв. “ready-made” уметности)
МИТРИЋ, Небојша (вајар)
ПОПОВИЋ, Мића (сликар)
СТАНИЋ, Милован (сликар)
СУХЕЦКИ, Тома (сликар)
ТАБАКОВИЋ, Иван (сликар)
ТАРТАЉА, Марино (сликар)
ФЕЈЕШ, Емерик (Emerik Feješ, слик. наивац)
ШЕЈКА, Леонид (сликар)

Филозофи, психолози, теоретичари

ВАСИЋ, Живорад – Жижа (психолог)
ЕНГЕЛС, Фридрих (Friedrich Engels, социолог, филозоф, револуционар)
ИНГАРДЕН, Роман (Roman Witold Ingarden, феноменолог, књ. теоретичар)
ЈАКОБСОН, Роман (лингвиста, семиолог)
ЈАСПЕРС, Карл (Karl Jaspers, филозор, психијатар)
МАРКС, Карл (Karl Heinrich Marx, политички филозоф)
ОРТЕГА И ГАСЕТ, Хосе (José Ortega y Gasset, филозоф)
СОКРАТ
ХУСЕРЛ, Едмунд (Edmund Husserl, филозоф)

Друштвено-политички радници

(политичари)

АЛИМПИЋ, Душан – Влада (председник Покрајинског комитета СКВ; председник Скупштине СФР Југославије, 1984–1986)
БАНИЋ-ЦАРИЋ, Вера (проф. математике и физике; директор Гимназије „Ј. Јовановић Змај“; председник Градског комитета СК Новог Сада)
БЕРИСАВЉЕВИЋ, Живан (политичар, амбасадор СФРЈ у Великој Британији, 1977–1981; један од покретача Феста, Битефа, Бемуса, Трибине младих, Трећег програма Радио-Београда)
БОЛЕРАЦ, Ана (члан Градског комитета СК Новог Сада)
БРОЗ Тито, Јосип (председник СФР Југославије, 1953–1980)
ВАЛДХАЈМ, Курт (Waldheim, аустријски политичар и дипломата, 4. генерални секретар Уједињених нација; припадник јединице Хитлеровог Вермахта)
ВАРГА, Ласло (друштв.-полит. радник у време Голубњаче; СИЗ за информисање)

ВРХОВЕЦ, Јосип (учесник НОБ-а; новинар, друштв.-полит. радник Хрватске и ЈУ)
ВУЧИЋ, Александар (политичар; премијер, председник Србије)
ГАЛОВИЋ, Шпиро (предводио групу тзв. другог либералног таласа у српској Партији. На 8. седници подржао Ивана Стамболића)
ДОРОЊСКИ Фрања, Стеван (1979– 1980. председавајући Председништва СКЈ; председник АП Војводине)
ЂИЛАС, Милован (црногорски и ЈУ комуниста, политички теоретичар, дисидент и писац из Црне Горе)
ЂИНЂИЋ, Зоран (српски политичар и државник, филозоф, доктор филозофије; градоначелник Београда; страдао у атентату 2003, као председник Владе Србије)
ЗУБАЦ, Перо (књижевник, сценариста, друштв.-полит. радник)
ЈОВАНОВИЋ, Слободан (правник, историчар, књижевник; потпредседник/ председник Министарског савета Краљевине Југославије, 1941–1943, у Лондону; проф. Београдског универзитета, 1897–1940; председник Српске краљевске академије, ректор Београд. универзитета)
КАРДЕЉ Бевц, Едвард (ЈУ и словеначки политичар, један од најистакнутијих руководилаца ЈУ револуционарног покрета, члан Председништва ЦК СКЈ и Председништва СФРЈ)
КОЉЕВИЋ, Никола (и шекспиролог, теоретичар модерне књижевности; потпредседник Републике Српске)
КРУНИЋ, Бошко (члан ЦК СКЈ; председник Председништва ЦК СКВ. Након “јогурт револуције” искључен из партије као „носилац аутономашког сепаратизма)
ЛАЋАК, Ђура (русински песник, члан Градског комитета СК Новог Сада)
ЉОТИЋ, Димитрије – Мита (српски политичар, 1931. министар правде у влади Петра Живковића, 1931, вођа покрета ЗБОР)
МАЈОР, Нандор (Nándor Major, књижевник, публициста; председник Председништва САП Војводине)
МАРКОВИЋ, Анте (последњи премијер СФРЈ, први председник бившег Савеза реформских снага Југославије)
МАРКОВИЋ, Драгослав – Дража (председник Председништва СР Србије; председник Савезне скупштине СФРЈ; председник Председништва ЦК СКЈ; стриц Мире Марковић, супруге Слободана Милошевића)
МАРТИЋ, Милан (политичар, председник Републике Српске Крајине 1994–1995)
МИЛОШЕВИЋ, Слободан (председник Србије и СР Југославије; један од оснивача и први председник Социјалистичке партије Србије; од 2001. до 2006. био притворен у Хашком трибуналу, где је и преминуо)
МИНИЋ, Милош (друштв.-полит. радник СФРЈ и Србије; јавни тужилац НР Србије 1945)
МИХАЈЛОВИЋ, Драгољуб – Чича Дража (армијски генерал, начелник Штаба Врховне команде ЈУ војске у Отаџбини, министар војске, морнарице и ваздухопловства Краљевине Југославије у току Другог светског рата; осуђен, погубљен 1946, рехабилитован 2015)
ПАВЕЛИЋ, Анте (један од оснивача и вођа нацистичко/фашистичког покрета. После окупације Југославије, постављен на чело марионетске Независне Државе Хрватске, са титулом поглавника. У Аргентини је преживео атентат, после чега бежи у Франкову Шпанију, где умире од задобијених рана)
ПОПОВИЋ, Душан (оснива дописништво Танјуга; дописник Борбе из Лондона 1951; управник СНП-а, један од кључних иницијатора оснивања Стеријиног позорја и Радио-телевизије Нови Сад; ген. директор РТВ Београд; амбасадор ЈУ у Шведској)
ПРОТИЋ, Милан Ст. (после 5. октобра 2000. градоначелник Београда; амбасадор СРЈ у Сједињеним Државама; аутор десетак историографских дела)
РАЈЧАН, Иштван (први директор РТВ Нови Сад; функционер СК Војводине, потпредседник и председник Скупштине АП Војводине)
РАНКОВИЋ, Александар – Лека, Марко (народни херој, потпредседник СФРЈ, начелник ОЗНЕ за Југославију, 1944; први заменик Тита; министар унутрашњих послова ФНРЈ, 1946–1966, шеф свих полицијских и тајних служби, задужен за борбу против свих који су сматрани противницима режима и државе)
СТАМБОЛИЋ, Иван (политичар, председник Председништва Србије у доба СФРЈ; у августу 2000. киднапован и убијен на Фрушкој гори)

ФРАНКО, Франсиско (Generalissimo Francisco Franco, државник, диктатор и шеф шпанске државе све до смрти 1975)
ЦВЕТИЋАНИН, Радивој – Раде (новинар, директор новина Данас, амбасадор Србије / СЦГ / у Хрватској)
ЧКРЕБИЋ, Душан (високи државни и партијски функционер Србије у доба СФРЈ)
ШЕШЕЉ, Војислав (један од оснивача и председник Српске радикалне странке; народни посланик у Скупштини Србије и Скупштини СРЈ; потпредседник Владе Србије, 1998–2000, градоначелник Земуна, 1996–1998; од 2003 до 2014. је у притвору Међународног трибунала у Хагу)
ШОГОРОВ, Милован (секретар Градског комитета СК Новог Сада)
ШУВАР, Стипе (хрватски и ЈУ политичар; 1988–1989. председник Председништва ЦК СКЈ; творац тзв. „усмереног образовања“)

Остали

АЈВАЗ, Марко (инспицијент драме ЈДП-а)
БОГДАНОВИЋ, Лазар (секретар СНП)
ВРТИПРАШКИ, Грозда (супруга глумца Петра Вртипрашког и мајка Васе Вртипрашког)
ЂОКОВИЋ, Новак (тенисер)
ЂУРИЋ, Петар (документариста)
ЈАНКОВ, Уна (кћерка Јасне Ђуричић)
КОРАЋ, Душан (генерал, народни херој)
КОРАЋ, Зора (ТВ уредница)
ЛЕПА БРЕНА (фолк певачица)
МАРИЋ, Радомир – Рака (муз. менаџер)
МЕДИНА, Нада (уметн. секретар ЈДП-а)
МЕТОДИЈЕ (словенски просветитељ)
МИЈАЧ, Жељко (фудбалер)
МОЉАЦ, Пера (кафеџија)
ЂИРИЛО (словенски просветитељ)
УДОВИЧКИ, Светозар – Света (продуцент, глумац; број 1 за изградњу нове зграде СНП)
УЗЕЛАЦ, Мара (секретар Драме СНП)
ХАЈТЛ, Мара (супруга И. Хајтла)
ХАЏИЋ, Славуј (сниматељ)
ЧАРЛС (Charles Philip Arthur George, принц од Велса, најстарији син британске краљице Елизабете)
ШАЛАЈИЋ, Тамара (супруга Стевана Шалајића)
ШУЉАН, Андрија (портир СНП-а)

Приредила А. КОЛАРИЋ

Садржај

<i>Нека њако буде!</i>	5
<i>Стеријин савременик</i>	7
<i>Студентски дани у Београду</i>	12
Њихови „универзитети“	12
Како је Д. М. видео Брехта	13
Гавела или харизма	15
<i>Тузла</i>	17
Радослав Зорановић	18
<i>Нови Саг</i>	19
Милош Хаџић	20
Берлин, Берлин...	22
У Паризу – о самоуправљању	24
Ракитин, цистерна фрушкогорског црног... Далеко је Европа...	26
Коста Спаић, „јагуар“, Виолић...	29
Бојан	30
„Покондирена тиква“	31
Тријумф на Стеријином позорју	34
<i>После „Тикве“, Боб Вилсон или – ипак новум</i>	45
<i>Академије</i>	49
Вртипрашки, отац и син	52
Форшпил	53
<i>Прејознавање</i>	56
<i>„Голубњача“ или Нико није љегао, а сви љричају</i>	61
„Прозивка“ и одговор	68
„Голубњача“ или Две српске бинде	75
(Мијач, мала, готово приватна расправа...)	77
<i>Кришичари</i>	81
<i>О Чехову, „Вишњику“... љоследњој љредстави... мирису дуња који осљаје...</i>	83

<i>Млади редиџељи „Родољубици“ и родољубици</i>	86
Интервју: Дејан Мијач Ресетовати – од нуле!	87
<i>Поеџика</i>	92
Редитељи антиподи: Дејан Мијач и Љубиша Ристић	97
Занимају ме само шаховски проблеми	101
<i>Глумци, сарадници, сајубиџници...</i>	105
Мира Бањац Волео је он мене, али...	105
Јасна Ђуричић Моја велика леђа	107
Рената Улмански Мој дивни део у позоришту се зове – Мијач	110
Бранислава Лијешевић Мијач у Граду театру	114
Мирјана Гардиновачки Предмет обожавања	116
Воја Брајовић Читав космос	120
Бранко Цвејић Он је категорија, мера ствари	123
Јован Ђирилов Класик модерног чула	126
Борис Исаковић Као да си у неки сан ушао!	128
Васа Вртипрашки Глумац у центру представе	131
Миодраг Петровић Свака представа – семестар	134
Миодраг Табачки Часови из сценографије	137
Пеђа Вранешевић Врхунски глумац	140
<i>Дејан Мијач о својим ѡредсџавама у СНП</i>	143
ЈУНОНА И ПАУН	144
ДВОСТРУКО ЛИЦЕ	144
ТРЕЋА ЖЕЉА	145
СВЕТ	145
КО СЕ БОЈИ ВИРЏИНИЈЕ ВУЛФ	146
СЕКСИРАМА „ТА, ОТКУД МОГУ ДА ТЕ ЧУЈЕМ КАД ВОДА ТЕЧЕ“	146
УЈКА ВАЊА	148
ПЉАЧКА	148
РОМЕО И ЈУЛИЈА	149
ШУМА КОЈА ХОДА	153
НОВОСАДСКА ПРОМЕНАДА	153
ПОКОНДИРЕНА ТИКВА	154

ТИ СИ ТО	154
УЕЖ	154
ДОЛЊА ЗЕМЉА	155
ДОМ БЕРНАРДЕ АЛБЕ	157
РАВАНГРАД	158
МЕРА ЗА МЕРУ	159
РАВАНГРАД или КРАЈ СТОЛЕЋА	162
ЗОЈКИН СТАН	162
Мијач о Стерији	165
<i>Криџике</i>	<i>166</i>
ГРАД ТЕАТАР БУДВА и ЈДП	166
Шћепан Мали	166
Леонс и Лена	167
ЈДП	169
Пучина	169
Родољупци	170
Путујуће позориште Шопаловић	171
Скакавци	172
Вишњик и Град театар Будва	173
АТЕЉЕ 212	174
Америка, други део	174
Чудо у Шаргану	175
Дивљи мед	176
СОМБОР	176
Женидба и удадба	176
СНП	178
Велики мак	178
Ујка Вања	178
Покондирена тиква	179
Долња земља	182
Раванград	182
Голубњача	182
Сумњиво лице	183
Мера за меру	185
Зојкин стан	187
<i>Индекси</i>	<i>188</i>
Дејан Мијач, редитељ (1934)	188
Режије Дејана Мијача у СНП	205
Дејан Мијач на Стеријином позорју	207
Редитељи	210
<i>Личноси или Лица</i>	<i>222</i>

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

792.071.2:929 Мијаџ D.

НИКОЛИЋ, Даринка

Дејан Мијач : новосадске (и друге) године / Даринка Николић ; [фотографије Бранислав Лучић]. - Нови Сад : Српско народно позориште, 2017 (Београд : Службени гласник). - 235 стр. : фотогр. ; 24 см

Тираж 500. - Стр. 7-8: Стеријин савременик / Феликс Пашић.

ISBN 978-86-80951-34-8

а) Мијач, Дејан (1934-)

COBISS.SR-ID 314293767

